

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE
İMAL VE TİCARETİ SUÇU

Abdurrahman ÜNLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof. Dr. Mustafa AVCI

Konya – 2019

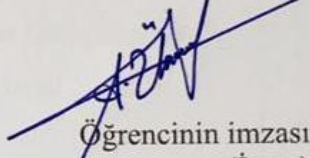
T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Abdurrahman ÜNLÜ
	Numarası	164234001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Hukuku
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Abdurrahman ÜNLÜ
	Numarası	164234001008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Hukuku
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa AVCI
	Tezin Adı	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu başlıklı bu çalışma 17/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Mustafa AVCI	Danışman	
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER	Jüri Üyesi	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AYKANAT	Jüri Üyesi	

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU

İlk çağ medeniyetlerinden itibaren kullanılmakta olan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin suiistimali her geçen gün artmaktadır. Söz konusu maddelerin yanlış ve kötüye kullanımı ile kaçakçılığının yaygınlaşması neticesinde ortaya çıkan problemler, insanlığın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu çalışmada ülkemiz ve dünyada yaygın olarak kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı nitelikteki maddelerin imal ve ticareti Türk Ceza Hukuku bağlamında incelenmiştir. Bu nedenle araştırmanın temel problemini Türk Ceza Kanunu'nda düzenleme altına alınan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun unsurları, bu suça temas eden yaptırımların neler olduğu ve bu yaptırımları etkileyen nedenler oluşturmaktadır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın giriş niteliğindeki ilk bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kavramsal çerçevesi ve türlerinden bahsedilmiştir. Bununla beraber uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik çalışma yürüten uluslararası örgütler ve uluslararası düzenlemeler de bu bölümde incelenmiştir. Çalışmanın asıl kısmını oluşturan ikinci bölümde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçunun unsurları ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun teşebbüs, iştirak ve içtima gibi özel görünüş şekillerine, etkin pişmanlık hallerine, inceleme konusu suçun karşılığında hangi yaptırımların uygulanacağına, yargılama usullerine ve zamanaşımı sürelerine temas edilmiştir. Tüm bu aşamalarda Hukukumuzda oldukça önemli ve uygulamaya şekil veren Yüksek Mahkemelerin kararlarına da atıflar yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışmada detaylı incelenmiş bulunan konular genel olarak özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Uyuşturucu, uyarıcı, madde, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, Türk Ceza Kanunu, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti, imal ve ticaret suçu.

DRUGS OR STIMULANTS MANUFACTURE AND TRADE FELONY

The abuse of drugs and stimulants that have been used since the early civilizations has been increasing every day. The problems that emerged as a result of the misuse and abuse of these substances and the spread of smuggling have become one of the most significant issues of humanity. In this study, the manufacture and trade of drugs and stimulants which are widely used in our country and in the world are examined in the context of Turkish Criminal Law. For this reason, the main problem of the research is the factors affecting the crime of drug or stimulant manufacture and trade regulated in the Turkish Penal Code, what are the sanctions against this crime and the reasons affecting these sanctions.

In the first part of the three-part work, the conceptual framework and types of drugs and stimulants are discussed. Additionally, the international organizations and regulations for the control and prohibition of drugs and stimulants are examined in this section. In the second part which constitutes the main part of the study, the elements of the offense of manufacture and trade of drugs or stimulants which are regulated in Article 188 of Turkish Penal Code numbered 5237 are discussed. In the third and last part of the study, the special forms of drug and stimulant crime and criminal attempt, affiliate and gathering, effective repentance cases, which sanctions in return for the crime of investigation, judicial proceedings and time limits have been referred. In all these stages, references were made to the decisions of the High Courts, which are significant and shaped in practice. In the conclusion section, the subjects examined in detail are summarized and evaluated.

Keywords

Drugs, stimulants, substances, drugs and stimulants, the Turkish Penal Code, the manufacture of drugs and stimulants, the trade of drugs and stimulants, manufacturing and trade offenses.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
KABUL SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER VE ÖRGÜTLER

1	Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kavramsal Çerçevesi	6
1.1	Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ve İlişkili Kavramlar	6
1.1.1	Uyuşturucu Madde Kavramı	7
1.1.2	Uyarıcı Madde Kavramı	8
1.1.3	Psikotrop Madde Kavramı	9
1.1.4	Madde Bağımlılığı Kavramı	9
1.1.5	Yoksunluk Kavramı	11
1.1.6	Tolerans Kavramı.....	11
1.2	Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri	11
1.2.1	Genel Olarak Ayrımlar	12
1.2.2	Doğal Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri	13
1.2.3	Sentetik Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri.....	14

2	Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler ile Bu Alanda Çalışma Yapan Uluslararası Örgütler.....	14
2.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler	16
2.1.1	1909 Şanghay Afyon Anlaşması.....	16
2.1.2	1912 La Haye Afyon Sözleşmesi.....	17
2.1.3	1914 La Haye Afyon Konferansı	18
2.1.4	1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi	19
2.1.5	1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi	20
2.1.6	Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkındaki 1936 Cenevre Sözleşmesi	20
2.1.7	1946 New York Protokolü	21
2.1.8	Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü	22
2.1.9	1953 New York Afyon Protokolü.....	22
2.1.10	Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi	23
2.1.11	1961 Tek Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol.....	24
2.1.12	1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme.....	24
2.1.13	Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi	25
2.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Çalışma Yürüten Uluslararası Örgütler.....	26
2.2.1	Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND).....	27
2.2.2	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC).....	28
2.2.3	Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP)	28
2.2.4	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC).....	29

2.2.5	Dünya Sağlık Örgütü (WHO)	29
2.2.6	Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu.....	30
2.2.7	Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)	30
2.2.8	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL).....	31
2.2.9	Avrupa Polisi (EUROPOL)	32

İKİNCİ BÖLÜM

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDAKİ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇUNUN UNSURLARI

1	Genel Açıklamalar.....	33
2	Yasal Düzenleme.....	35
3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Unsurları	38
3.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Kanunilik (Tipiklik) unsuru.....	38
3.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Maddi Unsurları	42
3.2.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Fiil (Hareket) unsuru.....	43
3.2.1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İmal, İthal veya İhraç Etme (TCK m. 188/1)	46
3.2.1.1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İmal Etmek	46
3.2.1.1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İthal Etmek	49
3.2.1.1.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İhraç Etmek	53

3.2.1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme ve Bulundurma (TCK m. 188/3) ..	55
3.2.1.2.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satmak ve Satışa Arz Etmek.....	56
3.2.1.2.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Başkalarına Vermek.....	57
3.2.1.2.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Sevk Etmek ve Nakletmek.....	59
3.2.1.2.4	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Depolamak.....	61
3.2.1.2.5	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satın Almak	63
3.2.1.2.6	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Kabul Etmek	64
3.2.1.2.7	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Bulundurmak	65
3.2.1.3	Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı Olan ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Etkisi Doğuran Her Türlü Maddeyi İmal, İthal veya İhraç Etme, Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme veya Bulundurma (TCK m. 188/6)	68
3.2.1.4	Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmali Resmi Makamların İznine Tabi Olan Maddeleri İthal, İmal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama (TCK m. 188/7).....	69
3.2.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Netice Unsuru.....	71
3.2.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda İlliyet (Nedensellik) Bağı Unsuru	72

3.2.4	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Faili	74
3.2.5	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Mağduru ...	76
3.2.6	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Konusu	78
3.2.7	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Nitelikli Halleri	81
3.2.7.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Artıran Nitelikli Haller	83
3.2.7.1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılan Kişinin Çocuk Olması	83
3.2.7.1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Eroin, Kokain, Morfin, Sentetik Kannabinoid ve Türevleri veya Bazmorfin Olması	84
3.2.7.1.3	Suçun TCK'nın 188/4-b'de Belirtilen Yerlerde İşlenmesi	88
3.2.7.1.4	Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi	89
3.2.7.1.5	Suçun Failinin Fıkroda Öngörülen Meslek Grupları ile İştigal Etmesi	93
3.2.7.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Azaltan Nitelikli Hal: Suçun Maddi Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Maddeler Olması	95
3.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Manevi Unsurları	97
3.3.1	Kast	98
3.3.2	Taksir	103
3.4	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Hukuka Aykırılık Unsuru	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇUNDA CEZAYI ETKİLEYEN NEDENLER VE YARGILAMAYA İLİŞKİN HUSUSLAR

1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Etkileyen Nedenler.....	108
1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Özel Görünüş Şekilleri.....	108
1.1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçuna Teşebbüs...	109
1.1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçuna İştirak.....	121
1.1.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda İçtima.....	127
1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Etkin Pişmanlık	138
1.2.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Kaldıran Etkin Pişmanlık.....	140
1.2.1.1	Failin, Kendi İşlediği Yahut İştirak Ettiği Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunu Bildirmesi Gerekliliği.....	141
1.2.1.2	Etkin Pişmanlık Duygusuyla Suç İhbarının Bizzat Fail Tarafından Yapılması Gerekliliği.....	142
1.2.1.3	Suçun Resmi Makamlar Tarafından Öğrenilmesinden Önce İhbarda Bulunulması Gerekliliği.....	142
1.2.1.4	Suç Ortaklarının ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Saklandığı ya da İmal Edildiği Yerin Yetkili Mercilere Bildirmesi Gerekliliği	143
1.2.1.5	Failin Vermiş Olduğu Bilgilerin, Suça Karışan Diğer Şeriklerin Yakalanmasını Yahut Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ele Geçirilmesini Sağlaması Gerekliliği.....	145
1.2.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Hafifleten Etkin Pişmanlık	146
1.2.2.1	Failin, Kendi İşlediği Yahut İştirak Ettiği Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunu Bildirmesi Gerekliliği.....	147

1.2.2.2	Hizmet ve Yardımın Bizzat Fail Tarafından Gönüllü Olarak Yapılması Gerekliği.....	147
1.2.2.3	Hizmet ve Yardımın, Soruşturma veya Kovuşturma Makamlarına Yapılması Gerekliği.....	148
1.2.2.4	Hizmet ve Yardımın, Suçun Resmi Makamlar Tarafından Öğrenilmesinden Sonra Ancak Mahkemece Hüküm Verilmesinden Önce Yapılması Gerekliği.....	148
1.2.2.5	Hizmet ve Yardımın, Suçun Ortaya Çıkmasına ya da Diğer Suç Ortaklarının Yakalanmasına Yönelik Olması Gerekliği.....	150
1.2.2.6	Hizmet ve Yardımın, Sonuca Etkili ve Faydalı Olması Gerekliği.....	151
2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Yargılamaya İlişkin Hususlar	151
2.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Yaptırımları ...	151
2.1.1	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezalar....	152
2.1.1.1	TCK m. 188/1’de Düzenlenen Suçların Cezaları	154
2.1.1.2	TCK m. 188/3’de Düzenlenen Suçların Cezaları	155
2.1.1.3	TCK m. 188/7’de Düzenlenen Suçların Cezaları	156
2.1.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Güvenlik Tedbirleri	157
2.2	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Yabancı Ülkelerden Alınan Cezaların Etkisi.....	166
2.3	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Soruşturma ve Kovuşturma Usulü.....	171
2.4	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Zamanaşımı ...	181
2.4.1	TCK m. 188/1’de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı	183
2.4.2	TCK m. 188/3’de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı	184
2.4.3	TCK m. 188/6’da Düzenlenen Suçların Zamanaşımı	185

2.4.4 TCK m. 188/7’de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı	186
SONUÇ.....	187
KAYNAKLAR	193

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACM	Ağır Ceza Mahkemesi
AD	Adalet Dergisi
age.	Adı geçen eser
AİSH	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ATD	Adli Tıp Dergisi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBED	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
AÜSBFD	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
bk.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C	Cilt
CD	Ceza Dairesi
CGK	Ceza Genel Kurulu
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CHD	Ceza Hukuku Dergisi
CHKD	Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CND	Uyuşturucu Maddeler Komisyonu
DÜHFD	Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E	Esas
ECOSOC	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EMCDDA	Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi
EUROPOL	Avrupa Polisi
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAEHD	Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi
INTERPOL	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı

İTÜSBD	İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
K	Karar
KOMDB	Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
LSD	Lizerjik Asit Dietilamid
MSHS	Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
MÜHFHAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
P	Protokol
PVSK	Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu
R.G.	Resmi Gazete
S	Sayı / Sayılı
s	Sayfa
ss	Sayfalar
SİDAS	Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T	Tarih
TAAD	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
THD	Terazi Hukuk Dergisi
THK	Türk Hukuk Kurumu
TİD	Türk İdare Dergisi
TKK	Tanık Koruma Kanunu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu
UMD	Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi
UMDB	Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı
UNDCP	Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı
UNFDAC	Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Suç Ofisi
vd.	Ve devamı (ve diğerleri)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YBHD	Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YD	Yargıtay Dergisi
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

İnsanlar tarih öncesi çağlardan itibaren korkularını giderip acılarını dindirecek, coşkunluk verip güçlendirecek, sarhoş edip hayal ve rüya âleminde gezdirecek bitki ve otları aramışlardır.¹ Bu arayış neticesinde keşfettikleri uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri de milattan önceki çağlardan günümüze kadar çok farklı amaçlar doğrultusunda kullanmışlardır. Mitolojik dönemlerde kutsal ayin ve törenlerde kullanılan uyuşturucu maddeler, sömürgeciliğin yaygınlaştığı dönemlerde devletlerin birbirleriyle münasebetlerinin tanziminde etkili olmuş, bilim ve teknolojinin ilerlemesi ve gelişmesi ile de tıp alanında kullanılmaya başlanmıştır.² Son yıllarda uyuşturucu maddelerin yerini sentetik maddelerin almasıyla birlikte, kolaylığından dolayı bu alandaki üretim hem hızlanmış hem de ucuzlamıştır. Zira bunların etkin maddeleriyle oynamak ve çeşitlerini artırmak oldukça kolaydır. Öyle ki ele geçirilen artık bir maddenin, uyuşturucu veya uyarıcı mahiyette olup olmadığının incelemesi henüz laboratuvarlarda tamamlanmadan yeni bir türevi üretilmekte, böylelikle söz konusu maddelere olan bağımlılık artmaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığının artıp salgına dönüşmesi durumunda hukuksal düzenlemeler ve kolluk faaliyetlerinin yetersiz kalması gibi bir tehlike bulunduğundan dolayı yapılması gereken şey bu maddelerin kontrolünün ve denetiminin sağlanarak salgına dönüşmesinin önlenmesidir.³ Bu minvalde dünyanın bütün ülkelerinde uyuşturucu maddelerin üretilmesi, ticareti ve kaçakçılığı ceza kanunlarında yaptırıma bağlanmıştır.⁴ Osmanlı Devleti'nde de uyuşturucu maddelerin kullanımı hapis cezası

---

¹ H. Yılmaz GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, Ankara: Kazancı Yayınları, 1976, s. 29.

² Ahmet COŞAR, *Uyuşturucu Madde Suçları, Madde Bağımlılığı Suç İlişkisi ve Eroinin Analizi*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2011, s. 1.

³ Feridun YENİSEY, “Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1 (1983), s. 191, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214085>.

⁴ Sulhi DÖNMEZER, “Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 36, S. 1–4 (1970), s. 2, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96865>.

ile karşılanmış⁵ ve bu maddelerin imali ruhsata bağlanmış, ruhsatsız imalat yasaklanmıştır.⁶

Ülkemizde de uyuşturucu maddeler, verdikleri zararlar sebebiyle sıkı denetim altına alınmışlardır. Bu maddelerin üretimi, dağıtımı, ticareti ve tüketimi hususlarında cezai yaptırımlar düzenlenmiştir. Zira coğrafi olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretim ve tüketim bölgelerinin arasında kalan Türkiye, madde kaçakçılığı açısından en önemli transit yol olan “Balkan Rotası” üzerinde bulunmaktadır.⁷ Bu nedenle hem hedef hem de transit ülke olan yurdumuzun, Asya’da üretilip Avrupa’ya transfer edilen eroin kaçakçılığında ve Avrupa’da üretilip Asya’ya sevkiyatı yapılan sentetik uyuşturucu ve ara kimyasalların kaçakçılığında etkilendiği raporlanmıştır.⁸ Bu cümleden olarak ülkemiz, metamfetamin ve captagon gibi bazı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler bakımından transit ülke olarak, ecstasy ve bonzai gibi bazı maddeler bakımından hedef ülke olarak, eroin ve kokain gibi bazı maddeler bakımından ise hem transit hem de hedef ülke olarak etkilenmektedir.⁹

Coğrafi konum itibarıyla Asya ve Avrupa kıtalarının birleştiği noktada yer alan ülkemizin transit geçiş yollarının üzerinde bulunması, üretim bölgelerine yakın olması ve geçmiş tarihi göz önünde bulundurulduğunda uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı için cazip bir konumda yer aldığı görülmektedir.¹⁰ Bu nedenle Türkiye’nin madde kaçakçılığı ile mücadele noktasında birçok ülkeye nazaran kıyaslanamayacak ölçüde maddi kaynak ve iş gücü ayırdığı, uyuşturucu veya uyarıcı madde yakalamalarında ise Avrupa ülkelerine göre çok çok önde olduğu

⁵ Mustafa AVCI, *Türk Hukuk Tarihi*, 7. Baskı Konya: Atlas Akademi, 2018, s. 325.

⁶ Mustafa AVCI, *Osmanlı Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2018, C. II, s. 599.

⁷ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, “2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, Ankara, 2017, s. 6, http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU_2017.pdf.

⁸ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, “2018 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, Ankara, 2018, s. 12, http://www.narkotik.pol.tr/Duyurular/Documents/2018_TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU.pdf.

⁹ Mustafa PINARCI, *Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası*, Ankara: Adalet Yayınları, 2014, s. 32.

¹⁰ Rasim İsa BİLGİN, “Dünyada ve Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunu”, *Adalet Dergisi*, S. 6 (2001), s. 197, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/06.sayi/16rasim.pdf>.

belirtilmelidir.¹¹ Övünç kaynağı olan bu başarının sırlarından biri olarak caydırıcı cezai müeyyidelerin kanunlaştırılmış olması gösterilebilmektedir. Söz konusu müeyyidelerin hukukumuzda diğer devletlere oranla daha ağır şekilde düzenlenmesinin haklı gerekçesi, Anayasa Mahkemesi tarafından “*Türk Devletinin, uyuşturucu maddelerle ilgili suçlar için öteki devletlerden daha ağır cezalar öngörmesi Türk Devletini ve dolayısıyla Türk vatandaşlarını küçültücü değil, tam tersine hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm insanların sağlığının korunmasında gösterdiği duyarlık nedeniyle övülmeye değer bir davranış sayılmalıdır.*” cümlesiyle ifade edilmiştir.¹²

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imali, ithali, ihracı, kullanılması ve ticareti suç oluşturduğu gibi bu maddelerin kullanılması diğer suçların işlenmesinde de doğrudan ya da dolaylı etkiye sahip olabilmektedir.¹³ Gerçekten madde temin edebilmek için parası bulunmayan faillerin hırsızlık, yağma ve güveni kötüye kullanma gibi, madde kullanımından sonra ise genel güvenliğin ve trafik güvenliğinin kasten tehlikeye sokulması, cinsel taciz ve istismar, kasten yaralama ve öldürme gibi birçok suçu işlediği bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan adli merciler, uyuşturucu suçları dışındaki adli vakaların tetkikini yaparken, şüpheli yahut sanıkların uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı veya bağımlısı olup olmadıklarını da sürekli göz önünde bulundurup araştırmalıdır.¹⁴ Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı terör örgütlerinin de en önemli gelir kaynaklarından

¹¹ Buna rağmen neredeyse her uluslararası uyuşturucu raporunda Türkiye, uyuşturucu kaynağı ülke olarak gösterilmektedir. Bunun nedeni ülkemizde gerçekleştirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde yakalamasının AB ülkelerinin toplamından yaklaşık iki kat fazla olmasıdır. Zira uluslararası arenada genel kabul gören görüş, ele geçirilen uyuşturucu miktarının ele geçirilemeyen uyuşturucu miktarına oranının 1/10 olduğudur. Dolayısıyla ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının 10 katı uyuşturucu veya uyarıcının ilgili ülke üzerinden geçtiği kabul edilip raporlanmaktadır. PINARCI, *Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası*, s. 39.

¹² “AYM T: 06.03.1980, E: 1979/35, K: 1980/17, R.G.: 09.06.1980-17012”, (22.03.2019), <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/c7ceff4b-72d6-4fa9-ab8a-69cd7e72d826?excludeGercekce=False&wordsOnly=False>.

¹³ Sulhi DÖNMEZER, “Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 43, S. Prof. Dr. S. F. Ülgener’e Armağan (1987), s. 466, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8541>.

¹⁴ Sabri SÖZER, “Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti”, *Türk İdare Dergisi*, S. 275 (1962), s. 105.

biridir.¹⁵ Bilindiği üzere terör örgütleri faaliyetlerini sürdürebilmek için belli finans kaynaklarını sağlamak ve bu kaynaklardan sürekli gelir elde etmek zorundadırlar. Aksi takdirde ayakta kalabilmeleri, en azından eylemlerini devam ettirebilmeleri mümkün değildir.¹⁶ Bu kapsamda terör örgütlerinin en önemli finans kaynağının, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinden sağlanan gelirlere olduğu söylenebilecektir.¹⁷ Öyle ki PKK/KCK terör örgütünün sadece uyuşturucu madde kaçakçılığından yılda bir buçuk milyar dolar gelir sağladığı, bu geliri örgüt elemanlarının barınma ve silahlandırılması için kullandığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın 2018 Türkiye Uyuşturucu Raporunda belirtilmiştir.¹⁸ Görüleceği üzere uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve kaçakçılığı, terör gibi başka organize suçlarla birlikte yapıldığından dolayı uluslararası bir suç kimliği kazanmıştır. Bu itibarla sadece ilgili devletin kolluk faaliyetleri, suçun önlenmesinde yeterli olmamaktadır.¹⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin meydana getirdiği problemler başlangıçta tüm dünya devletleri tarafından bir sorun olarak görülmemekteyken yukarıda izah edilen tehlikelerin yayılması ve yeni boyutlar kazanması ile birlikte uyuşturucu sorunu bütün devletleri etkisi altına almıştır. Bunun üzerine madde bağımlılığı ve kaçakçılığı ile mücadele anlamında uluslararası arenada yapılan çalışmalar hızlanmış, özellikle yirminci yüzyılın başlarından itibaren gerçekleştirilen faaliyetler neticesinde dünya genelinde birçok devlet tarafından uyuşturucu ile mücadele kapsamında kanun çıkarılmıştır.²⁰ Ülkemizde de yasa dışı maddelerin bağımlılık ve kaçakçılığını önlemek amacıyla bir dizi mevzuat düzenlenmiş ve bu mevzuatların

¹⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, "2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu", Ankara, 2012, s. 134, [http://www.sck.gov.tr/ocd/2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu.pdf](http://www.sck.gov.tr/ocd/2012_Turkiye_Uyuşturucu_Raporu.pdf).

¹⁶ Taner AYDIN, *Türkiye'de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütü'nün Rolü*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007, s. 53.

¹⁷ Yasin TOKSOY, *Terörizmin Finans Kaynakları "Narkoterör"*, İstanbul: Haliç Üniversitesi, 2013, s. 3.

¹⁸ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, "2018 Türkiye Uyuşturucu Raporu", s. 51.

¹⁹ İlhan AKBULUT, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 4 (2002), s. 607, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/2002/ekim2002.pdf>.

²⁰ Yasin BEŞER, *Uyuşturucu Madde Suçlarının Önlenmesinde Coğrafi Bilgi Sisteminin Kullanımı: Beyoğlu İlçesi Pilot Çalışması*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2010, s. 62.

takibiyle görevli kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Şüphesiz ki uyuşturucu ile mücadele noktasında uygulama alanı olan en önemli kanunlardan biri de 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Halen yürürlükte bulunan bu kanunda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali, ithali, ihracı, ülke içindeki ticareti, kullanımı ve kullanımının kolaylaştırılması gibi söz konusu maddelerin kötüye kullanımına sebebiyet veren tüm evreleri içine alacak şekilde düzenlemeler yer almaktadır. Bu evrelerden olan ve TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Üç bölümden oluşan tezimizde öncelikle uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kavramsal çerçevesi ve türlerinden bahsedilecektir. Bu sayede uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop maddelerin ne ifade ettiği, bu maddelerin kullanımı neticesinde gelişen bağımlılık ve yoksunluk belirtilerinin ne olduğu kavranacaktır. Bununla beraber uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik çalışma yürüten uluslararası örgütler ve bu çalışmalar neticesinde imzalanan uluslararası anlaşma ve sözleşmeler de tezimizde incelenmiştir. Zira ülkemizin taraf olduğu anlaşma ve sözleşmeler, Anayasamızın 90. maddesi uyarınca bağlayıcı hale gelmiştir. Ayrıca bu anlaşma ve sözleşmeler, kendi iç hukukumuzdaki mevzuat çalışmalarını da etkilemiştir. Bu şekilde genel bir giriş yaptıktan sonra inceleme konumuzun asıl kısmını oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçunun unsurları ele alınmıştır. Suçun konusu, faili, mağduru, neticesi, nitelikli halleri, suçu oluşturan hareketler ve illiyet bağının ayrıntılı bir şekilde irdelendiği suçun maddi unsurları ile manevi unsurlar, kanunilik unsuru ve hukuka aykırılık unsuru tezin ikinci bölümünde incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise imal ve ticaret suçunun teşebbüs, iştirak ve içtima gibi özel görünüş şekilleri, etkin pişmanlık halleri, ceza ve güvenlik tedbirleri ile yargılama usulleri mercek altına alınmıştır. Özellikle tezin son iki bölümündeki açıklamalarda uygulamaya yön veren yüksek mahkemelerin kararlarına yapılan atıflar yer almaktadır. Bu atıflarda hem eski tarihli hem de yeni tarihli içtihatlar kullanılmıştır. Bununla amaçlanan ise geçmişten günümüze değişen uygulamaları görmek ve yerleşik prensipleri tespit edebilmektedir. Nihayet tezimizin sonuç bölümünde ise çalışmada detaylı bir şekilde incelenmiş bulunan konular genel olarak özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER VE ÖRGÜTLER

Çalışmamızın ilk bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kavramsal çerçevesi ve bu alanda yapılan uluslararası çalışmalar iki ana başlık altında ele alınacaktır.

Bölümün ilk başlığı olan kavramsal çerçevenin ilk kısmında uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop maddeler, bu maddelerin geliştirdiği bağımlılık ve yoksunluk belirtileri ile tolerans kavramlarının tanım ve açıklamaları yer alacaktır. Bu başlığın ikinci kısmında ise kısaca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tasnif şekillerinden bahsedilecektir.

Bölümün ikinci başlığı olan uluslararası düzenlemeler ve örgütler de kendi içinde iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik uluslararası düzenlemeler, ikinci kısımda ise bu alanda ve bu amaçla çalışma yürüten uluslararası örgütler incelenecektir.

1 Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kavramsal Çerçevesi

1.1 Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ve İlişkili Kavramlar

Merkezi sinir sistemini uyuşturma etkisine sahip olan maddelere uyuşturucu maddeler denilmektedir. Uyuşturucu etkiye sahip olmadığı halde keyif veren, sakinleştiren yahut tahrik eden bazı uyarıcı maddeler de uyuşturucu olarak nitelendirilebilmektedir. Bu nedenle konumuz açısından uyuşturucu terimi, ister uyarıcı, ister psikotrop, ister narkotik şeklinde kavramsallaştırılsın, tüm terimleri kapsayıcı bir anlam içermektedir.²¹

Eskiden sadece doğal olarak elde edilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, teknolojik imkânların gelişmesi ve bilimin ilerlemesi ile birlikte sentetik olarak da elde edilebilir hale gelmesi ve tedavi için üretilen tıbbi maddelerin amaçları dışında kullanılması gibi nedenlerle uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramları çok daha geniş

---

²¹ Hasan Hüseyin ÇALI, “Türkiye’de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak ‘Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma’”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 16, S. (1) (2002), s. 44.

anlamlar kazanmıştır.²² Bu itibarla söz konusu maddelerin suiistimalinin önlenmesi noktasında yapılacak olan çalışmalar, her şeyden önce bu maddelerin tanınması ile başlamalıdır.

1.1.1 Uyuşturucu Madde Kavramı

Uyuşturucu kelimesi, Yunanca “Narke” kelimesinden türemiş ve bu kökten “Narcotics” olarak İngilizceye geçmiştir. Narke, uyku anlamına gelmektedir.²³ Uyuşturucu, uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, narkotik anlamlarında kullanılan bir sıfattır. Kişiyi, hareketten ve gereği gibi düşünmekten alıkoyar.²⁴

Madde kelimesi ise belli bir ağırlığı olan, duyarlarla algılanabilen ve boşlukta yer kaplayan şeyler için kullanılmaktadır.²⁵ Görüleceği üzere her iki kelimenin de ayrı kullanımı, maksadı izahtan varestedir.

Uyuşturucu madde²⁶ kavramı, etkisi altında bulunan kişide alışkanlık yaratan maddeleri ifade etmektedir.²⁷ Keyif ve zevk veren fakat bunun yanında insanın sinir sistemine etki eden ve bağımlılık yapan maddelerdir.²⁸

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre uyuşturucu madde, merkezi sinir sistemine etki ederek engellenemez bir ihtiyaç oluşturan ve bu sayede kullanım dozajını ve sayısını

²² Mesut UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Marmara Üniversitesi, 2008, s. 6.

²³ DÖNMEZER, “Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri”, s. 1.

²⁴ “Uyuşturucu”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (02.03.2019), http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c7ac61fc42b57.57786473.

²⁵ “Madde”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (09.03.2019), http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c83b15c49fac0.32896741.

²⁶ Akbulut, bir maddenin uyuşturucu madde sayılabilmesi için uyuşturucu, yatıştırıcı ve zehirleyici etkilerinin bulunması, keyif verici nitelikte olması, tüketim alışkanlığı meydana getirmesi, artan miktarlarda kullanım ihtiyacı doğurması ve yokluğunda krizlere sebebiyet vermesi gibi özelliklerinin yanında uluslararası sözleşmelerde de yer alması gerektiğini belirtmiştir. İlhan AKBULUT, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LV, S. III (1997), s. 114, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95777>.

²⁷ AKBULUT, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, s. 112.

²⁸ DÖNMEZER, “Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)”, s. 457.

artıran, ruhsal ve fiziksel bağıllık yaratan, kullanıcıda değişikliklere sebep olan bitkisel ve sentetik maddelerdir.²⁹

Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesinde (2016-2018) kullanıcıyı uyarıcı ve sakinleştiren, her tüketimde merkezi sinir sistemini etkileyerek daha fazla tüketme arzusu oluşturup bağımlılık yaratan, kullanılmadığı zaman kişide yoksunluklar meydana getiren, bitkisel kökenli olabileceği gibi bazı kimyasal maddelerin birleştirilmesi ile de elde edilebilecek sentetik moleküllerden oluşan maddeler, uyuşturucu maddeler olarak tanımlanmıştır.³⁰

1.1.2 Uyarıcı Madde Kavramı

Uyarıcı madde, uyarıcı, uyarıcı özelliği olan manasında kullanılmakta olup³¹ daha çok bu özelliğini vurgulamak ve çoğunlukla sentetik bir yapıya sahip olan bu maddeleri, doğal uyuşturuculardan ayırmak amacıyla kavramsallaştırılmıştır.³²

Merkezi sinir sistemine uyarıcı etki uygulayan ve bu nedenle kullanıcılarında alışkanlık meydana getiren, kimi zaman halüsinasyonlara sebep olan maddelere uyarıcı maddeler denilmektedir. Stimulantlar, amfetaminler, methamfetaminler ve depresantlar uyarıcı maddelere örnek olarak gösterilebilir.³³

²⁹ Günal'a göre, bu tanımlamaya bakıldığında uyuşturucu özelliği olan maddelerle olmayanlar arasında net bir ayırım yapmak mümkün değildir. Zira ruhsal bağıllık oluşturma niteliği sadece uyuşturucularda yoktur. Hakeza fiziksel bağıllık oluşturmadığı halde uyuşturucu madde olarak kabul görenler vardır. Ona göre uyuşturucu maddeler, kimyasal yapı ve fonksiyonlar bakımından yaşayan canlı organizmalara zarar veren ve besin kapsamı dışında kalan maddelerdir. GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, ss. 8–10. Murat BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2009, ss. 21–22.

³⁰ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, "Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesi", Ankara, 2016, s. 3, http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/STRATEJİ BELGESİ_2016-2018_TR.PDF.

³¹ Mehmet Zülfü ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2011, s. 6.

³² Handan YOKUŞ SEVÜK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2007, ss. 21–22.

³³ Arzu TUNCER, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2011, s. 12.

1.1.3 Psikotrop Madde Kavramı

Psikotrop madde, uyuşturucu sayılmayan, kötü kullanılması durumunda uyuşturucu maddelerdeki olumsuz etkilere benzeyen sonuçlara yol açan sentetik ilaçlar ve diğer maddelerdir.³⁴

Psikotrop maddelerin, uyarıcı sınıftan olduğu kabul edilmekte, aynı zamanda ilaç alışkanlığı olarak da ifade edilmektedir.³⁵

En önemli etkilerinden birinin ruhsal durumu düzeltmek olduğu bilinen psikotropolar, suiistimal edildiğinde tıpkı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler gibi kötü sonuçlara yol açmaktadır. Az miktarda uyuşturucu ihtiva eden ve asıl amacı tedavi olan psikotrop maddelerin, uyuşturucu benzeri etkiler oluşturan çeşitleri de bulunmaktadır.³⁶

Türk hukuku yönünden psikotrop maddeler ise; 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin ekinde yer alan I, II, III ve IV numaralı cetvellerdeki doğal ve yapay herhangi bir madde yahut doğal ürünlerdir.³⁷

1.1.4 Madde Bağımlılığı Kavramı

Kelime anlamı olarak bağımlılık, bağımlı olma durumunu ifade ederken, bağımlı olma durumu ise başka bir şeyin istemine, gücüne veya yardımına bağlı olan, özgürlüğü, özerkliği olmayan, tabi, bir kimseye veya şeye maddi veya manevi yönden aşırı düşkün ve bağlı olan, müptela anlamlarına gelmektedir.³⁸

³⁴ TBMM, “Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu”, Ankara, 2008, s. 59, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss323.pdf>.

³⁵ Dosjan BAURJAN, *Moğolistan ve Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2016, s. 33.

³⁶ Ahmet Cemal RUHİ, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2017, ss. 8–9. BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 24.

³⁷ TBMM, “Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu”, s. 59.

³⁸ “Bağımlılık”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (03.03.2019), http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c7bc7cc5f23d3.83765600. “Bağımlı”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (03.03.2019), http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c7bc7c79abe45.31107457.

Terim anlamı ile bağımlılık, sahte iyi oluş hali veren maddelerin kullanım sürecinde karşılaşılan bedensel, ruhsal yahut sosyal etkiler nedeniyle madde kullanımının devam etmesi, tüketim istek ve ihtiyacının durdurulamaması durumudur.³⁹

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) madde bağımlılığını, tüketimi ile hem bireysel hem toplumsal zararlara sebep olan, her kullanımda şiddetli bir istek ve doz artırımı ihtiyacı uyandıran, bu şekilde kullanım alışkanlığı kazandıran, kullanılmadığında ruhsal ve bedensel yoksunluklar meydana getiren zehirlenme şeklinde tanımlamaktadır.⁴⁰ Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan bir kimsenin bağımlı sayılabilmesi için söz konusu maddeleri sürekli olarak ve kendini kontrol etme gücünü yitirecek derecede kullanma alışkanlığına yakalanması, yoksunluk veya ihtiyaç hallerinde ise bedenen ve ruhen farklı tepkiler vermesi gerekmektedir.⁴¹

Bağımlılık bir süreçtir.⁴² Bir anda oluşmayacağı gibi sona erdirilmesi de kolay değildir. Zira tüketimin yoğunlaşması neticesinde madde bağımlısı kişi, artık maddenin esiri haline gelmektedir.⁴³

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre bağımlılık tanısı koyulabilmesi için son bir yıl içinde şu belirtilerden en az üç tanesinin varlığının tespit edilmiş olması gerekmektedir: madde temini noktasındaki güçlü istek veya zorlantı, madde alımının denetlenmesindeki güçlük, madde kullanımının bırakılması yahut azaltılması neticesinde meydana gelen fizyolojik sendrom, tolerans belirtileri, madde temini ve kullanımı ile etkilerinden kurtulmak için geçirilen zamanın diğer meşgalelere yer bırakmayacak şekilde gittikçe artması ve karaciğer bozukluğu, depresyon, bilişsel

³⁹ TBMM, “Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu”, s. 59. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, “2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, s. 28.

⁴⁰ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 8.

⁴¹ SÖZER, “Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti”, s. 97.

⁴² Akbulut bağımlılığın üç özelliğini; uyuşturucu temini ve kullanımı için karşı koyulmaz bir isteğin oluşması, kullanım devam ettikçe maddenin dozunu artırma eğiliminin ortaya çıkması ve neticede maddeye olan ruhsal ve fiziksel tutkunluğun meydana gelmesi şeklinde betimlemektedir. AKBULUT, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, ss. 609–10.

⁴³ VATANDAŞ Celalettin vd., *Türkiye’de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu*, İstanbul: SEKAM Yayınları, 2016, s. 14.

yetilerde bozukluk gibi zarar görüldüğüne dair açık belirtilere rağmen madde kullanımının sürdürülmesi.⁴⁴

1.1.5 Yoksunluk Kavramı

Bağımlılık ile birlikte yoksunluk belirtileri de görülmeye başlar. Yoksunluk, uzun süreli ve yoğun madde kullanımının ardından tüketimin azaltılması yahut kesilmesi neticesinde ortaya çıkan ruhsal ve fiziksel etki ve sorunlardır.⁴⁵

Madde bağımlılarına acı veren, dolayısıyla bağımlılarca istenmeyen bir hal olan yoksunluk durumu Abstinens Sendromu olarak da ifade edilmektedir. Madde tüketimi halinde kullanıcının vücudunda ortaya çıkan ruhsal ve fiziksel etkiler, tüketimin engellenmesi/kesilmesi durumunda zıddı olan değişimler şeklinde kendini gösterir. Bu değişimlere yoksunluk belirtileri denilmektedir.⁴⁶

Gerginlik ve sinir hali, karın ağrısı, bulantı, ishal, kusma, terleme, çarpıntı, titreme, uykusuzluk, sara nöbetleri, göz yaşarması, burun akıntısı ve kan basıncının artması gibi tepkiler yoksunluk belirtilerine örnek olarak gösterilebilir.

1.1.6 Tolerans Kavramı

Madde kullanımının başlangıcındaki etkilerin aynısını elde etmek için kullanılan maddenin dozunu artırma ihtiyacı ile belirginleşen hale tolerans denir.⁴⁷

Bir başka ifadeyle tolerans, her defasında aynı miktarda uyuşturucu tüketilmesine rağmen, kullanıcıda meydana gelen etkinin yavaş yavaş azalması sonucunda, başlangıçtaki aynı etkinin yine oluşabilmesi için kullanılan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin dozunun artırılması durumudur.⁴⁸

1.2 Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin çeşitlerinin çok fazla ve kullanıcıda ortaya çıkan etkilerin birbirinden farklı olmasından dolayı tasnifinde de değişik ölçüler

⁴⁴ PINARCI, *Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası*, s. 6.

⁴⁵ VATANDAŞ, *Türkiye’de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu*, s. 14.

⁴⁶ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 53–54.

⁴⁷ Ergin ERGÜL, *Uyuşturucu Madde Alışkanlığının Hukuki ve Cezai Yönleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1993, s. 35.

⁴⁸ SÖZER, “Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti”, s. 96.

kullanılmış, farklı başlıklar altında kategorize edilmiştir.⁴⁹ Başta kolluk kuvvetleri olmak üzere, söz konusu maddelerin yasa dışı ve gayri meşru ticareti ve kullanımı ile mücadele etmekle görevli kimselerin, bu maddeleri bütün özellikleri ile tanınması, bağımlılık belirtilerini fark edebilecek sezgi, bilgi ve tecrübelerine sahip olması, bağımlıların ve kaçakçıların kullandıkları yöntemleri de iyi bilmesi gerekmektedir.⁵⁰

1.2.1 Genel Olarak Ayrımlar

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler fiziksel ve kimyasal yapılarına, elde edilmiş yöntemlerine, fizyolojik ve biyolojik etkilerine göre farklı başlıklar altında sınıflandırılmıştır.⁵¹

Doktrindeki bu sınıflandırmalardan birine göre uyuşturucu maddeler beş kısımdır; keyif vericiler, hayal uyandıranlar, sarhoşluk verenler, uyku verenler ve uyarıcılar.⁵² Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili bir başka ayırım fiziksel hallerine göre yapılmış olup sert uyuşturucular ve yumuşak uyuşturucular olarak ikiye ayrılmıştır.⁵³ Beyaz pudra tozu halindeki uyuşturucular ve yaprak halindeki uyuşturucular ayrımı ise söz konusu maddelerin şekline göre yapılmıştır.⁵⁴ Bir diğer tasnifte uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, kenevir ve türevleri, afyon ve türevleri, uyarıcılar, sakinleştiriciler, sentetikler ve uçucu maddeler olarak ayrılmış ve incelenmiştir.⁵⁵

Dünya Sağlık Örgütü, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri bağımlılık tiplerine göre tasnif etmiştir. Maddenin etkisi ve şiddeti ile bağımlılık özellikleri göz önünde bulundurularak yapılan bu tasnif, dokuz başlıktan oluşmaktadır; morfin tipi bağımlılık, alkol tipi bağımlılık, barbitürat tipi bağımlılık, amfetamin tipi bağımlılık,

⁴⁹ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 12.

⁵⁰ SÖZER, “Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti”, s. 106.

⁵¹ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 12.

⁵² Özcan KÖKNEL, *İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1976, s. 208.

⁵³ Şener GÜNGÖR, Ali KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001, s. 45. Ergin ERGÜL, *Hukukî, Adli, Tıbbî, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara: Yetkin Yayınları, 1997, s. 31.

⁵⁴ Muhtar ÇAĞLAYAN, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 297 (1965), s. 14.

⁵⁵ YOKUŞ SEVÜK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, s. 38.

kokain tipi bağımlılık, esrar tipi bağımlılık, hallüsinojenik tipi (LSD) bağımlılık, khat tipi bağımlılık ve uçucu çözücü tip bağımlılık.⁵⁶

Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi ek dört listede sentetik maddeler ve doğal maddeler sayılmıştır. Birinci listede eroin, kodoksim, kokain, morfin, afyon, esrar gibi en tehlikeli görülen ve sıkı takip altında olan yüz altı adet madde yer almıştır. İkinci listede kodein ve nikokodin gibi daha hafif nitelikteki on adet madde, üçüncü listede kodein yapımında kullanılan ham maddeler, dördüncü listede ise birinci listedeki en tehlikeli on yedi madde sayılmıştır.⁵⁷

Uyuşturucu maddelerle ilgili en yaygın ve en temel ayırım ise doğal uyuşturucular ve sentetik uyuşturucular ayırımıdır.

1.2.2 Doğal Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, elde edildikleri kaynağa göre doğal uyuşturucular ve sentetik uyuşturucular olmak üzere ikiye ayrılır. Bitkilerden elde edilen ve uyuşturucu/uyarıcı etkiler gösteren maddeler, doğal uyuşturucu maddelerdir.⁵⁸

Doğal uyuşturucular için “narkotik” ibaresi kullanılmakta iken kimyasal yollarla elde edilen sentetikler için ilaç alışkanlığı olarak da bilinen “psikotrop” ifadesi kullanılmaktadır. Tanım ve söylemleri farklı da olsa her iki türün de tehlikeli ve sağlığa zararlı olduğu muhakkaktır.⁵⁹

Doğal uyuşturucu ve uyarıcı madde türlerine afyon, morfin, eroin, kodein, kokain, crack, esrar ve marihuana maddeleri örnek olarak verilebilmektedir.

⁵⁶ Nevin VURAL, *Toksikoloji*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No:73, 2005, s. 334.

⁵⁷ “Single Convention On Narcotic Drugs”, *United Nations*, 1961, https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf.

⁵⁸ Şahin KURT, Ela KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınları, 2007, s. 22.

⁵⁹ BAURJAN, *Moğolistan ve Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 33.

1.2.3 Sentetik Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Türleri

Kelime anlamı olarak sentetik, bileşimli manasına gelmektedir.⁶⁰ Çalışma konumuz açısından ise sentetik teriminden anlaşılması gereken, kimyasal maddelerden üretilen uyuşturuculardır.⁶¹ Gerçekten doğal yöntemlerle elde edilen uyuşturucu maddelerden farklı olarak bazı kimyasal yöntemlerle üretilen uyuşturucular, sentetik uyuşturuculardır. Diğer maddelere göre üretimi kolay ve fazla olduğundan dolayı ucuz fiyatlarla satılmaktadır. Üretimi gibi tüketimi de kolaydır. Bu nedenle dünya üzerindeki hemen her yerde yaygın kullanılmaktadır.⁶²

Sentetik maddelerin olumsuz etkileri, doğal olanlara kıyasla daha fazla ve tehlikelidir. Etkili olduklarından dolayı az miktarlarda dağıtım ve satışı yapılabilen, bu durum ise sentetik maddelerin kaçakçılığı ile mücadeleyi zorlaştırmaktadır.⁶³ Ayrıca bu tür uyuşturucuların üretimini, tüketimini veya ticaretini yapan kimselerin, geçmiş yaşantılarında diğer uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle de ilgilendikleri tespit edilmiştir.⁶⁴

Sentetik uyuşturucu ve uyarıcı madde türlerine barbituratlar, amfetaminler, ecstasy (MDMA), captagon, halüsinojenler (LSD) ve uçucular (inhalants) örnek olarak verilebilmektedir.

2 Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler ile Bu Alanda Çalışma Yapan Uluslararası Örgütler

Çalışmamızın bu bölümünde, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik uluslararası düzenlemeler ile bu alanda çalışma yapan uluslararası örgütler iki ana başlık altında ele alınacaktır.

⁶⁰ “Sentetik”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (04.03.2019), http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c7d234ab1ef22.21963440.

⁶¹ Nevzat UYSAL, *Küresel Bir Tehdit Olarak Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Kullanımı ve Bunlarla Mücadele Stratejisi*, Ankara: Ufuk Üniversitesi, 2015, s. 2.

⁶² Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, “2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, s. 159. BAURJAN, *Moğolistan ve Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 13. GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 11.

⁶³ AKBULUT, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, s. 607.

⁶⁴ TBMM, “Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu”, s. 71.

Bölümün ilk başlığında uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili uluslararası anlamda gerçekleştirilen ilk toplantıdan itibaren günümüze kadar yapılan anlaşma ve sözleşmeler; ikinci başlığında ise söz konusu maddelerin kontrol ve denetim altına alınması ile yasaklanması noktasında çalışma yürüten uluslararası kuruluşlar incelenecektir.

Eski dönemlerden beri, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve kaçakçılığından büyük gelirler elde edilmiştir. Öyle ki afyon maddesinin üretimine ve dağıtımına sınırlama getirilmemesi için İngiltere ve daha sonra da Fransa, Çin'e karşı üç kez savaş açmış ve kazanmışlardır. On dokuzuncu yüzyılda gerçekleşen bu savaşlar neticesinde kaybeden taraf olarak Çin, kendisine dikte edilen bu teklifi kabul etmek zorunda kalmıştır. Zamanla afyon bağımlılığı, ABD'nin sömürgesi olan Filipinler ve Çin üzerinden Amerika'ya da sıçramıştır. Bunun üzerine yirminci yüzyıl başlarında uyuşturucunun kontrol altına alınmasına ve madde bağımlılığı ile kaçakçılığının önlenmesine ilişkin uluslararası çalışmalar başlamıştır.⁶⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sebep olduğu tehlikeler başlangıçta tüm dünya devletleri tarafından bir sorun olarak görülmemektedir. Ancak bu tehlikelerin yayılması ve yeni boyutlar kazanması ile uyuşturucu sorunu bütün devletleri etkisi altına almıştır. Zamanla yaşanan teknik gelişmeler ışığında laboratuvarlarda fazla sayıda alkaloid ve türevlerinin geliştirilmesi ile ulaşım, ticaret ve taşıma imkânlarının uluslararası boyutta artması, madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının tüm devletler tarafından endişe ile karşılanmasına yol açmıştır.⁶⁶ Günümüzde uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığının özellikle terör örgütleri tarafından yapılabile hale gelmesi, bu endişeyi haklı olarak artırmaktadır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, toplumsal sağlığa zarar vermekle birlikte daha birçok açıdan devletlerin bekasını da tehdit eder bir vaziyet almıştır. Olumsuz yansımalarının engellenemez bir hal almaya başlaması ile hem ulusal hem de uluslararası platformlarda konu ile alakalı araştırma ve incelemeler yapılmakta, raporlar hazırlanmakta, stratejiler belirlenmekte ve ortak bir bilgi havuzu

⁶⁵ Nevzat GÜRELLİ, "Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 41, S. 1-2 (1975), s. 7, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96406>.

⁶⁶ Durmuş TEZCAN, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", *Türk İdare Dergisi*, S. 377 (1987), ss. 39-40, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yil59-377\(1987\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yil59-377(1987).pdf).

oluşturulmaktadır.⁶⁷ Oluşturulacak bu bilgi havuzunda, çalışmamızın bu bölümünde incelenecek olan suçlara ilişkin uluslararası düzenlemelerin önemi büyüktür.

2.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imal ve ticaretine ilişkin olarak getirilen sınırlamalarda, yapılan kontrol ve denetimlerde, ihdas edilen cezai müeyyidelerde iç hukuk mevzuatının yetmemesi nedeniyle bu mücadelenin, devletlerarası iş birliğine dayalı olarak uluslararası arenada yürütülmesi ihtiyacı zorunlu hale gelmiştir.⁶⁸

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele anlamında katılımcı devletlerin bir araya gelmesi ile bazı anlaşmalar, sözleşme ve protokoller imzalanmıştır. 1909 yılında ülkeler arası iş birliğine dayalı başlayan bu çalışmalar günümüzde halen devam etmektedir.⁶⁹

Uluslararası anlamda yapılan ilk çalışmalar, uyuşturucu ve uyarıcı madde sorunundan yakından etkilenen belli başlı bazı devletlerin gayreti ve katılımı ile başlamıştır.⁷⁰ Zamanla bu sorun tüm dünyayı etkisi altına almış ve uyuşturucu maddelere karşı daha etkin ve kapsamlı bir çalışmanın yapılması gerekmiştir.

Bu gereklilik doğrultusunda yapılan uluslararası çalışmalar, Birleşmiş Milletler öncülüğünde devam etmiş ve katılımcı ülke sayısı giderek artmıştır.⁷¹

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik imzalanan uluslararası anlaşma ve sözleşmeler tarih sıralamasına göre incelenecektir.

2.1.1 1909 Şanghay Afyon Anlaşması

Uyuşturucu maddelerle ilgili uluslararası anlaşmaların ilki 1909 tarihli Şanghay Afyon Anlaşması'dır. Çin'de yaygın olarak kullanılmakta olan afyon maddesinin

⁶⁷ Mustafa Murat DALAR, *Uyuşturucu ile Mücadelede Kurumlar Arası Koordinasyonu ve İş Birliğini Etkileyen Faktörler: Eskişehir İli Örneği*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2018, s. 18.

⁶⁸ Yusuf YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2012, ss. 75–76.

⁶⁹ Fatma Tülay ABAY, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ticareti Suçu*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2016, ss. 35–36.

⁷⁰ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 94.

⁷¹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 94.

diğer ülkelere de sıçramasıyla 1 Şubat 1909 tarihinde Çin'in başkenti olan Şanghay'da bir toplantı tertip edilmiştir. Bu toplantıya Almanya, Hollanda, Avusturya, Macaristan, ABD, Çin, Portekiz, İngiltere, Fransa, Japonya, Siyam, İran, İtalya ve Rusya katılım sağlamıştır.⁷²

Bu toplantıda afyon maddesinin katılımcı ülkelerdeki bağımlılığının ortadan kaldırılması, Çin'deki afyon kullanma yerlerinin kapatılması, bileşiminde afyon kullanılan ilaçların üretim ve ticaretinin yasaklanması ve morfin kontrollerine yönelik tedbirlerin uygulanması kararları alınmıştır.⁷³

ABD'nin teklifi üzerine gerçekleştirilen Şanghay toplantısı, uyuşturucu ile mücadele konusunda yapılmış ilk toplantı olmasından ve her ne kadar bağlayıcılığı olmasa da alınan kararlar bakımından önemlidir.⁷⁴ Zira bu toplantıda afyon tüketiminin zamanla ortadan kaldırılmasını sağlayacak tavsiye ve tedbir içerikli kararlar alınmıştır.⁷⁵

Şanghay toplantısının gündem ve kararları, sonraki yıllarda gerçekleştirilen çalışmaların temelini oluşturmuştur.⁷⁶

2.1.2 1912 La Haye Afyon Sözleşmesi⁷⁷

Şanghay toplantısına katılan ülkeler 23 Ocak 1912'de La Haye'de tekrar toplanmış ve ilk defa uluslararası bir sözleşmeye imza atmışlardır. Uyuşturucu maddeler konusunda yapılan ilk sözleşme olan La Haye Afyon Sözleşmesi'nde morfin, eroin, kokain ve afyon maddeleri tanımlanmış ve tasnif edilmiştir.⁷⁸

⁷² İdil Su EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2015, s. 56.

⁷³ Tuğçe YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2018, s. 22.

⁷⁴ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 34. GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 78.

⁷⁵ Sahir ERMAN, "Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1-4 (1981), s. 1061, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96130>.

⁷⁶ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 96.

⁷⁷ La Haye Afyon Sözleşmesi metni için bakınız, "La Haye Afyon Mukavelesine", (05.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202108.pdf.

⁷⁸ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 56. UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 96.

La Haye sözleşmesi ile uyuşturucu maddeler bilimsel olarak incelenmiş ve ayrı ayrı sınıflandırılmıştır.⁷⁹ Yine bu maddelerin üretimini, kullanımını, ihraç ve ithal edilmesini önleyecek tedbirlerin alınması kararlaştırılmış, hukuka aykırı bir şekilde uyuşturucu madde bulundurulmasının cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁰

Ülkeler arası ticarete ihracat ve ithalatın şehir ve limanlardaki belirli yerlerde yapılması, ambalaj yöntemlerinin tespit ve takdiri, tıp ve eczacılık alanlarında kullanılacak olan maddelerle alakalı ayrıca kanun yapılması gerektiği hususları, alınacak tedbirlerden bazılarıdır.⁸¹

Sözleşmede alınan kararlar doğrultusunda, katılımcı ülkelerin kendi iç hukuklarında düzenlemeler yapacakları kararlaştırılmıştır.⁸²

Türkiye’de bu sözleşmenin onaylanması 14.01.1933 tarih ve 2108 sayılı kanun ile uygun görülmüş, 26.01.1933 tarih ve 2314 sayılı Resmi Gazete’de⁸³ yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ilerleyen süreçte 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’a kaynak teşkil edecektir.⁸⁴

2.1.3 1914 La Haye Afyon Konferansı

1912 La Haye Afyon Sözleşmesi’ne katılımcı ülkelerden bazıları çekince koymuştu. Hem bu çekinceleri kaldırmak hem de sözleşmeye Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti ve Peru’nun da katılımını sağlamak için 1913 ve 1914 yıllarında La Haye’de ikinci ve üçüncü toplantılar yapılmıştır.⁸⁵

Otuz ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen bu konferanslar, birinci dünya savaşının çıkması nedeniyle beklenen faydayı gösterememiştir. Zira muharebelerin

⁷⁹ Özkan ÖZMEN, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2009, s. 24.

⁸⁰ ERMAN, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, s. 1061.

⁸¹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 96–97.

⁸² ABAY, *Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ticareti Suçu*, s. 36.

⁸³ 2314 sayılı Resmi Gazete metni için bk., “26.01.1933 tarih ve 2314 sayılı Resmi Gazete”, (05.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2314.pdf>.

⁸⁴ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 35. YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 23.

⁸⁵ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, ss. 93–94.

şiddetinden denetim ve kontroller aksamış, kargaşa ortamından yararlanan suiistimalciler eliyle uyuşturucu maddeler yaygınlaştırılmıştır.⁸⁶

Türkiye'nin katılmadığı bu konferansta, 23 Ocak 1912 tarihli ilk La Haye Afyon Sözleşmesi'nin yürürlük tarihi 31 Aralık 1914 olarak belirlenmiştir.⁸⁷

2.1.4 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi⁸⁸

Birinci dünya savaşı sırasında uyuşturucu maddeler dünya geneline hızla yayılmıştır. Milletler Cemiyeti, bu tehlikeyi sona erdirmek için savaşın sona ermesinden sonra bir istişare heyeti kurmuştur. 1920 yılında kurulan bu heyetin çalışmaları neticesinde Birinci Cenevre Konferansı tertip edilmiştir.⁸⁹

3 Kasım 1924 tarihinde başlayan konferans 19 Şubat 1925 tarihinde otuz yedi ülkenin katılımıyla imzalanan Cenevre Afyon Sözleşmesi ile neticelenmiştir.⁹⁰

Bu sözleşme ile La Haye Afyon Sözleşmesi hükümleri aynen kabul edilmiş ve uyuşturucu maddelerin ticaretini kontrol altına alacak etkili bir sistem kurulmuştur.⁹¹

Sözleşmenin takibini yapması ve katılımcı ülkelerden bilgi toplaması, toplanan bu bilgilerin istatistiksel sunumunu yapması için Daimi Merkez Komitesi kurulmuştur.⁹² Komitenin topladığı bilgiler, önemli bir istihbari kaynak oluşturmuş ve bu sayede uyuşturucu maddelerin uluslararası hareketi, miktarı, yoğun bulunduğu yerler ve kaçakçılık merkezleri tespit edilmiştir.⁹³

Cenevre Sözleşmesi ile La Haye'de daha önce kabul edilen ilk sözleşmenin esasları, kapsamı genişletilmek suretiyle yeniden kabul edilmiştir. Koka yaprağı ve hint keneviri gibi maddeler de uyuşturucu maddeler listesine dâhil edilmiş, ilmi ve tıbbi çalışmalar haricinde bu maddelerin kullanımı yasaklanmıştır. Ayrıca taraf

⁸⁶ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 98.

⁸⁷ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 57.

⁸⁸ 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi metni için bk., "1925 Cenevre Afyon Mukavelesini", (05.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2314.pdf>.

⁸⁹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 98–99.

⁹⁰ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 99.

⁹¹ ÖZMEN, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 25.

⁹² ABAY, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ticareti Suçu*, s. 37.

⁹³ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 58.

ülkelerin çıkardıkları kanunlara aykırı hareket edenlerin, o ülkeler tarafından cezalandırılmaları gerektiği sözleşmede hüküm altına alınmıştır.⁹⁴

2.1.5 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi⁹⁵

13 Temmuz 1931’de yine Cenevre’de “Uyuşturucu Maddelerin İmalini Tahdit ve Dağıtımını Tanzim Hakkında Sözleşme” imzalanmıştır.⁹⁶ Daha çok idari nitelikteki hükümlerin yer aldığı bu sözleşmede, 1912 La Haye ve 1925 Cenevre Sözleşmelerinin eksiklikleri tamamlanmıştır.⁹⁷

1931 Sözleşmesi ile uyuşturucu madde üretimi yapan fabrikaların, bağlı buldukları devlete her üç ayda bir rapor sunma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca bu fabrikaların yeni bir madde üretebilmesi için de izin almaları mecburi kılınmıştır.⁹⁸

Kırk dört ülkenin iştiraki ile gerçekleştirilen ve İkinci Cenevre Sözleşmesi olarak da anılan bu sözleşmeye Türkiye 2108 sayılı Kanunla katılmıştır.⁹⁹

2.1.6 Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men’i Hakkındaki 1936 Cenevre Sözleşmesi¹⁰⁰

Zararlı ilaçların gayrimeşru ticaretinin önlenmesi hakkında 26 Haziran 1936 tarihinde kırk ülkenin katılımıyla Cenevre’de bir konferans tertip edilmiş ve konferans sonunda bu isimle bir sözleşme akdedilmiştir.¹⁰¹

⁹⁴ ERMAN, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, s. 1062. GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 36.

⁹⁵ 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi metni için bk., “1931 Cenevre Afyon Mukavelenamesi”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202108.pdf.

⁹⁶ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku’nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 58.

⁹⁷ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 100–101.

⁹⁸ YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 24.

⁹⁹ ABAY, *Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ticareti Suçu*, s. 37.

¹⁰⁰ 1936 Cenevre Sözleşmesi metni için bk., “Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men’i Hakkındaki Cenevre Sözleşmesi”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc017/kanuntbmmc017/kanuntbmmc01703189.pdf.

¹⁰¹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 101.

Katılımcı ülkeler, uyuşturucu maddelerle ilgili eylemleri hürriyeti bağlayacak¹⁰² şekilde cezalandıracaklarını, failerle alakalı ceza yargılaması yapacaklarını ve gerektiği durumlarda suçluların iadesi taleplerini reddetmeyeceklerini bu sözleşme ile kabul ve taahhüt etmişlerdir.¹⁰³

Sözleşmeye göre katılımcı ülkelerden birinde yabancı vatandaşlar tarafından işlenen bir suç hem suçun işlendiği ülke hem de suçlunun vatandaşı olduğu ülke kanunlarına göre cezalandırılacaktır. Ayrıca yabancı ülkelerde alınıp infaz edilen cezalar için tekerrür hükümleri getirilmiştir.¹⁰⁴

Türkiye bu sözleşmeye 31.05.1937 tarih ve 3618 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 3189 sayılı Kanun ile katılmıştır.¹⁰⁵

2.1.7 1946 New York Protokolü¹⁰⁶

11 Aralık 1946’da Lake Success’de imzalanan New York Protokolü ile geçmiş tarihlerde kabul edilen sözleşmelerde değişiklikler yapılmış, Türkiye bu protokolü bir çekince ile onaylamıştır.¹⁰⁷ Bu çekince, 11 Şubat 1925 Cenevre Sözleşmesi ile 27 Kasım 1931 Bangkok Sözleşmesi hükümlerinin, iştiraki olmadığından dolayı Türkiye’yi bağlamayacağı yönündedir.¹⁰⁸

¹⁰² Tarih içinde hürriyete yönelik cezalar bakımından sürgün uygulamaları görülmüş olsa da günümüzde hürriyeti bağlayan ceza ile kastedilen şey, suçlunun bir yere kapatılmak suretiyle hürriyetinin kısıtlandığı hapis cezalarıdır. Mustafa AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1994, s. 37.

¹⁰³ ERMAN, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, s. 1062. GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 36.

¹⁰⁴ Brahim MAHAMAT SALEH CHEKHADİNE, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2016, s. 25.

¹⁰⁵ 3618 sayılı Resmi Gazete metni için bk., “31.05.1937 tarih ve 3618 sayılı Resmi Gazete”, (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3618.pdf>.

¹⁰⁶ 1946 New York Protokolü metni için bk., “1946 New York Protokolü”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc030/kanuntbmmc030/kanuntbmmc03005181.pdf.

¹⁰⁷ 5181 sayılı Kanun tasarısı için bk., “5181 sayılı Kanun Tasarısı”, (06.03.2019), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c010/b040/tbmm080100400099.pdf>.

¹⁰⁸ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku’nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 60.

2.1.8 Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü¹⁰⁹

Cenevre Sözleşmesi'nin maddeleri, kapsama dâhil edilen uyuşturucu maddeler nedeniyle 1946'da New York Protokolü'nde değiştirilmişti. Bu maddelerin milletler arası kontrole tabi tutulmasına dair protokol ise 19 Kasım 1948 tarihinde Paris'te imzalanmıştır.¹¹⁰

Protokolde, keşfedilmediklerinden dolayı daha önceden kapsam dışında bulunan sentetik uyuşturucuların doğal uyuşturucular gibi değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre yeni tespit edilen bir sentetik uyuşturucu derhâl Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne bildirilecektir. Genel Sekreterlik kendine ulaştırılan bilgileri incelenmek ve raporlanmak üzere Dünya Sağlık Örgütü'ne yahut Narkotik İlaçlar Komitesi'ne gönderecek, bu birimler de gerekli tedbirleri alacaklardır.¹¹¹

Dünya Sağlık Örgütü'ne, zararlı etkileri bulunduğu bahisle bildirilen uyuşturucu maddelere yönelik acil ve geçici tedbirleri alma yetkisinin verilmesi Paris Protokolü'nün en önemli maddelerinden biridir. Diğer bir önemli husus ise protokolün imzalanmasından sonra keşfedilecek olan sentetik maddelerin de protokol kapsamında sayılmış olmasıdır.¹¹²

Türkiye bu protokolün onaylanmasını 01.03.1950 tarih ve 5575 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur.¹¹³

2.1.9 1953 New York Afyon Protokolü¹¹⁴

Haşhaş ve afyon maddelerinin üretimi, kullanımı ve ticaretinin sınırlandırılması ve düzenlenmesine dair protokol, 23 Haziran 1953 tarihinde New

¹⁰⁹ 1948 Paris Protokolü için bk., "Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında Paris Protokolü", (06.03.2019), <https://www.kanunum.com/files/5575-1.pdf>.

¹¹⁰ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 60.

¹¹¹ ÖZMEN, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 25–26.

¹¹² UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 104.

¹¹³ 7448 sayılı Resmi Gazete metni için bk., "04.03.1950 tarih ve 7448 sayılı Resmi Gazete", (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7448.pdf>.

¹¹⁴ 1953 New York Afyon Protokolü metni için bk., "11.06.1963 tarih ve 11425 sayılı Resmi Gazete", (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11425.pdf>.

York'ta akdedilmiştir. Türkiye bu protokolün onaylanmasını 04.06.1963 tarih ve 245 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile uygun bulmuştur.¹¹⁵

2.1.10 Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi¹¹⁶

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele konusunda uluslararası anlamda en önemli adım, Birleşmiş Milletler tarafından 30 Mart 1961 tarihinde New York'ta atılmıştır.¹¹⁷ Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle alakalı eskiden beri yapılmış olan tüm uluslararası sözleşmeleri tek metin halinde toplaması nedeniyle oldukça önemlidir.¹¹⁸

Uyuşturucu maddelerle ilgili 1961'e kadar çok sayıda sözleşme yapılmasına rağmen sözleşmeye katılan ülke sayısı hep düşük kalmış, birçok devlet tarafından bu sözleşmeler imza edilmemişti. 1961 Tek Sözleşmesi'ni ise ülkelerin tamamına yakını onaylamış, böylelikle bu sözleşme kendinden önce akdedilen sözleşmelerin yerini almıştır.¹¹⁹ Bu husus sözleşmenin kırk dördüncü maddesinde açık bir şekilde yazmaktadır.

Mülga olan sözleşmelerde akdedilen hükümlere 1961 Tek Sözleşmesi'nde de yer verilmiştir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretimi, kullanımı ve ticaretini kontrol altına almak amacıyla sınırlayıcı tedbirler getirilmiş, bu tedbirlerin uygulanmasını denetleyebilmek için uluslararası kontrol mekanizmaları kurulmuş ve kaçakçılık ile mücadele noktasında caydırıcı cezalar öngörülmüştür.¹²⁰

1961 Tek Sözleşmesi'nde, maddelerin ham hallerinden başlayarak işlenmesine varana kadarki tüm doğal, kimyasal ve sentetik hallerinin uyuşturucu kapsamına dâhil olduğu belirtilmiş ve bu uyuşturucu maddeler sözleşmenin sonunda dört cetvel şeklinde listelenmiştir. Sonradan tespit edilecek olan yeni uyuşturucuların da sözleşme kapsamında sayılacağı hüküm altına alınarak cetvellere eklemeler

¹¹⁵ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 61.

¹¹⁶ 1961 Tek Sözleşmesi metni için bk., "Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi", (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf.

¹¹⁷ ERMAN, "Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri", s. 1062. EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 53.

¹¹⁸ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 98.

¹¹⁹ COŞAR, *Uyuşturucu Madde Suçları, Madde Bağımlılığı Suç İlişkisi ve Eroinin Analizi*, s. 16.

¹²⁰ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 42.

yapılmıştır. Bu sayede uyuşturucu madde kavramı, statik bir konumdan dinamik bir konuma taşınmıştır.¹²¹

Madde bağımlılarının tedavi edilmeleri için taraf ülkelere ödevler veren Sözleşmenin herhangi bir maddesinden kaynaklanacak uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'nda çözümleneceği kararlaştırılmıştır.¹²²

Halen yürürlükte olan Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin onaylanması ülkemizde 27.12.1966 tarih ve 812 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile uygun görülmüştür.¹²³

2.1.11 1961 Tek Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol¹²⁴

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin teklifiyle 6 Mart 1972 tarihinde Cenevre'de bir konferans tertip edilmiştir. Bu konferansta 1961 Tek Sözleşmesi'nin bazı hükümleri değiştirilmiş, eksik hususlar ilave edilmiş ve günümüzdeki yapı oluşturulmuştur. 25 Mart 1972 tarihinde tamamlanıp imzalanan protokolü Türkiye aynı tarihte imzalamıştır.¹²⁵

2.1.12 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme¹²⁶

Tek Sözleşmesi'nin kapsamında bulunmayan ve ciddi tehlike oluşturan uyuşturucu maddelerin kontrol altına alınabilmesi için 22 Şubat 1971 tarihinde Viyana'da organize edilen toplantıda Psikotrop Maddeler Sözleşmesi akdedilmiştir.¹²⁷

¹²¹ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, ss. 40–41. TUNCER, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, s. 27.

¹²² UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 110.

¹²³ 12596 sayılı Resmi Gazete metni için bk., “12.05.1967 tarih ve 12596 sayılı Resmi Gazete”, (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12596.pdf>.

¹²⁴ 1961 Tek Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol metni için bk., “30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmi Gazete”, (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/06/20010630.htm>.

¹²⁵ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 62. UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 110.

¹²⁶ Psikotrop Maddeler Sözleşmesi için bakınız, “1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme”, (06.03.2019), <https://www.kanunum.com/files/2326-2.pdf>.

¹²⁷ ERMAN, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, s. 1063. EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 62.

Psikotrop maddelerin tıp ve ilim alanları haricinde kullanılmaları yasaklanan Sözleşmede bu maddelerin imali, ithali ve ihracı belirli izinlere tabi tutulmuştur.¹²⁸

Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'ne göre, Tek Sözleşmesi'nin ekinde yer alan cetvellerdeki uyuşturucu maddelerin listesine yenisinin eklenmesi veya cetvellerde değişiklik yapılması önerileri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne sunulacaktır. Önerileri inceleyen Dünya Sağlık Örgütü bir rapor hazırlayacak ve bu rapor doğrultusunda Uyuşturucu Maddeler Komisyonu öneri hakkında karar verecektir.¹²⁹

Ülkemizde Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin onaylanması 27.10.1980 tarih ve 2326 sayılı Bakanlar Kurulu kararı¹³⁰ ile uygun bulunmuş ve yayınlanmıştır.¹³¹

2.1.13 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi¹³²

1988 Viyana Konvansiyonu olarak da anılan bu sözleşme, uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemek, 1961 ve 1971 Sözleşmelerinin uygulanabilirliğini sağlamak ve yeni hükümler eklemek için 20 Aralık 1988 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³³

Viyana Konvansiyonu ile önemli ölçüde yaygınlaşan madde kaçakçılığına ve kaçakçılıktan elde edilen paranın başka suçlar için kullanılmasına önlem alınmak istenmiştir. Bu kapsamda yeni madde ve terimlerin tanımları yapılmış, ülkeler arası

¹²⁸ Canan ALTINTAŞ, *Türkiye'de Narko Terörizm ve Uluslararası Düzeyde Uyuşturucu ile Mücadele*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2018, s. 61.

¹²⁹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 112.

¹³⁰ Bakanlar Kurulu kararı için bakınız, “27.10.1980 tarih ve 2326 sayılı Bakanlar Kurulu kararı”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402326.pdf.

¹³¹ 07.03.1981 tarih ve 17272 sayılı Resmi Gazete için bk., “07.03.1981 tarih ve 17272 sayılı Resmi Gazete”, (06.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17272.pdf>.

¹³² 1988 Viyana Konvansiyonu metni için bk., “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletlerin Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc078/kanuntbmmc078/kanuntbmmc07804136.pdf.

¹³³ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 64.

iş birliğine dikkat çekilmiş, uyuşturucu ile mücadelede katılımcı ülkelerin rolleri ve uyuşmazlıkların giderim yolları belirlenmiştir.¹³⁴

Türkiye bu sözleşmenin onaylanmasını 22.11.1995 tarih ve 4136 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile uygun bulmuştur.

2.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklanmasına Yönelik Çalışma Yürüten Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin suiistimali ve kaçakçılığı her geçen gün artmaktadır. Madde bağımlılığı bireysel ve toplumsal sağlığı etkilerken, madde kaçakçılığı ve beraberinde gelen sorunlar da devletlerin geleceğini ve bekasını tehdit etmektedir.

Uyuşturucu maddelerin küresel anlamda sorun teşkil ettiğini göstermesi açısından 30 Eylül 1978 tarihinde kabul edilen Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 843 sayılı tavsiye kararı önem arz etmektedir. Mezkûr kararda yer alan uyuşturucu ve psikotrop maddelerle alakalı değerlendirme şu şekildedir: *“Uyuşturucu ve psikotropik maddelerin kullanılması, şüphesiz çağımızın en büyük felâketlerinden birisini oluşturmaktadır ve Avrupa Konseyine dâhil devletler de bu felâketin dışında değildir. Avrupa Konseyini teşkil eden ülkelerin çoğunluğunda uyuşturucu madde kullanan pek çok sayıdaki kişi hızlı bir ruhî ve fizik yıkıntıya uğramakta ve adı geçenlere yardımda bulunmak çok zor olmaktadır. Uyuşturucu ve psikotropik maddelere tâbi hale gelmiş bulunan bu kişiler maddeyi elde etmek veya bu hususta gerekli parayı sağlamak üzere çeşitli suçlar işlemektedirler.”*¹³⁵

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı, küçük büyük bütün suç örgütleri bakımından en kârlı gelir kaynağıdır. Çoğu zaman uyuşturucu ile birlikte başka tür kaçakçılıklar da yapılmaktadır. Kar arttıkça organizasyon büyümekte ve yapılan işin hacmi genişlemektedir. Bu nedenle suç örgütleri ile mücadele noktasında uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi şarttır.¹³⁶

¹³⁴ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 116.

¹³⁵ Sulhi DÖNMEZER, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1–4 (1981), s. 1015, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96128>.

¹³⁶ Tuncer EROKTAY, *Uyuşturucu Madde Suçları Balıkesir Örneği*, Ankara: Polis Akademisi, 2009, s. 74.

Uyuşturucunun suiistimali konusunda terörizmin de büyük bir payı vardır. Hem insan gücü hem de finansman temini amacıyla kaçakçılık ve terör faaliyetleri birlikte yürütülür hale gelmiştir.¹³⁷ Bu nedenle tüm insanlığın temel sorununun bu noktada birleştiğini söylemek mümkündür.¹³⁸

Uyuşturucu sorunundan en fazla ve yakından etkilenen devletlerin çabalarıyla başlayan çalışmalar, sonraki dönemlerde küresel bir boyut kazanmıştır. Zira kaçakçılık hem transit anlamda hem pazar oluşturma anlamında birçok ülkeyi etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle uyuşturucu ile mücadele noktasında uluslararası örgütler ve komisyonlar oluşturulmuş, bu komisyonların ulusal kurumlarla iş birliği ve koordinasyon içinde çalışması sağlanmıştır.¹³⁹

Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kontrol Altına Alınması ve Yasaklamasına Yönelik Uluslararası Düzenlemeler (2.1.) başlığı altında incelenen sözleşmelere işlerlik kazandırmak ve denetimini yapmak amacıyla çeşitli uluslararası örgüt ve komisyonlar kurulmuştur. Bu örgütlerin kurulması, uyuşturucu maddelerle mücadeleyi dünyanın her yerinde aktif hale getirmiştir.¹⁴⁰

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altına alınması ve yasaklanmasına yönelik mücadelede öne çıkan uluslararası kurum ve kuruluşlar incelenecektir.

2.2.1 Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND)

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin suiistimalinin önemi dikkate alınarak konunun hususen ve bütüncül bir şekilde ele alınması ile daimi surette devam edecek bir mücadelenin benimsenmesi amacıyla¹⁴¹ 1946 yılında Birleşmiş Milletler

¹³⁷ Terör örgütleri için uyuşturucu kaçakçılığı önemli bir gelir kaynağıdır. Öyle ki uyuşturucu madde kaçakçılığı terör amaçlı (Narkoterör) yapılı hale gelmiştir. Toplumdaki uyuşturucu bağımlılığının artışı, terör örgütleri tarafından düşmanlarının güçsüzleşmesi olarak görülmektedir. Mustafa Necmeddin ÖZTOP, *Uluslararası Hukukta Terörizmin Finansmanı ile Mücadele*, İngiltere: Hertfordshire Üniversitesi, ss. 8–9. Erişim: UYAP Portal (13.03.2019).

¹³⁸ AKBULUT, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, s. 607.

¹³⁹ Seyit AZAK, *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye’de Uyuşturucu İle Mücadele*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2014, s. 129.

¹⁴⁰ Ferit YOLCU, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, 2015, s. 7.

¹⁴¹ Muhtar ÇAĞLAYAN, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 299 (1966), s. 10, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-299\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-299(1966).pdf).

Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) tarafından 53 üye ile Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) kurulmuştur. Her yıl toplanan CND'nin kuruluş amacı, uluslararası anlaşma metinlerinin taslağını oluşturmaktır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kontrol ederek Birleşmiş Milletlerin politikasını üretir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNDCP) ile ortak çalışarak uluslararası eylem planları hazırlamaktadır.¹⁴²

2.2.2 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)

UNFDAC, 1971 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulmuştur. Uyuşturucu ile mücadelede ihtiyaç duyulan mali ve teknik alt yapının sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda üye devletler, gönüllü desteklerini Fon'a aktarmaktadır. Özel kaynaklardan da katılım sağlanabilmektedir. Madde kullanımının azaltılması noktasında çalışmalar yürüten Fon, bağımlıların tedavileri için de destek sunmaktadır.¹⁴³

2.2.3 Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP)

UNDCP, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 45/179 sayılı kararı ile kurulmuş, 1991 yılında faaliyete geçmiştir. Günümüzde halen Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'ne (UNODC) bağlı bir birim olarak çalışmaktadır.¹⁴⁴

Kuruluş amacı, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali ve ithali ile kullanımını sürekli olarak denetlemektir. Denetimler sonucunda yıllık istatistikler çıkararak Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne raporlamaktadır.¹⁴⁵

Denetim mekanizmasının verdiği koordinasyon gücünü kullanarak uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını sağlamak için ülkelere telkin ve tavsiyelerde

¹⁴² Abdullah Cemal ŞAHİN, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarıyla Mücadelede Halkla İlişkiler ve Bir Model Önerisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007, s. 66.

¹⁴³ Ece SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2016, s. 24.

¹⁴⁴ ŞAHİN, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarıyla Mücadelede Halkla İlişkiler ve Bir Model Önerisi*, s. 65. SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 24.

¹⁴⁵ ERGÜL, *Uyuşturucu Madde Alışkanlığının Hukuki ve Cezai Yönleri*, s. 73.

bulunmakta, yer yer istatistiksel veriler ve uzman görüşlerini içeren bilgiler paylaşmakta, uyuşturucu maddelerin illegal yollarla üretim, kullanım ve dağıtımını önlerken tıp ve bilim alanında kullanılması gereken miktarın teminini sağlamaktadır.¹⁴⁶

Ayrıca madde bağımlılarının tedavisi için gereken rehabilitasyon çalışmalarında ilgili kuruluşlara destek vermekte, uyuşturucu üretimi için hammadde yetiştiriciliği yapanları alternatif iş kollarına yönlendirmektedir.¹⁴⁷

2.2.4 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

Birleşmiş Milletler'in suçla mücadele merkezidir. 1997 yılında kurulmuş olup merkezi Viyana'dadır. Üye devletlerin kendi iç hukuklarındaki düzenlemelerini, uluslararası sözleşme hükümlerine uygun hale getirmelerine yardım etmektedir. Bu yönüyle uyuşturucu maddelerle mücadele konusunda aktif rol oynamaktadır. UNFDAC'nin olduğu gibi gelir kaynağı gönüllü yardımlardır.¹⁴⁸

UNODC üye devletlere, uyuşturucu ile mücadelenin yanında suç ve terörizmle mücadele konusunda da yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda araştırma ve analiz çalışmaları yapmış, teknik iş birliği projeleri geliştirmiş, bu projelerin tatbik edilmesi için normatif adımlar atmıştır.¹⁴⁹

2.2.5 Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Merkezi Cenevre'de bulunan Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 7 Nisan 1948 tarihinde kurulmuştur.¹⁵⁰ Türkiye 09.06.1949 tarih ve 5062 sayılı Kanun ile WHO'ya resmen üye olmuştur.¹⁵¹

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne (ECOSOC) bağlı olarak sağlıkla alakalı çalışmalardaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Bu koordinasyon kapsamında ülkelerin sağlık politika ve hizmetlerinin düzenlemesi ve

¹⁴⁶ Ali Erdem SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2013, s. 78.

¹⁴⁷ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 84–85.

¹⁴⁸ AZAK, *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye'de Uyuşturucu İle Mücadele*, s. 131.

¹⁴⁹ “Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)”, (07.03.2019), <https://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html?ref=menutop>.

¹⁵⁰ “Dünya Sağlık Örgütü (WHO)”, (07.03.2019), <https://www.who.int/about/who-we-are/en/>.

¹⁵¹ “Türkiye'nin WHO üyeliği”, (07.03.2019), <http://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa>.

denetlemesini yapmaktadır. Sağlıkla ilgili genel geçer kuralları belirlemekte ve küresel ölçekteki sağlık sorunları ile ilgilenmektedir.¹⁵²

Ayrıca yeni tespit edilen maddelerin, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden olup olmadığı hususunda inceleme yaptıktan sonra uyuşturucu olarak kabul edilen maddeler listesine dâhil edilmesi gerekip gerekmediği tavsiyesinde bulunur.¹⁵³ Her ne kadar kanaati tavsiye niteliğinde olsa da sonuca etkili olma anlamında oldukça önemlidir.¹⁵⁴

2.2.6 Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu

Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yasadışı İnsan Ticareti ile Mücadele İşbirliği Grubu (Pompidou) 1971 yılında Fransa Cumhurbaşkanı'nın girişimleri ile kurulmuştur. Başlangıçta yedi Avrupa ülkesinden oluşan gruba şu an otuz dokuz devletin üyeliği bulunmaktadır.¹⁵⁵

Grubun amacı, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığı ile mücadele konusunda ülkeler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımının yaygınlaşmasıdır. Bu sayede uygulama, politika ve bilim harmanlanmış olacak, mücadele daha etkin ve delil merkezli ilerleyecektir.¹⁵⁶

2.2.7 Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)

Avrupa Birliği'nin merkezi olmayan kuruluşlarından biri olan EMCDDA, 1993 yılında Lizbon'da kurulmuştur.¹⁵⁷

Kuruluş amacı, uyuşturucu ile mücadelede sağlam ve sağlıklı bilimsel bilgiler elde etmektir. Bu bilgiler, uyuşturucu sorununun kök nedenlerini tespit hususunda oldukça önem taşımaktadır.¹⁵⁸

¹⁵² SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 75. SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 23.

¹⁵³ ŞAHİN, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarıyla Mücadelede Halkla İlişkiler ve Bir Model Önerisi*, ss. 71–72.

¹⁵⁴ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 42.

¹⁵⁵ “Pompidou Grubu”, (07.03.2019), <https://www.coe.int/en/web/pompidou/about/history>.

¹⁵⁶ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 87.

¹⁵⁷ “Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)”, (07.03.2019), <http://www.emcdda.europa.eu/about>.

EMCDDA, topladığı bilgiler ışığında uyuşturucu maddelerle alakalı değerlendirmelerde bulunmakta, bu değerlendirmeleri ile Avrupa'nın uyuşturucu politikasını belirlemektedir. Çalışmaları sadece Avrupa ülkeleri ile sınırlı olmayıp diğer ülkelerle de ortak çalışmalar yapmaktadır.¹⁵⁹

2.2.8 Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL)

Suçların önlenmesi ve suçluların yakalanması noktasında en önemli aktörlerden biri olan Polis teşkilatının yürüttüğü çalışmalarda uluslararası iş birliğine dayalı bir koordinasyona eskiden beri ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu ihtiyaç 1914 yılında Monaco'da gerçekleştirilen Adli Polis Kongresi'nde dile getirilmiş ve devletlerin adli çalışmalarda birbirine ne şekilde destek verebilecekleri görüşülmüş, ancak birinci dünya savaşı nedeniyle somut herhangi bir adım atılamamıştır. Savaş sonrası 1923 yılında Viyana'da yüz seksen altı devletin üyeliği ile dünyanın en geniş polis organizasyonu olan İnterpol (Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı) kurulmuştur.¹⁶⁰

Günümüzde yüz doksan dört ülkenin üye olduğu İnterpol, suç ve suçlularla ilgili bilgi paylaşımını ve onlara erişimi sağlamaktadır.¹⁶¹ Bu cümleden olarak suçluların kimlikleri ile fotoğraf ve parmak izlerini yayınlamakta, elde ettiği istihbari bilgileri en kısa sürede hem üye devletlere hem de ilgili devletlere bildirmektedir. Bu bildirimler her devlet bünyesinde tesis edilen haberleşme büroları aracılığı ile yapılmaktadır. Böylelikle devletlerin kolluk teşkilatlarının münferit olarak gerçekleştirdikleri mücadeleler koordine edilmektedir.¹⁶²

Uluslararası arenada yer alan suç örgütlerini belirleyip çözümlenmekte, üye ülkelerden istihbari bilgiler toplamakta ve raporlamaktadır. Yasa dışı uyuşturucu madde faaliyetleri ile mücadele eden kurum ve kuruluşlarla irtibatlı çalışıp onlara destek vermektedir. Ayrıca üye ülkelerdeki polis teşkilatları ile koordinasyon ve iş

¹⁵⁸ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 107.

¹⁵⁹ SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 80.

¹⁶⁰ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 89.

¹⁶¹ "INTERPOL", (07.03.2019), <https://www.interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.

¹⁶² Muhtar ÇAĞLAYAN, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme", *Türk İdare Dergisi*, S. 298 (1966), s. 44, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-298\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-298(1966).pdf).

birliğinin güçlendirilmesi için konferanslar tertip etmekte, yeni keşfedilen suç tipleri ve en güncel soruşturma tekniklerini ilgilileri ile paylaşmaktadır.¹⁶³

Sınır ötesinde arananlar, iadesi yapılacaklar, muhakkak suçlular, kimliği ve faili meçhul cesetler ile somut ve yakın tehlike arz eden durumlar için siyah, mavi, sarı, yeşil ve kırmızı bültenler çıkarmakta ve bu şekilde üye devletlerdeki soruşturma ve kovuşturmalara yardım etmektedir.¹⁶⁴

Türkiye 1930 tarihli Kararname ile İnterpol'e üye olmuştur.¹⁶⁵

2.2.9 Avrupa Polisi (EUROPOL)

Europol 7 Şubat 1992 tarihinde kurulmuş, çalışmalarına 1994 yılında uyuşturucu ile sınırlı olarak başlamıştır.¹⁶⁶ Merkezi Lahey'de bulunan teşkilat, Avrupa Birliği'ne üye olan yirmi sekiz ülke başta olmak üzere AB'ye üyeliği bulunmayan ortak ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmaktadır.¹⁶⁷

Türkiye'nin de stratejik ve operasyonel iş birliği içinde olduğu Europol uyuşturucu madde ve taşıt kaçakçılığı, kara para aklama, sahte para basımı, siber suçlar, mali suçlar, insan ticareti ve terör suçları ile yakından ilgilenmektedir.¹⁶⁸

---

¹⁶³ AZAK, *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye'de Uyuşturucu İle Mücadele*, s. 133.

¹⁶⁴ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 90.

¹⁶⁵ "1930 tarihli Kararname", (07.03.2019), <http://www.interpol.pol.tr/Sayfalar/kararname.aspx>; "İnterpol", (07.03.2019), <http://www.interpol.pol.tr/Sayfalar/BaskanlikTarihce.aspx>.

¹⁶⁶ "Europol", (07.03.2019), <http://www.interpol.pol.tr/Sayfalar/europoltaniyalim.aspx>.

¹⁶⁷ "EUROPOL", (07.03.2019), <https://www.europol.europa.eu/about-europol>.

¹⁶⁸ EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 85.

İKİNCİ BÖLÜM

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDAKİ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇUNUN UNSURLARI

Çalışmamızın ikinci bölümünde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçunun unsurları ele alınacaktır. Bu kapsamda suçun unsurları kanunilik unsuru, maddi unsurlar, manevi unsurlar ve hukuka aykırılık unsuru olmak üzere dört ana başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklardan olan suçun manevi unsurlarında failin suçu işlemekteki iradesinin kasta mı taksire mi yönelik olduğu; suçun maddi unsurlarında ise suçun oluşturan hareketler, suçun faili, neticesi, illiyet bağı, mağduru, konusu ve nitelikli halleri incelenecektir.

1 Genel Açıklamalar

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı, uyuşturucu maddelerin üretimi ve imalinden dağıtım ve satışına varana kadar tüm evreleri içine alan oldukça karışık ve dinamik bir süreçtir.¹⁶⁹

Uyuşturucu maddeler, verdikleri zararlar sebebiyle sıkı denetim altına alınmışlardır. Bu maddelerin üretimi, dağıtımı, ticareti ve tüketimi hususlarında cezai yaptırımlar düzenlenmiştir.¹⁷⁰ Özellikle yirminci yüzyılın başlarından itibaren gerçekleştirilen uluslararası çalışmalar neticesinde dünya genelinde birçok devlet tarafından uyuşturucu ile mücadele kapsamında kanun çıkarılmıştır.¹⁷¹

Bu gelişmeler elbette çağın en büyük problemi haline gelen uyuşturucu ile mücadelede atılmış olumlu adımlardır. Ancak küresel ölçekli illegal finans kaynağı haline gelen madde kaçakçılığı ile mücadele, her devletin benimsediği bir yönetsel ilke haline gelmelidir. Zira toplumsal düzenin kurulması devletlerin sosyal politikalarıyla, korunması ise ceza kanunları aracılığıyla olmalıdır.¹⁷²

¹⁶⁹ Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, "Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesi", s. 6.

¹⁷⁰ DÖNMEZER, "Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)", s. 457.

¹⁷¹ BEŞER, *Uyuşturucu Madde Suçlarının Önlenmesinde Coğrafi Bilgi Sisteminin Kullanımı: Beyoğlu İlçesi Pilot Çalışması*, s. 62.

¹⁷² Veli Özer ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 9. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2015, s. 749. Tarihimizde benzer şekilde uygulamalara rastlanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde de

Bir maddenin üretiminin tutku oluşturmamasından dolayı derhâl yasaklanması yeterli ve doğru bir çözüm değildir. Bireyin kişilik yapısı ve bunu etkileyen toplumsal koşulların niteliğinin, tutkunun oluşumunda önemli bir yeri vardır. Eğer psikolojik huzursuzluk ve doyumsuzluk meydana getirerek kişiliği etkileyen toplumsal koşullar değiştirilmeden bir madde yasaklanırsa, yerini hemen bir başka madde dolduracaktır.¹⁷³ Bundan dolayı kullananda bağımlılık derecesinde tutku oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin suiistimali elbette yasaklanmalı, ancak yasağa gerek kalmayacak şekilde kullanımı azaltmaya yönelik toplumsal koşullar da eş zamanlı olarak hazırlanmalıdır. Bu minvalde öncelikle uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının işlenmesinde etkili olan unsurların ortadan kaldırılmasını amaçlayan çalışmalar yapılmalıdır. İşsizliğin önlenmesi, boş vakitlerin eğlence, gezi, spor ve okuma gibi olumlu ve kontrollü etkinliklerle doldurulması bu kabildendir. Yine radyo, televizyon, sinema, sosyal medya, afiş, broşür, konferans gibi araç ve yöntemlerle gerçekleştirilecek olan farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Zira bu farkındalık, halk üzerinde uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarına karşı hassasiyet ve nefret duyguları uyandırarak söz konusu suçların işlenmesine engel olacaktır. Bunların yanında bağımlıların uyuşturucu veya uyarıcı madde temin etmelerini önlemek üzere tarım ve ilaç sektöründeki teknik ve idari kontrol ve denetimlerin artırılması ve sıkılaştırılması gibi tedbirlerin de alınması gerekmektedir.¹⁷⁴ Özetlenecek olursa uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin meydana getirdiği problemler, sadece ceza hukuku yaptırımları ile çözümlenebilecek nitelikte olmayıp beraberinde atılması gereken adımlar için diğer sosyal müessese ve organlara da büyük sorumluluklar düşmektedir.¹⁷⁵

Hukuk sistemimizde, üretim ve imalinden tüketim ve dağıtımına kadarki tüm evreleri denetlenmekte olan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticaretini ve

---

vakıflar aracılığıyla bu tür sosyal politikalar hem teşhis hem tedavi hem de ilaç destekleri sağlanmak suretiyle yürütülmüştür. Mehmet AYKANAT, *Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar*, Ankara: Adalet Yayınları, 2019, s. 252.

¹⁷³ Günsel KOPTAGEL, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1–4 (1981), s. 1056, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96129>.

¹⁷⁴ Sabri SÖZER, “Esrarın Meşru Olmayan Ticaretine ve Kullanılmasına Karşı Alınacak Tedbirler”, *Türk İdare Dergisi*, S. 279 (1962), s. 53, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl32-279\(1962\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl32-279(1962).pdf).

¹⁷⁵ Mustafa T. YÜCEL, “Uyuşturucu Madde ve İlaça Bağımlılığın Ceza İnfaz ve Tretman Yönleri”, *Türk İdare Dergisi*, S. 328 (1971), s. 206, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl42-328\(1971\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl42-328(1971).pdf).

kaçakçılığını önlemek için oldukça ağır yaptırımlar öngörülmüştür. Ayrıca bu denetim ve yaptırımların işletilebilmesi amacıyla ülkemizin her yerinde güçlü bir örgütlenmeye gidilmiştir.¹⁷⁶

Hukukumuzda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalinin ve ticaretinin suç sayılmasının nedeni, bu maddelerin kullanımının bireysel olarak kişiye verdiği zararların yanında, toplumsal olarak da kamunun ortak değer yargılarına ve kamu sağlığına verdiği zararların artması, bu şekilde bir zincirleme suç halkasının meydana gelmesidir.¹⁷⁷

Belirtmek gerekir ki uyuşturucu ile mücadele noktasında sadece cezai müeyyide içeren kanunsal düzenlemeler yeterli değildir. Aynı zamanda madde bağımlılarının tedavisi, uyuşturucu mahkûmlarının yeniden topluma kazandırılması, denetimli serbestlik tedbirlerinin etkin bir şekilde işletilmesi ile diğer gerekli sosyal, ekonomik ve tıbbi önlemlerin alınması zorunludur.¹⁷⁸

2 Yasal Düzenleme

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "*Topluma Karşı Suçlar*" başlıklı üçüncü kısmının "*Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*" başlıklı üçüncü bölümünde yer alan 188. maddede düzenlenmiştir. Sekiz fıkradan oluşan bu hükümde günümüze kadar pek çok değişiklik yapılmış, özellikle 28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanunla cezalar önemli ölçüde artırılmıştır.

Bu madde ile birçok suç ve ceza belirlenmiş, söz konusu cezaların artırım ve indirim kıstasları oluşturulmuş, yurt dışında alınıp infaz edilen cezaların ülkemizdeki karşılığına temas edilmiştir.¹⁷⁹

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinde ise uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının tamamı ile alakalı etkin pişmanlık hükümleri

¹⁷⁶ TEZCAN, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", s. 61.

¹⁷⁷ Erdinç Hakan ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınları, 2007, s. 23. AKBULUT, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", s. 609.

¹⁷⁸ YENİSEY, "Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü", s. 190. ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 749.

¹⁷⁹ Zeki HAFIZOĞULLARI, Muharrem ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, Ankara: US-A Yayınları, 2016, s. 93.

düzenlenmiştir. Suçun unsurlarının incelenmesine geçmeden önce hükümde yapılan değişikliklerin ve artırılan cezaların gözlemlenebilmesi için madde metni tablolaştırılmıştır. Tabloya 2014 yılı ve sonrasında yapılan değişiklikler işlenmiş olup eski tarihli olan eklemelere yer verilmemiştir.

Değişiklik Öncesi TCK m. 188	Değişiklik Sonrası TCK m. 188
<p>(1) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve ~~iki bin günden~~ yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.</p> <p>(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.</p> <p>(3) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan on beş yıla kadar hapis ve ~~bin günden~~ yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.</p> <p>(4) Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.</p>	<p>(1) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, yirmi yıldan otuz yıla kadar (18/06/2014 - 6545/66) hapis ve iki bin günden (01/02/2018 - 7078/132) yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.</p> <p>(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.</p> <p>(3) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, on yıldan az olmamak üzere (18/06/2014 - 6545/66) hapis ve bin günden (01/02/2018 - 7078/132) yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak, uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası on beş yıldan az olamaz. (18/06/2014 - 6545/66)</p> <p>(4) a) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması,</p> <p>b) Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve</p>

<p>(5) Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, ~~üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında~~, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.</p> <p>(6) Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.</p> <p>(7) Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve ~~bin günden~~ yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.</p> <p>(8) Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştilgal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.</p>	<p>tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi, hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır. (27/03/2015 - 6638/11)</p> <p>(5) Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılır. (18/06/2014 - 6545/66)</p> <p>(6) Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.</p> <p>(7) Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, sekiz (18/06/2014 - 6545/66) yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden (01/02/2018 - 7078/132) yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.</p> <p>(8) Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştilgal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.</p>
---	--

3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Unsurları

Ceza kanunumuzda suçun ne olduğu tanımlanmamıştır. Bu nedenle doktrinde fazla sayıda suç tanımı ve tarifi bulunmaktadır. Kısaca, kanunda bir ceza hukuku yaptırımını ile karşılanan fiil olarak tanımlanabilen¹⁸⁰ suç kavramı, tüm unsurlarını içerecek şekilde; cezai düzenlemelerce yasaklanan tipe uygun ve hukuka aykırı haksız fiilin, kasten veya taksirle gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilmektedir.¹⁸¹

Suçun oluşabilmesi için gereken tüm zorunlu şartlara suçun unsurları denilmektedir.¹⁸² Bir başka ifade ile suçun unsurları, iradi insan davranışlarının dış dünyada meydana getirdiği değişikliklerin ceza hukuku anlamında suç kabul edilmesi için muhakkak taşınması gereken şartlardır.¹⁸³

Doktrinde suçun unsurları birbirinden farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Halen yürürlükte bulunan TKC'nin sistematigi de dikkate alındığında bir suçun oluşabilmesi için dört unsurun gerekli olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar; kanunilik unsuru olan tipiklik, maddi unsurlar, manevi unsurlar ve hukuka aykırılık unsurudur.¹⁸⁴

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde maddi unsurlar başlığının altında hareket, netice, illiyet bağı, fail, mağdur, konu ve nitelikli haller; manevi unsurlar başlığının altında ise kast ve taksir açıklanacaktır.

3.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Kanunilik (Tipiklik) Unsuru

Suçun unsurlarından ilkinin kanunilik (tipiklik) unsuru oluşturmaktadır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, hukukumuzda en üst norm olan Anayasa ile düzenleme altına alınmıştır. Halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasasının 38. maddesinin birinci

¹⁸⁰ Hakan HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2010, s. 113.

¹⁸¹ M. Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2015, s. 200.

¹⁸² Doğan SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s. 219. İsmail ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2013, s. 67.

¹⁸³ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 201.

¹⁸⁴ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 204. Uğur ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975, s. 8. SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 219. Bahri ÖZTÜRK, Mustafa R. ERDEM, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 12. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2012, ss. 209–15.

fıkrasında yer alan cümlenin ilk bölümü suçta kanunilik ilkesini, ikinci bölümü ise cezada kanunilik ilkesini tarif etmektedir.

Buna göre hiç kimse, işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılmayacaktır. Bir diğer ifade ile işlediği zaman yürürlükte bulunan bir kanun ile suç olarak belirlenmemiş hiçbir eylem için cezalandırılma yoluna gidilemeyecektir. (AY m. 38/1) Benzer şekilde hiç kimseye suçu işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunda öngörülen cezadan daha fazla ve farklı bir ceza verilemeyecektir. Yine suçlar için öngörülen yaptırımlardan ceza ve güvenlik tedbirlerinin sadece kanunla koyulabileceği aynı maddenin üçüncü fıkrasında zikredilmiştir. (AY m. 38/3) Aynı zamanda Anayasa Mahkemesi de verdiği birçok kararda, bu ilkelerin birer yansıması olan kanunların geriye yürümezliği, kazanılmış haklara saygı, devlete ve kanunlara güven, kesin hükme saygı gibi prensiplere dayanmıştır.¹⁸⁵

Kanunilik unsuru, bir alt düzenleme olarak TCK'da da yer almıştır. Buna göre suç olarak açıkça kanunda sayılmayan herhangi bir eylemden dolayı hiç kimseye ceza verilemeyeceği gibi güvenlik tedbiri de uygulanamayacaktır. (TCK m. 2/1) Kanunda tanımlanan suçu işleyen fail için de yine kanunda belirlenen ceza ve güvenlik tedbirlerinden bir başkasına hükmedilemeyecektir. (TCK m. 2/1)

Uluslararası sözleşmelerde yahut kanun metinlerinde uyuşturucu veya uyarıcı olduğu zikredilen maddelere, hukuki olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde denilebilmektedir.¹⁸⁶

Cumhuriyet sonrası ilk Ceza Kanunumuz, uyuşturucu maddeleri saymak suretiyle tahdit etmiştir. Uyuşturucu maddelere ilişkin suçların 403 ile 410. maddeler arasında düzenlendiği 765 sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu'nda daha sonra 2275 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmış ve uyuşturucu maddeleri tespit etme yetkisi İcra Vekilleri Heyeti'ne bırakılmıştır.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Ergun ÖZBUDUN, *Türk Anayasa Hukuku*, 17. Baskı Ankara: Yetkin Yayınları, 2017, s. 138.

¹⁸⁶ TUNCER, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, s. 47.

¹⁸⁷ 20.06.1933 tarih ve 2432 sayılı Resmi Gazete metin için bk., "2275 sayılı Kanun", (12.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202275.pdf.

Uyuşturucu maddeleri sayma ve uyuşturucu maddeleri ilan etme ilkesinden 02.06.1941 tarih ve 4055 sayılı Kanun ile vazgeçilmiş tek tek sayılan uyuşturucu maddelerin isimleri kanun metninden çıkarılarak tamamını betimlemek üzere “uyuşturucu maddeler” ibaresi eklenmiştir.¹⁸⁸

Böylelikle yapılan sonraki düzenlemelerde uyuşturucu maddeleri tespit etme yetkisi hâkimin takdirine bırakılmıştır.¹⁸⁹ Bu şekilde tahdidi usulden vazgeçilmesi ilerletici yoruma müsaittir.¹⁹⁰

Elbette ki hâkimin bu takdir yetkisi, hiçbir zaman suç vasfını belirlemeye kadar uzanmamıştır.¹⁹¹ Zira kanunda hâkimin takdir yetkisini sınırlayan suç ve cezada kanunilik, suç ve ceza türleri ile sınırlarının kanunda gösterilmesi, indirim ve artırım oranlarının belirlenmesi, orantılı ceza ilkesi, cezanın belirlenmesinde ve bireyselleştirilmesinde kullanılacak kriterler, kıyas ve geniş yorum yasağı gibi düzenlemeler yapılmıştır.¹⁹² Hâkim, uyuşturucu maddeleri tespit ederken kimya mühendisi uzman bilirkişilerden, Kriminal Laboratuvarlardan ve Adli Tıp Kurumundan yardım almalıdır.¹⁹³ Ayrıca takdir yetkisi kullanılarak verilecek olan kararın uluslararası sözleşmelere de uygun olması gerekmektedir.¹⁹⁴

Halen yürürlükte bulunan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda da uyuşturucu veya uyarıcı maddeler tanımlanmamış veya tahdidi bir usulle bu maddelerin neler

¹⁸⁸ 06.06.1941 tarih ve 4827 sayılı Resmi Gazete metni için bk., “4055 sayılı Kanun”, (17.03.2019), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4827.pdf>.

¹⁸⁹ 14.06.1991 tarih ve 20901 sayılı Resmi Gazete metni için bk., “3756 sayılı Kanun”, (12.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc074/kanuntbmmc074/kanuntbmmc07403756.pdf.

¹⁹⁰ Cengiz ERGEN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları İlgili Yasalar ve Yönetmeliklerin En Son İçtihatlarla Açıklaması*, Ankara: Gaye Matbaacılık, 1988, s. 13.

¹⁹¹ Hâkim, uyuşturucu maddeleri tespit ederken sınırsız bir takdir yetkisine sahip olmamıştır. Bu konuda uzmanlardan mütalaa alması gerektiği kabul edilmiştir. DÖNMEZER, “Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri”, s. 2.

¹⁹² Erdal YERDELEN, *Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2012, s. 100.

¹⁹³ Hakan A. YAVUZ, “5237 Sayılı TCK’da Düzenlenen Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Ruhsatsız Olarak İmal ve Ticaretine İlişkin Suçlar ve Kanunun Yer Bakımından Uygulama Kurallarının Bu Suçlar Yönünden Değerlendirmesi”, *Adalet Dergisi*, S. 23 (2005), s. 220, http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/23.sayi/09_24_44.pdf.

¹⁹⁴ Yılmaz GÜNAL, “Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 32, S. 1 (1977), s. 84, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/32/1/4_Yilmaz_Gunal.pdf.

olduğu sayılmamıştır. Bunun sebebi uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etki yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiş¹⁹⁵ ve yeni uyuşturucuların üretilmesi durumunda onların da kapsam dâhilinde kalabilmeleri, yani cezasız bırakılmamaları için böyle bir yöntem belirlenmiştir.¹⁹⁶

Kanun koyucunun uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri teker teker zikretmemiş olmasının tipikliğe aykırılık teşkil ettiğini ve bu maddelerin açıkça belirtilmesi gerektiğini düşünen bazı yazarlar bulunmaktadır. Bu düşünceye göre bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte olduğunun belirlenebilmesi için elbette bilirkişi raporuna ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak bilirkişi sadece farmakolojik açıdan bir inceleme yapmaktadır. Ne var ki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin suiistimalinin cezalandırılmasının tek sebebi uyuşturucu veya uyarıcı etki meydana getirmeleri değildir. Mezkûr maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı etki bırakmanın yanında bağımlılık yapmakta, sağlıksal açıdan psikolojik ve biyolojik zararlar vermekte ve çeşitli sosyal problemlere neden olmaktadır. Cezalandırmak için uyuşturucu etkisi bulunan maddelerde belirtilen tüm bu şartlar birlikte bulunmalıdır. Bu sebeple daha ağır haksızlık ve adaletsizliklere karşı kısa bir süre yeni üretilen uyuşturucunun cezasız kalması tercih edilmeli ve bir maddenin söz konusu zararlı niteliklere sahip olup olmadığına, dolayısıyla cezalandırılıp cezalandırılmayacağına bizzat kanun koyucunun kesin ve bağlayıcı bir karar vermesi gereklidir.¹⁹⁷

Doktrinde genel kabul gören görüş ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kanunda tek tek sayılmamasının tipikliğe aykırılık teşkil etmeyeceği yönündedir. Bizim de katıldığımız bu düşünceye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu Adli Tıp Kurumunun ilgili İhtisas Dairesince tespit edilen bir maddenin ayrıca

---

¹⁹⁵ 5237 S. TCK m. 188 Gereğesi.

¹⁹⁶ Erdener YURTCAN, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları (Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar)*, Ankara: Adalet Yayınları, 2012, s. 13.

¹⁹⁷ GÜRELLİ, “Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları”, ss. 4–6.

kanunda isim olarak belirtilmesine gerek yoktur. Zira kanunda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hangi durumlarda cezalandırılacağına açıkça yer verilmiştir.¹⁹⁸

Teknolojinin geldiği nokta itibariyle hemen her gün bir yenisini imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, sırf kanunda isim olarak belirtilmediğinden dolayı suiistimal edilmesinin engellenememesi gibi kuvvetli bir ihtimal bulunmaktadır. Bu nedenle sayma prensibinden vazgeçilmesi ve onun yerine uyuşturucu madde kavramının kullanılması ile ulusal ve uluslararası mevzuatlarda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kabul edilmesi daha doğrudur.¹⁹⁹

Uyuşturucu maddeleri sayma ve ilan etme yönteminden vazgeçilip genişletici yoruma açık bir şekilde kanun maddesinin düzenlenmiş olması, yeni icat edilen uyuşturucuların da madde kapsamına dâhil edilerek cezalandırılmalarına olanak sağlamıştır. Eski haliyle uygulamanın devam ettiğinin düşünülmesi durumunda, eczacılık ve kimyanın gelişmesi ile birlikte yeni üretilen uyuşturucuların kanun kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı görülecektir. Bu halde yeni imal edilen maddelerin de kapsama dâhil edilebilmesi için çok sık kanuna ilaveler yapılması gerekecek, bu ilaveler ile kanunun genişletilmesinin hızlı ve pratik bir şekilde yapılamayacağı aşikâr olduğundan, yeni geliştirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin fiiller cezasız kalmış olacak ve sonuçta toplum sağlığı olumsuz etkilenecektir.²⁰⁰

3.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Maddi Unsurları

Suçun unsurlarından ikincisini maddi unsurlar oluşturmaktadır. Maddi unsurlar tanımlaması TCK'nın terminolojik ifadesidir. Zira kanunun hem metninde hem de gerekçesinde bu ibareye yer verilmiştir.²⁰¹

¹⁹⁸ Mahmut KOCA, "Türk Ceza Hukukunda Suçun Konusu Olarak Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Belirlenmesi", *Yeni Nesil Psiko-Aktif Maddeler Sempozyumu*, Adli Tıp Kurumu, 2013, s. 16, <http://www.atk.gov.tr/psikoakifmaddeler.pdf>.

¹⁹⁹ YOKUŞ SEVÜK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, s. 30.

²⁰⁰ Doğan SOYASLAN, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Baskı Ankara: Yetkin Yayınları, 2010, ss. 463–64.

²⁰¹ 5237 S. TCK m. 21 Gerekçesi: "Kast, kişi ile işlediği suçun maddi unsurları arasındaki psikolojik bağı ifade etmektedir. Suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi kastın varlığı için zorunludur." M. Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, *Gerekçeli Ceza Kanunları*, 16. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2015, s. 46.

Ceza Hukukunda fiil olarak kabul edilmeyen davranış veya düşüncelerin cezalandırılması mümkün değildir. Bu nedenle suçtan bahsedebilmek için öncelikle bir fiilin varlığı gerekmektedir.²⁰² Bu fiil, dış dünyada bir takım neticelere sebebiyet verir. Failin cezalandırılabilmesi için meydana gelen netice ile fiil (hareket) arasında illiyet (nedensellik) bağının bulunması şarttır. Ayrıca suçu işleyen fail ve suçtan etkilenen mağdur ile suçun konusu ve nitelikli halleri de maddi unsurlar kapsamında değerlendirilmektedir.²⁰³

Çalışmamızın bu bölümünde, yukarıda zikredilen ve suçun maddi unsurlarını oluşturan hareket, netice, illiyet (nedensellik) bağı, fail, mağdur, konu ve nitelikli haller ayrıntılarıyla incelenecektir.

3.2.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Fiil (Hareket) Unsuru

Suçun maddi unsurlarından ilkinin fiil (hareket) unsuru oluşturmaktadır. Bir suçun varlığı için en önemli şart fiil yani hareketin mevcudiyetidir. Fiil yoksa failin de mağdurun da kim olduğu, kast veya taksirin bulunup bulunmadığı, tipikliğin sağlanıp sağlanmadığı gibi hususların tespiti gereksizdir.²⁰⁴

Felsefi açıdan değerlendirildiğinde hareket kavramının, insanın dış davranışlarının yanında düşünce ve niyetlerini de kapsadığı söylenebilmekle birlikte Ceza Hukuku kişinin iç dünyası ile ilgilenmemekte, dışa vurumsal hareketlerini konu edinmektedir. Dolayısıyla kişinin içinden çıkmayan hiçbir duygu, düşünce, plan, niyet, istek ve hareketin Ceza Hukukunda bir önemi yoktur.²⁰⁵

Hareketsiz suç olmayacağına göre icrai veya ihmali²⁰⁶ bir hareketin varlığı suçun oluşması için zorunludur.²⁰⁷ Zira icraen de olsa ihmalen de olsa fiil, kişinin düşüncesini dışa vurum şeklini göstermektedir.²⁰⁸

²⁰² Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2012, s. 80. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 134.

²⁰³ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 214.

²⁰⁴ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 214.

²⁰⁵ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 229. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 40. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 134.

²⁰⁶ Doktrinde “durum” veya “şüphe” suçları da denilen “hareketsiz suçlar”ın olduğunu, icrai veya ihmali bir davranış olmaksızın da suçun oluşabileceğini ileri süren yazarlar olduğu halde hemen

Ayrıca bu hareketin, insan iradesinin bir ürünü olarak gerçekleşmesi de gerekmektedir. Fiziksel hareketin, ruhsal katkıdan münezzeh olduğu durumlarda fiilin varlığından söz edilemez.²⁰⁹

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda fiil veya hareket, bir kimsenin iradesine bağlı olarak belli bir neticeyi meydana getirmeye yönelmiş, dış dünyaya akseden icrai veya ihmali davranış biçimi şeklinde tanımlanabilmektedir.²¹⁰

Doktrinde, suçun kanuni tanımındaki hareket vasfına göre suçlar çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Çalışmamızda tek hareketli suçlar, çok hareketli suçlar, serbest hareketli suçlar, bağlı hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar ve kesintisiz hareketli suçlar²¹¹ şeklinde tasnif edilen kategoriden yalnızca konumuzla alakalı olan kısma değinilecektir.

Suçun kanuni tanımında yer alan hareketlerden bir veya birkaçının yapılması ile işlenebilen suçlara “seçimlik hareketli suçlar” denilmektedir.²¹²

Seçimlik hareketlerden herhangi birinin yapılmış olması durumunda suç tamamlanmış olacaktır. Aynı şekilde seçimlik hareketlerden birinin tamamlanmasına karşın diğerinin veya diğerlerinin teşebbüs aşamasında kaldığı durumlarda da suçun tamamlanmış olduğu kabul edilecektir.²¹³

Seçimlik hareketli suçlar bakımından failin kanunda belirtilen hareketlerden sadece birisini yapması yeterli iken birden fazla veya hepsini yapmış olması

---

hemen bütün yazarlar hareketsiz suç olmayacağı ilkesini kabul etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bk. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 40. SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 229.

²⁰⁷ İzzet ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2016, s. 162. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 134. ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 216.

²⁰⁸ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 216.

²⁰⁹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 134–35.

²¹⁰ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 162. ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 216.

²¹¹ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 166–73. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 141–42.

²¹² HAKERİ Seçenek Hareketli Suçlar olarak da ifade etmiştir. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 142. ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 168. KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 112.

²¹³ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 169.

durumunda da tek bir suçtan dolayı ceza tayin edilecektir. Bir başka ifade ile suç birden fazla kez işlenmiş sayılmayacağı için içtima hükümleri uygulanmayacaktır.²¹⁴

Seçimlik hareketli suçlarda, suçun konusunun değişmemesi gerektiğine özellikle dikkat edilmelidir. Yani suçu oluşturan seçenek hareketler, aynı konu üzerinde gerçekleşmelidir. Konunun aynı olması gerekliliği ile nesnel durum kastedilmektedir. Hareketin konusu tür olarak aynı olsa bile nesnel olarak farklı ise seçimlik hareketten artık söz edilemeyecektir.²¹⁵

188. maddenin gerekçesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun seçimlik hareketli bir suç olduğu belirtilmektedir. Bu seçimlik hareketlerden birinin bile gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır.²¹⁶ Hareketlerden birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde ise bir suçun işlendiği kabul edilecektir.²¹⁷

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, doktrindeki birçok yazar ve Adalet Komisyonu tarafından kabul edildiği ve bizim de katıldığımız şekilde seçimlik bir suçtur. Ancak TCK'nın 188. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçların seçimlik olmadığını düşünen yazarlar bulunduğu gibi²¹⁸ kanunun lafzından

²¹⁴ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 47.

²¹⁵ Örnek olarak düşünülecek olursa, bir parti uyuşturucu satın alan kişi, başka bir parti uyuşturucuyu da naklederse iki ayrı suçtan cezalandırılacaktır. Her ne kadar uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu seçimlik hareketli bir suç ise de olaydaki satın alma ve nakletme hareketlerinin konusunu oluşturan uyuşturucunun nesnel olarak aynı olmaması nedeniyle iki ayrı suçun varlığından bahsedilecektir. ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 169.

²¹⁶ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 755. Suat ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2012, s. 8. ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 29. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 46. YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 123. ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 105.

²¹⁷ 5237 S. TCK m. 188 Gerekçesi.

²¹⁸ Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri imal, ithal ve ihracın ayrı ayrı birer suç olduğunu dile getiren Hafizoğulları ve Özen, uyuşturucu imal eden bir failin bu uyuşturucuyu ihraç etmesi durumunda seçimlik hareketten bahsedilmeyeceğini, dolayısıyla iki ayrı suçtan dolayı cezalandırılması gerektiğini belirtmektedirler. İmal, ithal ve ihraç fiilleri arasında geçitlilik ilişkisinin bulunmadığını ve niteliklerinin farklı olduğunu, bu sebeple bu üç fiilin de icrası durumunda birçok hareketli birçok suçtan bahsedilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. TCK m. 181/1'de düzenlenen hareketler bakımından seçimlik hareketi kabul etmeyen yazarlar TCK m. 188/3 ve TCK m. 188/7'de düzenlenen hareketlerin seçimlik hareketli suçları oluşturduğunu kabul etmektedirler. HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, ss. 93, 99, 104.

imal hareketinin ithal veya ihraca alternatif olarak düzenlenip düzenlenmediğinin anlaşılmadığını düşünen yazarlar da bulunmaktadır.²¹⁹

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu oluşturan seçimlik hareketler sırasıyla incelenecektir.

3.2.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İmal, İthal veya İhraç Etme (TCK m. 188/1)

TCK m. 188/1’de “*Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden*” kişinin yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar da adlî para cezası ile cezalandırılacağı düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 188/1)

Buna göre suçun hareket unsuru ruhsata aykırı veya ruhsatsız şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmek, ihraç etmek ve ithal etmektir.²²⁰

Çalışmamızın bu bölümünde TCK 188. maddesinin birinci fıkrasındaki suç oluşturan seçimlik hareketler sırasıyla incelenecektir.

3.2.1.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İmal Etmek

Kelime anlamı olarak imal, ham maddeyi işleyip mal üretmek ve yapım anlamlarına gelmektedir.²²¹

İmalin tanımı Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nde, uyuşturucu maddelerin arıtılması ve başka uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi ile uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan istihsal²²² hariç bütün işlemler şeklinde yapılmıştır.²²³ Yine 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nde imal, psikotrop maddelerin elde edilebilmesine imkân tanıyan tüm işlemler olarak

²¹⁹ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 124.

²²⁰ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 123.

²²¹ “İmal”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (17.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8e5e1aec6409.63401501.

²²² İstihsalin ne manaya geldiği sözleşmenin birinci maddesinde açıklanmıştır. Buna göre istihsal afyon, kenevir, koka yaprağı ve kenevir reçinesi veren bitkilerden, bunların toplanması faaliyetidir. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 48.

²²³ 1961 Tek Sözleşmesi m. 1/n.

geçmiştir.²²⁴ Tek Sözleşmesi'nde olduğu gibi psikotrop maddelerin artırılması ve başka psikotroplara dönüştürülmesini kapsamakla beraber reçetesiz bir şekilde eczanelerde yapılan ilaçları da kapsamaktadır.²²⁵

Her ne kadar uyuşturucu maddelerin imali, bu maddelerin elde edildikleri bitkilerin ekilmesi ile yakından ilgili olsa²²⁶ da kanunda zikredilen “imal” kelimesi ile mamul uyuşturucu ve uyarıcı maddeler kastedilmiştir. İmal ibaresi ile anlatılmak istenilen manada kapsamlı bir organizasyonun varlığı şart değildir. Bununla beraber, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin salt muhafazası için alınmış önlemler imal kapsamında değerlendirilemeyecektir.²²⁷ Nitekim Yargıtay kenevir bitkisinin sapçık ve yapraklarının kurutulup ufalanarak toz haline getirilmesi ile elenmesi ve ısıtılması eylemlerini imal etme olarak kabul etmemiştir. Bu tür iş ve işlemlerin teknik yöntem gerektirmeyen basit bazı eylemler olduğu ve maddenin kimyasal yapısında herhangi bir değişiklik meydana getirmediğinden dolayı da imal etme suçunu oluşturmayacağına karar vermiştir.²²⁸

İmal kavramının yansıması üç açıdan değerlendirilebilmektedir. Şöyle ki yalnız başlarına uyuşturucu veya uyarıcı özellikleri bulunmayan iki yahut daha fazla maddenin kimyasal yollarla birleştirilmesi neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı özelliği bulunan, kendilerinden hariç bir başka maddenin elde edilmesine imal denilmektedir. İkinci olarak mevcuttaki herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir takım yöntemlerle başka bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeye dönüştürülmesi ve son olarak içindeki maddelerin artırılarak saflaştırılması da imal kapsamında değerlendirilmektedir.²²⁹

---

²²⁴ 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi m. 1/i.

²²⁵ Fatma KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: Legal Yayınları, 2015, ss. 147–48.

²²⁶ YENİSEY, “Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü”, s. 177.

²²⁷ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar*, s. 94.

²²⁸ Yargıtay 10. CD, T: 21.05.1992, E: 1992/5557 K: 1992/6015. Yargıtay 5. CD, T: 04.05.1965, E: 1965/1226, K: 1965/1396. Yargıtay 4. CD, T: 06.02.1951, E: 1951/700, K: 1951/700.

²²⁹ Mustafa ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2017, ss. 971–72.

Maddenin niteliğinde herhangi bir değişiklik meydana getirmeyen işlemler imal kapsamına girmemektedir.²³⁰ Bir diğer ifade ile uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edildiklerinin kabulü için üretildikleri ham maddelerinden farklı olmaları gerekmektedir. Burada kastedilen farklılık, biçimsel olan değil niteliksel olandır.²³¹ Bu cümlelerden olarak hint kenevirinin yetiştirilip yapraklarının toplanması ve kurutulması üretim, ufalandıktan sonra elekten geçirilmesi ayıklama, plaka şekline getirilmesi ise fiziksel halinin değiştirilmesidir²³² ve imal kapsamında değerlendirilmemektedirler.²³³ Zira ham maddeye yapılan bu işlemler ile ham maddenin sadece formu değiştirilmiş olup imal sayılabilecek şekilde işlenmiş değildir. Ham maddenin işlenmesi, eski haliyle kullanılma imkânı bulunmayan ham madde özünün kullanılabilir hale getirilmesidir.²³⁴ Şu halde imal kavramında belirleyici olan ve dikkat edilmesi gereken husus maddenin mahiyetinin değiştirilmesidir.²³⁵

Uluslararası sözleşmeler ve doktrindeki genel kanının aksine, tarım yoluyla üretim ve yetiştirme eylemlerini de içerecek şekilde, her ne suretle elde edilirse edilsin uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanıma elverişli hale getirilmesini imal kapsamında değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır.²³⁶ Onlara göre üretim ve yetiştirmenin imal kapsamı dışında bırakılması, anlamı daraltmak ve sınırlandırmaktadır.²³⁷ Bu azınlık görüş, yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle etkin mücadele edilebilmesi için imal kelimesinin üretim ve istihali de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak hukukumuzda TCK

²³⁰ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 88.

²³¹ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 756.

²³² ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 32.

²³³ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 167.

²³⁴ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 756.

²³⁵ M. Muhtar ÇAĞLAYAN, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme", *Türk İdare Dergisi*, S. 300 (1966), s. 9, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-300\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-300(1966).pdf).

²³⁶ Doktrindeki farklı "imal" tanımlamaları için bk. YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 125.

²³⁷ Üretimin imalden sayılma nedeni hakkında bk. ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 33.

haricinde 3298 ve 2313 sayılı kanunlar gibi başka kanunlarda uyuşturucu veya uyarıcı özellik ihtiva eden bitkilerin yetiştirilmesini yasaklayan hükümler zaten bulunmaktadır.

Nihayet imal etme suçunun oluştuğunun kabul edilebilmesi için imal sonucu ortaya çıktığı iddia edilen madde ile imalde kullanıldığı iddia edilen alet ve edevatlar gönderilerek Adli Tıp Kurumu İhtisas Dairesinden, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edilip edilmediği hususunda rapor alınması gerekmektedir.²³⁸

3.2.1.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İthal Etmek

Kelime anlamı olarak ithal, bir ülkeye başka ülkelerden mal getirmek veya başka ülkelerden mal satın almak, içine almak anlamlarına gelmektedir.²³⁹

Terim olarak da konumuz açısından ithal kelimesi, Türkiye'nin siyasi sınırlarının herhangi bir yerinden yurda uyuşturucu veya uyarıcı madde sokulmasını ifade etmektedir.²⁴⁰

İthal ve ihraç kavramları Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nde, "*her biri özel anlamı ile birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmesi*" şeklinde tanımlanmıştır.²⁴¹ Öğretide, ithal ve ihraç kavramları ile alakalı sözleşmedeki bu tanımın, federal yapıya sahip olan devletler için anlamlı olduğu, ülkemiz gibi üniter yapıdaki devletler için bir bölgeden diğer bölgeye yapılan nakillerin ihraç veya ithal kapsamında değerlendirilemeyeceği dile getirilmektedir.²⁴²

Benzer şekilde 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nde ithal, bir psikotrop maddenin bir devletten başka bir devlete fiziken aktarılması olarak tanımlanmıştır.²⁴³

²³⁸ Erkan CANAK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi, 2012, s. 9.

²³⁹ "İthal", *Güncel Türkçe Sözlük*, (18.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8f57e8019948.57544067.

²⁴⁰ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 972.

²⁴¹ 1961 Tek Sözleşmesi m. 1/m.

²⁴² KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 153.

²⁴³ 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi m. 1/h.

Kural olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçu, söz konusu maddenin ülke sınırından içeri sokulması ile tamamlanmaktadır.²⁴⁴ O halde ülke kavramının ne ifade ettiğinin ve sınırlarının ne olduğunun izahı gerekmektedir.

Doktrinde ülke kavramı, gerçek anlamda ülke ve farazi anlamda ülke olarak ikiye ayrılmıştır. Gerçek anlamda ülke ile kastedilen Türk toprakları, iç sular, karasular ve bunların üzerindeki hava sahası kastedilmiştir. Farazi anlamda ülke ile devletin savaş gemileri, açık denizde bulunan ticaret gemileri, hava araçları ve askeri işgal altında bulundurduğu yerler kastedilmiştir.²⁴⁵ Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlar da 5237 sayılı TCK ile ülke kavramına dâhil edilmiştir. (TCK m. 8/2)

Farazi anlamda Türkiye sayılan yerlere uyuşturucu veya uyarıcı madde sokulmasını, ithal suçunun oluşumu bakımından hareket unsuruna başlangıç olarak gören yazarlar, suçun tamamlanması için söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin Türkiye'nin gerçek ülke sınırlarına giriş yapması gerektiğini savunmaktadırlar.²⁴⁶

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hangi şekilde ve nereden ithal edildiğinin, suçun oluşmasına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.²⁴⁷ Bu cümleden olarak yasa dışı maddelerin yurda sınır kapılarından giriş yapmasıyla sınır kapısı bulunmayan yerlerden giriş yapması arasında suçun oluşumu açısından bir fark yoktur.²⁴⁸

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithali suçu, söz konusu maddelerin gümrükten girişinin yapılması durumunda gizlenerek yahut beyan edilmeyerek kaçak yollardan ülkeye sokulması ile tamamlanmaktadır. Gümrük harici yerlerden girişinin yapılması durumunda ise ülkenin kara, hava ve deniz sularına giriş yapıldığı anda

---

²⁴⁴ Yargıtay 10. CD, T: 23.03.2010, E: 2009/15859, K: 2010/6444.

²⁴⁵ Mehmet TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2011, C. I, s. 256.

²⁴⁶ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 757.

²⁴⁷ Yargıtay 9. CD, T: 09.03.2015, E: 2015/606, K: 2015/4117.

²⁴⁸ Çetin AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, 2. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2013, s. 23.

suçun oluştuğu kabul edilmektedir.²⁴⁹ İthal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin henüz asıl sahibine verilmemiş olması suçun oluşumu etkilemeyecektir.²⁵⁰

Suçta konu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sınır kapılarından geçirilmek suretiyle getirileceği durumlarda söz konusu maddeler, failin gümrük görevlilerine beyan aşamasından önce ele geçirilmiş ise artık ithal suçundan söz edilemeyecek, bulundurma veya nakletme gibi henüz ithal noktasına ulaşmamış hareketlerin sebep olduğu suçlardan dolayı cezalandırma yoluna gidilecektir.²⁵¹

İthal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin cinsi, suçun oluşumu bakımından önemli olmayıp hükmolunacak cezanın ağırlaşması bakımından önem taşımaktadır.²⁵² Zira söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile bazmorfin olması durumunda hükmolunacak ceza yarı oranda artırılacaktır. (TCK m. 188/4-a)

İthal suçunun oluşabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ülkeye ne şekilde ve hangi yollardan getirildiği önem taşımadığı gibi girişinin bizzat fail tarafından yapılması da şart değildir. Söz konusu maddeler, kargo veya posta gibi farklı yollarla yurda getirildiğinde de ithal suçunun oluştuğundan bahsedilecektir.²⁵³

İthal suçunun oluşması bakımından getirilen maddenin miktarı önem arz etmektedir. Zira madde miktarı, failin saikini ortaya çıkaracak ve bu şekilde suçun niteliğini belirleyecek en önemli kıstaslardan biridir. İthal edilen madde miktarının kişisel kullanım sınırını aşmadığı durumlarda başkaca da bir delil elde edilememiş ise artık ithal suçundan bahsedilemeyecek, kullanmak için bulundurma suçunun oluştuğu kabul edilecektir. Buna karşılık az miktarda da olsa uyuşturucunun kullanım dışında bir amaçla yurda getirildiğinin tespiti halinde diğer şartların da oluşması durumunda ithal suçunun oluştuğu söylenebilecektir.²⁵⁴

---

²⁴⁹ Erhan GÜNAY, *Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, 3. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2005, s. 65. RUHİ, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 24.

²⁵⁰ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 51.

²⁵¹ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, ss. 130–31.

²⁵² ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 13.

²⁵³ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 110–11.

²⁵⁴ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 50.

Bir hareketin uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçunu mu yoksa kullanma suçunu mu oluşturacağı noktasında doktrinde bazı kriterler kabul edilmiştir. Bu kriterlerden birkaçı failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkeye sokmasındaki amacı, söz konusu maddelerin miktarı, failin madde bağımlısı olup olmadığı, sosyal ve ekonomik durumu ile geçmişinde uyuşturucu suçlarından ceza alıp almadığı şeklinde ifade edilebilir.²⁵⁵ Yargıtay’ın da görüş ve uygulaması bu yönde olup failin uyuşturucu ithal etme suçundan cezalandırılabilmesi için kastının ithale yönelik olduğunun kanıtlanması aranmıştır.²⁵⁶ Kanıtlanamaması durumunda ithal suçunun oluştuğu kabul edilemeyecektir.²⁵⁷

Ceza kanunumuzda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ülkemizden transit geçme durumu açık bir şekilde düzenlenmemiştir.²⁵⁸ Oysa jeopolitik konumu itibariyle geçiş güzergâhında bulunan ülkemiz üzerinden çok sık transit geçiş yaşanmakta olup bu konunun aydınlatılması gerekmektedir.

Bir yerden, durup beklemeden ve dinlenmeden geçmek, malların bir ülke topraklarından gümrüksüz geçmesi anlamlarına gelen transit kelimesi²⁵⁹ konumuz itibariyle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bir ülkeden başka bir ülkeye götürülmesi aşamasında ithal kastı bulunmaksızın geçiş amacıyla ülkemize girişinin sağlanmasını ifade etmektedir.²⁶⁰

Uluslararası sözleşmelerde transit devlet, “*uyuşturucu ve psikotrop maddeler ile I ve II numaralı tabloda kayıtlı maddelerin yasa dışı yollardan toprakları*

²⁵⁵ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 112.

²⁵⁶ Yargıtay 10. CD, T: 19.11.2008, E: 2007/5799, K: 2008/17108. Benzer yönde karar için bk. Yargıtay 10. CD, T: 20.02.2014, E: 2013/13006, K: 2014/1150.

²⁵⁷ Yargıtay 20. CD, T: 02.11.2016, E: 2016/2058, K: 2016/5362. İstanbul BAM 4. CD, T: 12.02.2019, E: 2018/3421, K: 2019/397.

²⁵⁸ 4458 S. Gümrük Kanunu’nun 84 vd. maddelerinde transit rejim düzenlemelerine yer verilmiş ve transit olarak ülkemizden geçirilen malların Türkiye’ye ithal edilmiş sayılmayacakları belirtilmiştir. AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 25.

²⁵⁹ “Transit”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (18.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8fec8c5f0467.15232271.

²⁶⁰ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 136.

üzerinde geçirildiği, ancak bunların ne kaynaklandığı ne de nihai varış yeri olan devlet” şeklinde tanımlanmıştır.²⁶¹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında ülke dışından gelip geçiş amacıyla zorunlu olarak ülkemiz topraklarını kullandıktan sonra kalıcı olmaksızın yine başka ülkelere giden araçta yapılan aramada uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilmesi durumunda, söz konusu maddelerin ülke içinde bırakılacağına dair herhangi bir delilin elde edilememesi karşısında hareket unsurunun ithal etme suçunu değil, nakletme suçunu oluşturacağına hükmetmiştir.²⁶² BAM’ın da görüşü bu yöndedir.²⁶³

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin transit geçişi ile ithal edilmeleri arasındaki fark, transit ülke içinde bu maddelere tasarruf imkânının bulunup bulunmamasıdır.²⁶⁴ Yargıtay, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ülkemizde geçirdiği sürenin uzamasını, sınır içine alınmış olabilme ihtimali barındırdığından dolayı ithal ve nakil suçlarının belirlenmesindeki kriterlerden biri olarak kabul etmektedir.²⁶⁵

3.2.1.1.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak İhraç Etmek

Kelime anlamı olarak ihraç, çıkarmak veya dışarı atmak, yurt dışına mal satmak anlamlarına gelmektedir.²⁶⁶

Terim olarak ise konumuz açısından ihraç kelimesi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yurt dışına çıkarılmasını ifade etmektedir.²⁶⁷

İhraç suçunun oluşabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yurt dışına çıkarılmasına yönelik icrai hareketlerin başlaması gerekmektedir. Bu kapsamda yasa dışı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi gümrük kapılarından geçirecek olan failin,

²⁶¹ Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m. 1/u.

²⁶² Yargıtay CGK, T: 04.04.1983, E: 1983/5-30, K: 1983/157. ÖZDABAKOĞLU, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 37. Yargıtay 9. CD, T: 17.09.2015, E: 2015/13850, K: 2015/6201.

²⁶³ İstanbul BAM 4. CD, T: 26.12.2017, E: 2017/2553, K: 2017/2667.

²⁶⁴ BALCI, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, s. 133.

²⁶⁵ Yargıtay 10. CD, T: 24.05.2018, E: 2018/114, K: 2018/4497.

²⁶⁶ “İhraç”, Güncel Türkçe Sözlük, (18.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8f57e47fab19.94424423.

²⁶⁷ GÜNAY, Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 68.

gümrük görevlilerine gerçeğe aykırı beyanda bulunması gerekmektedir.²⁶⁸ Zira ihraç edilmek istenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, failin görevli memurlara çıkış beyanında bulunmasından önce ele geçirilirse ihraç suçu değil, bulundurma veya nakil suçu olacaktır.²⁶⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hangi şekilde ve nereden ihraç edildiğinin, suçun oluşmasına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu cümleden olarak yasa dışı maddelerin sınır kapılarından kaçırılmasıyla sınır kapısı bulunmayan yerlerden kaçırılması arasında suçun oluşumu açısından bir fark bulunmamaktadır.²⁷⁰

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçunu oluşturan hareketler sadece icrai hareketlerdir. İhmalî hareketlerle bu suçun işlenme imkânı yoktur.²⁷¹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük işlemleri bulunan bir yerden çıkarılması durumunda ihraç suçunun oluşabilmesi için icrai hareketlerin, gümrük görevlilerine aksi durumun beyan edilmesi ile başladığı kabul edilmektedir. Bu nedenle henüz o noktaya ulaşmamış hareketlerin, meydana geldiği aşamaya kadarki oluşturduğu suçlardan dolayı cezalandırma yoluna gidilmelidir.²⁷² Gümrük işlemleri bulunmayan yerlerde ihraca teşebbüs suçu oluşmayacağından dolayı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bu gibi yerlerden çıkarılması durumunda tamamlanmış bir ihraç suçundan bahsedilecektir.²⁷³

Her ne kadar hükmolunacak cezanın ağırlaşması bakımından önem arz etse de ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin cinsi, suçun oluşumu bakımından önemli değildir.²⁷⁴ Söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile bazmorfin olması durumunda hükmolunacak ceza yarı oranda artırılacaktır. (TCK m. 188/4-a)

²⁶⁸ RUHİ, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 25.

²⁶⁹ Mustafa ALBAYRAK, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, 15. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2015, s. 1090.

²⁷⁰ KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 158.

²⁷¹ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 142.

²⁷² ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, ss. 40–41.

²⁷³ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 116.

²⁷⁴ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 19.

İhraç suçunun oluşabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bizzat fail tarafından taşınması şart değildir. Söz konusu maddeler, kargo veya posta gibi bir yolla yurt dışına çıkarıldığında da ihraç suçu gerçekleşmiş olacaktır.²⁷⁵

İhraç suçunun oluşması bakımından kaçırılan maddenin miktarı önem arz etmektedir. Zira madde miktarı, failin saikini ortaya çıkaracak ve bu şekilde suçun niteliğini belirleyecek en önemli kıstaslardan biridir. İhraç edilen madde miktarının kişisel kullanım sınırını aşmadığı durumlarda başkaca da bir delil elde edilememiş ise artık ihraç suçundan bahsedilemeyecek, kullanmak için bulundurma suçunun oluştuğu kabul edilecektir. Buna karşılık az miktarda da olsa uyuşturucunun kullanım dışında bir amaçla yurt dışına çıkarıldığının tespiti durumunda ihraç suçunun oluştuğu söylenebilecektir.²⁷⁶

Ele geçirilen maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olduğu tespit edilmeden faile ceza verilemeyecektir. Zira bu suç açısından bu belirleme bir cezalandırma koşuludur.²⁷⁷

TCK m. 188/2’de ihraç suçuyla alakalı olarak mahsup ilkesi düzenlenmiştir. Buna göre Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı giden ülke açısından ithal suçunu oluşturduğu için, o ülkede yapılan yargılama neticesinde mahkûm edilen hapis cezasının kurumda infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı nedeniyle yapılacak yargılama neticesinde mahkûm edilecek hapis cezasından mahsup edilecektir.²⁷⁸ Bu konu, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Yabancı Ülkelerden Alınan Cezaların Etkisi (2.2.) başlığı altında ayrıntılı inceleneceğinden, mevcut açıklamalar yeterli görülmüştür.

3.2.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme ve Bulundurma (TCK m. 188/3)

TCK m. 188/3’de “*Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden,*

²⁷⁵ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 30.

²⁷⁶ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 52.

²⁷⁷ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 972.

²⁷⁸ 5237 S. TCK m. 188/2 Gerekçesi.

nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran” kişinin on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar da adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 188/3)

Buna göre suçun hareket unsuru uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satmak, satışa arz etmek, satın almak, devralmak, bulundurmak, parasız devretmek, sevk etmek, nakletmek ve depolamaktır.²⁷⁹

Çalışmamızın bu bölümünde TCK 188. maddesinin üçüncü fıkrasındaki suçun oluşturan seçimlik hareketler, ilgisine göre gruplandırılarak incelenecektir.

3.2.1.2.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satmak ve Satışa Arz Etmek

Satmak kelimesi, bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek olarak tanımlanmıştır.²⁸⁰ Kelime anlamı olarak “arz” ise piyasaya malın sürülmesi ve sunmak anlamlarına gelmektedir.²⁸¹

Böylelikle konumuz açısından satışa arz, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satma iradesi ile piyasaya sunulması, para karşılığında satılacağına dair isteğin açığa vurulması hareketidir.²⁸² Dolayısıyla müşteri aramak, pazarlık etmek, kaparo almak, anlaşmaya çalışmak gibi satışa yönelik tüm davranışlar bu kapsamda değerlendirilebilecektir.²⁸³

Hareket unsurlarından biri olan satma fiilinin, yurt içinde gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Zira satış işlemi yurt dışından ülkemize yapılmışsa ithal, ülkemizden yurt dışına yapılmışsa ihraç söz konusu olacaktır.²⁸⁴

²⁷⁹ YURTCAN, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları (Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar)*, ss. 15–16.

²⁸⁰ “Satmak”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (13.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c88adfc9820a2.38288081.

²⁸¹ “Arz”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (13.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c88aecb94a4b9.59296488.

²⁸² YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 199.

²⁸³ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 973.

²⁸⁴ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 53.

Satış işleminin muhakkak bir bedel karşılığında yapılmış olması gerekmektedir. Satılan malın herhangi bir bedeli olmazsa eylem, yine aynı fıkarda düzenlenen “başkalarına verme” suçuna dönüşür.²⁸⁵

Satılacak olan uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının veya cinsinin suçun oluşumuna herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.²⁸⁶ Yargıtay’ın da görüş ve uygulaması bu şekilde olup az miktarda uyuşturucu madde ile yakalanan sanığın, uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla bu maddeleri bulundurduğuna dair yakın tarihli Ceza Genel Kurulu kararları bulunmaktadır.²⁸⁷

Bununla beraber satılan maddenin miktarının az olmasından dolayı inceleme yapılamıyor veya malın uyuşturucu olup olmadığı hususunda tespit bulunulamıyorsa suç oluşmayacaktır.²⁸⁸ Zira suçun oluşabilmesi için satışı yapılan malın uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olup olmadığının yahut satışa ve kullanıma uygun bulunup bulunmadığının uzman kuruluşlar tarafından bilimsel incelemeler neticesinde tespit edilip raporlanması gerekmektedir.²⁸⁹

3.2.1.2.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Başkalarına Vermek

765 sayılı TCK’da “parasız olarak devretme” şeklinde adlandırılan fiil, 5237 sayılı TCK’da “başkalarına verme” olarak ifade edilmiştir. Başkalarına verme fiili Ceza Genel Kurulu kararında, bir kişinin mülkiyetinde ya da zilyetliğinde bulunan uyuşturucu maddeyi satış sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesi şeklinde tanımlanmış, bunun için uyuşturucuyu verecek kişi ile alacak kişinin iradelerinin uyuşması ve maddenin zilyetliğinin devredilmesi gerektiği de belirtilmiştir.²⁹⁰

²⁸⁵ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 33.

²⁸⁶ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, ss. 53–54.

²⁸⁷ Yargıtay CGK, K: 10.06.2014, E: 2014/10-7, K: 2014/322.

²⁸⁸ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 34.

²⁸⁹ Bulunduğu paket veya kaplara bulaşık vaziyetteki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ayrılmaları yahut o haliyle kullanılmalarının mümkün olmadığı durumlarda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanıma elverişli olmadığı kabul edilmektedir. YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 202. ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 973.

²⁹⁰ Yargıtay CGK, T: 21.06.2011, E: 2011/10-120, K: 2011/143.

Başkalarına verme tabiri ile kanunda anlatılmak istenen, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcıya, satışa arz veya satım haricinde aktarılmasıdır.²⁹¹ Vermek fiilinin, gelir elde etmek amacıyla yapılması zorunlu ve gerekli değildir. Hediye veya bağış şeklinde de olabilir.²⁹² Önemli olan husus uyuşturucu maddenin başkasına hiçbir bedel beklemeden verilmesidir. Alan kişinin alım amacı da önemli değildir.²⁹³

Başkasına verme durumunda uyuşturucu veya uyarıcı madde, bedelsiz bir şekilde mülkiyet değiştirmektedir. Bu sayede sadece ticarete konu olan uyuşturucunun değil, ücretsiz yaygınlaşan uyuşturucunun kullanımı ve el değiştirmesi de yasaklanmıştır.²⁹⁴ Uygulamada sık karşılaşıldığı şekilde failin, arkadaşına kullanması için uyuşturucu vermesi durumunda başkasına vermeden bahsedilebilecektir. Burada önemli olan husus elbette failin iradesi ve hareketinin yöneldiği kastıdır. Yargıtay da suçun oluşup oluşmadığını, failin amacına göre belirlemektedir.²⁹⁵

Öğretideki yazarlardan bir kısmı tarafından satış ve devretme gayesi olmaksızın, kullanmak amacıyla yanında bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi beraberindekilere de ikram ederek birlikte kullanıma sebebiyet veren failin kastının, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkasına vermek olmadığı ve bu sebeple TCK'nın 188. maddesindeki suçun değil, 191. maddesinde düzenlenen kullanma amacıyla bulundurma suçunun oluşmuş kabul edileceği ifade edilmektedir.²⁹⁶ Yargıtay'ın görüş ve uygulaması da bu yöndedir.²⁹⁷ Ancak bizim de katıldığımız diğer bazı yazarlara göre iftira, acıma, baskı, sürekli rahatsız edilmekten kurtulma ve arkadaşlık gibi saiklerle de olsa uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin başkalarına

²⁹¹ Yargıtay bir kararında, cinsel ilişki karşılığında arkadaşına uyuşturucu madde veren sanığın eylemini, maddi bir kazanç elde etmediğinden dolayı başkalarına verme biçiminde değerlendirmiştir. Yargıtay 10. CD, T: 17.03.1997, E: 1997/3466, K: 1997/3390.

²⁹² YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 212.

²⁹³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 38–39.

²⁹⁴ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 55.

²⁹⁵ Yargıtay 10. CD, T: 07.03.2017, E: 2014/2235, K: 2017/867.

²⁹⁶ GÜNAL, “Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları”, s. 71. ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 973. Ergin ERGÜL, “Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Temin Suçları”, *Adalet Dergisi*, S. 4 (2000), s. 80, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/04.sayi/9ergin.pdf>.

²⁹⁷ Yargıtay 10. CD, T: 03.05.2012, E: 2012/1565, K: 2012/8697.

verilmesi durumunda failin, TCK m. 188/3'ten sorumlu tutulması gerekmektedir.²⁹⁸ Zira suçun oluşumunda amaç/güdü gözetilemez.²⁹⁹ TCK'nın 191. maddesinde suç olarak düzenlenen eylemler, kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ile uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaktır. Görüldüğü üzere maddede “başkalarına verme” gibi bir seçimlik hareket ihdas edilmemiştir. Dolayısıyla açık bir şekilde başkalarına verme görünümündeki eylemin, bulundurma kapsamında değerlendirilme olanağı yoktur. Bu nedenle sahip olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi yanındakilere vermek suretiyle birlikte kullanıma sebebiyet veren failin kastının, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkasına vermek olmadığından bahisle uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçundan değil de kullanma amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçundan sorumlu tutulması gerektiği görüşüne ve bu doğrultudaki Yargıtay uygulamalarına katılmıyoruz.

3.2.1.2.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Sevk Etmek ve Nakletmek

Sevk etmek, kelime anlamı olarak göndermek manasında kullanılmakta iken; nakletmek ise nakil işini yapmak, bir yerden alıp başka bir yere iletmek manasında kullanılmaktadır.³⁰⁰

Fail uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, bir başkasının aracılığı ile ülke içinde bir yerden başka bir yere gönderiyor ise sevk etmek eyleminden, bizzat kendisi götürüyor ise nakletmek eyleminden bahsedilmektedir.³⁰¹ Yargıtay da kendi bedeni

²⁹⁸ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 133.

²⁹⁹ Sami SELÇUK, “Kavramlar, Adlandırmalar ve Kararlar”, *Yargıtay Dergisi*, C. 19, S. 4 (1993), s. 417, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/ekim1993.pdf>.

³⁰⁰ “Sevk etmek”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (13.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c895d48748d89.90693538. “Nakil”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (13.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c895d39428da7.12663445.

³⁰¹ Nakleden kişi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri bizzat kendisi götürebileceği gibi adamları aracılığıyla da götürebilecektir. AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 40. ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 973. YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 235.

üzerinde götürmek dâhil olmak üzere, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi her türlü araçla bizzat götüren kişinin eylemini nakletmek olarak değerlendirmiştir.³⁰²

Uygulamada karşılaşılması muhtemel tereddütlerin giderilmesi için “sevk eden” ibaresi 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesine, 29/6/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle eklenmiştir. Kanunun ilk halinde böyle bir tanımlama bulunmamaktadır.³⁰³

Sevk etme ve nakletme fiillerinin, yurt içinde gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Zira sevk ve nakil işlemleri yurt dışından ülkemize yapılmışsa ithal, ülkemizden yurt dışına yapılmışsa ihraç söz konusu olacaktır.³⁰⁴ Bu husus, uyuşturucu madde ticaretinde ülkemizin transit olarak kullanılması durumunda önem arz etmektedir. Zira suçu oluşturan eylemin ihraç veya ithal mi sevk veya nakil mi olduğunun tespiti gerekmektedir.³⁰⁵ Suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yurt içinde bırakılacağına dair delil elde edilememesi halinde Yargıtay sevk veya nakil fiillerinin bulunduğunu kabul etmektedir.³⁰⁶

Suçun oluşabilmesi için sevk veya nakil işlemlerinin amacının, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir başkasına vermek, devretmek olması gerekmektedir.³⁰⁷ Bazı yazarlar bu durumu, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanma dışında bir amaçla gönderilmesi veya götürülmesi gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir.³⁰⁸ Zira o durumda fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi ihtiyacı için sevk ettiği için dolaylı, kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde buldurmak suçunun oluştuğu kabul edilmektedir.³⁰⁹

Sevk edilen veya nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yakın veya uzak bir mesafeye gönderilmesinin suçun sübutu noktasında bir önemi

---

³⁰² Yargıtay 10. CD, T: 22.10.2008, E: 2008/8557, K: 2008/15324.

³⁰³ 5377 S. Kanun m. 22 Gereğiçesi.

³⁰⁴ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 41–42.

³⁰⁵ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 178.

³⁰⁶ Yargıtay CGK, T: 04.04.1983, E: 1983/5-30, K: 1983/157.

³⁰⁷ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 56.

³⁰⁸ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 40. BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 178.

³⁰⁹ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 50.

bulunmamaktadır.³¹⁰ Yargıtay da kanun koyucunun maddeyi koymaktaki amacının, uyuşturucu madde trafiğini önlemek olduğunu, bu nedenle kanunda naklin kısa veya uzun mesafeli olup olmadığı hususunda herhangi bir ayırım yapılmadığını belirterek benzer şekilde karar vermiştir.³¹¹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bedelsiz olarak nakledilmesiyle belli bir karşılık beklenerek nakledilmesi arasında suçun oluşumu bakımından herhangi bir fark bulunmamakta, bir diğer ifade ile uyuşturucu nakleden kimsenin, nakil amacı önem taşımamaktadır.³¹²

Sevk etmek eyleminde, sevki gerçekleştiren kişi veya kişilerin suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddeden haberdar olması söz konusu değildir. Ancak nakletmek eylemi ile bu suçun oluşabilmesi için failin veya iştirak ilişkisi içinde olduğu kişilerin, naklettiği malın uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi aranmaktadır. Eğer fail, naklettiği malın uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyor ise cezai sorumluluğu ortadan kalkacaktır.³¹³

3.2.1.2.4 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Depolamak

“Depolamak” saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak anlamlarına gelirken³¹⁴ “depo” ise korunmak, saklanmak veya gerektiğinde kullanılmak için bir şeyin konulduğu, bir malın toptan satıldığı ve çokça bulunduğu yer, ardiye anlamlarına gelmektedir.³¹⁵

³¹⁰ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 43.

³¹¹ Yargıtay CGK, T: 26.10.1981, E: 1981/292, K: 1981/359.

³¹² AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 41–42. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 179.

³¹³ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 43.

³¹⁴ “Depolamak”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (16.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8ca7ee6a1c70.73518527.

³¹⁵ “Depo”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (16.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8ca814828165.42341549.

Depolamak kelimesinin konumuz açısından terim anlamı ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bir yerde tutulması, muhafaza edilmesidir.³¹⁶

Kavramsal çerçevenin bu şekilde belirlenmesinden sonra, depolamak tabirinin farklı anlamlar içerecek şekilde tarif ve tanımlamalarının yapıldığı doktrindeki görüşlerin incelenmesi gerekmektedir.

Kimi yazarlara göre depolamak ibaresi ile anlatılmak istenen, failin kontrol altında tutamayacağı, bir diğer ifade ile doğrudan hâkimiyet alanında bulunduramayacağı miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerde gizlenmesi, muhafaza edilmesidir. Bu görüşe göre failin evi, iş yeri ve arabası gibi az miktarda uyuşturucu veya uyarıcı madde saklayabileceği yerlerdeki bulundurma, depolama olarak kabul edilemeyecek; buna karşılık teknik açıdan bulundurma imkânı olmayan fazla miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin uygun ve belli bir yerde muhafaza edilmesi, depolama olarak kabul edilebilecektir.³¹⁷

Buna karşılık depolanan madde miktarından ziyade depolama amacının daha önemli olduğunu dile getiren yazarlar da bulunmaktadır. Onlara göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kullanım amacı dışında muhafaza edilmişse depolamaktan bahsedilebilecek, ancak kişisel kullanıma yetecek kadar madde, kullanım amacıyla muhafaza edilmişse TCK m. 191’de düzenlenen suç³¹⁸ gündeme gelecektir.³¹⁹ Bir diğer ifade ile kişisel kullanım amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma eylemini, depolama olarak kabul etmemişlerdir. Dolayısıyla depolama, bir başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bir yerde muhafaza edilip gizlenmesi³²⁰ yahut

³¹⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 6. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2008, s. 649.

³¹⁷ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 760.

³¹⁸ 5237 S. TCK m. 191/1: “Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

³¹⁹ Yazara göre her ne kadar TCK m. 188/3’de olduğu gibi TCK m. 191/1’deki kanun metninde “depolanmak” kelimesi zikredilmemiş olsa da “bulundurma” kapsamına, maddenin depolanması suretiyle bulundurulması da girmektedir. Suçun belirlenmesi, failin kastına göre yapılacaktır. YOKUŞ SEVÜK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, s. 142.

³²⁰ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 973.

uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kişisel kullanım dışında başkalarına temin amacıyla bir yerde tutulmasıdır.³²¹

Depolamak fiilinin karşılık beklenmeksizin yapılması ile belli bir ücret mukabilinde yapılması arasında, suçun oluşumu açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır.³²²

Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin mülkiyetinin faile ait olması gerekmediği gibi benzer şekilde bu maddelerin depolandığı deponun mülkiyetinin faile ait olması da gerekmemektedir.³²³ Dolayısıyla fail, başkasına ait olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kendi deposunda tutabileceği gibi kendisine ait olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri de bir başkasının deposunda tutabilecek, her iki durumda da depolama suçu oluşacaktır.

3.2.1.2.5 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Satın Almak

Kelime olarak bir nesneyi, belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek anlamına gelen satın almak³²⁴ konumuz açısından uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir bedel veya ivaz karşılığında fiili ve hukuki tasarruf hakkıyla birlikte elde etmek demektir.³²⁵

Satın alma eylemi Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarında, bir bedel veya başka bir değer karşılığında uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde tasarruf edebilme hakkının elde edilmesi şeklinde tanımlanmıştır.³²⁶

Satın alma eylemindeki bedel, parasal olarak belirlenebileceği gibi trampa şeklinde de belirlenebilmektedir. Dolayısıyla bir uyuşturucu maddenin, başka bir

³²¹ ÖZDABAKOĞLU, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 53. KURT, KURT, Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 59. AKKAYA, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, ss. 42–43. BALCI, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, s. 180.

³²² AKKAYA, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, s. 42.

³²³ KURT, KURT, Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 59. ÖZDABAKOĞLU, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 53.

³²⁴ “Satın Almak”, Güncel Türkçe Sözlük, (16.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8cdc792952e8.65348493.

³²⁵ AKKAYA, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, s. 43.

³²⁶ Yargıtay CGK, T: 21.06.2011, E: 2011/10-120, K: 2011/143.

uyuşturucu ile değiştirilmesi durumunda, takas sebebiyle bedelden bahsedilebileceği için satın alma suçu oluşmaktadır.³²⁷

Satın alma fiilinin, kazanç elde etme amacıyla ve yurt içinde gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Zira yurt dışında satın alınan bir maddenin yurda getirilmesi durumunda ithalden bahsetmek gerekecektir.³²⁸

Satın alma suçunun oluşabilmesi için failin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ticaret amacı ile satın alması gerekmektedir. Failin amacının ticaret yapmak olduğunu kanıtlayacak herhangi bir delilin elde edilememesi ve madde miktarının da kişisel kullanım sınırını aşmaması durumunda satın alma suçundan (TCK m. 188/3) değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçundan (TCK m. 191/1) dolayı cezalandırma yoluna gidilecektir.³²⁹

Suçun belirlenmesindeki kıstaslardan biri de görüldüğü üzere maddenin miktarıdır. Zira madde miktarı, failin niyetini ve kastını açığa çıkarmada kullanılacak somut bir delil olup özellikle uygulamada belirleyici olmaktadır.

Failin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın almaktaki kastının, şüpheden uzak bir şekilde ticaret başta olmak üzere kullanmak haricinde bir amaca özgülendiği tespit edilebilirse, madde miktarının az veya çok olması suçun oluşumu açısından önem taşımamaktadır. Ancak failin kastının ticarete mi kullanıma mı yönelik olup olmadığı hususunda şüphe duyuluyorsa, madde miktarının kişisel kullanım sınırlarını aşmaması durumunda şüpheden sanık yararlanır evrensel ilkesi gereğince kullanımdan dolayı cezalandırılması gerekmektedir.³³⁰

3.2.1.2.6 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Kabul Etmek

Herhangi bir kimsenin, başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini karşılıksız bir şekilde üzerine almasına kabul etmek denilmektedir. Satın alma ile farkı, zilyetliğin devrinin bir bedel karşılığında yapılıp yapılmadığıdır.³³¹

³²⁷ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 45.

³²⁸ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 44.

³²⁹ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 55.

³³⁰ YOKUŞ SEVÜK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, ss. 142–43.

³³¹ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 974.

Söz konusu zilyetliğin devri, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kazanç sağlama amacıyla failin kendi eline geçmesi şeklinde olabileceği gibi egemenliği alanına girmesi şeklinde de olabilecektir.³³²

Kabul etme eylemi Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarında, bir kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini herhangi bir karşılık vermeden üzerine alması şeklinde tanımlanmıştır.³³³

Kabul etmenin TCK m. 188/3 kapsamında değerlendirilebilmesi için ticari amaçla hareket edilmesi zorunludur. Zira kişisel kullanım amacıyla kabul edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı da kişisel kullanım sınırını aşmıyor ise TCK m. 191/1’de düzenlenen suçtan dolayı cezalandırılacaktır.³³⁴

3.2.1.2.7 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeleri Ruhsatsız veya Ruhsata Aykırı Olarak Ülke İçinde Bulundurmak

Kullanmak için yeterli olan uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarından fazlasının bulundurulması, kanun koyucu tarafından başkalarına uyuşturucu temini olarak görülmüş ve cezalandırılmıştır.³³⁵

Bulundurmak, bir kimsenin kendisi veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak madde üzerinde tasarruf olanağı bulunacak şekilde fiili egemenliği altında tutmasıdır.³³⁶

TCK m. 188/3’deki suçun oluşabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, kullanmak dışında bir amaçla bulundurulması gerekmektedir. Aksi durumda bulundurma eylemi, TCK m. 191/1’deki suçu oluşturacaktır.³³⁷ Bir diğer ifade ile TCK m. 188/3’deki bulundurma eyleminden kasıt, uyuşturucu veya uyarıcı madde

³³² ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 45.

³³³ Yargıtay CGK, T: 21.06.2011, E: 2011/10-120, K: 2011/143.

³³⁴ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 45.

³³⁵ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 58.

³³⁶ Yargıtay CGK, T: 21.06.2011, E: 2011/10-120, K: 2011/143.

³³⁷ Başkasına satmak, başkasına suç atmak, başkasının içeceği karıştırmak veya yeni uyuşturucu imal etmek gibi nedenler, kullanım dışı nedenlere örnek olarak gösterilebilir. ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, ss. 974–75.

ticareti yapılabilmesi amacıyla kullanmak için gereken miktardan fazla uyuşturucu bulundurulmasıdır.³³⁸

Uygulamada uyuşturucu veya uyarıcı madde ile yakalanan kimseler çoğunlukla kullanıcı olduklarını ve söz konusu maddeyi kişisel kullanım amacıyla bulduklarını savunmaktadır. Bu durumda mezkûr maddelerin, failin beyanının aksine kullanım amacıyla değil, başkalarına temin amacıyla bulundurulduğu şüpheden uzak bir şekilde kanıtlanmalıdır. Eğer toplanan deliller, failin beyanının aksini ispatlamaya yetmiyor ise şüpheden sanık yararlanır evrensel ilkesi gereğince kullanımdan dolayı cezalandırılması gerekmektedir.³³⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, kişisel kullanım amacıyla bulundurulup bulundurulmadığı hususunda belirleyici rol oynadığından dolayı dikkate alınması gereken bazı kriterler vardır. Failin hareketleri, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçiriliş şekli ve miktarı, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirildiği yer ve zaman, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığı, geçimini ne ile sağladığı, sosyal ve ekonomik durumunun nasıl olduğu, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından hükümlü olup olmadığı gibi kriterler hem uygulamada hem de doktrinde kabul görmüş olanlardır.³⁴⁰

Failin hareketlerinden, bulundurduğu uyuşturucu maddeyi başkasına satma, devretme veya tedarik etme hususunda herhangi bir davranış biçimi sergileyip sergilemediği anlaşılmalıdır.³⁴¹ Uyuşturucu maddenin reklamını yapmak, müşteri aramak, kullanım teklif etmek, numune göstermek ve pazarlık yapmak gibi davranışlar, failin kastının uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaca matuf olduğunu göstermektedir.³⁴²

Uyuşturucunun çok sayıda ve özenle küçük paketçikler halinde hazırlanması, her bir paketin içine hassas tartımlar yapılarak aynı miktarda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin koyulması, ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakınlarında hassas terazi, presleme veya tablet haline getirildiğini gösteren mekanizmalar ile

³³⁸ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 45.

³³⁹ Yargıtay 10. CD, T: 29.01.2007, E: 2006/3894, K: 2007/573.

³⁴⁰ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, ss. 974–75.

³⁴¹ Yargıtay CGK, T: 26.06.2012, E: 2012/10-2914, K: 2016/253.

³⁴² ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 974.

paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinin bulunması ve hassas terazinin bu maddelere bulaşık olması gibi belirtiler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçiriliş şekline örnek olarak verilebilecek olup kullanım dışında bir amaçla bulundurulduğuna karine teşkil etmektedir.³⁴³

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirildiği yer ve zamana da dikkat edilmelidir. Kişisel kullanım amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunduran kişiler, bu maddeleri genellikle evi, arabası veya iş yeri gibi her zaman kolaylıkla erişebilecekleri bir yerde bulundurmaktadırlar.³⁴⁴

Kişisel kullanım sınırlarını aşmasa dahi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bar ve disko gibi eğlenme mekânlarında, kahvehane, internet kafe ve bilardo salonlarında, okul ve üniversite önleri ile kantinlerinde, park ve gezi yerleri gibi kalabalık ortamlarda yakalanması halinde kullanım dışında bir amaçla bulundurulduğu düşünülebilmektedir.³⁴⁵ Zira uygulamada uyuşturucu pazarlamak için müşteri potansiyelinin yüksek ve riskin az olduğu bu tarz dikkat çekmeyecek yerlerin kullanıldığı bilinen bir gerçektir.

Ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı, buldurmanın kullanım amacı mı ticaret amacı mı taşıdığıının belirlenmesi noktasında önemli rol oynayan en somut verilerdendir. Ancak hiçbir zaman tek kriter olarak kullanılmamalıdır.³⁴⁶

Kişisel kullanım miktarı için kabul edilebilecek sınır, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliği, cinsi ve kalitesi ile kişinin fiziksel ve ruhsal yapısına göre değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte, esrar kullananların her defasında 1-1,5 gram olmak üzere günde üç kez esrar tüketebildikleri Adli Tıp Kurumunca tespit edilmiştir. Esrar bağımlılarının ise birkaç aylık ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda esrar maddesini ihtiyaten yanlarında veya ulaşabilecekleri bir yerde bulduklarını da adli dosyalara yansıyan gerçeklerdendir. Tüm bunlar dikkate alındığında esrar kullanan suçluların olağan sayılan bu süre içindeki kişisel gereksinimlerinin üzerinde bir miktarı buldurmaları durumunda Yargıtay, buldurmanın kişisel kullanım

³⁴³ Yargıtay CGK, T: 22.01.2013, E: 2012/10-1294, K: 2013/16.

³⁴⁴ Yargıtay CGK, T: 16.10.2012, E: 2012/10-325, K: 2012/1817.

³⁴⁵ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 974.

³⁴⁶ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 975.

amacına yönelik olmadığını kabul etmektedir.³⁴⁷ Buna karşılık kişisel kullanım gereksinimlerinin altında bir miktarın bulundurulması halinde bulundurmanın kullanım amacına matuf olduğu kabul edilebilecektir.³⁴⁸

Kural olarak kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmamak yahut kullanmak dışında bir amaçla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmamak suçlarının oluşumunda madde miktarının bir önemi yoktur. Yani çok az miktardaki 0,1 gr uyuşturucu veya uyarıcı madde de şartları oluştuğunda ticari amaçla bulundurma suçunu oluşturabilecektir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kişisel kullanıma yetecek miktarda olması halinde olayı aydınlatacak başkaca bir delil yoksa amacın kullanmak için bulundurma olduğu kabul edilmeli, ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik miktar ölçütü dışında sayılan diğer kriterlerin de değerlendirilmesi yapılmalıdır.³⁴⁹

3.2.1.3 Üretimi Resmî Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı Olan ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Etkisi Doğuran Her Türlü Maddeyi İmal, İthal veya İhraç Etme, Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme veya Bulundurma (TCK m. 188/6)

TCK m. 188/6'da "*Üretimi resmî makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde*" açısından bir gönderme hükmüne yer verilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak maddenin diğer fıkralarında yer alan bütün hükümler, bu gönderme gereğince altıncı fıkra açısından da uygulanacaktır.³⁵⁰ Bu nedenle önceki fıkralara ilişkin açıklamalarımız, bu fıkradaki suçlar bakımından da geçerlidir. Zira göndermede bulunan düzenleme, gönderileni içine almaktadır.³⁵¹

Çalışmamızın bu bölümünde gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla sadece diğer açıklamalardan farklılık arz eden önemli hususlar değerlendirilecektir.

³⁴⁷ Yargıtay CGK, T: 25.09.2012, E: 2011/10-482, K: 2012/1784.

³⁴⁸ Yargıtay CGK, T: 26.06.2012, E: 2012/10-294, K: 2012/253.

³⁴⁹ Yargıtay 20. CD, T: 06.12.2017, E: 2017/4166, K: 2017/6864.

³⁵⁰ 5237 S. TCK m. 188 Gereğesi.

³⁵¹ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, s. 103.

Fıkıradaki, uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddelerin üretiminin resmi makamların iznine tabi, satışının ise yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle her somut olayda ele geçirilen maddelerin, resmi makam iznine yahut reçeteye tabi olup olmadığı hususu Sağlık Bakanlığı'ndan sorulmalı ve suçun belirlenmesi ona göre yapılmalıdır.³⁵²

3.2.1.4 Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmalî Resmi Makamların İznine Tabi Olan Maddeleri İthal, İmal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama (TCK m. 188/7)

TCK m. 188/7'de "*Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden*" kişinin sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 188/7)

Bu fıkrada düzenlenen suç, birinci ve üçüncü fıkralardaki suçlardan ayrı bir suçun konusudur. Bu sebeple önceki değerlendirmelerden farklılık arz eden hususların zikredilmesi ile yetinilecektir.

Maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenen suçların hareket unsurları, bu fıkrada birlikte sayılmıştır. Buna göre suçun hareket unsuru salt olarak uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmadıkları halde uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, bundan dolayı da ithal veya imali resmi makamların iznine tabi olan maddeleri imal, ithal ve ihraç etmek, satmak, satın almak, sevk etmek, nakletmek ve depolamaktır.

Söz konusu maddelerin neler olduğu 2313 sayılı Kanun ile belirlenmiştir. Bu belirlemede, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin Ek I ve II numaralı tabloları ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddeler esas alınmıştır.³⁵³ Tablo I'de ephedrine, ergometrine, ergotamine, lysergic acid, I-phenyl-2-propanone, pseudoephedrine ve

³⁵² AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 49.

³⁵³ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 139.

bunların tuzları; Tablo II’de ise acetic anhydride, acetone, anthranilic acid, ethyl ether, fhenylacetic acid, piperidine ve bunların tuzları yer almaktadır.³⁵⁴

Tablo I	Tablo II
Ephedrine Ergometrine Ergotamine Lysergic acid I-phenyl-2-propanone Pseudoephedrine Ayrıca bu tabloda sıralanan maddelerin varsa tuzları	Acetic anhydride Acetone Anthranilic acid Ethyl ether Fhenylacetic acid Piperidine Ayrıca bu tabloda sıralanan maddelerin varsa tuzları

Görüleceği üzere suçun konusunu oluşturacak olan maddeler sınırlı şekilde sayılmadığından dolayı tablolarda yapılacak olan değişikliklerin Resmi Gazete’de yayınlanması ile birlikte tablolara yeni eklenen maddeler de suçun konusunu oluşturacaktır.³⁵⁵

Fıkra, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerin imal ve ithalinin resmi makamların iznine tabi olması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle her somut olayda ele geçirilen maddelerin, resmi makam iznine tabi olup olmadığı hususu Sağlık Bakanlığı’ndan sorulmalı ve suçun belirlenmesi ona göre yapılmalıdır.³⁵⁶

Kanun çalışmaları kapsamında Adalet Komisyonu görüşmelerinde hem altıncı fıkra hem de yedinci fıkra üzerinde uzun tartışmalar yapılmıştır.³⁵⁷ Bu tartışmalardan birisi 2313 sayılı Kanun’un ek birinci maddesi ile ayrıntılı düzenleme yapıldığı halde aynı hususun TCK’da yeniden düzenlenmesidir. Bu durumun uygulamada sorunlar çıkaracağını düşünen yazarlar bulunduğu gibi uyuşturucu ile mücadele konusunda daha etkili bir sistem olduğundan dolayı mevcut düzenlemenin yerinde olduğunu düşünenler de bulunmaktadır.³⁵⁸ Çalışmamızda tartışmalara yer vermenin faydadan uzak olacağı düşünüldüğünden suçun netice unsurunun incelemesine geçilmiştir.

³⁵⁴ Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Ekleri.

³⁵⁵ KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 176.

³⁵⁶ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 49.

³⁵⁷ Adalet Komisyonu görüşmelerindeki tartışma ve görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, ss. 214–19. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, ss. 60–61.

³⁵⁸ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 61.

3.2.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Netice Unsuru

Suçun maddi unsurlarından ikincisini netice unsuru oluşturmaktadır. Netice kelimesi, insan hareketinin sonucunda meydana gelen olguyu ifade etmektedir.³⁵⁹ Bir başka ifade ile netice, hareketin dış dünyada sebebiyet verdiği değişikliklerdir.³⁶⁰

Ceza Hukuku bağlamında netice denildiğinde, icrai veya ihmali suretle gerçekleştirilen hareket sonucunda meydana gelen ve kendisine hukuken değer atfedilen dış dünyadaki değişiklikler anlaşılmalıdır.³⁶¹

Tıpkı hareket unsurunda olduğu gibi her netice Ceza Hukuku anlamında önem taşımamakta, sadece suçun kanuni tarifinde yer alan dış âlemdeki değişiklikler ve neticeler önem arz etmektedir.³⁶²

Doktrinde her suçun bir neticesinin bulunup bulunmadığı, bir başka deyişle neticesi bulunmayan suçların olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Bir kısım yazarlar neticesi olmayan suçların da olabileceğini kabul ederken³⁶³ bizim de iştirak ettiğimiz diğer yazarlara göre neticesiz suç diye bir şey yoktur.³⁶⁴

Gerçekten her suçta bazen hareketin yapılmasından sonra gerçekleşecek şekilde hareketten ayrı bazen de harekete bitişik bir netice mutlaka bulunmaktadır.³⁶⁵ Neticesiz suçların varlığını kabul eden görüşe göre hareketin yapılması ile birlikte suçun tamamlandığı durumlarda ayrı bir netice aranmamalıdır.³⁶⁶ Oysa bu suçlarda bile hareket yapılır yapılmaz bir neticenin meydana geldiği aşikârdır. Zira suçun hukuki konusunu teşkil eden hak ve menfaatin ihlal edilmesi bile bizatihi bir netice teşkil etmektedir.³⁶⁷

³⁵⁹ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 238.

³⁶⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 116.

³⁶¹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 149.

³⁶² ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 174.

³⁶³ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 251.

³⁶⁴ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 150. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, ss. 49–50. SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 239.

³⁶⁵ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, ss. 49–50.

³⁶⁶ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 80.

³⁶⁷ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 50.

Yine neticesiz suçların varlığını kabul eden görüşe göre neticeden anlaşılan şey zarardır. Bu nedenle bir zarar oluşturmayıp yalnız bir zararın doğma ihtimali veya tehlikesi sonucuna neden olan suçlar neticesiz suçlar şeklinde mütalâa edilmiştir.³⁶⁸ Oysa netice, sadece elle tutulup gözle görülebilen maddi olgulardan oluşmaz. Aynı zamanda acı, üzüntü, sinir ve hayal kırıklığı gibi sadece algılanıp hissedilebilen olgular da neticedir.³⁶⁹

Hareketin sonucunda meydana gelen dış dünyadaki değişiklikler, zarar şeklinde ortaya çıkabileceği gibi zarar meydana gelme ihtimali (tehlikesi) şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple suçlar, zarar suçu ve tehlike suçu olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur.³⁷⁰ Buna göre suça sebebiyet veren hareket, gerçek bir zarar tehlikesinin meydana gelmesine neden oluyorsa somut tehlike suçu, bu hareketin yapılmasının yeterli görüldüğü ve ayrıca bir tehlikenin gerçekleşmesinin gerekmediği suçlara ise soyut tehlike suçu denilmektedir.³⁷¹

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun oluşması için suçun hareket unsurları olan imal, ithal ve ihraç etme, satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma eylemlerinin gerçekleştirilmesini yeterli görmüş, söz konusu eylemler neticesinde ayrıca bir zararın meydana gelmesini aramamıştır. Hatta tehlike olarak görüp kabul ettiği kamu esenliği ve genel sağlığın bozulmasına yönelik somut bazı unsurlar da aramamış, suçun işlenmesini tehlikenin varlığı için yeterli görmüştür. Bu nedenle inceleme konumuzu oluşturan suç, neticesi itibariyle zarar suçu değil, soyut tehlike suçu olarak düzenlenmiştir.³⁷²

3.2.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda İlliyet (Nedensellik) Bağı Unsuru

Suçun maddi unsurlarından üçüncüsünü illiyet (nedensellik) bağı oluşturmaktadır. İlliyet bağı, Türk Ceza Kanununda özel olarak düzenlenmediği halde bunun çok büyük bir eksiklik olduğu söylemek zordur. Zira önemli olan

³⁶⁸ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 50.

³⁶⁹ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 239.

³⁷⁰ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 200.

³⁷¹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 152.

³⁷² SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 108.

nedensellik ilişkisi olmadan suç işlenemeyeceğinin vaz edilmesi olmayıp bu ilişkinin ne zaman varsayılacağına tespit edilmesidir.³⁷³

Hareket ile netice arasındaki sebep sonuç ilişkisini ifade eden illiyet bağı³⁷⁴ neticenin, hareket sebebiyle meydana gelmesi olarak da tanımlanabilmektedir.³⁷⁵ Bu yönüyle nedensellik (illiyet) bağı, doktrindeki bazı yazarlar tarafından üretim enerjisine benzetilmiştir.³⁷⁶

Failin, dış dünyada meydana gelen bir neticeden dolayı isnad edilebilmesi için o neticenin kendi hareketinden doğmuş olması gerekmektedir. Yani failin fiili ile netice arasında kurulacak bir nedensellik bağına ihtiyaç duyulmaktadır. Eğer bu bağ kurulamazsa neticenin faile isnad edilebilmesi imkânsızdır.³⁷⁷ Dolayısıyla dış dünyada meydana gelen netice, faile yüklenemeyeceğinden dolayı bu netice sebebiyle fail cezalandırılmayacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, soyut tehlike suçudur. Dolayısıyla maddede belirtilen seçimlik hareketlerden birisinin bile yapılması ile suç oluşacağından, ayrıca bir zarar meydana gelip gelmediğinin araştırılmasına lüzum yoktur.³⁷⁸ Zira bu suçun neticesi, harekete bitişiktir.

765 sayılı TCK'nın 407. maddesinde uyuşturucu madde suçlarının işlenmesine bağlı olarak kişilerin sağlığının bozulması ya da ölmesi durumu, cezayı artıran ya da ağırlaştırıcı bir neden olarak kabul edilmişti. Buna göre fail aynı kanunun 403. maddesinin 1, 2, 3 veya 5. fıkralarında ya da 404. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen suçlardan birini işlediğinde, suçun maddi konusunu oluşturan uyuşturucu maddenin kullanılmasından dolayı kullanan kişi ölmüş ya da sağlığı bozulmuş olmalıydı. Bu hallerde failin 407. maddeden de cezalandırılabilmesi için işlediği uyuşturucu madde temin etme suçunun maddi unsurunu oluşturan hareketlerden biri ile sağlığın

³⁷³ TCK'da özel suç tiplerinin düzenlendiği bazı maddelerde illiyet bağı, "neden olmak, sebebiyet vermek" gibi anlatımlarla ifade edilmiştir. ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 254.

³⁷⁴ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 175.

³⁷⁵ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 84.

³⁷⁶ Faruk EREM, "Nedensellik Bağı ve Ümanist Doktrin", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 3 (1968), s. 2, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/632065>.

³⁷⁷ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 81.

³⁷⁸ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 139.

bozulması ya da ölüm arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir. 01.06.2005 tarihinde 765 sayılı TCK yürürlükten kalktıktan sonra aynı tarihte yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'da benzer bir hükme yer verilmemiştir.

3.2.4 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Faili

Suçun maddi unsurlarından dördüncüsünü fail unsuru oluşturmaktadır. Türk Ceza Kanunumuz, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren her bir kişiyi fail olarak nitelendirmiştir. (TCK m. 37/1)

Bununla beraber, suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişilerin de fail olarak sorumlu tutulacağı düzenleme altına alınmış ve araç olarak kullanılan kişinin, kusur yeteneğinin bulunmaması durumunda failin cezasında artırım yapılması öngörülmüştür. (TCK m. 37/2)

Ceza Hukuku anlamında failin bir hareketinden dolayı sorumlu tutulabilmesi için neticenin o hareket sonucunda meydana gelmesi, bir diğer ifade ile fail ve netice arasında nedensellik ilişkisinin bulunması gerekmektedir.³⁷⁹ Zira Hukukumuzda cezaların şahsiliği ilkesi kabul edilmiştir. (AY m. 38/7) Buna göre hiç kimse bir başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacaktır. (TCK m. 20/1) Bu sorumluluğun temel şartı ise fiil ile fail arasındaki psişik bağın kurulmasıdır.³⁸⁰

Ceza Hukukumuzda suçlar, failin belli bir niteliğinin bulunmasının gerekli olup olmadığına göre “genel suçlar” ve “özü (mahsus) suçlar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.³⁸¹

Genel suçların faili olabilmek için insan olmak ve yaşıyor olmak yeterlidir.³⁸² Kanunda faili işaret etmek için “her kim, herkes, bir kimse, kişi, kimse...” gibi kelimelerin kullanıldığı suçlar genel niteliklidir.³⁸³

Ancak özü suçlar için failde bulunması gereken bazı niteliklerin varlığı şarttır. Bu suçlar, herkes tarafından işlenememekte, sadece özel faillik niteliğine haiz kimseler tarafından işlenebilmektedir.³⁸⁴ (TCK m. 40/2)

³⁷⁹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 162.

³⁸⁰ TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, C. I, s. 334.

³⁸¹ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 71.

³⁸² EKMEKÇİ, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, s. 98.

³⁸³ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 191.

Özgü suçların failinde aranan nitelikler, doğal mahiyette olabileceği gibi hukuki mahiyette de olabilmektedir. Doğal niteliklere örnek olarak cinsiyet, hukuki niteliklere örnek olarak ise kamu görevliliği gösterilebilir.³⁸⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, genel suçlardan olduğu için herkes, bu suçun faili olabilir. Fail olacak kişide bu suç bakımından herhangi bir nitelik aranmaz.³⁸⁶

TCK'nın 188. maddesinin birinci fıkrası bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, ithal eden ve ihraç eden kişi veya kişiler faildir. Üçüncü fıkra bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden ve bulunduran kişi veya kişiler faildir. Nihayet yedinci fıkra bakımından uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmadıkları halde uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, aynı zamanda imal veya ithali resmi makamların iznine bağlı olan maddeleri ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi veya kişiler faildir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun doktor, diş doktoru, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni ve hasta bakıcılar ile sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile uğraşan kişiler tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranda artırılacaktır. (TCK m. 188/8) Kanun metninde zikredilen bu özellikler, suçun işlenebilmesi için failde aranan nitelikler olmayıp cezayı etkileyen nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁸⁷

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, tek bir fail tarafından işlenebileceği gibi birden fazla fail tarafından birlikte de işlenebilecektir.³⁸⁸ Bu durumda şartları mevcutsa müşterek faillik veya toplu suç gündeme gelebileceği gibi suç işlemek amacıyla kurulan örgüt faaliyetinden de bahsedilebilecektir.

---

³⁸⁴ Özgü suçlara “belirli kişiler tarafından işlenebilen suçlar” da denilmektedir. ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 273.

³⁸⁵ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 127.

³⁸⁶ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 59.

³⁸⁷ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 60.

³⁸⁸ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 60.

Bilindiği üzere 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda, aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suçlar toplu suç olarak kabul edilmiştir. (CMK m. 2/1-k) Bir suçun işlenmesi için hareket unsurunu gerçekleştiren kişiler arasındaki zımnî yahut sarîh bir anlaşmaya dayalı birlikte hareket etme iradelerinin bulunması durumunda müşterek faillikten söz edilecektir.

Ayrıca hukuk düzeni tarafından suç sayılan fiillerin işlenmesi amacıyla örgüt kurulmasını cezalandıran TCK m. 220/1 hükmü gereğince örgütten bahsedilebilmesi için üye sayısının en az üç kişiden oluşması gerekmektedir. Bu hususların detaylarına Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi (3.2.7.1.4) başlığında yer verilecektir.

3.2.5 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Mağduru

Suçun maddî unsurlarından beşincisini mağdur unsuru oluşturmaktadır. Mağduru bulunmayan bir suç olmayacağından dolayı her suçun muhakkak bir mağduru vardır.³⁸⁹

Mağdur, suçu oluşturan hukuka aykırı fiilden dolayı hakları ihlal edilen kişidir.³⁹⁰ Bir başka ifade ile suçtan zarar gören veya zarar görme ihtimali bulunan hak veya menfaatin sahibine suçun mağduru denilmektedir.³⁹¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bir kararında mağdur, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişiler şeklinde açıklamıştır.³⁹²

Doktrindeki bir kısım yazarlar tarafından her suçun özel mağdurunun yanında tüm suçların zorunlu mağdurunun devlet olduğu, zira suçun her daim genel menfaati ihlal ettiği belirtilmiştir.³⁹³ Anayasa Mahkemesi de bir kararında bu minvalde açıklamalara yer vermiştir.³⁹⁴ Bununla beraber diğer bir kısım yazarlar ise suçun mağdurunun gerçek kişilerden oluşabileceğini, tüzel kişilerin ancak suçtan zarar

³⁸⁹ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 105.

³⁹⁰ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 72.

³⁹¹ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 72.

³⁹² Yargıtay CGK, T: 17.03.2015, E: 2014/2-37, K: 2015/47.

³⁹³ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 233.

³⁹⁴ AYM, T: 05.03.2009, E: 2006/77, K: 2009/29, R.G.: 27.03.2010-27534.

gören konumunda olduğunu belirtmiştir.³⁹⁵ Yargıtay da mağdurun ancak bir gerçek kişi olabileceğini, tüzel kişilerin mağdur olamayacağını kabul etmektedir.³⁹⁶

Suçtan zarar gören tabiri ise hukuken korunmakta olan menfaatleri, işlenen suç nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak ihlal edilen kimseyi anlatmaktadır.³⁹⁷

Bazı suçlarda mağdur, belli kişi veya kişilerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bütün suçlar bakımından toplumu oluşturan ve barış esasına dayalı yaşama hakkına sahip olan herkes mağdur olmaktadır.³⁹⁸

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, TCK'da topluma karşı suçlar bölümünde düzenlenmiştir. Bu itibarla mezkûr suçun mağduru, madde metni veya gerekçesinde de herhangi bir sınırlama getirilmediğinden dolayı dini, dili, ırkı, cinsiyeti, etnik köken veya dünya görüşü ne olursa olsun çocuk, yabancı veya akıl hastası olup olmadığına bakılmaksızın toplumu oluşturan bireylerin tamamı ile birlikte toplumun kendisidir. Zira uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, kullanıcılarına ruhsal, fiziksel ve biyolojik birçok zararının bulunduğu, bununla birlikte sosyolojik açıdan sapma ve suç davranışlarına yol açtığı da bilinmektedir. Bilincin kontrol edilememesi, alınan maddenin cesaret etkisi, düşünce ve davranış bozuklukları, madde temini noktasında yaşanan maddi sıkıntılar ile uyuşturucu maddelerin ticareti ve kaçakçılığından elde edilen gelirin cazibesi, toplumsal suçlara ve sonucunda da toplumsal düzenin bozulmasına sebebiyet vermektedir.³⁹⁹ Yargıtay da aynı kanaatte olup “uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama” suçuna ilişkin verdiği bir kararda bu suçların mağdurunun toplum, kamu olduğuna hükmetmiştir.⁴⁰⁰

---

³⁹⁵ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 288–89.

³⁹⁶ Yargıtay CGK, T: 17.03.2015, E: 2014/2-37, K: 2015/47.

³⁹⁷ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 288.

³⁹⁸ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 204.

³⁹⁹ Hilal SOYSAL BULGURCU, *Uyuşturucu Madde Kullanmak Suretiyle Denetimli Serbestlik Tedbiri Alan Gençler Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2015, ss. 47–48.

⁴⁰⁰ Yargıtay 20. CD, T: 07.06.2018, E: 2017/7213, K: 2018/2753.

3.2.6 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Konusu

Suçun konusu, suçun maddi unsurlarından altıncısını oluşturmaktadır. Suç teşkil eden her hareketin mutlaka bir konusu bulunmaktadır. Konusu olmayan bir suçtan bahsetme imkânı yoktur.⁴⁰¹

Suçun konusu kavramı doktrinde, suçun maddi konusu ve suçun hukuki konusu şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenmiştir.⁴⁰² Buna göre suçun maddi konusu, hareketin yöneldiği kişi veya şey olarak ifade edilmekte⁴⁰³ iken; suçun hukuki konusunu, hukuk düzenince korunan hukuki değer veya menfaat oluşturmaktadır.⁴⁰⁴

Suçun maddi konusu ile korunan hukuki değer (yani suçun hukuki konusunun) birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Suçun işlenmesi neticesinde, korunan hukuki değer ihlal edilmekte iken suçun konusuna zarar verilmekte yahut tehlikeye maruz bırakılmaktadır.⁴⁰⁵ Bir başka anlatımla hukuki değerler, toplumsal düzenin manevi değerlerini ifade ederken hareketin konusu, tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştirildiği konuyu ifade etmektedir.⁴⁰⁶

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 27.09.2018 tarihinde verdiği 2015/4-1189 Esas ve 2018/377 Karar sayılı güncel bir kararında suçun konusunun, maddi ve hukuki olarak iki kısımdan oluştuğunu kabul ederek suç vasfının belirlenmesinde en önemli ve belirleyici rolün suçun hukuki konusunda olduğunu, diğer bir ifade ile suçların, hukuki konularına göre vasıflandırıldıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde verdiği kararlarından birinde ise suçun maddi konusunu, suçun üzerinde gerçekleştiği fiziksel varlığı ifade eden şey olarak tanımlarken, hukuki konusunu ise mağdurun mali, manevi ve bunlarla bağlantılı haklarının korunması olarak tanımlamıştır.⁴⁰⁷

⁴⁰¹ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 107.

⁴⁰² Faruk EREM, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1 (1968), s. 12, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/632330>.

⁴⁰³ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 284.

⁴⁰⁴ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 234.

⁴⁰⁵ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 199.

⁴⁰⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 107.

⁴⁰⁷ Yargıtay CGK, T: 05.06.2018, E: 2017/19-65, K: 2018/264.

Bazı suçlarda iç içe geçtiğinden dolayı mağdur ile suçun konusu aynı görünse de esasında aynı değillerdir. Farzımuhal kasten yaralama suçunun maddi konusunu mağdurun vücudu oluştururken bu suçla korunan hukuki değer (hukuki konu) mağdurun vücut dokunulmazlığı, yaralanan şahıs ise mağdur olmaktadır. Mağdur ile suçun konusunun bu şekilde iç içe geçtiği suçlar haricinde birbirinden tamamen ayrı görünümde olan suçlar da bulunmaktadır. Çevrenin kasten ve taksirle kirletilmesi suçlarında toprak, su ve hava suçların maddi konusunu oluştururken bu suçlarla korunmak istenen hukuki değer (hukuki konu) kişilerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, kirletilen çevreden olumsuz etkilenen kişiler ise mağdur olmaktadır.⁴⁰⁸

TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun maddi konusunu, fıkralarda düzenlenen suçların ayırımına göre incelemek gerekmektedir. Bu itibarla söz konusu maddenin birinci fıkrasında düzenlenen imal, ithal ve ihraç etme suçları ile üçüncü fıkrasında düzenlenen satma, satışı arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma suçlarının maddi konusunu uyuşturucu ve uyarıcı maddeler oluşturmaktadır. Maddenin altıncı fıkrasında düzenlenen suçun maddi konusunu, üretimi resmi makamların iznine tabi uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde ile yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olarak satışı yapılabilen uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde oluşturmaktadır. Nihayet maddenin yedinci fıkrasında düzenlenen imal, ithal ve ihraç etme, satma, satın alma, sevk etme, nakletme ve depolama suçlarının maddi konusunu ise uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmayan ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, imal ve ithali resmi makamların iznine bağlı olan maddeler oluşturmaktadır. Yargıtay, ele geçirilen maddelerin hangi fıkra da düzenlenen suçun konusunu oluşturduğunun belirlenebilmesi için Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alınması ve Sağlık Bakanlığı'ndan görüş sorulması gerektiğini belirtmektedir.⁴⁰⁹ Ayrıca suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin somut olayda ele geçirilememesi yahut söz konusu maddelerin kime ait olduğu hususunda

⁴⁰⁸ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 128. ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 199.

⁴⁰⁹ Yargıtay 10. CD, T: 10.01.2019, E: 2018/3329, K: 2019/204.

yeterli delil bulunamaması durumunda suçun oluştuğunun kabulü mümkün değildir.⁴¹⁰

TCK'nın uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu düzenleyen 188. maddesinde, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tanımı yapılmadığı gibi kapsamının ne olduğu da belirlenmemiştir. Yine söz konusu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neler olduğunun tek tek sayılması yöntemi de benimsenmemiş, sadece maddelerin “uyuşturucu” ve “uyarıcı” nitelikleri belirtilerek bunun üzerinden tarif yapılmıştır. (TCK m. 188/1, 3, 6, 7)

Kanunda suçun maddi konusunu oluşturan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin elde edilme yöntemi ile alakalı herhangi bir belirleme yapılmamıştır. Dolayısıyla bu sınıftan sayılan bir maddenin, sadece doğal yollardan elde edilmesi şart değildir. Uyuşturucu ve uyarıcı özellik ihtiva eden sentetikler de bu kapsama dâhil edilmektedir. Ham halde bulunan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, uyuşturucu veya uyarıcı özelliği bulunmayan bazı maddelerle kimyasal tepkimeye sokulmuş olması da durumu değiştirmeyecektir. Önemli olan husus yeni üretilen maddenin uyuşturucu veya uyarıcı bir etkiye sahip olup olmadığıdır. Suçun oluşup oluşmadığı da bu kaideye göre belirlenecektir.⁴¹¹

Bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilip edilmeyeceğine, o maddenin uyuşturma, uyarma, hayal görme, keyif verme ve tahrik etme gibi etkilerinin bulunup bulunmadığı ile kullanıcının irade ve muhakeme kabiliyetini ortadan kaldırıp kaldırmadığı hususlarının değerlendirilmesine müteakip karar verilecektir.⁴¹² Bilirkişi tarafından yapılacak olan bu değerlendirme sonucunda söz konusu maddenin, kişinin irade ve muhakemesi üzerinde olumsuz etki ettiği tespit edilirse, başkaca herhangi bir kanun veya listede bulunup bulunmadığına bakılmaksızın uyuşturucu madde suçlarının konusunu oluşturabilecektir.⁴¹³

⁴¹⁰ Yeşim YILMAZ, “Yargıtay İçtihatları Işığında Uyuşturucu Madde Ticaretiyle Mücadele”, *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, ed. Hasan SINAR, Ankara: Lale Yayıncılık, 2015, s. 159.

⁴¹¹ RUHİ, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 14.

⁴¹² SOYASLAN, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, ss. 463–64.

⁴¹³ Yargıtay 10. CD, T: 30.11.2016, E: 2016/2536, K: 2016/3941. Prof. Dr. İzzet Özgenç, Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bilgi Notu, 14.10.2014.

TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile korunmak istenen hukuki değer ise genel sağlık, yani kamu sağlığıdır.⁴¹⁴ Zira bu suçlar, sadece söz konusu maddelerin kullanıcısı veya bağımlısı olan kişileri değil aynı zamanda bütün toplumu hatta tüm insanlığı tehdit etmektedir.⁴¹⁵ Nitekim 188. maddede düzenlenen bu suç, Ceza Kanunumuzun üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçların üçüncü bölümündeki kamunun sağlığına karşı suçlar arasında yer almaktadır.

Öğretide, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun, kamu sağlığına karşı işlenen suçlardan sayılmasının nedeni olarak mağdurların belirsiz olması, söz konusu maddelerin suiistimalinin uluslararası bir boyut kazanması ve gelecek nesillerin sağlığını da tehdit eden bir salgına dönüşmesi, toplumun sağlıksal, iktisadi, sosyal ve ahlaki çöküntüye uğraması gibi unsurlar zikredilmiştir. Yine tüm insanlığa karşı işlenen bir suç olduğunun kabulü ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin küresel ölçekte yaygınlığının artması ve buna bağlı olarak da tüm dünya çapında en önemli yasa dışı gelir kaynağı olması, elde edilen bu gelirlerin büyük bir kısmının sınır aşan suçların işlenmesi amacıyla organize suç örgütlerine aktarılmasına dayanmaktadır.⁴¹⁶

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 20.12.1993 tarih ve 301-338 sayılı kararı başta olmak üzere verdiği birçok kararda, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile korunan hukuksal yararın genel kamu esenliği olduğunu kabul etmektedir.⁴¹⁷

3.2.7 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Nitelikli Halleri

Suçun maddi unsurlarından yedinci ve sonuncusunu da suçun nitelikli halleri oluşturmaktadır. Kelime anlamı olarak nitelik, bir şeye ayırt edici özellik veren

---

⁴¹⁴ Uygur MEYDAN, "Uyuşturucu Madde Ticareti Suçunda Madde Miktarının Önemi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 37 (2019), s. 326. GÜNAL, "Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları", s. 84.

⁴¹⁵ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 750.

⁴¹⁶ Hasan SINAR, "Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları", *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, ed. Hasan SINAR, Ankara: Lale Yayıncılık, 2015, ss. 80–81.

⁴¹⁷ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2016/10-236, K: 2019/55.

manasına gelmektedir.⁴¹⁸ Konumuz açısından ise kanunda bir suçun cezasının temel haline nazaran artırılmasını yahut azaltılmasını gerektiren hususlara suçun nitelikli halleri denilmektedir.⁴¹⁹

Bir suçun, temel şekline nazaran daha hafif ve daha ağır cezayı gerektiren birden çok nitelikli halin birlikte gerçekleşmesi durumunda, önce temel cezada artırım sonra indirim yapılacaktır. (TCK m. 61/4) Temel cezanın hem artırılmasına hem indirilmesine neden olacak farklı nitelikli hallerin bulunduğu 188. maddenin uygulamasında bu esasa dikkat edilmelidir.

Bazen aynı maddenin aynı fıkra veya bendinde düzenlenen artırım nedenlerinden birden fazlası, aynı olayda gerçekleşebilmektedir. Böylesi durumlarda cezada artırım, fıkra veya bent sayısı kadar değil, sadece bir kez ancak alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle yapılacaktır.⁴²⁰ Farzımuhal uygulamada da sık karşılaşıldığı üzere TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasındaki a ve b bentlerinde yer alan nitelikli hallerin birlikte gerçekleşmesi durumunda ihlal sayısı kadar, yani iki kez artırım yapılmayacaktır. Bunun yerine alt sınırdan uzaklaşarak temel ceza belirlenecek ve bir kez de artırım yapılacaktır.

Bazen de aynı maddenin farklı fıkralarında düzenlenen nitelikli haller aynı olayda gerçekleşebilmektedir. Böyle durumlarda öngörülen bu nitelikli halin, oransal bir indirim yahut artırım içermesi veya alt üst sınırlı indirim yahut artırım içermesine göre bir değerlendirme yapılacaktır. Eğer alt veya üst sınırlı indirim yahut artırım öngörülmüş ise genel-özel norm hiyerarşisinde somut olaya uyan fıkraya göre temel ceza belirlenecek, haricen diğer fıkralardan artırım yapılmayacaktır. Ancak oransal [şu kadar (a kadar) artırılır, şu kadar (a kadar) indirilir] bir indirim yahut artırım öngörülmüş ise eylemin uyduğu asıl maddeye göre temel ceza belirlenecek ve akabinde önce ilk gelen fıkradan başlamak üzere belirlenen ceza sırasıyla artırılacak veya indirilecektir.⁴²¹ Anlatılanlara örnek olarak verilebilecek ve uygulamada da sık

---

⁴¹⁸ "Nitelikli", *Güncel Türkçe Sözlük*, (25.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c98d1d10e09c7.73647350.

⁴¹⁹ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükmeler*, s. 205.

⁴²⁰ Mustafa ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, 8. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2016, s. 60.

⁴²¹ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 61.

karşılaşılan bir hadisede istinaf incelemesi yapan BAM Ceza Dairesi, TCK'nın 188/3, 188/4-a ve 188/5 maddeleri kapsamındaki eylemlerinden dolayı yargılanan sanıklar Ş.G., C.K. ve T.K.K. hakkında ayrı ayrı 188/3 uyarınca temel cezayı belirlemiş, akabinde belirlediği bu cezayı önce 188/4-a'da sonra da 188/5'te belirtilen nitelikli hallerden dolayı ½ oranda artırmıştır.⁴²²

Bu genel açıklamalardan sonra uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği 188. maddede yer alan suçlar bakımından belirlenmiş cezayı artıran ve azaltan nitelikli hallerin incelemesine geçilmektedir.

3.2.7.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Artıran Nitelikli Haller

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından cezanın artırılmasına neden olan nitelikli haller ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Tüm başlıklar için kapsayıcı olarak ifade edilmelidir ki, suçun artırılmasına etki edeceği için özellikle soruşturma aşamasında bu hususları aydınlatacak analiz ve tespitlerin yapılması gerekmektedir. Örneğin, uyuşturucu madde satışının yapıldığı yerin hastane veya ibadethane gibi fıkra da artırım nedeni olarak öngörülen bir yer olup olmadığı hususu tespit edilip delillendirilmelidir.

3.2.7.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Satılan Kişinin Çocuk Olması

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun düzenlendiği 188. maddenin üçüncü fıkrasında çocuklara yönelik eylemler açısından özel bir artırım nedeni kabul edilmiştir. Bilindiği üzere fıkra da tanımlanan suçun seçimlik hareketleri olan satmak, satışı arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek ve bulundurmak fiillerini işleyen faillere hükmedilecek hapis cezasının alt sınırı on yıldır. (TCK m. 188/3) Ancak 18.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanunun 66. maddesi ile aynı fıkranın ikinci ve son cümlesi olarak eklenen düzenlemeye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde, veren veya satan kişiye hükmedilecek hapis cezası on beş yıldan az olamayacaktır. (TCK m. 188/3) Burada dikkat edilmesi gereken husus,

⁴²² Bursa BAM 3. CD, T: 22.01.2019, E: 2018/3858, K: 2019/105.

cezayı ağırlaştırıran bu nitelikli halin sadece ülke içinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma ve başkalarına verme suçları bakımından uygulanabilecek olmasıdır.⁴²³

Esasında kanuna sonradan eklenen bu hükmün dayanağı bizzat anayasadır. Zira Anayasanın “Gençliğin korunması” başlıklı 58. maddesinde gençlerin alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan korunması, “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı 41. maddesinde ise çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma görevi devlete verilmiştir. Devletin bu görevinin hatırlatıldığı madde gerekçesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin çocuklar başta olmak üzere genel olarak toplumsal düzene verdiği zararlardan bahsedilmiştir.⁴²⁴

Çocuk deyiminden ne anlaşılması gerektiği TCK’nın 6. maddesindeki tanımlarda belirtilmiştir. Buna göre henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişiye çocuk denilmektedir. (TCK m. 6/1-b) Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin suç tarihindeki yaşının hesaplanarak çocuk sayılıp sayılmayacağı tespit edildikten sonra fail hakkında TCK m. 188/3’ün uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilmelidir. Yargıtay’ın da görüş ve uygulaması bu yöndedir.⁴²⁵

3.2.7.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Eroin, Kokain, Morfin, Sentetik Kannabinoid ve Türevleri veya Bazmorfin Olması

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından cezayı artıran diğer bir nitelikli hal, 188. maddenin dördüncü fıkrasının a bendinde düzenlenmiştir. Buna göre kanunda belirlenen seçimlik hareketlerin konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin “eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile bazmorfin” olması hâlinde faile verilecek ceza yarı oranda artırılacaktır. (TCK m. 188/4-a) Cezanın artırılıp artırılmayacağı yahut hangi oranda artırılacağı hâkimin takdirinde değildir. Zira kanunun lafzında “*verilecek ceza yarı oranında artırılır.*” ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla hükmedilecek cezada artırım yapılması zorunlu olduğu gibi bu artırımın yarı oranında yapılması da zorunludur. (TCK m. 188/4-a)

⁴²³ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 975.

⁴²⁴ 6545 S. Kanun m. 66 Gerekçesi.

⁴²⁵ Yargıtay 20. CD, T: 26.11.2018, E: 2018/4631, K: 2018/5457.

Fıkranın ilk halinde yer alan nitelikli hal kapsamındaki maddeler eroin, kokain, morfin ve bazmorfinden ibaret iken 27.03.2015 tarih ve 6638 sayılı Kanun'un 11. maddesi ile "sentetik kannabinoid ve türevleri" de kapsama dâhil edilmiştir. Sentetik uyuşturucu maddelere yönelik cezai yaptırımların daha caydırıcı hale getirilmesi amacıyla yapılan bu değişikliğin sebebi, madde gerekçesinde şu şekilde izah edilmiştir: "*Sentetik kannabinoidler*⁴²⁶ (bonzai) ve türevleri diğer uyuşturucu madde türleri ile kıyaslandığında, üretiminin daha basit olmasının yanı sıra bağımlılık yapıcı etkisi daha fazla olup insan vücuduna daha fazla hasar vermektedir. Ülkemizde ilk olarak 2010 yılında görülen ve hızlı bir şekilde kullanılmaya başlanan sentetik kannabinoidlerin (bonzai) içerdiği etken maddeler sebebiyle birey ve toplum üzerinde oluşturduğu risk her geçen gün artmaktadır. Nitekim son dönemde sentetik kannabinoidlere bağlı meydana gelen ölümler veya hastane başvurularında yaşanan yoğun artış, tehdidin boyutunu ortaya koymaktadır."⁴²⁷

Burada dikkat edilmesi gereken husus, cezanın artırılmasının öngörüldüğü bu maddelerin saf nitelikte olmaları gerektiğidir.⁴²⁸ Bir başka ifade ile nitelikli hal kapsamında yer alan eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile bazmorfinin elde edildiği ham maddelerin imal ve ticareti durumunda TCK m. 188/4-a'da yer alan artırım hali uygulanmayacaktır.⁴²⁹

Hangi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin cezayı artıran nitelikli hal kapsamında kabul edildiği, kanunda sayma yöntemi kullanılarak sınırlı sayıda (numerus clausus) belirlenmiştir. Bu itibarla, kişi ve toplum sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri başta olmak üzere meydana getirdiği zarar ve tehlikelerin boyutu ne denli büyük olursa olsun, kanunda tahdidi olarak sayılan bu maddeler haricindeki uyuşturucu veya

---

⁴²⁶ Esrar maddesinin içinde bulunan tetrahidrokannabinol (THC) benzeri uyuşturucu, uyarıcı ve halüsinojen gibi psikoaktif etkilere sahip olan ve laboratuvar ortamında farklı kimyasallar kullanılarak meydana getirilen bileşiklere "Sentetik Kannabinoidler" denilmektedir. Saf halde katı veya yağ şeklinde elde edilen bu sentetik kannabinoidler, aseton benzeri bir çözücü kullanılarak çözüldükten sonra bazı bitki yaprak veya parçalarına emdirilmek, püskürtmek yahut damlatmak suretiyle bitki görünümü verilmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı, *Sentetik Kannabinoidler*, Ankara: EGM-UMDB Yayınları, 2016, s. 9.

⁴²⁷ 6638 S. Kanun m. 11 Gereğesi.

⁴²⁸ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 205.

⁴²⁹ YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 119. SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 135.

uyarıcılarının nitelikli hal kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır.⁴³⁰ Zira TCK'nın 61. maddesinin 10. fıkrasında yer alan cezanın ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerindeki yasallık ilkesi gereğince TCK m. 188/4-a'daki bu hükmün uygulama alanının kıyasen genişletilme imkânı yoktur.⁴³¹

Tahdidi olarak sayılan bu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmesinin nedeni, söz konusu maddelerin kullanıcılarında bağımlılık etkisi oluşturma ihtimalinin daha yüksek ve buna bağlı olarak da tedavilerinin daha zor olması nedeniyle insan ve toplum sağlığı açısından daha yoğun bir tehlike içermeleridir.⁴³²

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin türüne bağlı olarak öngörülen bu nitelikli halin meydana getirdiği sakınca, sınırlı sayıda belirlenen bu maddelerden daha tehlikeli veya en azından aynı derecede etkiye sahip uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, sırf nitelikli hal kapsamına dâhil edilmedikleri için daha az ceza ile karşılanmasıdır.⁴³³ Hatta bu nedenden dolayı doktrinde, cezayı artıran böyle bir nitelikli halin öngörülmesinin uygun olmadığını düşünen yazarlar da bulunmaktadır. Bu düşünceye göre cezada yapılacak artırım nedeninin ilk zamanlarda “klasik narkotik” olarak da anılan ve en tehlikeli sayılan maddelerle sınırlı olması kabul edilebilecekken, gün geçtikçe daha şiddetli ve zararlı etkileri saptanan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ortaya çıkması ile güncelde böyle bir durumun kabulü çelişkiye sebebiyet vermektedir.⁴³⁴ Bize göre ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin türlerine bağlı olarak cezada bir artırım nedeninin kabul edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Hatta bazı faillerin, meydana getirdiği etki ve sağlanan kazanç nedeniyle özellikle bazı uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerini hedefleyerek bu suçları işledikleri göz önünde bulundurulduğunda, madde türüne bağlı bir artırım sebebinin kabul edilmesi doğru ve gerekli görülebilmektedir. Ancak artırım

⁴³⁰ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 263.

⁴³¹ Hamide ZAFER, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)”, s. 19, (07.04.2019), <https://docplayer.biz.tr/330159-Uyusturucu-veya-uyarici-madde-imal-ve-ticareti-sucu-tck-m-188.html>.

⁴³² ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 762.

⁴³³ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 48.

⁴³⁴ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, ss. 112–13.

öngörülen bu nitelikli halin eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile sınırlandırılması doğru değildir. Zira en az bu maddeler kadar zararlı etki ve tehlikeleri bulunan nice uyuşturucu ve uyarıcı maddeler bulunmaktadır. Bir miligramın binde biri kadar düşük dozda kullanımının bile etki sağlamaya yettiği LSD⁴³⁵ bunlardan biridir. Gerçekten asit, mavi, pembe, güneş ışığı ve hayalet gibi isimlerle anılıp sokak ilacı olarak da satılan LSD (Lizerjik Asit Dietilamid), beyin korteksine yerleşmekte ve kromozom hasarına neden olmakta, aynı zamanda yeni doğan bebeklerin el ve bacaklarında deformasyonlara sebebiyet vermektedir.⁴³⁶ Bu nedenle LSD başta olmak üzere, nitelikli hal kapsamında yer alan eroin, kokain, morfin, bazmorfin ve sentetik kannabinoidlerden daha tehlikeli veya en az bunlar kadar tehlike oluşturan maddeler de kapsama dâhil edilmelidir. Nitekim kapsam içinde yer alan maddeler hiç değişmemiş de değildir. Örneğin, halk arasında yaygın bir şekilde kullanılan ve Anayasa Mahkemesi'nin⁴³⁷ de cezasının ağırlaştırılmasını yerinde gördüğü esrar maddesi, 765 sayılı TCK zamanında bir dönem kapsama dâhil edildikten sonra tekrar çıkarılmıştır.

Son olarak belirtilmelidir ki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliği hususunda haklı görülebilecek şekilde yanılıya düşen fail hakkında TCK m. 30'da yer alan hataya ilişkin hükümler uygulanabilecektir. Aynı şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun iştirak halinde yahut örgüt faaliyeti çerçevesinde işlendiği hallerde suça konu maddelerin nitelikli hal kapsamında yer alan maddelerden olduğunu bilmeyenler hakkında da hata hükümleri uygulanabilecektir. Ancak diğer faillerin de söz konusu maddelerin nitelikli hal kapsamında yer aldığını bildiği yahut müşterek failerde yakalanan bu maddelerle ilgisinin olduğunun saptandığı durumlarda bu artırım nedeni ona da uygulanacaktır.⁴³⁸

---

⁴³⁵ ÖZMEN, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 22.

⁴³⁶ VURAL, *Toksikoloji*, ss. 324–25.

⁴³⁷ AYM T: 06.03.1980, E: 1979/35, K: 1980/17. R.G.: 09.06.1980-17012. Esrardan vazgeçmenin ve tedavisinin daha kolay olduğuna dair ayrıntılı bilgi için bk. Rıdvan CEBİROĞLU, “Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanun ve Bilirkişinin Karşılaştığı Problemler”, *Adli Tıp Dergisi*, C. 19, S. 2 (2005), s. 40, http://www.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_19_2_38_40.pdf.

⁴³⁸ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 55–56.

3.2.7.1.3 Suçun TCK'nın 188/4-b'de Belirtilen Yerlerde İşlenmesi

TCK'nın 188. maddesinin dördüncü fıkrasının b bendindeki düzenleme, aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki eylemlere özel olarak getirilmiştir. Buna göre sadece üçüncü fıkradaki eylemlerin yani satmak, satışı arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek ve bulundurmak fiillerinin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. (TCK m. 188/4-b).

Fıkranın bu bendinde, cezanın artırılmasını gerektirecek nitelikli hal kapsamında zikredilen yerlerin belirlenmesinde, a bendinde kullanılan sayma yönteminden farklı bir yöntem izlenmiştir. Zira kanun metninde, sayılan yerlerden sonra “gibi” kelimesinin kullanılması, nitelikli halin uygulanacağı yerlerin bu belirlemelerle sınırlı olmadığını göstermektedir.⁴³⁹

Umuma açık yer ile neyin kastedildiği ve sınırlarının ne olduğu fıkra da açıklanmamıştır. Ancak, Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler ile Resmî veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik'in 4. maddesinin d bendinde; *“açılmasına ve faaliyette bulunmasına kolluğun soruşturması üzerine, mahallin en büyük mülkî idare amiri tarafından izin verilen ve belli şartlara uymak kaydı ile herkesin girebileceği kahvehane, kiraathane, elektronik oyun merkezleri gibi yerler”* umuma açık yer olarak tanımlanmıştır.⁴⁴⁰ Ayrıca aynı yönetmeliğin altıncı maddesinin ikinci fıkrasında uzaklığın ölçülmesinde uyulacak esaslar da belirlenmiştir. Buna göre uzaklığın ölçümünde, mevcut cadde ve sokaklar üzerinden yaya yolu kullanılarak, yaya kurallarına göre gidilebilecek en kısa mesafe dikkate alınacaktır. Yargıtay'ın da görüş ve uygulaması bu yönde olup harita üzerinden kuş bakışı belirlenen mesafelerin geçerli olmadığı belirtilmektedir.⁴⁴¹

⁴³⁹ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 763.

⁴⁴⁰ R.G., T: 03.04.2004, S: 25422.

⁴⁴¹ Yargıtay 20. CD, T: 14.01.2019, E: 2018/1431, K: 2019/295. Aynı şekilde camiye yakınlığı hususunda verilen karar için bk. Yargıtay 20. CD, T: 17.12.2018, E: 2018/1322, K: 2018/5977.

TCK m. 188/4-b'de öngörülen bu nitelikli halin uygulanabilmesi için suç oluşturan eylemin, cezanın artırılması sonucunun bağlandığı bu yerlere iki yüz metreden daha yakın bir mesafede işlenmiş olması gerekmektedir. Bu itibarla yukarıda yer verilen yönetmelikte belirlenen usul ve esaslara göre mesafe tayininin şüpheye mahal bırakmayacak şekilde net olarak yapılması zorunludur. Kesin olarak tespit edilemeyen yahut bu hususun ihmal edildiği durumlarda keşif yapmak suretiyle de mesafe net olarak tayin edilemiyorsa, şüpheden sanık yararlanır evrensel ilkesi devreye girecek ve nitelikli hal uygulanamayacaktır.⁴⁴²

3.2.7.1.4 Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından cezayı artıran nitelikli hallerden biri de 188. maddenin beşinci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranda, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek ceza ise bir kat artırılabacaktır. (TCK m. 188/5)

TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen cezayı artıran bu nitelikli halin uygulanabilmesi için örgütün suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş olması yeterlidir. Bunun yanında sadece ve özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarını işlemek için kurulmuş olma zorunluluğu aranmamaktadır.⁴⁴³

TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen cezayı artıran bu nitelikli hal, aynı maddenin bir ve üçüncü fıkralarında yer alan suçlar bakımından düzenlenmiştir. Bu nedenle sadece TCK m. 188/1 ve 188/3'te yer alan suç tiplerinde uygulanabilecek, buna karşılık TCK'nın 188. maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen suç tipi bakımından uygulanamayacaktır.⁴⁴⁴

⁴⁴² ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 763.

⁴⁴³ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 58.

⁴⁴⁴ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 229. ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 763. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 68. ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 56. TCK m. 188/5'te yer alan ağırlaştırıcı halin, sadece TCK m. 188/1 ve 188/3'te yer alan suçlar bakımından değil, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının tümünde uygulama alanı bulacağı düşüncesi için bk. YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 122.

Ceza kanunumuzda iştirak, genel bir ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmediği halde bazı suçlar bakımından cezanın artırılmasına sebebiyet veren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.⁴⁴⁵ Bu kabule esas teşkil eden düşünce, birden fazla kişi tarafından suçların daha kolay işlenebilir hale gelmesi ve daha tehlikeli sonuçların ortaya çıkmasıdır.⁴⁴⁶ Ayrıca toplu bir şekilde işlenen suçlarla mücadelenin daha zor olduğu da bir gerçektir.⁴⁴⁷

Suç işlemek amacıyla bir örgütün kurulması ise kamu düzeni açısından tehlike oluşturmaktadır. Zira bireysel olarak suç işleme kararı alan failin bu karardan dönmesi her zaman mümkündür. Oysa örgüt tarafından alınan suç karardan failin dönmesi korku, tehdit, utanma gibi nedenlerle oldukça zordur. Dolayısıyla toplu bir şekilde suç kararının alınması ve uygulanması, bireysel suçlara göre daha kolaydır.⁴⁴⁸ Ayrıca örgütün sahip olduğu güç, suçun daha kolay işlenmesi imkânını doğurmaktadır. Faaliyetleri suç işlemeye odaklanmıştır. Çünkü kuruluş amaçları suç işlemektir. Bu tür örgütlerin suça ilişkin motivasyonları, kamusal barışın ve güvenliğin sağlanması noktasında en büyük tehdidi oluşturmaktadır. Bu gibi nedenlerle kanun koyucu suç işlemek amacıyla örgüt kurulmasını yasaklamış ve cezalandırmıştır.⁴⁴⁹ Böylelikle bireysel suçların da önlenmesi sağlanacaktır.⁴⁵⁰

Örgüt kelimesi, ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül ve teşkilat anlamlarına gelmektedir.⁴⁵¹ TCK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının j bendinde bir suç örgütünün kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi "örgüt mensubu suçlu" olarak tanımlanmıştır. (TCK m. 6/1-j)

⁴⁴⁵ Faruk EREM, "Suça İştirak", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1 (1946), s. 65, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/635393>.

⁴⁴⁶ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 399.

⁴⁴⁷ Nurullah TEKİN, "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal ve İhraç Etmek ile Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 4, S. 37 (2009), s. 103, <https://jurix.com.tr/article/616#>.

⁴⁴⁸ Faruk EREM, "Cürüm İşlemek Amacıyla Cemiyet Kurmak", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3 (1955), s. 50, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/634028>.

⁴⁴⁹ SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 207.

⁴⁵⁰ EREM, "Cürüm İşlemek Amacıyla Cemiyet Kurmak", s. 50.

⁴⁵¹ "Örgüt", *Güncel Türkçe Sözlük*, (18.04.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb794790746c2.06609863.

Çalışma konumuz açısından örgüt, TCK m. 220 çerçevesinde değerlendirilmektedir. Zira suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre kanunun suç saydığı fiillerin işlemesi amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. (TCK m. 220/1) Örgütün varlığından bahsedilebilmesi için üye sayısının en az üç kişi olması gerekmektedir. Ayrıca bu suçun oluşabilmesi için örgütün yapısı ve sahip olduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçlarını işlemeye de elverişli olması şarttır. (TCK m. 220/1) Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanların, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. (TCK m. 220/2) Örgütün faaliyetleri çerçevesinde suç işlenmesi halinde fail, örgütteki konumuna göre üye veya yönetici sıfatıyla cezalandırılmasının yanında işlenen suçtan da ayrıca cezalandırılacaktır. (TCK m. 220/4)

TCK'nın 220. maddesi anlamında bir suç örgütünden bahsedilebilmesi için üye sayısının en az üç veya daha fazla kişiden oluşması gerekmekte olup üyeler arasında soyut bir birleşmenin değil, gevşek de olsa hiyerarşik bir bağın (emir komuta zincirinin) bulunması şarttır.⁴⁵² Ayrıca suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşme sağlanmalıdır. Bu fiili birleşme neticesinde örgütün varlığının kabulü için ayrıca suç işlenmesine gerek bulunmadığı gibi işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibariyle somutlaştırılması da şart değildir. Yine örgütün, niteliği itibariyle devamlılığı gerektirmesinden dolayı kişilerin sadece belli bir suçu işlemek veya yalnızca bir suç işlemek için bir araya gelmesi halinde örgütten değil şartlarının bulunması durumunda iştirak iradesinden söz edilebilecektir.⁴⁵³ Son olarak örgütten bahsedilebilmesi için amaçlanan suçları işlemeye elverişli üye ve araç gerece sahip olunması gerekmektedir.⁴⁵⁴

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üç ya da daha fazla kişi ile birlikte işlenmesi durumunda failer hakkında verilecek ceza yarı oranda, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi

⁴⁵² Yargıtay 20. CD, T: 16.06.2016, E: 2015/10708, K: 2016/3917.

⁴⁵³ Yargıtay 20. CD, T: 19.04.2016, E: 2015/1726, K: 2016/2213.

⁴⁵⁴ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2018/16-334, K: 2019/45.

durumunda failler hakkında verilecek ceza bir kat artırılabacaktır. (TCK m. 188/5) Bununla beraber uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun örgüt faaliyeti kapsamında işlendiği durumlarda ayrıca suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan da ceza tayin edilmesi gerekmektedir. (TCK m. 220/4) Bu ceza, TCK m. 220'nin değişik fıkralarına göre failin örgüt içinde oynadığı rol dikkate alınarak belirlenecektir.⁴⁵⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun failleri; örgütün kurucusu yahut yöneticisi iseler 220. maddenin birinci, örgütün üyesi iseler 220. maddenin ikinci, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemişlerse 220. maddenin altıncı, örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmadıkları halde örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmişlerse 220. maddenin yedinci fıkrası uyarınca ayrıca cezalandırılacaklardır. Bunun yanında söz konusu örgütün silahlı olması durumunda 220. maddenin üçüncü fıkrasının da uygulanması gerekecektir. Son olarak örgüt yöneticilerinin diğer suçlardan sorumluluğunu öngören 220. maddenin beşinci fıkrası da değerlendirilmeli ve uyuşturucu suçunun faili olan kimselerin örgüt yöneticisi olmaları durumunda TCK m. 220/5 uyarınca haklarında ceza tayin edilmelidir.⁴⁵⁶

Faaliyetleri çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlendiği örgütün terör örgütü olduğu haller bakımından 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda özel bir düzenleme getirilmiştir. Zira çağımızın teknolojik imkân ve yöntemlerini kullanan terör örgütlerinin eskiye nazaran daha büyük zararlar meydana getirdiği ve bu nedenle de daha tehlikeli olduğu bir gerçektir.⁴⁵⁷ Bu zarar ve tehlike dikkate alındığında kanun koyucunun ayrı bir düzenleme yaparak cezasını artırmasının ne denli yerinde bir uygulama olduğu mütalaa edilecektir.

TMK'nın ilk maddesinde terör, ikinci maddesinde ise terör suçlusu tanımlanmıştır. Kanunun üçüncü maddesinde terör suçlarının neler olduğu TCK'ya atıf yapılarak belirlenmiş, dördüncü maddesinde ise terör amacı doğrultusunda işlenmek için kurulan ve terör örgütü faaliyetleri çerçevesinde işlendiği takdirde terör suçu sayılacak katalog suçlara yer verilmiştir. Çalışma konumuzu ilgilendiren

⁴⁵⁵ YURTCAN, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları (Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar)*, s. 16.

⁴⁵⁶ YOLCU, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 82.

⁴⁵⁷ TOKSOY, *Terörizmin Finans Kaynakları "Narkoterör"*, s. 5.

uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu da bu katalog suçlardan biridir. Bu itibarla suç işlemek için kurulmuş olan bir terör örgütünün faaliyetleri çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesi halinde terör suçu işlenmiş sayılacaktır.⁴⁵⁸

TMK'nın beşinci maddesinde "3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse, sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz. Bu madde hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz." hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun terör örgütlerinin faaliyetleri çerçevesinde işlenmesi halinde, faillere verilecek cezada yapılacak artırım, TCK m. 188/5'e göre değil, 3713 sayılı TMK m. 5/2'ye göre yapılacaktır.⁴⁵⁹

3.2.7.1.5 Suçun Failinin Fıkırdaki Öngörülen Meslek Grupları ile İştigal Etmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu oluşturan tüm eylemlerin doktor, diş doktoru, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni ve hasta bakıcılar ile sağlık hizmeti veren, kimyacılarla veya ecza ticareti ile uğraşan kişiler tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranda artırılabilecektir. (TCK m. 188/8) Bu itibarla suçun fıkırdaki öngörülen nitelikli halinin, özgü suçlardan olduğu ve nitelikli halin yalnızca bu mesleğe mensup kişiler tarafından oluşabileceği söylenebilmektedir.⁴⁶⁰

Maddede hangi meslek mensuplarının nitelikli hal kapsamında değerlendirileceği hususu tek tek sayma yöntemi ile tespit edilmiştir.⁴⁶¹ Dolayısıyla tahdidi olarak belirlenen bu meslekler kıyas veya yorum yöntemi ile çoğaltılamayacaktır. Ancak her ne kadar maddenin hükmü genişletilemeyecek olsa

⁴⁵⁸ SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 209.

⁴⁵⁹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 76.

⁴⁶⁰ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 158.

⁴⁶¹ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 220.

da belirlenen meslekler en geniş anlamları ile değerlendirilmelidir. Bu cümleden olarak 188. madde kapsamına giren suçlardan birini işleyen doktorun, bu nitelikli hal gereğince cezasının artırılabilmesi için uzman veya pratisyen olup olmadığına, özelde veya kamuda çalışıp çalışmadığına, sivil veya askeri doktorluk yapıp yapmadığına bakılmayacaktır.⁴⁶²

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretiminden tüketimine, satışından dağıtımına varana kadarki tüm aşamalarda, icra ettikleri meslek nedeniyle söz konusu maddelere olan yakınlıklarının ve suç işleyebilme imkânlarının daha kolay olmasının getirdiği tehlikeyi göz önünde bulundurarak bu nitelikli hali düzenlemiştir.⁴⁶³ Benzer şekilde, söz konusu meslekleri icra edenlerin mesleki bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda uyuşturucu veya uyarıcı madde üretilip imal edebilme yetkinlik ve yatkınlığına, ayrıca yine işleri gereği uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma ve satma yetkilerine sahip olmaları ile mezkûr mesleklere olan güvenin sarsılmasının doğuracağı sakıncalar da bu nitelikli halin öngörülmesinde etkili olan sebeplerdendir.⁴⁶⁴

Cezanın artırılmasını gerektiren bu nitelikli halin uygulanabilmesi için fıkarda sayılan mesleklere ilişkin unvanların resmi olarak kazanılmış olması ve suç tarihi itibarıyla de geçerliliklerini yitirmemiş olması gerekmektedir.⁴⁶⁵ Bununla beraber bu unvanın gerektirdiği mesleğe de atanmış olmak yahut iş yerini açmış olmak şartı sağlanmalıdır. Diğer bir ifade ile failin, sadece fıkarda belirtilen sıfatları kazanmış olması yeterli değildir. Farzımuhal, fail Eczacılık Fakültesinden mezun olmuş ancak mesleğe henüz başlamamışsa, sadece sıfatı veya unvanı kullanma hakkından dolayı cezasında artırım yapılmayacaktır.⁴⁶⁶

Her ne kadar suçun işlendiği tarih itibarıyla failin söz konusu mesleği fiilen icra ediyor olması gerekse de suçu işlediği an itibarıyla mesleğinin gerektirdiği hizmeti yapıyor olması gerekmemektedir. Bir başka ifade ile işlediği suç ile

---

⁴⁶² AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 61.

⁴⁶³ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 764.

⁴⁶⁴ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 61.

⁴⁶⁵ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 68.

⁴⁶⁶ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 322.

mesleğinin gerektirdiği hizmet arasında bir nedensellik bağının kurulması şart değildir. Ayrıca emekli olan bir doktorun uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından birini işlemesi durumunda TCK m. 188/8'deki artırım nedeni uygulanamayacaktır. Buna karşılık suçu işlediği anda mesleği fiilen icra ediyor olması yeterli görülen doktorun, bir de muayene esnasında bu suçu işlemesi gerekmediği gibi hizmeti ile eylemi arasında nedensellik kuracak bir hal de aranmayacaktır.⁴⁶⁷

3.2.7.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Azaltan Nitelikli Hal: Suçun Maddi Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Maddeler Olması

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından öngörülen cezayı azaltan nitelikli hal, 188. maddenin altıncı fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran ve üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan maddeleri imal, ithal veya ihraç eden, satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden veya bulunduran kişiler hakkında eylemlerine uyan fıkralarda öngörülen cezalar yarısına kadar indirilebilecektir. (TCK m. 188/6) Kanun koyucu madde metninde “indirilebilecektir” ifadesini kullanarak mahkemeye takdir hakkı tanımıştır. Hâkim kendine tanınan bu takdir yetkisini, gerekçelendirmek suretiyle denetime açık olacak ve keyfi uygulamalara yol açmayacak şekilde kullanılmalı⁴⁶⁸ verdiği karar hak ve nısfet kurallarına uygun olmalıdır.⁴⁶⁹

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin insan ve toplum sağlığına verdiği zararları göz önünde bulundurarak bu maddelerin kötüye kullanılmasını engellemek için sadece uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin değil, onlarla birlikte uyuşturucu ya da uyarıcı etki doğuran maddelerin de imal ve ticaretini yasaklamıştır.⁴⁷⁰ Bununla beraber TCK m. 188/6'ya esas olan suçların maddi

⁴⁶⁷ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 61.

⁴⁶⁸ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 45. SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 228.

⁴⁶⁹ YERDELEN, *Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*, s. 103.

⁴⁷⁰ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 75.

konusunu oluşturan maddelerin üretim ve satışının devlet kontrolünde ve reçeteye bağlı olması dolayısıyla meydana gelecek haksızlık içeriğinin, diğer fıkralardaki suçlara nazaran daha az olması nedeniyle verilecek cezadan da indirim yapılabileceği öngörülerek cezayı hafifleten nitelikli hal olarak belirlenmiştir.⁴⁷¹

Tüm bu değerlendirmeler neticesinde fail, yetkili doktor tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olarak eczaneden aldığı uyuşturucu veya uyarıcı etki doğuran maddeyi farzımuhal bir başkasına satarsa, TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca cezalandırılacak ve fakat aynı maddenin altıncı fıkrası gereğince de cezası yarıya kadar indirilebilecektir.⁴⁷²

Cezayı hafifleten bu nitelikli halin uygulanabilmesi için ele geçirilen suçta konu maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı özellik arz edip etmediği ve üretiminin resmi makamların iznine, satışının da yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup olmadığı hususlarının her somut olayda araştırılması ve raporlanarak kanıtlanması gerekmektedir. Nitekim "suboxone" ticari ismiyle pazarlanan ilacın, "TCK'nın 188/4. maddesinde, 2313 S. Kanunda, 3918 S. Kanunda, 1961 TEK Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 S. Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkartılan Bakanlar Kurulu kararında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almadığı" gerekçesi ile sanık hakkında ilk derece mahkemesi tarafından verilen beraat kararı istinaf incelemesinde kaldırılmış ve Adli Tıp Kurumu ile Sağlık Bakanlığı'ndan alınan raporlar neticesinde sanık hakkında TCK'nın 188. maddesinin üçüncü fıkrasına göre ceza tayin edilmiş, altıncı fıkrası uyarınca da verilen bu ceza yarı oranda indirilmiştir.⁴⁷³

---

⁴⁷¹ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 764.

⁴⁷² Yargıtay 10. CD, T: 14.01.2019, E: 2014/3622, K: 2019/239.

⁴⁷³ Ankara BAM 18. CD, T: 05.07.2018, E: 2017/1015, K: 2018/847.

3.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Manevi Unsurları

Suçun unsurlarından üçüncüsünü ve belki de en önemlisini manevi unsur oluşturmaktadır. Hatta bu konuda, “*ceza hukukunda hiçbir konunun failde bulunması gereken irade kadar önemli ve temel bir sorun oluşturmadığı*” ifade edilmektedir.⁴⁷⁴

Suçu oluşturan fiili, faile bağlayan psişik bağ ile bu bağın derecesini gösteren kalıplara suçun manevi unsuru denilmektedir.⁴⁷⁵ Bu bağ kurulmadan gerçekleştirilen bir hareket, Ceza Hukuku anlamında fiil olarak nitelendirilemeyeceği için suçun varlığından bahsedilemeyecektir. Diğer bir ifade ile manevi unsurun bulunmadığı hallerde suç teşkil eden bir haksızlığın da bulunmadığı söylenebilecektir.⁴⁷⁶

Manevi unsur aynı zamanda, fiilin fail tarafından iradi olarak gerçekleştirilmesi şeklinde de tanımlanmaktadır.⁴⁷⁷ Suçun oluşabilmesi için failin, kanunda belirtilen hukuka aykırı bir fiili işlediğinin bilinmesi yeterli değildir. Aynı zamanda kusurlu iradesinin de bulunması gerekmektedir.⁴⁷⁸ Yani failin tipe uygun ve zararlı eylemi, suçun oluşması için yeterli gelmemekte ayrıca bu eylemin psikolojik açıdan da faile bağlanabilmesi beklenmektedir. Bir başka ifade ile suç oluşturan fiil ile fail arasında sadece nedensellik bağının kurulması yeterli olmayıp aynı zamanda psişik bir bağın da kurulması gerekmektedir.⁴⁷⁹ Zira suç sayılan bir fiilin düşünülmesi suç teşkil etmediği gibi düşünülmeyen bir fiilin gerçekleştirilmesi de suç olmamalıdır.⁴⁸⁰ Bu durum karşılaştırmalı hukukta “*Suçun oluşması için kötülük isteyen beyin ve kötülüğü yapan el gereklidir.*” cümlesi ile ifade edilmiştir.⁴⁸¹

⁴⁷⁴ Murat Volkan DÜLGER, “5237 Sayılı YTCK’da Kastın Unsurları ve Türleri- Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi”, *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, S. 5 (2005), s. 65, <https://docplayer.biz.tr/28075-5237-sayili-ytck-da-kastin-unsurlari-ve-turleri-ozellikle-olasi-kastin-degerlendirilmesi-giris.html>.

⁴⁷⁵ Hakan KARAKEHYA, “Ceza Hukukunda Doğrudan Kast”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1 (2007), s. 120, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262684>.

⁴⁷⁶ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 221.

⁴⁷⁷ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 9.

⁴⁷⁸ Alacakaptan, doktrinde “manevi unsur” olarak yerleşen bu deyim “kusurluluk” olarak da adlandırmaktadır. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 117.

⁴⁷⁹ Nevzat TOROSLU, “Cezai Sorumluluğun Gelişimi”, *Yargıtay Dergisi*, C. 16, S. 1–2 (1990), s. 121, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/ocak1990.pdf>.

⁴⁸⁰ TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, C. I, s. 352.

⁴⁸¹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 180.

Manevi unsurun asıl ve istisnai görünüş şekilleri kast ve taksirdir. Bundan dolayı çalışmamızın bu bölümünde suçun manevi unsurları bu iki ana başlık altına incelenecektir. Ceza Kanunumuzun 21. maddesinde kast düzenlenirken, 22. maddesinde taksir düzenlenmiştir. Konunun detayına ilişkin açıklamalar, kanundaki sıraya uygun olarak açılmış başlıklar altında yapılacaktır.

3.3.1 Kast

Suçun manevi unsurunun asıl görünüş biçimi kasttır.⁴⁸² Bu nedenle aksi kanunda belirtilmediği müddetçe kastın bulunmadığı fiiller cezalandırılmayacaktır.⁴⁸³ Kanunda bu durum “*Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.*” şeklinde ifade edilmiştir. (TCK m. 21/1) Dolayısıyla manevi unsurun görünüş şekillerinden olan kast kural olup taksir istisnayı oluşturmaktadır.⁴⁸⁴

Kastın, düşünsel ve fikri tabanını oluşturan “bilinç” ile iradi tabanını oluşturan “istenç/irade” den oluşan bileşik bir yapısı vardır.⁴⁸⁵ Bu durum kanunda “*Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.*” şeklinde ifade edilmiştir. (TCK m. 21/1) Dolayısıyla bir olayda kastın varlığından bahsedebilmek için bilme ve isteme unsurlarının bir arada bulunması şarttır.⁴⁸⁶ Yargıtay da failin, hareketinin kanuni tipi gerçekleştireceğini bilmesi ve istemesi hâlinde kastla hareket etmiş olduğuna karar vermektedir.⁴⁸⁷

Failin, iradi davranışını ve meydana getireceği sonuçları önceden kavrayabilmesi “bilme” olarak tanımlanmaktadır. “İsteme” ise bir şeyin olması veya yapılmasının arzulanmasıdır. Bilindiği halde istenmeyen şeylerin olabileceği, ancak istenen şeylerin muhakkak bilindiği değerlendirildiğinde; isteme halinin bilmeyi kapsadığı söylenebilmektedir.⁴⁸⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 20.12.2018 tarih

⁴⁸² Mahmut GÖKPINAR, “Ceza Sorumluluğunun Temeli: ‘Kast’”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 79 (2008), s. 200, <http://tbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-79-469>.

⁴⁸³ Sedat BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, 2. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2008, s. 466.

⁴⁸⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 132.

⁴⁸⁵ SELÇUK, “Kavramlar, Adlandırmalar ve Kararlar”, s. 413.

⁴⁸⁶ GÖKPINAR, “Ceza Sorumluluğunun Temeli: ‘Kast’”, s. 201.

⁴⁸⁷ Yargıtay CGK, T: 20.12.2018, E: 2017/9-473, K: 2018/667.

⁴⁸⁸ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 105–6.

ve 2017/9-473 Esas, 2018/667 Karar sayılı ilamında kastın unsurlarından ilki olan bilme, suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurların tamamının bilinmesi; diğer unsuru olan isteme ise suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurların gerçekleştirilmesine yönelik iradenin oluşması şeklinde tanımlanmıştır.

Doktrinde kast, çeşitli açılardan değerlendirmeye tabi tutulmuş ve genel kast-özel kast, ani kast-düşünce (tasarlama) kastı, belli (muayyen) kast-belli olmayan (gayri muayyen) kast, zarar kastı-tehlike kastı, başlangıçtaki kast-sonradan meydana gelen kast ile doğrudan doğruya kast-muhtemel kast şeklinde birden fazla ve farklı kast tasnifi yapılmıştır.⁴⁸⁹

Türk Ceza Kanunu'nun sistematüğinde yer alan kast ayrımı doğrudan kast ve olası (muhtemel) kast ayrımıdır.⁴⁹⁰ Gerçekten Ceza Kanunumuzun "Kast" başlıklı 21. maddesinin ilk fıkrasında doğrudan kast düzenlenirken, ikinci fıkrasında olası kasta yer verilmiştir. Doğrudan kastın tanımı yapılırken kanunun lafzında "doğrudan" ibaresi kullanılmamış, sadece "kast" kelimesi ile bir tanımlama yapılmıştır.⁴⁹¹

Failin, kanunda tarif edilen ve suç oluşturan eyleminin sebep olacağı neticenin gerçekleşeceğini mutlak surette düşünmüş olması halinde doğrudan kast; bu neticenin gerçekleşmesini muhtemel addetmesine rağmen eylemini gerçekleştirmiş ve neticeye katlanmış olması halinde de olası kastla hareket ettiği kabul edilmektedir.⁴⁹² Gerçekten her suçta doğacak netice aynı yoğunlukta istenilmeyebilir. Eğer bir fiil neticenin meydana gelmesi için gerçekleştiriliyorsa doğrudan kast ile hareket edilmiş demektir. Ancak öngörülen neticenin meydana gelmesinin tam olarak istenmeyip kayıtsız kalınması durumunda olası kast ile hareket edilmiştir.⁴⁹³ Diğer bir anlatımla, bir suçun kanuni tanımındaki unsurlarının gerçekleşecek

---

⁴⁸⁹ ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, ss. 156–57.

⁴⁹⁰ KARAKEHYA, "Ceza Hukukunda Doğrudan Kast", s. 117.

⁴⁹¹ KARAKEHYA, "Ceza Hukukunda Doğrudan Kast", s. 120.

⁴⁹² GÖKPINAR, "Ceza Sorumluluğunun Temeli: 'Kast'", s. 205.

⁴⁹³ BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 337.

olmasının muhtemel sayıldığı hallerde olası kasttan bahsedilmektedir.⁴⁹⁴ Bundan dolayı olası kast için “belirli olmayan kast” ifadesi de kullanılmaktadır.⁴⁹⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği TCK’nın 188. maddesinin birinci, üçüncü ve yedinci fıkralarındaki suç tiplerinin tamamı kasten işlenebilen suçlardandır.⁴⁹⁶ Bu cümleden olarak fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç ettiğini bilmeli ve istemelidir. Aynı şekilde fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsat almadan veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde sattığını, satışı arz ettiğini, başkalarına verdiğini, sevk ettiğini, naklettiğini, depoladığını, satın aldığını, kabul ettiğini ve bulundurduğunu bilmeli ve istemelidir.⁴⁹⁷ TCK m. 188’deki altıncı ve yedinci fıkralar bakımından da aynı kaideler geçerlidir.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin “Cezai Hükümler” başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasındaki “*İşbu sözleşme hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasden yapılmalarının cezayı müştekim memnu fiiller teşkil etmeleri ve ağır cürümlerin uygun bir cezaya ve bilhassa hapis ve diğer hürriyetten mahrumiyet cezalarına müstahak kılınmaları için gerekli tedbirleri alacaklardır.*” ve aynı maddenin ikinci fıkrasının a bendinin ii nolu cümlesindeki “*Söz konusu suçlardan herhangi birine kasden katılmak, suçu ika maksadiyle birleşmek veya anlaşmak veya suç ikaina teşebbüs etmek ve işbu maddede bahis konusu suçlarla ilgili olarak kasden yapılan hazırlık fiilleri ile malî muameleler, I nci fıkroda öngörülen cezaları müstelzim birer suç teşkil edecektir.*” ifadelerinden de açıkça anlaşılacağı üzere uyuşturucu suçlarının cezalandırılabilmesi için kasten işlenmeleri gerekmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından genel kast yeterli olup başka bir amaç aranmamıştır.⁴⁹⁸ Diğer bir ifade ile failin suça konu

⁴⁹⁴ TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, C. I, s. 425.

⁴⁹⁵ Kayıhan İÇEL, “Ceza Hukukunda Temel Sorumluluk Şekli ‘Kast’”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 12 (2007), s. 65, <https://ticaret.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s12/M00188.pdf>.

⁴⁹⁶ YOLCU, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 46.

⁴⁹⁷ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar*, ss. 96, 101.

⁴⁹⁸ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 103. Yazarlar, TCK m. 188’de düzenlenen suçların genel kast ile işlenebileceğini ve özel kastın gerekli olmadığını TCK m. 191’de düzenlenen suçla

maddelerin, uyuşturucu veya uyarıcı yahut üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerden olduğunu bilmesi ve TCK'nın 188. maddesinde yer alan seçimlik hareketleri isteyerek yapması gerekli ve yeterlidir.⁴⁹⁹ Bu cümleden olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde, iftira amacıyla bulundurulmuş olsa bile TCK m. 188/3'teki suç oluşacaktır.⁵⁰⁰ Gerçekten, kin güttüğü birine cezasının ağır olduğunu bildiği uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları vasıtasıyla zarar vermek isteyen fail, bir başkasının evine yahut nakil aracına uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi koyarak o kişiye iftirada bulunabilecektir. Böyle durumlarda failin hem TCK m. 188/3'te düzenlenen bulundurma ve nakletme suçundan hem de TCK m. 267'de düzenlenen iftira suçundan ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir.⁵⁰¹ Zira ortada iki ayrı suç bulunmaktadır. Ne var ki failin bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi iftira edeceği hasmının evine yahut aracına saklayamadan yakalanması durumunda sadece bulundurma suçu oluşacak olup iftira suçundan cezalandırılma yoluna gidilemeyecektir.⁵⁰²

Doğrudan kastla işlenebilen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, olası kastla da işlenebilmektedir.⁵⁰³ Farzımuhal fabrikada imal ettikleri uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata aykırı olarak imal edildiğini yahut fabrikanın imale yönelik ruhsatının bulunmadığını öngören kimyagerin, bu öngörüsüne rağmen işverenleri tarafından kendine sağlanan ekonomik imkânlardan

---

kiyaslayarak anlatmışlardır. Gerçekten TCK m. 191'de düzenlenen kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunda aranan kast özel kasttır. Zira kanun koyucu suç tipini düzenlerken özellikle "kullanmak için" ibaresine yer vermiştir. Bu itibarla TCK m. 191'deki suçun oluşabilmesi için satın alma, kabul etme veya bulundurma eylemlerinin kullanma amacına yönelik olması gerekmektedir. Oysa uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği 188. maddedeki seçimlik hareketler için böyle bir belirleme yapılmamıştır. ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 786.

⁴⁹⁹ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 133.

⁵⁰⁰ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 57.

⁵⁰¹ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 133.

⁵⁰² KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 60.

⁵⁰³ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 765.

vazgeçmeyip imalata devam etmesi olayında kimyagerin olası kastla hareket ettiğinden söz edilebilecektir.⁵⁰⁴ Yine bu suçlar ani kasta da düşünce (tasarlama) kastına da müsaittir. Genellikle başlangıçtaki kast ile işlenen bu suçlar bakımından sonradan meydana gelen kast ile işlenme ihtimali de bulunmaktadır. Gerçekten başlangıçta ithal kastıyla hareket eden failin kastı, ithal eylemi gerçekleştirilirken veya gerçekleştirilme aşamasında değişebilecektir. Farzımuhal ithal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler bir süre saklandıktan sonra satılabilecek, satışa arz edilebilecek, nakledilebilecek, sevk edilebilecek yahut başkalarına verilebilecektir. Böylesi durumlarda faildeki yenilenen kast sebebiyle hem ithal suçundan hem de sonraki oluşan suçtan dolayı ayrı ayrı sorumluluk gündeme gelecektir.⁵⁰⁵

Fail, suçun konusu üzerinde hataya düşmüş ise cezalandırılmayacaktır.⁵⁰⁶ Yani suça konu maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olduğunu bilmeyerek hareket eden fail, eylemsel nitelikteki bu hatasından faydalanacak ve kastı ortadan kalkacaktır.⁵⁰⁷ Aynı şekilde ağırlaştırıcı nedenle alakalı da hata sonucu bilmeme veya yanılma hallerine dayanılarak bu nitelikli halin uygulanmaması yoluna gidilmelidir.⁵⁰⁸ Farzımuhal bulduğu esrarı sigara zannederek arkadaşına veren yahut un zannederek eroin çuvalı taşıyan fail bu hatasından faydalanacaktır.⁵⁰⁹ Elbette bunun için durumun farkında olmaması yani gerçekten hataya düşmüş olması gerekmektedir. Benzer şekilde yukarıda verilen örnekteki kimyagerin, imal ettikleri mamulün uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmemesi yahut fabrikanın ruhsatlı olduğunu düşünerek imalata devam etmesi durumunda hukuka uygunluk nedeninde hataya düşen kimyager, TCK m. 30 gereğince bu hatasından yararlanacaktır.⁵¹⁰ Yine burada da hatanın kaçınılmaz olarak kabul görmesi gerekmektedir. Yani kimyagerin kuru bir sanı veya kabule dayanan hatası

---

⁵⁰⁴ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 142.

⁵⁰⁵ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 170.

⁵⁰⁶ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 103.

⁵⁰⁷ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 133.

⁵⁰⁸ GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, ss. 103–4.

⁵⁰⁹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 52.

⁵¹⁰ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 142.

korunmayacak, söz gelimi fabrikatörün göstermiş olduğu imale yönelik sahte ruhsat belgesini görmesi gibi kaçınılmaz sayılan bir hataya düşmesi gerekecektir.⁵¹¹

3.3.2 Taksir

Suçun manevi unsurunun istisnai görünüş biçimi ise taksirdir. İradi olarak işlenen icabi veya selbi bir fiilden dolayı fail tarafından istenmemiş olmasına rağmen kanunun cezalandırdığı neticelerin meydana geldiği suçlara taksirli suçlar denilmektedir.⁵¹² Bir başka deyişle istenerek işlenen fiilden istenmeyen neticelerin meydana gelmesi durumunda taksirden bahsedilecektir.⁵¹³

Taksir kanunda, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmıştır. (TCK m. 22/2) Gerçekten niteliği itibariyle istisnai bir sorumluluk olan taksir, fiilin bilerek ve isteyerek yapılması ancak neticesinin tahmin edilememesi eksikliğidir.⁵¹⁴ Diğer bir ifade ile taksirli suçlarda fiil iradi olarak gerçekleştirilmekte ve fakat sonuç istenmemektedir.⁵¹⁵ Kast ile taksiri birbirinden isteme unsuru ayırmaktadır.⁵¹⁶

Taksir kendi içinde bilinçli taksir ve bilinçsiz (basit) taksir olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bilinçli taksir, failin öngörüp tahmin ettiği neticenin, istememesine rağmen meydana gelmesi hali olarak tanımlanmaktadır.⁵¹⁷ Fail, tipiklikteki unsurların gerçekleşeceğini bilemeden hareket ediyorsa bilinçsiz taksirden, bu unsurların gerçekleşeceğini hesaba kattığı halde istemeden hareket ediyorsa bilinçli taksirden bahsedilmektedir.⁵¹⁸

Taksirle işlenen fiillerin cezalandırılabilmesi için kanunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Eğer kanunda suçun taksirle işlenebilmesi öngörülmemiş ise fiil

⁵¹¹ SINAR, “Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları”, s. 86.

⁵¹² THK, *Türk Hukuk Lügatı*, 3. Baskı Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991, s. 319.

⁵¹³ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 204.

⁵¹⁴ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 407.

⁵¹⁵ BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 332.

⁵¹⁶ BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 337.

⁵¹⁷ Faruk EREM, “Ceza Hukukunda Hakkın Kullanılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 41, S. 1 (1990), s. 16, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/629637>.

⁵¹⁸ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 304.

cezalandırılmayacaktır.⁵¹⁹ Nitekim bu durum TCK m. 22/1'de "*Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.*" şeklinde ifade edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği TCK'nın 188. maddesinin birinci, üçüncü ve yedinci fıkralarındaki suç tiplerinden hiçbirinin taksirle işlenmesi mümkün değildir.⁵²⁰ Zira bu suçların taksirli hali kanunda özel olarak düzenlenmemiştir.⁵²¹

3.4 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Hukuka Aykırılık Unsuru

Suçun unsurlarından dördüncü ve sonuncusunu da hukuka aykırılık unsuru oluşturmaktadır. Hukuk düzeni tarafından koyulmuş olan emir ve yasaklara aykırı davranılmasına hukuka aykırılık denilmektedir. Dolayısıyla kanunda, gerçekleştirilen fiile izin veren bir normun bulunması durumunda fiil, hukuka uygun sayılacağından dolayı cezalandırılmayacaktır.⁵²² Bir başka anlatımla hukuka aykırılık, gerçekleştirilen fiilin, hukuk düzeni ile çatışma halinde olması demektir. Bu çatışmayı ve tipe uygun fiilin cezalandırılma imkânını ortadan kaldıran nedenlere ise hukuka uygunluk nedenleri denilmektedir.⁵²³

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği TCK'nın 188. maddesinde yer alan suç tiplerine yönelik seçimlik hareketler incelendiğinde imal, ithal, ihraç, satış, satışa arz, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma suçlarının maddi konusunu oluşturan maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olması gerektiği görülecektir. Dolayısıyla bu suçlar bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata aykırı veya ruhsatsız olması hukuka aykırılık unsurunu oluşturmaktadır.⁵²⁴ Bir diğer ifade ile 188. maddede düzenlenen suçlar bakımından hukuka aykırılık unsuru, her üç suç tipinin de yetkili merciler tarafından verilen ruhsat olmadan yahut verilen ruhsata

⁵¹⁹ EREM, "Ceza Hukukunda Hakkın Kullanılması", s. 16.

⁵²⁰ YOLCU, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 46.

⁵²¹ ERGÜL, "Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Temin Suçları", s. 80.

⁵²² BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 16.

⁵²³ AVCI, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 218.

⁵²⁴ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 35, 46.

aykırı bir şekilde gerçekleştirilmesidir.⁵²⁵ Mefhumu muhalifinden, geçerli bir ruhsat alan ve aldığı bu ruhsata aykırılık oluşturmadan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal veya ihraç eden, satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden veya bulunduran kişinin eylemleri hukuka uygundur ve cezalandırılmayacaktır.⁵²⁶ Ancak seçimlik hareketlerin meydana getireceği suçların konusunu, ruhsatın alındığı uyuşturucu veya uyarıcı maddeden farklı yahut ruhsatta izin verilen miktardan fazla bir madde oluşturuyor ise hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmiş sayılacaktır.⁵²⁷ Benzer şekilde ruhsat alınan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatta belirtilen yerden farklı bir yerde bulundurulması yahut izin dışında bir işleme tabi tutulması veya söz konusu maddelerin karışımlarındaki oranların ruhsatta yazılandan farklı olması hallerinde de ruhsata aykırılıktan, dolayısıyla hukuka aykırılık unsurunun varlığından bahsedilebilecektir.⁵²⁸

Yetkili merciler tarafından usulüne uygun olarak düzenlenen ruhsatta eksikliklerin bulunması yahut geçersiz sayılması hallerinde, idarenin kusurlu işlemi söz konusu olduğundan dolayı, fiilin hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir. Elbette ruhsatın, kasıtlı olarak eksik veya geçersiz düzenlenmesinde failin de katkısının bulunduğu haller saklıdır. Bu durumda şüphe yok ki failin de sorumluluğu doğacaktır.⁵²⁹

Ülkemizde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatına ilişkin düzenlemeler 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da bulunmaktadır. Ayrıca 16.06.2004 tarih ve 25494 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Kontrol Tabi Kimyasal Maddeler Hakkında Yönetmelik"te de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imali, ihracı, ithali, satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, nakledilmesi, sevk edilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulmasının hangi makamların iznine tabi olduğu ve bu eylemlere yönelik ruhsatların hangi makamlar tarafından verileceğine

⁵²⁵ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 765.

⁵²⁶ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, ss. 95, 100.

⁵²⁷ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 197.

⁵²⁸ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 47.

⁵²⁹ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, s. 100.

ilişkin hükümler vardır.⁵³⁰ Yine 04.05.1988 tarih ve 19804 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın alınması, Satılması, İhracı ve İthalı Hakkında Yönetmelik” uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilmesinde kullanılan haşhaşın ruhsatına ilişkin esasları düzenlemektedir.⁵³¹ Bu düzenlemeler ile söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imali, ihracı, ithali ve ülke içinde satışı devlet tekeline alınmış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın denetim ve iznine bağlanmıştır.⁵³² Yani bu konuda izin verme yetkisi Sağlık Bakanlığı’na aittir.⁵³³ Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılması reçeteye bağlanmakla birlikte ticareti de Toprak Mahsülleri Ofisi kanalıyla yapılmaktadır.⁵³⁴

TCK’da hukuka uygunluk nedenleri; kanun hükmünü yerine getirme, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası olmak üzere dört ana başlık altında düzenlenmiştir.⁵³⁵ Bu hukuka uygunluk nedenlerinden meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin (mağdurun) rızasının, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından uygulanma imkânı bulunmamaktadır.⁵³⁶ Ancak kanun hükmünün icra edilmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından uygulanabilecek hukuka uygunluk nedenlerinden biridir. Zira kanun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmeyeceği mevzuatımızda açıkça ifade edilmiştir. (TCK m. 24/1) Dolayısıyla yetkili merciler tarafından verilen ve yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan kimse, eyleminden dolayı sorumlu tutulamayacaktır. (TCK m. 24/2)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 139. maddesinde düzenlenen gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, bir hukuka uygunluk nedeni olan kanun hükmünün icra edilmesine verilebilecek en

---

⁵³⁰ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 176.

⁵³¹ SINAR, “Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları”, ss. 86–87.

⁵³² KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 47.

⁵³³ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 35.

⁵³⁴ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 143.

⁵³⁵ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 381.

⁵³⁶ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 52–53.

güzel örnektir. Zira CMK m. 139/7-a'nın birinci sırasında, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın TCK m. 188'de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından gizli soruşturmacı yönteminin uygulanabileceği kabul edilmiştir. (CMK m. 139/7-a, 1) Yine aynı maddenin ilk fıkrasında, soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi hâlinde, hâkim tarafından kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceği belirtilmiştir. (CMK m. 139/1) Gerekli görülmesi durumunda görevlendirilen bu gizli soruşturmacının kimliği de değiştirilebilecek, hatta değişen bu kimlikle hukukî işlemler yapılabilecektir. Elbette bunun için kimliğin oluşturulması ve devam ettirilmesinin zorunlu olması gerekmektedir. (CMK m. 139/2) Gizli soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmayı yapmak ve işlenen suçların delillerini toplamakla yükümlüdür. (CMK m. 139/4) Gizli soruşturmacının, bu görevi yerine getirirken suç işleyemeyeceği ve görevlendirildiği örgütün işlemekte olduğu suçlardan da sorumlu tutulamayacağı kanunda açıkça zikredilmiştir. (CMK m. 139/5) Bu itibarla uygulamada sıkça başvurulduğu üzere uyuşturucu madde ticaretinin ortaya çıkarılabilmesi için alıcı kılığına girmiş olan gizli soruşturmacının eylemi suç oluşturmayacak ve cezalandırılmayacaktır. Buna karşılık satıcının eylemi suç niteliğini yitirmeyecek ve uyuşturucu madde satma suçundan dolayı cezalandırılacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni sayılabilecek diğer bir hal de doktorun hastasına tıbbi amaçlar doğrultusunda uyuşturucu veya uyarıcı madde vermesidir. Nitekim günümüzde gerçekleştirilen birçok ameliyatta hastanın duyumsama yokluğunun sağlanabilmesi için anestezi işlemleri kapsamında hastaya uyuşturucu madde verilmektedir.⁵³⁷

---

⁵³⁷ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 146.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇUNDA CEZAYI ETKİLEYEN NEDENLER VE YARGILAMAYA İLİŞKİN HUSUSLAR

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümü, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda cezayı etkileyen nedenler ve yargılamaya ilişkin hususlar olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır.

Bölümün ilk başlığı olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda cezayı etkileyen nedenler kısmında teşebbüs, iştirak ve içtima gibi suçun özel görünüş şekillerine ve etkin pişmanlık hallerine yer verilecektir.

Bölümün ikinci başlığı olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda yargılamaya ilişkin hususlar kısmında ise inceleme konusu suçun karşılığında hangi yaptırımların (ceza ve güvenlik tedbirleri) uygulanacağına, yargılama usullerine ve zamanaşımı sürelerine temas edilecektir.

1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Etkileyen Nedenler

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda cezayı etkileyen nedenler mercek altına alınacaktır. Suçun özel görünüş şekilleri ile etkin pişmanlık hallerinden oluşan bu başlıkta yer alan kurumların uygulamaları neticesinde suçun cezasının önemli ölçüde arttığı yahut azaldığı görülecektir.

1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Özel Görünüş Şekilleri

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun özel görünüş şekilleri olan teşebbüs, iştirak ve içtima konuları ayrıntılarıyla ele alınacaktır. Öncelikle teşebbüs, iştirak ve içtima kelimelerinin kavramsal belirlemeleri yapılacak, daha sonra bu kavramların Ceza Hukukumuzdaki karşılıkları ve içerikleri incelenecek, son olarak da uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından bu kurumların uygulamaları değerlendirilecektir.

1.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçuna Teşebbüs

Sözlük anlamı olarak “girişim, girişme” gibi manalar taşıyan⁵³⁸ ve arapça bir kelime olan teşebbüs kelimesi, Ceza Hukuku açısından bir suçun işlenmesi noktasında icra hareketlerine başlanılıp elde olmayan sebeplerden dolayı icra hareketlerinin tamamlanamaması veya tamamlandığı halde neticenin meydana gelmemesi durumudur.⁵³⁹ Teşebbüsü karşılamak üzere öğretisi ve uygulamada “kalkışma” tabiri de kullanılmaktadır.⁵⁴⁰

Suçun özel görünüş şekillerinden olan teşebbüs, TCK’nın 35. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre fail, işlemeyi kastettiği bir suçun icrasına elverişli hareketlerle doğrudan doğruya başladığı halde elinde olmayan nedenlerden dolayı tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulabilecektir. (TCK m. 35/1) Kanunun açık ifadesine göre, icra hareketlerinin tamamlanamaması ve arzuladığı sonucun meydana gelmemesi, failin iradesi dışındaki engel nedenlerden kaynaklanmalıdır. Zira teşebbüste failin hareket kastı, icrasına başladığı suçta teşebbüs aşamasında bırakmaya yönelik olmayıp söz konusu suçta tamamlamaya yöneliktir.⁵⁴¹

Maddenin ikinci fıkrasında bir suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde verilecek cezadan indirim yapılması gerektiği belirtilmiş ve indirim oranları belirlenmiştir. Buna göre gerçekleştirdiği eylemin sebebiyet verdiği suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde faile, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on üç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilecektir. Diğer hallerde verilecek cezanın ise dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilecektir. (TCK m. 35/2)

⁵³⁸ “Teşebbüs”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (25.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c98fb57142c65.52992464.

⁵³⁹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 359. ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 581–82. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 64.

⁵⁴⁰ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 581. Yargıtay 10. CD, T: 29.06.2006, E: 2006/3407, K: 2006/10633.

⁵⁴¹ Yargıtay CGK, T: 22.01.2019, E: 2016/3-135, K: 2019/32.

Her ne kadar teşebbüs durumunda failin kastının yöneldiği ve arzuladığı netice meydana gelmemiş, dolayısıyla maddi zarar veya tehlike doğmamışsa da suçun tamamlanması durumunda söz konusu maddi zarar veya tehlikenin doğması ihtimali gündeme gelmiştir. Bu ihtimal bile kimi zaman kamu düzeninin sarsılmasına ve toplumun tedirgin olmasına yol açmaya yetebilmektedir. Ayrıca fail açısından bakıldığında ise amacına ulaşmasa da suç işleme iradesini ortaya koymuş, toplumsal ve hukuksal düzeni ihlal etme çabası görülmüştür.⁵⁴² Belki de tatmin olmayacağından dolayı eylemini ilk fırsatta ve uygun şartlarda tekrarlayacaktır. İşte tüm bu nedenlerden dolayı teşebbüs aşamasında kalan suçların da cezalandırılmaları gerekmektedir. Elbette teşebbüs halinde verilecek ceza, tamamlanmış suça verilecek ceza kadar olmayacaktır.⁵⁴³

Teşebbüsten bahsedebilmek için her şeyden önce failde suç işlemeye yönelik kastın bulunması gerekmektedir. Bu kasta dayalı olarak elverişli bir icra hareketi gerçekleştirmiş olması, yani icra hareketlerine başlaması ve fakat elinde olmayan sebeplerden ötürü icra hareketini tamamlayamaması yahut kastının yönelmiş olduğu suçun arzuladığı neticesinin gerçekleşmemesi gerekmektedir.⁵⁴⁴

Teşebbüs genel anlamda bir indirim sebebidir. Bu durum madde gerekçesinde, “suça teşebbüste kişiye tamamlanmış suça oranla daha az bir ceza verilmektedir.” şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu indirimin dayanağını, suç siyaseti düşüncesi oluşturmaktadır. Zira teşebbüs aşamasında da faile tamamlanmış suçun cezası verilecek olsaydı artık icra hareketlerine başlayan failin, eyleminden vazgeçmesinin bir önemi kalmayacaktı. Oysa bu düzenleme neticesinde teşebbüs aşamasında kalan

---

⁵⁴² Alacakaptan, tamamlanmış bir suçla teşebbüs aşamasında kalmış suçun arasında manevi unsur bakımından herhangi bir farkın olmadığını, her iki durumda da failin suç sayılan eylemleri bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiğini, dolayısıyla failde söz konusu suçu işleme amacının ve kararlılığının bulunduğunu ifade etmiştir. Bu itibarla faildeki tehlikeli kişilik ve eylemleri dolayısıyla ihlal edilen, hiç değilse tehlikeye sokulan toplum ve hukuk düzeni karşısında teşebbüs aşamasında kalan suçların da muhakkak cezalandırılmaları gerekmektedir. ALACAKAPTAN, *Suçun Unsurları*, s. 63.

⁵⁴³ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 267–68.

⁵⁴⁴ Ersin ŞARE, “Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 130 (2017), s. 124, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>.

suçlar açısından, tamamlanmış suçlara nazaran daha az ceza tayin edileceğinden dolayı fail fiiline devam etmeyebilecektir.⁵⁴⁵

Teşebbüs kurumu Ceza Kanunumuzun genel hükümler kısmında düzenlendiğinden ve herhangi bir istisna öngörülmediğinden dolayı bütün suç tipleri bakımından uygulanabilecektir.⁵⁴⁶ Ne var ki taksirli suçlara teşebbüs mümkün değildir. Zira madde metninde “işlemeyi kastettiği” ibaresi ile teşebbüsün sadece kasıtlı suçlarda mümkün olacağı belirtilmiştir. Bununla beraber kast-taksir kombinasyonunun söz konusu olduğu neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar bakımından teşebbüs imkânı bulunmaktadır.⁵⁴⁷

Bilindiği üzere Ceza Hukukunda suçlar, hareketin niteliğine göre, icra suçları ve ihmal suçları şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İcra suretiyle gerçekleştirilen suçlara teşebbüs her zaman mümkündür. Ancak ihmali suretle gerçekleştirilen suçlara teşebbüs bakımından bir değerlendirme yapabilmek için bu suçları da kendi içinde ikili bir ayrıma tabi tutmak gerekmektedir. Bu ayrım salt/sırf/saf ihmal suçlar (gerçek ihmal suçlar) ve garantörsel ihmali suçlar (görünüşte ihmal suçlar/ihmal suretiyle icra/nitelikli ihmal suçlar) şeklinde yapılabilecektir.⁵⁴⁸ Neticenin meydana gelmesinin engellenmesi yükümlülüğü, garantörlük kavramı ile ifade edilmektedir. Garanti yükümlülüğü altında bulunan ve kişinin yerine getirmekle sorumlu olduğu davranışlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.⁵⁴⁹ Salt ihmali suçlarda hareket ile netice bitişiktir. Yani, kanunda öngörülen hareketin yapılmaması, geç yapılması veya kanunun aradığı yerde yapılmaması durumları, salt ihmali suçun oluşabilmesi için yeterlidir. Başkaca bir sonucun doğmasına gerek yoktur. Oysa garantörsel ihmali suçlarda bu yeterli olmayacaktır. Yani garantörsel ihmali suçun oluşabilmesi için kanunda öngörülen hareketin yapılmaması, geç yapılması veya kanunun aradığı yerde yapılmaması sonucunda yine kanunun aradığı neticenin de meydana gelmesi

⁵⁴⁵ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 582.

⁵⁴⁶ ŞARE, “Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs”, s. 121.

⁵⁴⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 364.

⁵⁴⁸ Önder TOZMAN, “İhmal Suçlarında Teşebbüs ve Gönüllü Vazgeçme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 84 (2009), s. 162, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-546>.

⁵⁴⁹ Mustafa AVCI, Erdal YERDELEN, “Karar İncelemesi-Garantörsel İhmal Suçta İhmal ve İcrai Davranış Ayrımı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1 (2015), s. 172, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/19_1_6.pdf.

gerekecektir.⁵⁵⁰ Bu nedenle salt ihmali suçlara teşebbüs mümkün görülmezken, garantörsel ihmali suçlara teşebbüs mümkündür.⁵⁵¹

Suçun oluşum süreci, doktrinde “suç yolu” olarak tanımlanmış ve dört evreye ayrılarak incelenmiştir.⁵⁵² Bunlar düşünce, icra, tamamlanma ve sona erme evreleridir. İlk olarak failde oluşan suç düşüncesi, suç işleme kararı haline gelmektedir. Bu kararın icrai veya ihmali davranışlarla ete kemiğe bürünmeye başladığı anda ikinci evre olan icra aşamasına geçilmiş demektir. İcra evresi de kendi içinde hazırlık hareketleri ve icra hareketleri olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İcra hareketlerinin başlamasından sonra kanunda öngörülen suç tipindeki bütün unsurların gerçekleşmesiyle suç tamamlanmış sayılmaktadır. Bir kısım suçlar bakımından da suçun tamamlanmasını son bulma evresi izlemektedir.⁵⁵³

Hukukumuzda kural olarak hazırlık hareketleri cezalandırılmamaktadır.⁵⁵⁴ Yani hazırlık hareketleri aşamasında olan fail, henüz Ceza Hukukunun sınırlarına girmemiş demektir.⁵⁵⁵ Bu nedenle teşebbüs, suçun tamamlanmasından önce fakat hazırlık hareketleri aşamasından sonra gelen başlanmış ancak bitirilememiş eylemli bir aşamayı ifade etmektedir.⁵⁵⁶

Hazırlık hareketlerinden, suç işleme kararı alan failin suçta kullanılacak araç ve gereçleri belirleyip temin etmesi, mağdurla alakalı bilgi toplaması, olay mahallinde incelemelerde bulunması, icra hareketlerini tasarlaması ve plan kurması gibi suçta hazırlayan faaliyetler anlaşılmalıdır.⁵⁵⁷

⁵⁵⁰ Garantörsel ihmali suçlarda gerçekleşmesi gereken neticeye örnek olarak çocuğunu öldürmek isteyen annenin, ona yemek vermeyerek aç bırakması olayında, netice olarak çocuğun ölmesi gerektiği verilebilecektir. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 380–81.

⁵⁵¹ TOZMAN, “İhmal Suçlarında Teşebbüs ve Gönüllü Vazgeçme”, s. 184.

⁵⁵² Doktrindeki bazı yazarlar tarafından bu evrelerin adlandırılması ve sayısı (ikiye indiği gibi beşe de çıkmıştır) zaman zaman farklı şekillerde yapılmış olsa da bu sürecin dörde ayrıldığı geleneksel olarak kabul edilmiştir. Önder TOZMAN, *Suçta Teşebbüs*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008, s. 8.

⁵⁵³ ŞARE, “Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs”, s. 121.

⁵⁵⁴ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 361.

⁵⁵⁵ Erdener YURTCAN, *Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 2. Baskı Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015, C. 1, s. 636.

⁵⁵⁶ TOZMAN, *Suçta Teşebbüs*, s. 11. Aynı yöndeki Yargıtay CGK kararı için bk. Yargıtay CGK, T: 06.12.2018, E: 2017/1-1062, K: 2018/612.

⁵⁵⁷ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 583.

Burada cezalandırılabilen eylemlerin belirlenebilmesi için suça teşebbüsün sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle suç yolunda ilerleyen failin, hangi andan itibaren Ceza Hukukunun kapsamına gireceğinin belirlenmesi şarttır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında *“bir kimsenin suça teşebbüsten dolayı cezalandırılabilmesi için yapılan hareketlerin objektif olarak suçun kanuni tanımında öngörülen sonucu meydana getirmeye elverişli olmasıyla birlikte, aracın fail tarafından bu sonucu gerçekleştirmeye uygun biçimde kullanılması, ancak failin elinde olmayan nedenlerle icra hareketlerinin tamamlanamaması ya da tamamlanmasına karşın sonucun gerçekleşmemesi gerekir.”* cümlesiyle teşebbüsün sınırlarını çizmiş ve failin hangi şartlarda cezalandırılabileceğini açıklamıştır.⁵⁵⁸ Nitekim kanun metnindeki *“doğrudan doğruya icraya başlama”* ölçütü de işlenmek istenen suç tipiyle belirli bir yakınlık ve bağlantı içindeki hareketlerin yapılması halini ifade etmektedir. Çünkü ancak bu durumda suçun icrasına başlanılmış sayılacaktır.⁵⁵⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına teşebbüs genel olarak mümkündür.⁵⁶⁰ Bununla birlikte TCK'nın 188. maddesinin farklı fıkralarında düzenlenen her suç bakımından teşebbüsün mümkün olup olmadığı hususu ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda maddenin birinci fıkrasındaki imal, ithal ve ihraç suçları bakımından teşebbüs mümkündür.⁵⁶¹

TCK m. 188/1'deki ilk seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçunun tamamlanabilmesi için imal edilen maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı özelliğe kavuşmuş olması gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imali için gereken hazırlık hareketleri tamamlandıktan sonra failin elinde olmayan herhangi bir sebepten ötürü icra hareketleri tamamlanamamış ve uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilememişse imal suçuna teşebbüsten bahsedilebilecektir.⁵⁶²

⁵⁵⁸ Yargıtay CGK, T: 06.12.2018, E: 2017/1-1062, K: 2018/612.

⁵⁵⁹ 5237 S. TCK m. 35 Gerekeçesi.

⁵⁶⁰ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 67.

⁵⁶¹ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 75.

⁵⁶² YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, ss. 177-78.

İmal suçuna hazırlık hareketleri olarak failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilebilecek olan bir veya birden fazla maddeyi hazır etmesi ile imale elverişli alet ve edevat temin etmesi gerekmektedir.⁵⁶³ Bu hazırlık hareketlerinden sonra fail, söz konusu malzemeleri mesela kaynatmış, ısıtmış yahut ayrıştırmış ise icra hareketlerinin başladığı kabul edilecektir. Tam bu aşamada yakalanan failin eylemleri imale teşebbüs niteliğindedir. Sadece yakalanma durumunda değil, şartların uygun olmaması veya başkaca nedenlerden dolayı imalat yapılamaması, uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilememesi durumunda da teşebbüsten bahsedilecektir. Ayrıca hazır edilen maddenin veya maddelerden en az birinin bizatihi kendisinin uyuşturucu veya uyarıcı madde olması durumunda da tamamlanmış bulundurma suçunun oluştuğu kabul edilmelidir.⁵⁶⁴

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçunda, imalat için bulundurulan maddeler ile hazırlanmış olan alet ve edevatın imale elverişli olması gerekmektedir. Eğer hazırlanan bu maddeler ile araç ve gereçler imale elverişli değilse, teşebbüsten değil işlenemez suçtan⁵⁶⁵ bahsedilecektir.⁵⁶⁶ Yargıtay, bu maddeler ve araç gereçlerin imale elverişli olup olmadıkları hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınması ve sonucunda göre işlem yapılması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁶⁷

İmale teşebbüs suçu bakımından Yargıtay'ın eski kanun zamanında vermiş olduğu eksik ve tam teşebbüse ilişkin farklı kararları⁵⁶⁸ olsa da günümüz uygulamasında teşebbüsten bahsedilebilmesi için fiilen uyuşturucu veya uyarıcı madde imaline başlanması⁵⁶⁹ veya imalin henüz gerçekleştirilmiş olduğuna karine

⁵⁶³ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 178–79.

⁵⁶⁴ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 68.

⁵⁶⁵ İşlenemez suç, Ceza Kanununun bir hükmünü ihlâl yöneldiği halde suçu oluşturacak fiilin, ihlâl edilmek istenen suçtaki zarar veya tehlikeyi meydana getirmeğe elverişli olmaması yahut fiilin konusunun bulunmaması nedeniyle başarısız olan davranış şeklinde tanımlanmaktadır. Uğur ALACAKAPTAN, *İşlenemez Suç*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, ss. 1–2. Basım tarihi belirsiz kitaba erişim için bk. <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/800.pdf>

⁵⁶⁶ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 180.

⁵⁶⁷ Yargıtay 10. CD, T: 26.02.2008, E: 2007/11526, K: 2008/3193.

⁵⁶⁸ Yargıtay 10. CD, T: 22.06.1992, E: 1992/4262, K: 1992/7198.

⁵⁶⁹ Yargıtay 9. CD, T: 30.05.2017, E: 2015/11721, K: 2017/1325.

teşkil eden uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmiş olması aranmaktadır.⁵⁷⁰

TCK m. 188/1'deki ikinci seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçunun tamamlanması için söz konusu maddenin ülke sınırlarından giriş yapması gerekmektedir. Ülke kavramının, gerçek anlamda ülke ve farazi anlamda ülke olarak ikiye ayrılarak incelendiği, gerçek anlamda ülke ile kastedilenin Türk toprakları, iç sular, karasular ve bunların üzerindeki hava sahası olduğu, farazi anlamda ülke ile kastedilenin ise devletin savaş gemileri, açık denizde bulunan ticaret gemileri, hava araçları ile askeri işgal altında bulundurduğu yerler olduğu hatta 5237 sayılı TCK'nın 8/2. maddesi ile Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformların da ülke kavramına dâhil edildiği daha önce belirtilmişti.⁵⁷¹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçunun teşebbüse elverişli olup olmadığı, bir diğer ifade ile ithale teşebbüsün mümkün olup olmadığı konusunda doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır. İthal suçuna teşebbüsün mümkün olduğunu düşünen bazı yazarlara göre failin gümrükte aksini beyan ederek işlem yaptırdığı esnada yakalanması⁵⁷² veya uyuşturucu maddenin farzımuhal uçakla getirildiği hallerde aynı uçakta bulunan kolluk görevlileri tarafından uçak havada iken yakalanması durumlarında ithal eylemi teşebbüs aşamasında kalmış sayılmalıdır.⁵⁷³ İthal suçuna teşebbüsün mümkün olmadığını düşünen diğer yazarlara göre ise suçun neticesinin harekete bitişik olması nedeniyle hareketleri bölümlere ayırmak mümkün olmadığı ve söz konusu maddelerin ülke sınırlarından içeri sokulması ile suç tamamlanmış olduğundan ithal suçu hiçbir şekilde teşebbüse

---

⁵⁷⁰ Yargıtay 10. CD, T: 23.11.2006, E: 2006/10562, K: 2006/13022.

⁵⁷¹ TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, C. I, s. 256.

⁵⁷² ERGEN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları İlgili Yasalar ve Yönetmeliklerin En Son İçtihatlarla Açıklaması*, s. 28. ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 179.

⁵⁷³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 68. GÜNAL, *Uyuşturucu Madde Suçları*, s. 94. YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 183. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, ss. 50–51.

elverişli değildir.⁵⁷⁴ Yargıtay da ithale teşebbüsün mümkün olmadığını düşünmektedir.⁵⁷⁵

Öğretide yaşanan bu görüş ayrılıkları esasında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithalinin gümrüklerden yapılması haline dayanmaktadır.⁵⁷⁶ Zira söz konusu maddelerin gümrük kapısı bulunmayan yerlerden ithal edilmesi durumunda suçun ülke sınırlarına maddenin sokulması ile tamamlanmış sayılacağına görüş birliği vardır.⁵⁷⁷ Gümrük kapısı bulunmayan yerler bakımından da Alman mahkemelerince verilen teşebbüs kararlarındaki kriteri ifade etmek gerekecektir. Mahkeme bir kararında, failin yurt dışından içeri sokmak istediği uyuşturucuyla birlikte sınıra, bir sonraki adımı sınırı geçecek kadar yaklaşması eylemini teşebbüs olarak kabul etmiştir.⁵⁷⁸ Kanaatimizce uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçlarına teşebbüs mümkündür. Ancak suçun vasıflandırılmasında failin gümrüğe beyanda bulunup bulunmadığı gibi bir kriterin tek başına kullanılmaması, teşebbüsün tespitinde olayın oluş biçimi, yeri, zamanı ve failin amacı gibi unsurlar ile elde edilen delillerin TCK'nın genel hükümler kısmında düzenlenen teşebbüs hükümleri çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.⁵⁷⁹

TCK m. 188/1'deki üçüncü ve son seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçunun tamamlanması için söz konusu maddenin hangi yollardan olursa olsun ülke sınırlarından çıkarılması gerekmektedir.⁵⁸⁰ Bir diğer ifade ile ihraç suçu sadece gümrük kapılarından değil, aynı zamanda gümrük kapısı bulunmayan yerlerden de yurt dışına madde kaçırmak suretiyle işlenebilmektedir.

---

⁵⁷⁴ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 181.

⁵⁷⁵ Yargıtay 20. CD, T: 27.11.2018, E: 2018/481, K: 2018/5516.

⁵⁷⁶ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 181.

⁵⁷⁷ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 203.

⁵⁷⁸ TOZMAN, *Suçta Teşebbüs*, s. 98.

⁵⁷⁹ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, ss. 155–56.

⁵⁸⁰ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 183.

Böylesi durumlarda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gerçek ülke sınırlarının dışına çıkarılması ile suç tamamlanmış sayılacaktır.⁵⁸¹

İhraca teşebbüsten bahsedilebilmesi için yurt dışına çıkış yapılacak yere uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin getirilmesi, gümrük sahasına girmesi ve gümrükten çıkmadan söz konusu maddelerin gizlenmesi yahut bulunmadığının beyan edilmesi gibi icrai bazı hareketlerin yapılması gerekmektedir.⁵⁸² Zira uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçuna ilişkin icra hareketlerine başlanmamış ise failin kastına ve elde edilen delillere göre o zamana kadarki eylemlerin vücut bulduğu nakletme veya bulundurma suçları oluşacaktır.⁵⁸³

Teşebbüse elverişli olan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etme suçu bakımından gümrük kapılarının kullanılarak ülkeden çıkışın yapıldığı hallerde icra hareketleri gümrük beyanı ile birlikte başlamaktadır. Söz konusu maddelerin, bu beyandan sonra ancak ülke sınırından çıkarılmadan önce yakalaması durumunda ihraç suçu teşebbüs aşamasında kalacaktır. Dolayısıyla tek bir fiil işlendiği halde teşebbüs aşamasında kalan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etme ve tamamlanmış olan uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma/nakletme şeklinde iki ayrı suç oluşacaktır. Bu durumda ilerde ayrıntılarıyla ele alınacağı üzere TCK'nın 44. maddesinde öngörülen fikri içtima kuralı uygulanacak ve daha ağır sonuç doğuran suçtan hüküm kurulacaktır.⁵⁸⁴ Görüleceği üzere beyan aşamasından önceki davranışlar, ihraç suçunun hazırlık hareketleri niteliğindedir. Yargıtay'ın da görüş ve uygulaması bu yöndedir.⁵⁸⁵ Ancak uyuşturucu maddenin kargo kanalı ile ihraç edilmesi ile alakalı olarak Yüksek Mahkeme "*Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük kapısı olan yerlerden dışarıya çıkarılması amaçlandığında, ihraç suçunun icra hareketinin gümrük memuruna beyanla başlayacağı, somut olayda sanıkların yurt dışına göndermek üzere suç konusu uyarıcı maddeyi Ankara ili Y... ilçesinde bulunan (...) kargo şirketine teslim etmeleri üzerine gümrük memurlarına beyan*

⁵⁸¹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 69.

⁵⁸² Cengiz ERGEN, "Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde İhracına Teşebbüs Suçu", *Yargıtay Dergisi*, C. 16, S. 3 (1990), s. 365, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergi/48>.

⁵⁸³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 69.

⁵⁸⁴ Yargıtay CGK, T: 13.03.2018, E: 2016/20-426, K: 2018/85.

⁵⁸⁵ Yargıtay 10. CD, T: 02.07.2015, E: 2015/3434, K: 2015/32065.

aşamasına gelmeden önce aynı gün aynı yerde ele geçirildiği, böylece uyarıcı madde ihraç etme suçunun icra hareketi başlamadığından bu suça teşebbüsün kabul edilemeyeceği, sanıkların sabit olan fiilinin tamamlanmış uyarıcı madde bulundurup nakletme suçunu oluşturduğu gözetilmeden, sanıklar hakkında bu suç yerine teşebbüs aşamasında kalan uyarıcı madde ihraç etme suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması yasaya aykırı...” şeklinde karar vermiştir.⁵⁸⁶ Bu karara katılmak mümkün değildir. Zira ihraç suçuna teşebbüs için her şeyden önce failde, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etmeye ilişkin bir kast ve irade oluşmalı, aynı zamanda bu kastını açıkça ortaya koyan icra hareketlerine başlanmış olmalıdır.⁵⁸⁷ Somut olayda da failin, suça konu uyarıcı maddeyi yurt dışına göndermek amacıyla kargo şirketine teslim etmiş olması icra hareketlerine başladığının açık bir göstergesidir.⁵⁸⁸

TCK m. 188/3'teki ilk seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçunun tamamlanması için alıcı ve satıcının, alım satım noktasında iradelerinin birleştiği uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin zilyetliğinin devredilmesi gerekmektedir. Bu itibarla icra hareketlerine başlanmış olduğu halde elde olmayan sebeplerden ötürü uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, alıcının eline geçmemesi durumunda satma eylemi teşebbüs aşamasında kalmış sayılacaktır.⁵⁸⁹

Ne var ki öğretilerdeki yazarlardan bir kısmı, uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçunun teşebbüse elverişli olmadığını düşünmektedir. Onlara göre satma suçuna teşebbüs mümkün değildir. Zira satmak eylemine yönelik her hareket aynı zamanda mezkûr fıkralarda ayrı bir suç olarak düzenlenen “satışa arz” suçunu oluşturacaktır.⁵⁹⁰ Oysa suça teşebbüsün mümkün olmaması, bir diğer ifade ile suçun teşebbüse elverişli olmaması ile teşebbüs hükümlerinin uygulanmayacak olması aynı şey değildir. Yani alıcı ile satıcının iradeleri, uyuşturucu alım satımı noktasında

⁵⁸⁶ Yargıtay 10. CD, T: 05.03.2015, E: 2014/3915, K: 2015/25016.

⁵⁸⁷ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 184.

⁵⁸⁸ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 70.

⁵⁸⁹ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 184.

⁵⁹⁰ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 196. ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 75. ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 241. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 54.

birleşmiş olduğu halde söz konusu maddenin zilyetliğinin devri, elde olmayan sebepler dolayısıyla gerçekleşmezse satma eylemi teşebbüs aşamasında kalmış demektir. Bununla birlikte satma aşamasına gelene kadarki satıcının eylemlerinin oluşturduğu bulundurma, satışa arz etme veya nakletme gibi suçların mevcudiyeti halinde artık satmaya teşebbüs hükümleri uygulanmayacak ve fail tamamlanmış olan diğer suçtan cezalandırılacaktır.⁵⁹¹ Çünkü tek bir eylemle satmaya teşebbüs suçu ve örneğin satışa arz etme suçu meydana geldiğinden dolayı, mezkûr suçlar arasında fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekecek ve tamamlanmış halinin daha ağır cezayı gerektirmesi nedeniyle diğer suçtan cezalandırma yöntemine gidilecektir. Nitekim Yargıtay da bir kararında, esasında tamamlanmış hallerinin cezalarının aynı olduğu satma ile satışa arz etme suçlarından satma eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı olayda satışa arz suçundan dolayı cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir.⁵⁹² Bu itibarla bizim de kanaatimiz, uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçuna teşebbüsün mümkün olduğu şeklindedir.

TCK m. 188/3'teki ikinci seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışa arz edilmesi suçu teşebbüse elverişli değildir. Zira satışa arz suçu, uyuşturucu veya uyarıcı madde satma iradesinin açığa vurulduğu herhangi bir eylemin yapılması yahut düşüncenin dile getirilmesi ile tamamlanmış sayılmaktadır. Söz gelimi failin sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde verebileceğini söylemesi dahi satışa arz suçunun oluşması için yeterlidir.⁵⁹³ Yargıtay da verdiği bir kararda üzerinde uyuşturucu madde bulduran ve arkadaşına vermek için yürüyerek müsait bir yer aradığı esnada yakalanan sanık hakkında satışa arz suçunun tamamlandığına karar vermiştir.⁵⁹⁴

---

⁵⁹¹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 71.

⁵⁹² Yargıtay 20. CD, T: 28.02.2019, E: 2019/544, K: 2019/1255. Benzer şekilde "satma" suçuna teşebbüste kalan bir olayda aynı zamanda "satmak amacıyla bulundurma" suçunun da oluşup tamamlandığı ve aralarında fikri içtimanın (TCK m. 44) uygulanması ile sonuç cezanın bulunması gerektiğini belirten karar için bk. Yargıtay 10. CD, T: 17.05.2018, E: 2018/474, K: 2018/4251.

⁵⁹³ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 250.

⁵⁹⁴ Yargıtay 20. CD, T: 11.07.2018, E: 2015/12926, K: 2018/3277.

TCK m. 188/3'teki seçimlik hareketlerden olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin başkalarına verilmesi ve kabul edilmesi suçları teşebbüse elverişlidir.⁵⁹⁵ Zira başkasına verme ve kabul etme suçlarının oluşması için verme veya kabul etme iradeleri veya anlaşmaları yeterli olmayıp uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, alacak kişinin fiili hâkimiyetine de geçmiş olması gerekmektedir.⁵⁹⁶ Burada önemli olan husus uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin alacak kişinin eline fiilen geçmesinin şart olmadığıdır. Yani söz konusu maddelerin alacak kişinin hukuki ve fiili tasarruf ve egemenlik alanına girmesi yeterlidir.⁵⁹⁷

TCK m. 188/3'teki diğer seçimlik hareketlerden olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sevk edilmesi ve nakledilmesi suçları da teşebbüse elverişlidir.⁵⁹⁸ Sevk etme ve nakletme suçları, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin buldukları yerden alınarak sevk edileceği veya nakledileceği yere götürülmesi ile tamamlanmış olacaktır. Ayrıca söz konusu maddelerin sevk edilen kişiye veya alıcıya teslim edilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla icra hareketlerine başlanmış olan eylem, elde olmayan sebeplerden ötürü sonuçlanmaz yani sevk edileceği veya nakledileceği yere ulaşmazsa teşebbüsten bahsedilecektir.⁵⁹⁹

TCK m. 188/3'teki seçimlik hareketlerden olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin depolanması ile bulundurulması suçları da teşebbüse elverişlidir.⁶⁰⁰ Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde depolamayı veya bulundurmamayı kasteden failin, bu amaçlarla depo veya bulundurulacak yeri hazırlaması, ancak çeşitli nedenlerle söz konusu maddelerin eline geçmemesi yahut geçeceği sırada yakalanması sonucunda depolayamaması veya bulunduramaması durumunda teşebbüsten bahsedilecektir.⁶⁰¹

---

⁵⁹⁵ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 196.

⁵⁹⁶ Yargıtay 20. CD, T: 27.02.2018, E: 2015/13557, K: 2018/1149.

⁵⁹⁷ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 56.

⁵⁹⁸ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 197.

⁵⁹⁹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 74.

⁶⁰⁰ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 185.

⁶⁰¹ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 251.

TCK m. 188/3'teki son seçimlik hareket olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satın alınması suçunun da teşebbüse elverişli olduğu kabul edilmektedir.⁶⁰² Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satın alınması için tüm hazırlıklar bittiği halde malın teslim alınmasında elde olmayan sebeplerden dolayı engellerin çıkması veya teslimi sırasında malların failin eline geçmeden yakalama yapılması hallerinde satın alma suçuna teşebbüsten bahsedilecektir.⁶⁰³ Zira satın alma suçu, söz konusu maddelerin alıcı tarafından teslim alınması ile tamamlanmış olacaktır. Burada önemli olan husus, teslim şartının sadece fiilen teslimi değil aynı zamanda zilyetliğin geçişini de kapsamakta olmasıdır. Yani uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin faile fiilen teslim edilmeyip kendisinin tarif edeceği bir yere bırakılması suretiyle zilyetliğin geçişi sağlanmış ise yine satın almadan bahsedilebilecektir.⁶⁰⁴

1.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçuna İştirak

Arapça bir kelime olan iştirak, şerike kökünden türemiştir ve “katılma, ortak olma, ortaklık” anlamlarına gelmektedir.⁶⁰⁵ Ceza Hukuku bağlamında ise iştirak, bir suçun iş birliği dâhilinde birden fazla kişiyle birlikte işlenmesi yani suç ortaklığı durumudur. Bir diğer ifade ile bir veya birden fazla suç için birlikte hareket etme halidir.⁶⁰⁶

Çok failli suçlar ile iştirak halinde işlenen suçlar birbirine karıştırılmamalıdır. Zira çok failli suçların tek bir fail tarafından işlenme imkânı bulunmadığı halde iştirak halinde işlenen suçlar esasında tek bir fail tarafından da işlenebilmektedir. Çok failli suçlar, kanundan kaynaklanan nedenlerden ötürü veya nitelikleri gereğince bir grup yahut birden fazla kişi tarafından işlenebilen suçlardır. Bununla birlikte çok failli suçlara da iştirak mümkündür.⁶⁰⁷

⁶⁰² BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 196.

⁶⁰³ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 45.

⁶⁰⁴ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 72.

⁶⁰⁵ Ejder YILMAZ, *Hukuk Sözlüğü*, 5. Baskı Ankara: Yetkin Yayınları, 1996, s. 416.

⁶⁰⁶ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 399.

⁶⁰⁷ TCK m. 252'deki rüşvet suçu, çok failli suçların örneklerinden biridir. Zira bu suçta rüşvet veren ve alan olmak üzere iki taraf bulunmalıdır. HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 397-98.

Suçta iştirak biçimleri faillik ve şeriklik olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir. Bir üst sorumluluk şekli olarak iştirakin kapsadığı faillik ve şeriklik kavramları da kendi aralarında dolaylı faillik ve doğrudan faillik ile azmettiren ve yardım eden olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Zira iştirak edenlerden her birinin suça katkısı aynı derecede ve önemde değildir. Bazı failler suçu icra ederlerken bazıları onları suç işlenmeden önce suça ikna etmekte, bazıları da suçu gerçekleştirene araç gereç temin etmekte ve yol göstermektedir. Yine suçun işlenmesinden sonra suç eşyalarının ve delillerin ortadan kaldırılması şeklinde görevleri bulunanlar olduğu gibi suçun icrası kapsamında bizzat işlemese de suçta konu eylemi gerçekleştiren kişiye yardım edenler de bulunmaktadır.⁶⁰⁸

Suçta iştirak halleri Ceza Kanunumuzun 37 ile 41. maddeleri arasında faillik, azmettirme ve yardım etme şeklinde düzenlenmiştir. Bu tasnifin yapılmasında suçta iştirak edenlerin suç açısından önemleri, hâkimiyet ve rolleri etkili olmuştur.⁶⁰⁹

TCK m. 37’de düzenlenen faillik, doğrudan faillik ve dolaylı faillik olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan fail, suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişi olarak tanımlanırken; dolaylı fail, suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi olarak tanımlanmıştır. (TCK m. 37/1-2) Burada müşterek fail için “suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri” cümlesi kullanılmıştır. (TCK m. 37/1) Dolayısıyla kanuna göre suç teşkil eden fiili birlikte gerçekleştiren kişiler, o suç açısından müşterek fail olmaktadır.⁶¹⁰ Dolaylı fail ise suçu bizzat işlemediği halde suç işleyen kişiyi araç olarak kullanan kişidir. Yani suçun kanuni tanımında yer alan eylemi bizzat icra eden kişi aslında cezai anlamda kusurlu değildir. Dolaylı fail, onu söz konusu suçta işlemekte araç olarak kullanmaktadır.⁶¹¹ 37. maddenin ikinci fıkrasındaki son cümlede, kusur yeteneği olmayan kişilerin suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması durumunda cezalarının üçte birinden yarısına kadar artırılacağı

⁶⁰⁸ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 497.

⁶⁰⁹ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 479.

⁶¹⁰ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 479.

⁶¹¹ Yargıtay 10. CD, T: 03.04.2014, E: 2013/13919, K: 2014/2349.

⁶¹² Mustafa ÖZEN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İştirak Kurumuna Bakışı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 70 (2007), s. 245, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-71-342>.

düzenlenmektedir. (TCK m. 37/2) Bu hükümle kusur yeteneği olanlar ile olmayanlar arasında bir ayırım yapılmış ve kusur yeteneğine sahip olmayanların suç işlenmesinde araç olarak kullanılmasının daha kolay olmasından dolayı bu kişilerin bu hallerinden yararlanması daha ağır bir ceza ile karşılanmıştır.⁶¹³ Yargıtay da kararlarında, kusur yeteneği olmayan kişilerin suçun işlenmesinde araç olarak kullanıldığı hallerde, sanıklar hakkında TCK'nın 37/2. maddesinin uygulanmasını aramakta, aksi uygulama ile karşılaştığı durumlarda şartları taşıyorsa ilk derece mahkemesinin kararını bozmaktadır.⁶¹⁴

Azmettirmek kelimesi “bir suçu veya herhangi bir işi kesinlikle yapmasına karar verdirmek” manasına gelmektedir.⁶¹⁵ Gerçekten faildeki suç işleme fikri ve kararı münhasıran azmettirenin eseridir. Bir diğer ifade ile işlenecek olan suçun ilk ve etkili sebebini meydana getiren kişiye azmettiren denilmektedir. Bu itibarla failde sadece suç fikrini uyandırmış olmak yeterli olmayıp aynı zamanda bu suç fikrinin icraya koyulacak şekilde etkili bir suç kararı aldırma da sebep olması gerekmektedir.⁶¹⁶

Azmettirme, TCK'nın 38. maddesinin ilk fıkrasında “*Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Devamındaki fıkralarda, alt soy veya üst soy ilişkisinden kaynaklanan nüfuzun kullanılması suretiyle suça azmettirmenin gerçekleşmesi halinde, azmettirenin cezasının belli bir oranda artırılması uygun görülmüştür. Suça azmettirilen kişinin çocuk olması durumunda ise cezanın artırılabilmesi için alt soy veya üst soy ilişkisinin varlığı aranmayacaktır. Bir başka ifade ile aralarında alt soy veya üst soy ilişkisinin bulunmadığı bir çocuğu, suça azmettiren kişi hakkında da TCK m. 38/2 gereğince artırım uygulanacaktır.⁶¹⁷ Nitekim Yargıtay bir kararında, evinde var olan eşyaların arasına gizlemek suretiyle içimlik esrar maddelerini saklayıp cezaevi

⁶¹³ ÖZEN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İştirak Kurumuna Bakışı”, s. 245.

⁶¹⁴ Yargıtay 20. CD, T: 13.12.2018, E: 2015/12513, K: 2018/5956.

⁶¹⁵ “Azmettirmek”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (06.04.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ca7d024194ba8.45107911.

⁶¹⁶ EREM, “Suça İştirak”, s. 83.

⁶¹⁷ 5237 S. Kanun m. 38 Gereğesi.

ziyaretinde kendisine ulaştırması noktasında çocuk sayılan İbrahim'i azmettiren sanığın cezasında artırım yapılmamasını kanuna aykırı bulmuştur.⁶¹⁸

Suç işlemekte olan faile, suça konu fiilin icrası kapsamında kasıtlı olarak destek verilmesine “yardım etme” denilmektedir. Suçun icrası esnasında yardım eden kişi tarafından kendisine destek verildiğinin fail tarafından bilinip bilinmemesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır.⁶¹⁹

Kimlerin yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulacağı TCK'nın 38. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmıştır. Buna göre suç işlemeye teşvik eden, suç işleme kararını kuvvetlendiren, suçun işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat eden, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösteren, suçun işlenmesi aşamasında kullanılan veya kullanılacak araçları sağlayan ve suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştıran kişiler yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulacaktır. (TCK m. 38/2) Bu şekilde suçun işlenmesine yardım eden kişilere verilecek cezanın kural olarak yarısının indirileceği ve bu cezanın da sekiz yılı geçemeyeceği, ancak işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde on beş yıldan yirmi yıla, müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde ise on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasının verilebileceği aynı maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. (TCK m. 38/1)

Kanunda yardım eden açısından daha hafif cezanın öngörülmesinin sebebi, yardım eden konumundaki failin hareketlerinin, suçun işlenmesinde doğrudan etkili olan asıl fiili gerçekleştiren faile göre korunan hukuki değeri daha az ihlal etmiş olmasıdır.⁶²⁰ Nitekim Yargıtay da eylemi sadece kiraladığı aracı veya şoförü sanıklara temin etmek yahut arayan müşterilere bilgi vermek veya gözcülük yapmak olan kişiler bakımından yardım eden hükümlerinin uygulanması gerektiğine karar vermiştir.

TCK'nın “bağlılık kuralı” başlıklı 40. maddesinde suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterli görülmüştür. Kanunun lafzına bakıldığı zaman, iştirak edilecek eylemin hukuk düzeni tarafından suç olarak

⁶¹⁸ Yargıtay 10. CD, T: 16.12.2013, E: 2013/12432, K: 2013/11412.

⁶¹⁹ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 534.

⁶²⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 386.

düzenlenmiş olması gerektiğine maddede yer verilmediği görülecektir. Ancak genel ilkeler doğrultusunda madde metninde zikredilmemiş olsa da bu maddeden anlaşılması gereken şey, kasten ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen eylemin aynı zamanda suç olarak da düzenlenmiş olması gerektiğidir. Dolayısıyla sadece kasıtlı ve hukuka aykırı bir eylemin varlığı iştirak için yeterli olmayacak, aynı zamanda işlenen eylemin suç oluşturması da gerekecektir.⁶²¹

Suçun işlenmesine iştirak eden her bir kişinin sorumluluğu, suçun işlenmesindeki faaliyet hisselerine göre tayin edilecektir.⁶²² Nitekim TCK'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında bu durum *“Suçun işlenişine iştirak eden her kişi, diğerinin cezalandırılmasını önleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurulmaksızın kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılır.”* şeklinde ifade edilmiştir. (TCK m. 40/1)

İştiraktan bahsedebilmek için her şeyden önce birden fazla fail ve dolayısıyla birden fazla hareketin olması gerekmektedir. Ayrıca bu hareketlerin nedensel olması, yani müşterek faillerin hareketlerinin neticeye sebebiyet vermede etkili olması da aranmaktadır. İştirakin oluşumundaki bir diğer şart, faillerin birlikte hareket etme, yani iştirak iradelerinin bulunması olup nihayet suçun icrasına da başlanmış olunması gerekmektedir.⁶²³ Zira faillerin, suça iştiraktan dolayı sorumlu tutulabilmesi için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerektiği kanunda açıkça belirtilmiştir. (TCK m. 40/3)

Bu genel açıklamalardan sonra uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun iştirak hükümleri açısından bir özellik arz etmediği söylenebilecektir. Yani şartlarını sağlaması durumunda bu suçlara her türlü iştirak mümkündür.⁶²⁴ Zira daha önce de belirtildiği üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu özgü (mahsus) suçlardan değildir. Dolayısıyla bu suçlar herkes tarafından işlenebilecektir. Bir diğer ifade ile bu suçların faili herkes olabilecektir.⁶²⁵ Ancak TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte veya suç işlemek için

⁶²¹ ÖZEN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İştirak Kurumuna Bakışı”, s. 252.

⁶²² EREM, “Suça İştirak”, s. 63.

⁶²³ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 483–90.

⁶²⁴ ÖZBEK vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 767.

⁶²⁵ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 187.

oluşturulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde yukarıda zikredilen genel kaideden ayrı olarak iştirak hükümleri uygulanmayacaktır. Zira bu ihtimaller, kanunda cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.⁶²⁶ Buna göre mezkûr suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranda, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde verilecek ceza ise bir kat artırılabilecektir. (TCK m. 188/5)

Özetleyecek olursak, uygulamada çoğunlukla birden fazla kişi tarafından işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna iştirak TCK m. 188/5 haricinde mümkündür ve böyle durumlarda TCK'nın 37 ile 41. maddeleri arasında düzenlenen iştirake ilişkin genel kaideler uygulanacaktır. Diğer bir ifade ile uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte veya suç işlemek için oluşturulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde iştirak hükümleri uygulanmayacak, onun yerine TCK m. 188/5 hükmü uygulanacaktır. Nitekim Yargıtay da yerleşik olarak örgütün varlığının kabulü için şartların yeterli olmadığı durumlarda iştirak ilişkisinden bahsedilebileceğine karar vermektedir.⁶²⁷

Bilindiği üzere suça iştiraktan sorumlu tutulabilmek için iştirak iradesinin bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştiraktan sorumlu tutulacak kişilerin de iştirak iradelerinin bulunduğu kesin olarak tespit edilmelidir. Eğer bu iradenin mevcudiyeti, kesin bir delille kanıtlanamamış ise şüpheden sanık yararlanır evrensel ilkesi gereğince kişi iştiraktan cezalandırılmayacaktır. Farzımuhal aynı evde yaşayan kişilerden birinin, birlikte yaşanan evde uyuşturucu madde bulundurması durumunda, diğer ev sakinlerinin mevcut durumdan haberdar olup olmadıklarına göre sorumlulukları tayin edilecektir. Eğer söz konusu maddenin varlığından haberdar değillerse iştiraktan sorumlu tutulamayacaklar, ancak haberdar ve razı iseler kendi eylemlerinin hissesi ve kastlarına göre iştiraktan sorumlu tutulabileceklerdir.⁶²⁸

---

⁶²⁶ YAVUZ GÜNDÜZ, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 153. SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 120.

⁶²⁷ Yargıtay 20. CD, T: 16.05.2018, E: 2018/851, K: 2018/2285.

⁶²⁸ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 189.

1.1.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda İçtima

Arapça bir kelime olan içtima, katileşmiş bir bükümle ayrılmamış olan iki veya daha fazla suçun aynı şahıs tarafından işlenmiş olması halini ifade etmektedir.⁶²⁹ Ceza Hukukumuzda içtima, suçların içtımını ve cezaların içtımını şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenmektedir.

Her biri cezalandırılabilir birden fazla normun, fail tarafından birden fazla hareketle ihlal edilmesi durumunda fail hakkında birden fazla cezaya hükmedilmesine cezaların içtımını (toplanması) denilmektedir. Bu sayede fail hakkında bir veya birden fazla, aynı veya farklı yargılamalarda verilen birden fazla cezanın toplanıp bir araya getirilmesi sağlanmış olacaktır.⁶³⁰ Nitekim ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına yönelik hükümlerin belirlendiği 5275 sayılı Kanun'un 99. maddesinde, fail hakkında hükmolunan her bir cezanın diğerinden bağımsız olup varlıklarını ayrı ayrı korudukları belirtilmiştir. Aynı maddenin devamı cümlesinde fail hakkında başkaca kesinleşmiş hükümlerin bulunması durumunda, koşullu salıverilme müessesinin uygulanabilmesi yönünden mahkemeden bir toplama kararının istenmesi gerektiği düzenleme altına alınmıştır. (CGTİK m. 99)

Suçların içtımını (toplanması) ile anlatılmak istenense, birden fazla suçun tek bir failde toplanmasıdır.⁶³¹ Suçların içtımını durumunda, failin işlemiş olduğu suçlardan bir kısmının cezası uygulanmamaktadır.⁶³² Bu düzenlemenin, Ceza Hukukunun temel ilkelerinden olan “*kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır*” prensibine istisna olarak getirildiği Adalet Komisyonu Raporunda açıklamaktadır. Mezkûr raporun sekizinci maddesinde, bu istisnalar dışında işlenecek olan her bir suçla alakalı ayrı ayrı cezaya hükmedileceği ve böylelikle verilecek her bir cezanın, bağımsızlığını koruyacağı belirtilmiştir.⁶³³

⁶²⁹ THK, *Türk Hukuk Lûgatı*, s. 142.

⁶³⁰ Fatma KARAKAŞ DOĞAN, “Türk Ceza Hukukunda Cezaların İçtımını Kurumunun Düzenlenmesi Gerektiği Üzerine”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 3 (2011), s. 3, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/397857>.

⁶³¹ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 682.

⁶³² KARAKAŞ DOĞAN, “Türk Ceza Hukukunda Cezaların İçtımını Kurumunun Düzenlenmesi Gerektiği Üzerine”, s. 87.

⁶³³ Rapor metni için bk., “Adalet Komisyonu Raporu”, s. 6, (27.03.2019), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/komisionrapor.doc>.

Ceza Kanunumuzun “Suçların İçtimaı” başlıklı beşinci bölümünde yer alan bu istisnalar; 42. maddede düzenlenen bileşik (mürekkep) suç, 43. maddede düzenlenen zincirleme (müteselsil) suç ve 44. maddede düzenlenen fikri içtimadan oluşmaktadır.

Bileşik suç, biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğundan dolayı tek fiil sayılan suçlardır. Bu tür suçlarda içtima hükümlerinin uygulanmayacağı kanunda açıkça belirtilmiştir. (TCK m. 42) Bileşik suça örnek olarak uygulamada da sıkça karşılaşılan TCK m. 148’de düzenlenen yağma suçu gösterilebilir. Zira yağma suçunun unsurlarından olan hırsızlık ile tehdit veya yaralama suçları birleşip bütünleşmiş ve bağımsız suç olma niteliklerini yitirmiştir.⁶³⁴

Zincirleme suç ise bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla kez işlenmesi halini ifade etmektedir. (TCK m. 43/1) Zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı durumda aslında işlenmiş birden fazla suç olduğu halde, fail bu suçların her birinden ayrı ayrı cezalandırılmamakta ve fakat bir suçtan verilecek olan ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmaktadır.⁶³⁵ Burada önemli olan husus, birden fazla suçun varlığı ve bu suçların tamamının tek bir suç işleme kararı kapsamında işlenmesidir. Dolayısıyla tek bir suçun işlendiği hallerde zincirleme suçtan bahsedilemeyeceği için belirlenmesi gereken şey öncelikle suç sayısıdır. Suç birden fazla ise zincirleme suçun diğer şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılacaktır.⁶³⁶

Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce aynı suçun farklı zamanlarda ve birden fazla kez işlenmesi gerekmektedir. Aynı suçtan ne anlaşılması gerektiği TCK m. 43/1’de açıkça belirtilmiştir. Buna göre suçun temel şekli ile o suçun daha ağır veya daha hafif cezayı gerektiren nitelikli şekillerinin aynı suçu oluşturacağı kabul edilmektedir. (TCK m. 43/1) Farzımuhal dolandırıcılık ile nitelikli dolandırıcılık eylemleri aynı suç sayılmakta iken, dolandırıcılık ile güveni kötüye kullanma veya hırsızlık suçları, aynı suç kavramı içinde değerlendirilemeyecektir.⁶³⁷

⁶³⁴ Yargıtay 13. CD, T: 26.12.2018, E: 2018/2407, K: 2018/19379.

⁶³⁵ Yargıtay 10. CD, T: 19.02.2019, E: 2017/7196, K: 2019/1077.

⁶³⁶ Türkan YALÇIN SANCAR, “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Zincirleme Suç”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 70 (2007), s. 247, <http://tbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-70-322>.

⁶³⁷ Yargıtay CGK, T: 17.03.2015, E: 2014/2-37, K: 2015/47.

Suçların teşebbüs aşamasında kalıp kalmadıkları önemli değildir. Suçun teşebbüs aşamasında kalmış hali de aynı suç kavramına dâhil olacaktır. Bir diğer ifade ile zincirleme suç oluşturan zincire dâhil eylemlerden bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı da teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi aynı suçun olduğu ve zincirleme suçun tamamlandığı kabul edilecektir.⁶³⁸

Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için birden fazla kez işlenen aynı suçun farklı zamanlarda işlenmesi gerekmektedir. Bu noktada “aynı zaman” ile “farklı zaman” kavramlarının izahı mecburidir. Zira kanunda bu hususta herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Suçun işlendiği zaman ile alakalı önceden kesin bir tespit yapılmaması imkânı bulunmadığından, belli bir ölçüt verilememekte, bu hususun her somut olayda, o olayın özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir.⁶³⁹ Yargıtay, “aynı zaman” kavramını dar yorumlamamış ve çok kısa zaman aralıklarının da “aynı zaman” diliminde kabul etmiştir.⁶⁴⁰ Bu bağlamda çalışma konumuzla alakalı olarak aynı gün içinde ele geçirilen uyuşturucu maddeler açısından teselsülden bahsedilemeyeceğine ve tek suçun oluşacağına karar vermiştir.⁶⁴¹ Birkaç günden fazla sürenin geçtiği durumlarda kastın yenilendiği ve sonraki eylemin müstakil bir suç oluşturduğunu kabul etmek gerekmektedir.⁶⁴²

İşlenen suçların arasında geçen süre, suç işleme kararının yenilenip yenilenmediği bir başka ifade ile işlenen birden çok suçun aynı karara dayanıp dayanmadığı hususunda fikir verecektir. İşlenen suçların arasında kısa zaman aralıklarının olması suç işleme kararında birlik olduğuna, uzun zaman aralıklarının olması ise suç işleme kararında birlik olmadığına karine teşkil edebilecektir. Elbette ki bu karinenin aksi ispatlanabilecek, çeşitli suçlar arasında az veya çok uzun zaman aralığının var olması, bu suçların aynı suç işleme kararının etkisi altında işlendiğini ya da işlenmediğini mutlak surette her zaman göstermeyecektir. Diğer bir anlatımla,

⁶³⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 441.

⁶³⁹ Yargıtay 10. CD, T: 04.03.2019, E: 2015/15137, K: 2019/1297.

⁶⁴⁰ Yargıtay CGK, T: 18.12.2012, E: 2012/11-999, K: 2012/1862.

⁶⁴¹ Yargıtay 10. CD, T: 07.06.2011, E: 2010/56217, K: 2011/4855.

⁶⁴² Yargıtay 10. CD, T: 25.06.2009, E: 2009/6839, K: 2009/12434.

sürenin uzun olması kararın yenilendiğini düşündürebileceği gibi kısa olması da kararın her zaman geçerli olduğunu göstermeyebilecektir.⁶⁴³

Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için işlenen bu suçların mağdurlarının da aynı kişi olması gerekmektedir. Bu gereklilik, 5377 sayılı Kanun'un 6. maddesinin gerekçesinde "*Zincirleme suçtan söz edebilmek için, aynı suçun müteaddit defa aynı kişiye karşı işlenmesi gerekir. İşlenen suçların mağdurunun aynı kişi olması gerekir. Suçun mağdurunun farklı kişiler olması halinde, zincirleme suç hükümleri uygulanamaz.*" cümleleriyle belirtilmiştir.⁶⁴⁴ Nitekim Yargıtay da bir sabah konuttan para, anahtar vs. çalınması ile aynı günün akşamında çalınan bu araç anahtarıyla konutun önünde park halindeki aynı mağdura ait aracın çalınması halinde zincirleme suçun varlığını kabul etmiştir. Zira burada zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken aynı suçun, bir suç işleme kararının icrası kapsamında farklı zamanlarda aynı mağdura karşı birden fazla kez işlenmesi şartları gerçekleşmiştir.⁶⁴⁵

Ancak TCK m. 43/1'de yer alan mağdurun tek olması kuralına iki istisna getirilmiştir. Bunlardan ilki 43. maddenin ikinci fıkrasındaki aynı suçun tek bir fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi durumudur. Konu ile alakalı değerlendirme fikri içtima bahsinde yapılacaktır. İkincisi ise 43. maddenin birinci fıkrasındaki son cümledir. Buna göre mağduru belli bir kişi olmayan suçlar açısından da zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. (TCK m. 43/1) Bu düzenleme ile zincirleme suçta mağdurun bir unsur olma durumu ortadan kaldırılmıştır.⁶⁴⁶ Bu itibarla toplumu oluşturan herkesin mağdur olduğu suçlarda da zincirleme suç hükümleri uygulanmalıdır.⁶⁴⁷ Aynı durum 5377 sayılı Kanun'un 6. maddesinin gerekçesinde de "*Rüşvet ve çevrenin kirletilmesi gibi, toplumu oluşturan herkesin mağdur olduğu*

⁶⁴³ Yargıtay CGK, T: 17.03.2015, E: 2014/2-37, K: 2015/47.

⁶⁴⁴ Gerekçe metni için bk., "TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Sayı Sıra: 901", (30.03.2019), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss901m.htm>.

⁶⁴⁵ Yargıtay 13. CD, T: 26.12.2018, E: 2018/2407, K: 2018/19379.

⁶⁴⁶ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 463.

⁶⁴⁷ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 578.

suçlarda, muayyen bir kişi mağdur olmadığına göre, zincirleme suç hükümlerini öncelikle uygulamak gerekir.” cümleleri ile ifade edilmiştir.⁶⁴⁸

Zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için birden fazla suçun aynı suç işleme kararı kapsamında işlenmesi gerekmektedir. Esasında zincirleme suç meydana getiren fail hareketlerinin her biri ayrı birer suç teşkil etmekte ve bu nedenle de ayrı ayrı cezalandırılmaları gerekmektedir. Lakin bu suçların aynı suç işleme kararı kapsamında işlenmesi nedeniyle zincirleme suç kabul edilmekte ve faile tek bir ceza verilmektedir.⁶⁴⁹

Zincirleme suçun sübjektif unsurunu oluşturan suç işleme kararından anlaşılması gereken, kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi noktasında önceden kurulan plan veya faildeki genel niyettir.⁶⁵⁰ Bu şartın varlığı için birden fazla suç işleyerek bir amaca ulaşmaya ilişkin genel bir kararın ve başlangıç programının olması yeterlidir. Başlangıç programı ve genel bir karar ibareleri, faile karşılaşıacağı muhtelif durumlara uymaya açık olma imkânı vermektedir. Bir başka ifadeyle suçun işlenebilmesi için plan ya da program önceden yapılabileceği gibi başlangıçtaki ilk fiille birlikte her zaman da yapılabilecektir. Elbette ki failin karşılaşıacağı her fırsattan yararlanması şeklinde genel bir karar da zincirleme suçun varlığı için yeterli olmayacaktır.⁶⁵¹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun geçmişten günümüze kadar verdiği kararlarında aynı suç işleme kararından, kanunun aynı hükmünü birçok defa ihlal etme konusunda önceden kurulan bir plan ve genel bir niyetin varlığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda failin suçu işlemeyen önce bir plan yapmasının veya bu suça niyet etmesinin, fakat fiili bir defada yapmak yerine, kısımlara bölmeyi ve o şekilde gerçekleştirmeyi daha uygun görmesinin, hareketinin önceki hareketinin devamı olmasının ve tüm hareketleri arasında sübjektif bir bağlantı bulunmasının anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca ilk hareket ile ikinci hareket arasında makul sayılamayacak uzunca bir sürenin geçmesi durumunda, sanığın aynı suç işleme kararıyla hareket etmediği, dolayısıyla çıkan fırsatlardan yararlanmak

⁶⁴⁸ 5377 S. Kanun m. 6 Gerekçesi.

⁶⁴⁹ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 173.

⁶⁵⁰ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 460.

⁶⁵¹ YALÇIN SANCAR, “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Zincirleme Suç”, ss. 254–55.

suretiyle suçu işlediği kabul edilmiştir. Ancak zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için işlenen suçlar arasında ne kadarlık bir zamanın geçmesi gerektiği hususunda genel ve mutlak bir kural koymak mümkün olmadığından, hangi süre içinde işlenirse işlensin, işlenen suçların başlangıçtaki genel niyete ve suç işleme konusundaki karara dayanması halinde zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Buna karşılık işlenen suçlar, failin yeni bir suç işleme kararına dayanıyorsa artık zincirleme suçtan bahsedilemeyecektir.⁶⁵²

Aynı suçun birden fazla kez işlenmesi durumunda bu suçların, aynı suç işleme kararı kapsamında olup olmadıklarının belirlenmesini her somut olayda hâkim takdir etmelidir. Failin iç dünyasını ilgilendiren bu kararın varlığının belirlenmesi yapılırken suçların işleniş biçimi, eylemlerdeki benzerlik ve farklılıklar, işlenme zamanları ve yerleri, suçların arasında geçen süre ile olayların oluşum ve gelişimi gibi bazı kriterler dikkate alınmalıdır.⁶⁵³

Fikri içtima, tek bir fiil ile birden fazla ve farklı suçun işlenmesi yahut aynı suçun birden fazla işlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre fikri içtimada, eylemin tek olması ve tek bir eylemle birden çok suç işlenmesi şartlarının arandığı söylenebilmektedir.⁶⁵⁴

Fikri içtimanın, aynı neviden fikri içtima ve farklı neviden fikri içtima şeklinde iki türü bulunmaktadır.⁶⁵⁵ TCK m. 43/2’de düzenlendiği şekilde aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda aynı neviden fikri içtimadan bahsedilmekte iken, TCK m. 44’te düzenlendiği şekilde işlenen bir fiil ile birden fazla ve farklı suçun oluşması durumunda farklı neviden fikri içtimadan bahsedilmektedir.⁶⁵⁶ Fikri içtima hükümlerinin getirilmesi ile gerçekleştirdiği bir

⁶⁵² Yargıtay CGK, T: 17.03.2015, E: 2014/2-37, K: 2015/47. CGK’nın benzer yöndeki diğer kararları için bk. 14.01.2014 gün ve 384-2 sayılı, 03.12.2013 gün ve 1475-577 sayılı, 30.05.2006 gün ve 173-145 sayılı, 08.07.2003 gün ve 189-207 sayılı, 13.10.1998 gün ve 205-304 sayılı, 20.03.1995 gün ve 48-68 sayılı ve 02.03.1987 gün ve 341-84 sayılı kararları.

⁶⁵³ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 445.

⁶⁵⁴ Mahmut KOCA, “Fikri İçtima”, *Ceza Hukuku Dergisi*, S. 4 (2007), s. 199, <https://jurix.com.tr/article/2823>.

⁶⁵⁵ Neslihan GÖKTÜRK, “Türk Hukuku’nda Suçların İçtimai”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 2, S. 1–2 (2014), s. 44, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/14656>.

⁶⁵⁶ Mustafa ÖZEN, “Ceza Hukukunda Fikri İçtima”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73 (2007), s. 140, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-372>.

fiille birden fazla ve farklı suçu işleyen failin, hareketinin tek olması nedeniyle en ağır ceza ile cezalandırılması yeterli görülmüş ve “*non bis in idem*” kuralı mucibince kişinin tek eyleminden dolayı birden fazla cezalandırılmasının da önüne geçilmesi amaçlanmıştır.⁶⁵⁷ Aynı neviden fikri içtima halinde, fail hakkında bir cezaya hükmedilmekle birlikte bu cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılması gerekmektedir. (TCK m. 43/1-2) Farklı neviden fikri içtima halinde ise bir fiil ile kanunda tanımlanan birden fazla suç işlendiği ve bu suçların her birinden ayrı ayrı cezalandırılabilme imkânı bulunduğu halde, faile bu suçlardan en ağır olanın cezasının verilmesi gerekmektedir. (TCK m. 44)

Suçlardan hangisinin en ağır olacağı hususunun tespiti bakımından öğretide soyut cezanın esas alınmasının gerektiğini düşünen yazarlar olduğu gibi bizim de iştirak ettiğimiz somut cezanın esas alınmasının gerektiğini düşünen yazarlar da bulunmaktadır.⁶⁵⁸ Nitekim Yargıtay, mahkemece meydana gelen her bir suç açısından ayrı ayrı uygulama yapılması ve sonuç cezanın belirlenmesi, bu sonuçlardan hangisi diğerinden ağır ise TCK m. 44 gereğince hükme onun esas alınması gerektiğini kabul etmekte ve uygulamaktadır.⁶⁵⁹

Bilindiği üzere uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçları TCK'nın 188. maddesinin birinci, üçüncü ve yedinci fıkralarında ayrı ayrı seçimli hareketli olacak şekilde düzenlenmiştir. Seçimli hareketli suçlarda, seçenek hareketlerden her birinin yapılması ile suç gerçekleşmiş olacağı gibi birden fazlasının birlikte yapılması durumunda da tek suçun varlığından bahsedilecektir. Buna göre maddenin birinci fıkrasında öngörülen seçimlik hareketlerden uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir şekilde imal, ihraç veya ithal edilmeleri eylemlerinden birinin veya birkaçının birlikte gerçekleştirilmesi halinde tek suç oluşacaktır. Örneğin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal eden failin, bu maddeyi aynı zamanda ihraç etmesi durumunda, yenilenen bir kastının da olmaması halinde tek suçun oluşacağı kabul edilmektedir.⁶⁶⁰ Benzer şekilde aynı maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satılması, satışa

⁶⁵⁷ Yargıtay CGK, T: 17.01.2019, E: 2017/11-212, K: 2019/20.

⁶⁵⁸ ÖZEN, “Ceza Hukukunda Fikri İçtima”, s. 142.

⁶⁵⁹ Yargıtay 10. CD, T: 10.06.2010, E: 2010/5685, K: 2010/14179.

⁶⁶⁰ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 190.

arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması fiillerinin aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde birden fazla kez yapılması durumunda da tek suç oluşmuş sayılacaktır.⁶⁶¹ Yine aynı maddenin yedinci fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmadıkları halde, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, aynı zamanda imal veya ithali resmi makamların iznine bağlı olan maddelerin imal, ithal veya ihraç edilmesi, satın alınması, satılması, sevk edilmesi, nakledilmesi veya depolanması fiillerinin aynı madde üzerinde birden fazla kez işlenmesi durumunda da tek suç oluşmuş sayılacaktır.

Buna karşılık failin önce birinci fıkradaki eylemlerden birini sonra da üçüncü veya yedinci fıkradaki eylemlerden birini gerçekleştirmesi halinde artık iki suçun oluşacağı ve dolayısıyla gerçek içtimanın uygulanıp her iki suçtan ayrı ayrı ceza verileceği kabul edilmektedir.⁶⁶² Şu kadar ki failin hareketinin, farklı fıkralarda toplamış suçlardan bir veya birkaçını birden oluşturması durumunda koşullarının bulunması kaydıyla fikri içtima hükümleri uygulanacaktır.⁶⁶³ Çünkü TCK'nın 188. maddesinde yer alan her fıkra için öngörülen hareketler, kendi arasında seçimlidir. Bir başka ifade ile 188. maddede yer alan suçların ayrı fıkralardaki hareketleri birbirleri için seçimlik olmadıklarından farklı suçu oluşturmaktadırlar.⁶⁶⁴ Bu durum madde gerekçesinde, “*üçüncü fıkradaki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiillerin, ayrı bir suç olarak tanımlandığı, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç oluşturduğu*” şeklinde açıkça ifade edilmiştir.⁶⁶⁵

TCK'nın 188. maddesinin birinci, üçüncü ve yedinci fıkralarındaki suçların her birinde yer alan seçimlik hareketlerin kendi içinde ve aynı suç işleme icrası kapsamında hukuki kesinti oluşmadan farklı zamanlarda birden fazla kez

---

⁶⁶¹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 80.

⁶⁶² UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 211.

⁶⁶³ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 192.

⁶⁶⁴ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 190–91.

⁶⁶⁵ 5237 S. TCK m. 188 Gerekçesi.

gerçekleştirilmesi durumunda, zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁶⁶ Ancak aynı seçimlik hareketlerin aynı suç işleme icrası kapsamında değil de suç kastı yenilendikten sonra işlenmesi yahut cezalandırılabilir nitelikte birden fazla eylemin bulunmadığı veya kanıtlanmadığı durumlarda artık zincirleme suç hükümleri uygulanamayacaktır.⁶⁶⁷ Burada önemli olan bir diğer husus, seçimlik hareketin aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde için söz konusu olma zorunluluğudur.⁶⁶⁸ Farzımuhal imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde aynı olmazsa tek suçtan değil iki ayrı suçtan bahsedilecektir.⁶⁶⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun mağduru toplum ve kamudur. Bu açıdan da mezkûr suça, sayılan diğer şartların sağlanması durumunda zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir. Zira mağduru belli bir kişi olmayan suçlar açısından zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı kanunda açıkça ifade edilmiştir. (TCK m. 43/1) Bu itibarla aynı veya farklı günlerde birden fazla kişiye uyuşturucu veya uyarıcı madde satan fail hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁷⁰

Ayrıca gizli soruşturmacı yönteminin uygulandığı hallerde zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı hususuna da dikkat edilmelidir. Yargıtay birçok kararında gerçek anlamda bir alım satım ilişkisinin söz konusu olmadığına, alıcı görevlinin değişik tarihlerdeki satın alma işlemlerinin suça ilişkin delillerin elde edilmesine yönelik çalışmalar kapsamında kaldığına ve dolayısıyla alıcı görevlilere yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde satışlarının zincirleme suç çatısı altında değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir.⁶⁷¹

Yargıtay, uyuşturucu madde ihraç ederken yakalanan sanığın meydana getirdiği uyuşturucu madde ihracına teşebbüs suçu ile uyuşturucu madde bulundurma

---

⁶⁶⁶ Yargıtay 20. CD, T: 23.01.2019, E: 2018/5834, K: 2019/529.

⁶⁶⁷ Yargıtay 20. CD, T: 14.01.2019, E: 2018/1106, K: 2019/291.

⁶⁶⁸ ÖZDABAKOĞLU, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 72.

⁶⁶⁹ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 191.

⁶⁷⁰ Yargıtay 10. CD, T: 14.01.2010, E: 2009/6843, K: 2010/115.

⁶⁷¹ Yargıtay 20. CD, T: 12.02.2019, E: 2016/507, K: 2019/864.

suçunun eylemleri arasında fikri içtima kurallarının uygulanarak cezasının tayin edilmesi gerektiğine karar vermiştir.⁶⁷² Zira söz konusu olayda sanığın eylemi tek olduğu halde meydana gelen suç birden fazla ve farklıdır. Dolayısıyla TCK m. 44 gereğince fikri içtima kurallarının uygulanması gerekmektedir.

TCK'nın 297. maddesinde infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak fiili suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre infaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. (TCK m. 297/1) Maddenin devamı cümlesinde bu suçun konusunu oluşturan eşyanın temin edilmesi veya bulundurulmasının ayrı bir suç oluşturması halinde, fikri içtima hükümlerinin uygulanması sonucunda belirlenecek cezanın yarı oranda da artırılacağı belirtilmiştir. (TCK m. 297/1) Madde metninde zikredilen ve çalışma konumuzu ilgilendiren uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin temin edilmesi yahut bulundurulması bizatihi suç teşkil ettiğinden infaz kurumuna veya tutukevine söz konusu maddelerin sokulması halinde fikri içtima hükümlerine göre fail daha ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır. Ek olarak bu şekilde belirlenen ceza yarı oranda da artırılacaktır.⁶⁷³

Hemen belirtmelidir ki TCK m. 297'deki suçun konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin infaz kurumu veya tutukevine kullanma amacıyla sokulması durumunda fikri içtimanın TCK m. 191 ile 297 arasında uygulanması gerekecektir. Bundan dolayı TCK m. 188'in söz konusu olabilmesi için kullanma amacı dışında bir nedenle sokulması veya bulundurulması gerekmektedir.⁶⁷⁴

188. maddenin farklı fıkralarında düzenlenmiş suçların birlikte işlenmesi durumunda fikri içtima şartlarının oluşmaması halinde gerçek içtima yapılarak iki suçtan ayrı ayrı ceza verilmesi gerekmektedir.⁶⁷⁵ Yargıtay'ın görüş ve uygulaması

---

⁶⁷² Yargıtay 10. CD, T: 25.11.2014, E: 2009/15873, K: 2014/13068.

⁶⁷³ 5237 S. TCK m. 297 Gereğesi.

⁶⁷⁴ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 197.

⁶⁷⁵ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 161.

her ne kadar eski tarihli kararlarında⁶⁷⁶ bu yönde idiyse de son zamanlarda vermiş olduğu kararlarında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ithal eden failin, hukuken geçerli bir kesinti bulunmaması koşuluyla imal veya ithal ettiği maddeleri satmasının veya satmak için bulundurmasının ayrıca bir suç oluşturmayacağı kabul edilmiştir.⁶⁷⁷ Tüketen-tüketilen norm ilişkisi kapsamında imal veya ithal eylemlerinin, satış veya bulundurma eylemlerini içine aldığı ve tükettiği düşünülerek ulaşılan bu sonuca katılmak mümkün değildir. Zira kanun koyucunun birinci ve ikinci fıkralardaki düzenlemelerin varlığına rağmen üçüncü fıkradaki suçları ihdas etmesi ve madde gerekçesinde de bu suçların diğer fıkralardan ayrı birer suç olarak getirildiğinin belirtilmesi ve birbirlerine seçimlik olmamaları nedeniyle her ikisinden de ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir. Böyle olması durumunda kanunun prensibine uygun olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ithal eden failin, bir de satışını yapması, daha sert bir şekilde cezalandırılarak caydırıcılık sağlayacaktır.⁶⁷⁸ Diğer türlü kabul edildiğinde failin sonradan gerçekleştirdiği uyuşturucu madde satma veya bulundurma eylemleri cezasız bırakılmaktadır.

Yargıtay'ın son zamanlardaki bu kararları, görünüşte içtima uygulamasına dayanmaktadır. Her ne kadar suçların içtimaı, TCK'da zincirleme suç ve fikri içtima hükümleri ile sınırlı tutulmuş olsa da doktrinde zikredilen bir içtima çeşidi de görünüşte içtimadır. Buna göre suçların çokluğu sadece görünüşte olup esasında fiile uygulanacak tek bir norm bulunmaktadır. Daha açık bir ifade ile görünüşte içtima yapılan durumlarda bir fiilin ihlal ettiği birden fazla ceza normundan birinin uygulanması, fiilin haksızlık içeriğini karşılıyorsa diğerleri uygulanmayacaktır.⁶⁷⁹

Görünüşte içtimanın; özel-genel norm ilişkisi, asli-yardımcı norm ilişkisi ve tüketen-tüketilen norm ilişkisi şeklinde üç görünümü vardır. Burada çalışma konumuzla ilgili olan kısmın izahı ile yetinilecek olup gereksiz detaya inilmeyecektir. Tüketen-tüketilen norm ilişkisi, bir normun diğer bir normu bünyesine

⁶⁷⁶ Yargıtay 10. CD, T: 03.04.2001, E: 2001/19555, K: 2001/10927. Yargıtay 10. CD, T: 23.09.2002, E: 2002/27279, K: 2002/22773.

⁶⁷⁷ Yargıtay 10. CD, T: 15.12.2011, E: 2011/10792, K: 2011/58701. Yargıtay 10. CD, T: 07.05.2012, E: 2011/26379, K: 2012/8893.

⁶⁷⁸ ÖZDABAKOĞLU, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, s. 73.

⁶⁷⁹ KOCA, ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 462.

alması şeklinde ifade edilmektedir. Bu durumda her iki normu da kapsayan norm, diğer normu tüketecektir. Bir suç işleyen failin, o suçun konusu üzerinde bir başka suç daha işlemesi halinde, ikinci suç ilk suçun içinde tüketilmiş sayılacak ve ayrıca değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır. Cezalandırılmayacak ikinci fiil şeklinde de bilinen bu uygulama için her iki suçu işleyen failin aynı olması ve ortaya çıkan zararın büyümemiş olması gerekmektedir.⁶⁸⁰ Esasında bileşik suç, tüketen-tüketilen norm ilişkisinin en tipik örneği olup görünüşte içtimanın bir türünü oluşturmaktadır.⁶⁸¹

İçtima başlığı altında incelenmesi gereken son husus ise uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halidir. Bu durumda gerçek içtima⁶⁸² kuralları uygulanacak ve fail hem TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrası hem de "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" suçunun düzenlendiği TCK'nın 220. maddesi uyarınca cezalandırılacaktır.⁶⁸³ Bu durum madde gerekçesinde "*Dikkat edilmelidir ki bu durumda, suç işlemek amacıyla yönelik örgüt teşkil etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezaya hükmedilmelidir.*" şeklinde ifade edilmiştir.⁶⁸⁴ Aynı zamanda TCK'nın 220. maddesinin dördüncü fıkrasında, örgüt faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde ayrıca bu suçlardan dolayı da cezalandırılacağı açıkça belirtilmiştir. (TCK m. 220/4)

1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasından sonra failin pişmanlık gösteren hareketlerde bulunması dolayısıyla kanunda aranan diğer şartların da sağlanması ile failin cezasının ortadan kaldırılmasını veya hafifletilmesini sağlayan müessesedir.⁶⁸⁵

Ceza kanunumuzda, cezaların kaldırılması yahut hafifletilmesini gerektiren bir şahsi sebep olarak düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri, kanundaki tüm suçlar için

⁶⁸⁰ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 482.

⁶⁸¹ GÖKTÜRK, "Türk Hukuku'nda Suçların İçtimai", s. 41.

⁶⁸² Gerçek içtima, işlenen her bir suçtan ayrı cezaya hükmedilmesi ve cezaların da her birinin bağımsızlığını koruması durumunu ifade etmektedir. GÖKTÜRK, "Türk Hukuku'nda Suçların İçtimai", s. 31.

⁶⁸³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 82.

⁶⁸⁴ 5237 S. Kanun m. 188 Gerekçesi.

⁶⁸⁵ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 392.

uygulanabilecek genel bir hüküm olmayıp sadece bazı suç tipleri bağlamında uygulanabilecek istisnai bir kurum olarak düzenlenmiştir. Bu itibarla etkin pişmanlık müessesesi, suç politikasının önemli bir aracıdır.⁶⁸⁶

Gerçekten TCK'da bulunan bütün suçlar bakımından etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması söz konusu değildir. Zira hangi suçlar açısından etkin pişmanlık uygulamasının yapılabileceği, kanunda tahdidi olarak sayılmıştır. Bu sayma metodu, tek bir maddede tüm suçların zikredilmesi şeklinde olmayıp bazı suçlar bakımından “etkin pişmanlık” başlığı altında ayrı bir maddede bazılarında ise suçun düzenlendiği madde fıkralarından birinde yer verilmek suretiyle gerçekleşmiştir.⁶⁸⁷

Etkin pişmanlık kurumu genelde gönüllü vazgeçme ile karıştırılmaktadır. Her iki müessesede de kişinin bulunduğu noktadan geri dönme isteği mevcuttur. Bir başka ifade ile failde, yapmış olduğu eylemleri yapmamış olma pişmanlığı baskın bir şekilde hissedilmektedir. Bu noktadaki ayırıcı unsur, farklı zamanlarda ortaya çıkmalarıdır.⁶⁸⁸ Etkin pişmanlık suçun işlenmesinden sonra görünmekte iken gönüllü vazgeçme suç tamamlanmadan önce meydana gelmektedir. Yani fail, suça konu eylemi tamamladıktan sonra pişmanlık duymakta ise etkin pişmanlık hükümleri uygulanacak, fail eyleminden suç tamamlanmadan önce gönüllü olarak vazgeçmekte yahut sonuçlarının meydana gelmesini önlemekte ise gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacaktır.⁶⁸⁹

Etkin pişmanlık halinde, nedamet duygusu ile eyleminin sonuçlarının bir bölümünü bertaraf eden failin cezasında indirim yapılmakta yahut hiç ceza verilmemektedir.⁶⁹⁰ Dikkat edilirse suçun tamamlanmasından sonra görünen etkin

---

⁶⁸⁶ Meryem GÜNAY, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 133 (2017), s. 134, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1697>.

⁶⁸⁷ Ensar BAKİ, “Türk Ceza Kanununda Etkin Pişmanlık”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S. 2 (2016), s. 43, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/227124>.

⁶⁸⁸ Enes YILMAZ, “Suçun Özel Bir Görünüş Şekli Olarak Gönüllü Vazgeçme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 4 (2016), s. 2561, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/621713>.

⁶⁸⁹ CANAK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, s. 15.

⁶⁹⁰ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2016/10-236, K: 2019/55.

pişmanlık halinde eylem suç olmaktan çıkmamaktadır. Bu sebeple faile ceza verilsin veya verilmesin müsadere hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁹¹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının tamamı için uygulanacak etkin pişmanlık hükümleri, TCK'nın 192. maddesinde ayrı bir başlık şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişilerin, resmi makamlarca öğrenilmezden önce suç ortaklarını, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yeri bildirmeleri; ikinci fıkrasında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişilerin, yine resmi makamlarca öğrenilmezden önce söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kimden, nerede ve ne zaman temin edildiğini bildirmeleri; üçüncü fıkrasında bu eylemlerin resmi makamlarca öğrenilmesinden sonra gönüllü olarak suçun meydana çıkması ve failerin yakalanmasına hizmet ve yardım edilmesi ve nihayet son fıkrada uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişilerin, resmi makamlarca soruşturma başlatılmazdan önce ilgili kuruluşlara müracaat ederek tedavi edilme istemi etkin pişmanlık unsurları olarak belirlenmiştir. (TCK m. 192)

Görüldüğü üzere 192. maddenin birinci fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık haline, üçüncü fıkrasında ise cezayı hafifleten etkin pişmanlık haline yer verilmiştir. Bu konu çalışmamızda da aynı esasa göre başlıklandırılıp incelenecektir.

1.2.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Kaldıran Etkin Pişmanlık

TCK'nın 192. maddesinin birinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişilerden, resmi makamlarca öğrenilmezden önce suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri haber veren ve bu bilgi neticesinde suç ortaklarının yakalanmasına yahut uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesine vesile olanlar hakkında cezaya hükmolunmayacağı düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 192/1)

---

⁶⁹¹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 465.

Fıkıradaki belirtilen etkin pişmanlık halinin uygulanabilmesi için her şeyden önce failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemesi veya işlenmesine iştirak etmesi gerekmektedir. İkinci olarak suçu işleyen failin, eylemi dolayısıyla pişmanlık ve nedamet duyması, bunun sonucunda da suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı ya da imal edildiği yeri yetkili mercilere bildirmesi şarttır. Elbette failin bu bildirimini, yani etkin olarak gösterdiği pişmanlık duygusunun, suçun resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden önce yapılması beklenmektedir. Nihayet failin vermiş olduğu bilgilerin, suça karışan diğer şeriklerin yakalanmasını yahut uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesini de sağlaması gerekmektedir. Tüm bu sayılan unsurlardan birinin bile eksik olması halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasından söz edilemeyecektir.

Çalışmamızın bu bölümünde mezkûr şartlar detaylarıyla incelenecektir.

1.2.1.1 Failin, Kendi İşlediği Yahut İştirak Ettiği Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunu Bildirmesi Gerekliliği

Cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken ilk şart, failin kendi işlediği veya iştirak ettiği uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu bildirmesidir. Bu iştirak TCK m. 37'deki müşterek faillik şeklinde olabileceği gibi TCK m. 38 ve 39'daki azmettiren ve yardım eden şeklinde de olabilecektir. Önemli olan etkin pişmanlıktan faydalanacak olan kişinin suçun işlenmesine iştirak etmesi gerekliliğidir. Bu cümleden olarak failin, bizzat kendisinin karıştığı suçu ihbar etmesi gerekmekte olup bir başka uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlusunu ihbar etmesi etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanamaması sonucunu doğuracaktır.⁶⁹²

Madde metninde etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecek kişiyi tarif ederken, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına “iştirak etmiş olan kişi” ibaresi kullanılmıştır. Bu ifade tarzı, sadece iştirak halinde işlenen suçlarda etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanacağı izlenimi uyandırdığından yanlış anlaşılmalara müsaittir. Ancak doktrinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından herhangi birini tek başına işleyen kimsenin de bu madde

⁶⁹² BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 246.

kapsamında değerlendirileceğine dair görüş birliği mevcuttur.⁶⁹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında “...*bu suça iştirak halinde katılan failer veya bağımsız olarak bu suçu işleyenler bakımından birinci fıkrada cezayı kaldıran...*” cümleleriyle uygulamanın bu yönde yapılması gerektiğine işaret etmiştir.⁶⁹⁴

1.2.1.2 Etkin Pişmanlık Duygusuyla Suç İhbarının Bizzat Fail Tarafından Yapılması Gerekliği

Cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken ikinci şart, gerçekleştirilen suçun ihbarının, bizzat fail tarafından yapılması gerekliliğidir. Zira pişmanlık duygusu bizzat failden sadır olmalıdır. Bu sebeple ne kadar yakın olursa olsun failin ailesi veya arkadaşları tarafından bu ihbarın yapılması durumunda fail etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanamayacaktır. Şu kadar ki failin resmi makamları bizzat haberdar etme imkânının bulunmadığı hallerde, kendi isteği, bilgisi ve yönlendirmesi ile başkalarını aracı kılarak yetkili makamlara bildirim sağlaması ve bunun kanıtlanması durumunda etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁹⁵

1.2.1.3 Suçun Resmi Makamlar Tarafından Öğrenilmesinden Önce İhbarda Bulunulması Gerekliği

Cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken üçüncü şart, suçun resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden önce ihbarda bulunulması gerekliliğidir. Zira bu makamların haberdar olmasından sonraki bildirim, ihbar değil yardımdır.⁶⁹⁶

Herhangi bir suça ilişkin ihbar veya şikâyetin yapılabileceği makamlar CMK m. 158’de Cumhuriyet Başsavcılıkları, kolluk kuvvetleri, valilik ve kaymakamlıklar, elçilik ve konsolosluklar ile soruşturma makamlarına göndermekle yükümlü olan kurum ve kuruluşlar şeklinde sayılmıştır. (CMK m. 158/1-4) Bu itibarla maddede zikredilen resmi makamlar ibaresini Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Cumhuriyet

⁶⁹³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 467.

⁶⁹⁴ Yargıtay CGK, T: 24.10.1995, E: 1995/10-265, K: 1995/296.

⁶⁹⁵ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 469.

⁶⁹⁶ CANAK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, s. 16.

Başsavcılıkları, emniyet ve jandarma birimleri, valilik ve kaymakamlıklar ile elçilik ve konsolosluklar karşılamaktadır.⁶⁹⁷

Suçun işlendiği bilgisinin resmi makamlar tarafından hangi yollarla öğrenildiğinin herhangi bir önemi yoktur. Dinleme, arama, el koyma, teknik takip, gizli soruşturmacı yahut sair yollarla öğrenmenin gerçekleşmesi yeterlidir. Şu kadar ki burada kastedilen öğrenme, tahmin ve şüpheye dayalı soyut bir öğrenme olmayıp olay ve olgulara dayalı, ispatlanabilir ve somut bir öğrenmedir.⁶⁹⁸

Önem arz eden bir diğer husus ise öğrenmenin suçluya değil, suça yönelik olması gerekliliğidir. Zira kanunda suçlunun değil, suçun öğrenilmesinden bahsetmektedir. Söz konusu suçun bir kısmından veya suçluların bir bölümünden resmi makamların haberinin olması halinde, fail hakkında artık 192. maddenin birinci fıkrasındaki etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma imkânı kalmamıştır. Diğer şartları taşıması durumunda aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁹⁹

Kanunda suçun resmi makamlar tarafından haber alınmış olduğu bilgisini failin bilip bilmesi gerektiğine dair herhangi bir detay bulunmadığından dolayı, bu hususun sonuca etkili olmayacağı söylenebilmektedir.⁷⁰⁰ Dolayısıyla yetkili makamlar tarafından teknik takip sonucunda suçun somut olarak öğrenilmesine müteakip bu durumdan habersiz olan failin ihbarda bulunması halinde artık 192. maddenin birinci fıkrasındaki etkin pişmanlıktan değil, diğer şartları da sağlaması koşuluyla üçüncü fıkradaki etkin pişmanlıktan faydalanabilecektir.

1.2.1.4 Suç Ortaklarının ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Saklandığı ya da İmal Edildiği Yerin Yetkili Mercilere Bildirmesi Gerekliliği

Cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken dördüncü şart, suç ortaklarının ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı ya da imal edildiği yerin yetkili mercilere bildirmesidir. Kanunun lafzının farklı anlaşılmalara yol açtığı ve tartışmalara sebep olduğu bir yer

⁶⁹⁷ Yargıtay CGK, T: 22.01.2019, E: 2017/10-2, K: 2019/42.

⁶⁹⁸ CANAK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, s. 17.

⁶⁹⁹ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 471.

⁷⁰⁰ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 471.

de burasıdır. Zira madde metninde “ve” bağlacı kullanıldığından dolayı failin, etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmesi için hem suç ortaklarını hem de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edildiği yahut saklandığı yeri bildirmesi gerektiği gibi bir anlam çıkmaktadır. Buradaki metinde geçen “ve” bağlacı “veya” şeklinde anlaşılmalı ve uygulanmalıdır. Yani failin, sadece suç ortaklarını bildirmesi veya sadece uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edildiği yahut saklandığı yeri bildirmesi yeterli görülmelidir.⁷⁰¹

Failin bu fıkradaki etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi için bildirim, suçun ortaya çıkmasını sağlayacak yeterlilikte olması gerekmektedir. Bir diğer ifade ile fail, resmi makamlarla iş birliği yapmalı ve tüm gayretiyle suçun ve suçluların ortaya çıkarılması için çaba sarf etmelidir.⁷⁰² Verilen bilgi sırf cezadan kurtulma amacıyla yalan ve asılsız iftiralarından oluşmaktaysa etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma imkânı bulunmamaktadır.⁷⁰³

Burada önemli olan husus, suç ortaklarının tamamının yahut uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edildiği ya da saklandığı yerin nokta atışı bildirilmesinin şart olmadığı hususudur. Zira fail, suç ortaklarının tamamını bilmiyor olabilir. Yahut benzer şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nerede imal edilip nerede saklandığına da vakıf olamayabilir. Bu gibi hallerde failin, gönüllü ve samimi bir şekilde suç ortaklarından bir veya birkaçını yahut uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nerede saklanıp imal edildiğini, bilgisinin tamamını oluşturacak şekilde aktarması ve aktardığı bu bilgiler neticesinde diğer failerin yakalanması veya yasa dışı maddelerin ele geçirilmesini sağlaması durumunda etkin pişmanlıktan faydalanabileceği söylenmelidir.⁷⁰⁴

Madde metninde zikredilen “suç ortakları” kavramı, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçuna katılan ya da başka bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suç işleyen kimse olarak, “yakalanması” kavramı ise suç ortaklarının yakalanması yahut kim olduklarının belirlenmesi olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla fail suç ortaklarının ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın aldığı veya sattığı kişilerin ya da bir

⁷⁰¹ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 247.

⁷⁰² ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 166.

⁷⁰³ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 71.

⁷⁰⁴ CANAK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, s. 18.

başka uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunu işleyen kişilerin yakalanmasına yahut kim olduklarının tespit edilmesine katkıda bulunmuş ise etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir. Yargıtay'ın da görüş ve uygulaması bu yöndedir.⁷⁰⁵

1.2.1.5 Failin Vermiş Olduğu Bilgilerin, Suça Karışan Diğer Şeriklerin Yakalanmasını Yahut Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ele Geçirilmesini Sağlaması Gerekliliği

Cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken beşinci ve son şart ise failin vermiş olduğu bilgilerin, suça karışan diğer şeriklerin yakalanmasını yahut uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesini sağlaması gerekliğidir. Zira fail tarafından verilen bilginin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun soruşturmasına herhangi bir etkisinin olmaması durumunda cezayı kaldıran etkin pişmanlık hükümleri uygulanamayacaktır.⁷⁰⁶

Bu fıkrada yapılan düzenleme ile etkin pişmanlıktan faydalanacak olan failin soruşturmaya mutlak surette bir katkı sağlaması zorunlu kılınmak istenmiştir.⁷⁰⁷ Bu nedenle failin yer bildiriminde bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ele geçirilemezse etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması söz konusu olmayacaktır. Benzer şekilde ihbar ettiği suç ortaklarının da yakalanıp mahkûm olmaları, fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için şarttır. İhbar olunan suç ortaklarının beraat etmesi halinde fail hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanamayacakken, suç ortaklarının yakalanamaması durumunda ancak bu kişilerin varlıkları ve açık kimliklerinin tespiti ile yakalandıklarında inkâr etseler dahi mahkûm olacakları kadar delilin tespit edilmesi halinde uygulanabilecektir.⁷⁰⁸ Yargıtay bu durumda failin ismini verdiği ve yakalanamayan suç ortaklarına iftirada bulunup bulunmadığı hususunu ayrıntılı olarak mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁷⁰⁹

⁷⁰⁵ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2016/10-236, K: 2019/55.

⁷⁰⁶ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 247.

⁷⁰⁷ KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 237.

⁷⁰⁸ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 71.

⁷⁰⁹ Yargıtay 20. CD, T: 13.12.2018, E: 2015/13365, K: 2018/5951.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesi yahut suç ortaklarının yakalanması ile failin bildirimini arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Farzımuhal failin gösterdiği mekânda uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunmamakla birlikte mahalde tespit edilen parmak izi sahiplerinin evinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesi durumunda fail hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir. Zira söz konusu maddelerin ele geçirilmesi, failin bildirimini neticesinde gerçekleşmiş olup aralarında nedensellik bağı bulunmaktadır.⁷¹⁰

1.2.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezayı Hafifleten Etkin Pişmanlık

TCK'nın 192. maddesinin üçüncü fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişilerden, resmi makamlarca öğrenilmesinden sonra gönüllü olarak suçun meydana çıkması ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım edenler hakkında verilecek cezanın, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadar indirileceği düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 192/3)

Fıkra da belirtilen etkin pişmanlık halinin uygulanabilmesi için her şeyden önce failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemesi veya işlenmesine iştirak etmesi gerekmektedir. İkinci olarak suçu işleyen failin, suçun meydana çıkması veya suç ortaklarının yakalanması için yetkili mercilere bizzat ve gönüllü olarak hizmet ve yardımda bulunması şarttır. Birinci fıkradan farklı olarak failin bu hizmet ve yardımının, yani etkin olarak gösterdiği pişmanlık duygusunun, suçun resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden sonra ancak mahkemece hüküm verilmesinden önce yapılması gerekmektedir. Soruşturma veya kovuşturma makamlarına yapılacak olan hizmet ve yardımın, failin kendi işlediği ya da bir başka suç ortağının işlediği suçun ortaya çıkmasına önemli ölçüde katkı sağlamalı, bir diğer ifade ile fail, bilgi aktarımı ile suçun meydana çıkmasına ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmelidir. Nihayet failin vermiş olduğu bilgilerin doğru, yapmış olduğu hizmet ve yardımın sonuca etkili ve faydalı olması

---

⁷¹⁰ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 473.

gerekmektedir.⁷¹¹ Tüm bu sayılan unsurlardan birinin bile eksik olması halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasından söz edilemeyecektir.

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık şartlarının, cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık şartları ile büyük oranda benzerlik gösterdiği açıktır. Bu nedenle yukarıdaki 192. maddenin birinci fıkrasına ilişkin açıklamalarımız, bu fıkra bakımından da geçerlidir. Gereksiz tekrardan kaçınmak adına çalışmamızın bu bölümünde sadece farklılık arz eden hususlar incelenecektir.

1.2.2.1 Failin, Kendi İşlediği Yahut İştirak Ettiği Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunu Bildirmesi Gerekliliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken ilk şart failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemesi veya işlenmesine iştirak etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu suçun fail tarafından tek başına veya müştereken başka kişilerle birlikte işlenmesi arasında etkin pişmanlık hükümleri yönünden bir fark bulunmamaktadır. Önemli olan failin, kendi iştirakinin bulunduğu suçu meydana çıkarmasıdır. Yargıtay'ın da görüş ve uygulaması bu yöndedir.⁷¹²

1.2.2.2 Hizmet ve Yardımın Bizzat Fail Tarafından Gönüllü Olarak Yapılması Gerekliliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken ikinci şart failin, suçun meydana çıkması veya suç ortaklarının yakalanması için yetkili mercilere bizzat ve gönüllü olarak hizmet ve yardımda bulunması gerekmektedir.

Failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi için resmi makamlara hangi amaçla bildirimde bulunduğu bir önemi yoktur. Diğer bir ifade ile fail, pişman olmadığı halde kendini farklı sebeplerle mecbur hissederek resmi makamlara hizmet ve yardımda bulunmuş olsa da etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir.⁷¹³

Her ne kadar failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi için bizzat pişmanlık duyması gerekmeseyse de yardım ve hizmeti gönüllü olarak yapması gerekmektedir.

⁷¹¹ Yargıtay CGK, T: 20.12.2018, E: 2016/10-1014, K: 2018/664.

⁷¹² Yargıtay 20. CD, T: 06.10.2016, E: 2016/821, K: 2016/5046.

⁷¹³ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 484.

Eğer fail bu hizmet ve yardımı, kendi isteğiyle değil de zorlama, etki ve baskı altında yapmış ise bu hafifletici sebebin uygulanma imkânı kalmamaktadır.⁷¹⁴

1.2.2.3 Hizmet ve Yardımın, Soruşturma veya Kovuşturma Makamlarına Yapılması Gerekliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken üçüncü şart hizmet ve yardımın soruşturma veya kovuşturma makamlarına yapılması hususudur. Yargıtay Ceza Genel Kurulu yakın tarihli vermiş olduğu bir kararında TCK m. 192/3'ün uygulama şartlarını sayarken bu hususu da "hizmet ve yardım soruşturma ya da kovuşturma makamlarına yapılmalıdır" cümlesiyle dile getirmiştir.⁷¹⁵

Maddede ifade edilen hizmet ve yardım kelimeleri, birbirini tamamlamak amacıyla kullanılmış olup farklı anlamlar içermemektedir. Bu itibarla hizmet ve yardım ile anlatılmak istenenin, suçun ortaya çıkması yahut suç ortaklarının yakalanmasına vesile olma, katkı sağlama olduğu söylenebilecektir.⁷¹⁶

1.2.2.4 Hizmet ve Yardımın, Suçun Resmi Makamlar Tarafından Öğrenilmesinden Sonra Ancak Mahkemece Hüküm Verilmesinden Önce Yapılması Gerekliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken dördüncü şart failin bu hizmet ve yardımının, yani etkin olarak gösterdiği pişmanlık duygusunun, suçun resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden sonra ancak mahkemece hüküm verilmesinden önce yapılması gerekmektedir. Eğer resmi makamlar tarafından suç öğrenilmezden önce bir bildirim yapılacak olursa, diğer şartların da bulunması durumunda 192. maddenin birinci fıkrasındaki cezayı kaldıran etkin pişmanlık halinin uygulanması gündeme gelecektir.

Bu fıkrada düzenlenen etkin pişmanlık hali, uygulamada en sık karşılaşılan görünümünden biridir. Genelde şüpheli öncesinde ikrarda bulunmayıp kolluk kuvvetleri tarafından uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirildikten sonra hizmet ve yardımda bulunmaktadır. Burada değerlendirilmesi gereken husus, failin verdiği

⁷¹⁴ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 169.

⁷¹⁵ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2016/10-236, K: 2019/55.

⁷¹⁶ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 172.

bilgilerin kayda değer olup olmadığıdır. Konu ile alakalı değerlendirme Hizmet ve Yardımın Sonuca Etkili ve Faydalı Olması Gerekliliği (1.2.2.6) başlığında yapılacaktır.

Failin etkin pişmanlık gösterdiği an ile yetkili mercilerin suçu öğrenme anı eş zamanlı olabilmektedir. Böylesi durumlarda failin içinde bulunduğu durum ve gönüllülük esası gibi diğer şartların yanında suçun yetkili mercilerce mi önce öğrenildiği fail tarafından mı önce bildirildiği hususunun çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Zira yetkili mercilerin önce öğrenmesi durumu söz konusu değilse TCK m. 192/1'in uygulanması gerekecektir. Yargıtay'ın da görüş ve uygulaması bu yöndedir.⁷¹⁷

Kural olarak resmi makamlar tarafından suçun öğrenilmesi halinde CMK m. 158/5 gereğince bu durumun tutanağa geçirilmesi gerekmektedir. Ancak eş zamanlı öğrenme ve bildirim olaylarında yazılı belge oluşturmak her zaman mümkün olmadığından olayların gelişim süreci dikkatle değerlendirmeli ve hükmün uygulanıp uygulanmayacağı ona göre belirlenmelidir. Konuya verilebilecek en güzel örnek, failin aranacağını anladığı veya öğrendiği anda, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bulunacağını düşünmesi nedeniyle söz konusu maddeleri yetkililere teslim ettiği durumda etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağıdır. Birkaç ihtimal dâhilinde bu hususun değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Yargıtay 20. Ceza dairesi, *sanığın yol kenarında park halinde bulunan aracından yoğun şekilde esrar kokusu geldiğini fark eden kolluk görevlilerinin araç çevresinde araştırma yaptıkları ve aracın 20 metre gerisinde yol kenarına atılmış çuvallar içinde suça konu uyuşturucu maddeleri ele geçirdikleri, bunun üzerine sanığa sorduklarında, sanığın çuvalları kendisinin attığını beyan ettiği olayda, sanığın bu beyanının etkin pişmanlık niteliğinde bir yardım sayılamayacağına karar vermiştir.*⁷¹⁸ Bir diğer olayda benzer şekilde, *ele geçen uyuşturucu paketlerinin sarılı olduğu alüminyum folyolar üzerinde S.G.'nin parmak izinin tespit edilmesinden sonra M.'nin uyuşturucu paketlerinin S.G.'ye ait olduğunu beyan etmesini, tek*

⁷¹⁷ Yargıtay CGK, T: 22.01.2019, E: 2017/10-2, K: 2019/42.

⁷¹⁸ Yargıtay 20. CD, T: 16.11.2016, E: 2016/1727, K: 2016/5533.

başına TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasındaki etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektirecek nitelikte hizmet ve yardım olarak kabul etmemiştir.⁷¹⁹

Buna karşılık Yargıtay 10. Ceza Dairesi, *yapılan istihbari çalışmalar sonucunda uyuşturucu madde sattığı duyumu alınan sanıkla telefonla irtibata geçildiği ve fiziki takibe alınarak yakalandığı, kendisinde uyuşturucu madde ele geçmediği, alışveriş yaparken de görülmediği halde, çalılıklar arasına gizlediği ve kolayca bulunacak konumda olmayan uyuşturucu maddeleri sakladığı yeri gösterip görevlilere teslim eden sanığın eylemini, suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiğinden bahisle TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasındaki etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektirecek nitelikte kabul etmiştir.⁷²⁰ Görüleceği üzere böylesi durumlarda failin hareketindeki duygu ve düşüncesi, yetkili mercilerin olaya hâkimiyeti ve delillerin tespit edilebilme ihtimali gibi hususlar önem arz etmektedir.*

192. maddenin gerekçesinde, hizmet ve yardımın mahkeme tarafından hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerektiği belirtilmiştir.⁷²¹ Buradaki hükmün, mahkemece verilen ilk hükmü ifade etmediğini, ilk derece mahkemesince verildiği halde bozulup yeniden karar verilmesi için mahkemesine gönderilen dosyalarda, şartları sağlaması halinde sanık hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabileceğini düşünen yazarlar da bulunmaktadır.⁷²²

1.2.2.5 Hizmet ve Yardımın, Suçun Ortaya Çıkmasına ya da Diğer Suç Ortaklarının Yakalanmasına Yönelik Olması Gerekliliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken beşinci şart failin hizmet ve yardımının, kendi işlediği ya da bir başka suç ortağının işlediği suçun ortaya çıkmasına ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına önemli ölçüde hizmet ve yardım etmesidir.

⁷¹⁹ Yargıtay 20. CD, T: 27.02.2017, E: 2016/358, K: 2017/1365.

⁷²⁰ Yargıtay 10. CD, T: 16.06.2009, E: 2009/3252, K: 2009/11774. Benzer yöndeki kararlar için bk. Yargıtay 10. CD, T: 14.03.2007, E: 2007/107, K: 2007/3034. Yargıtay 10. CD, T: 18.02.2008, E: 2006/6660, K: 2008/2576. Erzurum BAM 3. CD, T: 09.02.2017, E: 2017/54, K: 2017/131.

⁷²¹ 5237 S. TCK m. 192 Gerekçesi.

⁷²² AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 487.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi açık kimliğini bilmediği bir kişiden aldığını söylemesi yahut hayalî isimler uydurması veya önceden uyuşturucu işine karıştığını bildiği sabıkalı birilerinin adını vermesini etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması için yeterli görmemiştir.⁷²³

1.2.2.6 Hizmet ve Yardımın, Sonuca Etkili ve Faydalı Olması Gerekliliği

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için sağlanması gereken altıncı ve sonuncu şart ise failin vermiş olduğu bilgilerin doğru, yapmış olduğu hizmet ve yardımın sonuca etkili ve faydalı olması gerekmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, failin bildirdiği kişilerin yakalanmış ise mahkûm edilmesi, yakalanamamışlarsa da kimlikleri ve varlıklarının tespit edilmesi, failin bildirdiği kişilere suç atması için bir nedeninin bulunup bulunmadığı hususlarının araştırılması ve herhangi bir neden bulunamaması, ihbar edilen kişilerin suçluluğu diğer delillerle birlikte kabule yeterli olması durumlarında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir.⁷²⁴

2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Yargılamaya İlişkin Hususlar

Çalışmamızın bu bölümünde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda yargılamaya ilişkin hususlar mercek altına alınacaktır. Suçun karşılığında uygulanacak ceza ve güvenlik tedbirleri, soruşturma ve kovuşturma usul ve esasları, zamanaşımı süreleri ile uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçundan dolayı yabancı mahkemelerden alınan cezaların mahsubu bu başlıkta yer alan inceleme konularıdır.

2.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Yaptırımları

En geniş ve genel anlamıyla yaptırım, bir hukuk kuralının ihlaline gösterilen yasal tepkidir.⁷²⁵ Suç teşkil eden haksızlıklara bağlanan hukuki sonuçlar ile bu sonuçların çeşitleri ve uygulama şartları, yaptırımın konusunu oluşturmaktadır.⁷²⁶

⁷²³ Yargıtay CGK, T: 20.12.2018, E: 2016/10-1014, K: 2018/664.

⁷²⁴ Yargıtay CGK, T: 24.01.2019, E: 2016/10-236, K: 2019/55.

⁷²⁵ ERCAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 229.

Ceza kanunumuzun sistematüğinde yaptırımdan anlaşılması gereken ceza ve güvenlik tedbirleridir.⁷²⁷ TCK'nın "Yaptırımlar" başlıklı üçüncü kısmının altında yer alan birinci bölümde cezalar, ikinci bölümde ise güvenlik tedbirleri düzenlenmiştir. Bu konu çalışmamızda da aynı esasa göre başlıklandırılıp incelenecektir.

2.1.1 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Cezalar

Arapça kökenli bir kelime olan ceza, karşılık anlamına gelmektedir.⁷²⁸ Cezanın terim anlamı ise konumuz açısından, suç karşılığında uygulanan yaptırım şeklinde kısaca tanımlanabilmektedir.⁷²⁹ Daha detaylı bir ifade ile suç oluşturan hareketi dolayısıyla fail hakkında yargı makamları tarafından hükmedilecek mahkûmiyet kapsamında ıslahı ve önlemeyi sağlama amacı taşıyan ve ancak kanunla ihdas edilebilen ızdırıp verici ve korkutucu müeyyideye ceza denilmektedir.⁷³⁰ Bir başka anlatımla ceza, insanlık tarihindeki ikiz kardeşi olan suça, toplumsal otoritenin verdiği tepkidir.⁷³¹

Ceza uygulamasındaki esas amaç, davranış kurallarına aykırı hareket ederek kusurlu duruma düşen kişinin, söz konusu eyleminin hangi davranış normlarına uygun düşmediğini, neden kusurlu ve sorumlu sayıldığını hissettirerek içine düştüğü bu kusurlu halden kurtulmasını ve tekrar toplumsal hayata katılmasını sağlamaktır. Suç teşkil eden davranış kurallarına uygun hareket etmeyenlerin cezalandırılmasının, toplumdaki diğer bireyler üzerinde korkutucu ve caydırıcı bir etkisi bulunmakta, bu sayede suç işlemekten onları alıkoymaktadır.⁷³²

TCK'da suç karşılığında yaptırım olarak uygulanacak olan cezalar, hapis cezaları ve adli para cezaları olarak ikiye, hapis cezaları da kendi içinde

---

⁷²⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 467.

⁷²⁷ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 486.

⁷²⁸ Mustafa AVCI, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2018, C. 1, s. 19 vd.

⁷²⁹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 487.

⁷³⁰ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 726.

⁷³¹ AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, s. 4.

⁷³² Murat AKSAN, *Ceza Mahkumiyetine Bağlı Hak Yoksunlukları*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007, s. 21.

ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ve süreli hapis cezaları olmak üzere üçe ayrılmıştır. (TCK m. 45, 46)

Ağırlaştırılmış müebbet, hükümlünün hayatı boyunca devam edecek olup sıkı güvenlik rejimine göre çektirilecek olan hapis cezası, müebbet ise hükümlünün hayatı boyunca devam eden hapis cezası türüdür. (TCK m. 45, 46) Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasına kısa süreli hapis cezası denilmekte iken kanunda açıkça belirtilmeyen hallerde süreli hapis cezası bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamayacaktır. (TCK m. 49/1-2)

Adli para cezası, suçlunun malvarlığına yönelmiş bir yaptırım türüdür.⁷³³ 5237 sayılı TCK ile kabul edilen ve gün para cezası sistemi olarak da adlandırılan adli para cezasında gün üzerinden bir belirleme yapılmaktadır.⁷³⁴ Buna göre mahkeme tarafından belirlenecek tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağ, hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenecektir. (TCK m. 52/1) Kişinin sosyal, ekonomik ve şahsi durumu göz önünde bulundurularak belirlenecek olan adli para cezasının miktarı, her bir gün için yirmi Türk Lirasından az, yüz Türk Lirasından fazla olamayacaktır. (TCK m. 52/2)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından kanunda öngörülen hem hapis hem de adli para cezalarının oldukça ağır ve caydırıcı olduğu görülmektedir. Elbette bunun sebebi, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin neden olduğu zarar ve tehlikelerin ciddiyet ve boyutudur.⁷³⁵

Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere kazanç elde etmek amacıyla işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından hapis cezası ile yetinilmeyip ilave olarak adli para cezasına da hükmedilmiş olması, kanun koyucunun bu konuya verdiği önemi göstermektedir. Zira bu suçun işlenmesi sonucunda ne kadar kazanç elde edildiği çoğu zaman belirlenememekte, dolayısıyla elde edilen kazancın müsaderesi de mümkün olamamaktadır. Ayrıca az miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin çok büyük parasal değerler ifade ettiği de göz

⁷³³ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 739.

⁷³⁴ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 114.

⁷³⁵ YURTCAN, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları (Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar)*, s. 13.

önünde bulundurulduğunda mezkûr suçun karşılığı olarak hapis cezasının yanı sıra adli para cezasına da hükmedilmesi uygun görülmüştür.⁷³⁶

Bu genel açıklamalardan sonra 188. maddede düzenlenen suçlar bakımından ihdas edilen cezaların incelemesine geçilmektedir.

2.1.1.1 TCK m. 188/1’de Düzenlenen Suçların Cezaları

TCK m. 188/1’de uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, ithal eden veya ihraç eden kişiye yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası verileceği öngörülmüştür. (TCK m. 188/1)

Fıkranın ilk halinde, hükmolunacak hapis cezasının sadece alt sınırı “on yıldan az olmamak üzere” ve adli para cezasının da sadece üst sınırı “yirmi bin güne” kadar belirlenmiştir. Zaman içerisinde 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile “yirmi yıldan otuz yıla kadar” olacak şekilde hapis cezasının üst sınırı ve 15.08.2017 tarih ve 694 sayılı KHK’nın 137. maddesi ile “iki bin gün” olacak şekilde adli para cezasının da alt sınırı belirlenmiş, günümüzdeki halini almıştır.

Dolayısıyla hem hapis hem de adli para cezasının alt ve üst sınırları kanunda açıkça belirlendiği için harici bir hesaplama yapılmasına gerek kalmamıştır. Netice itibarıyla hâkim 188. maddenin birinci fıkrasındaki suçu isleyen faili temelde yirmi ila otuz yıl arası hapis cezası ve iki bin ila yirmi bin gün arası da adli para cezasıyla cezalandıracaktır.

Burada belirlenecek cezanın temel ceza olduğu ifade edilmelidir. Hâkimin, suç için kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırlarından ilk aşamada ne kadarının ne şekilde alınacağını tespit etmesine temel cezanın belirlenmesi, tespit ettiği bu cezaya da temel ceza denilmektedir.⁷³⁷

Hâkim temel cezayı, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında belirleyecektir. Bu belirlemeyi yaparken de suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, suçun işlenmesi ile meydana gelen zarar veya

⁷³⁶ 5237 S. TCK m. 188 Gerekçesi.

⁷³⁷ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 41.

tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saikini göz önünde bulundurmalıdır. (TCK m. 61/1)

Temel cezanın belirlenmesi aşamasında TCK m. 61/1’de tahdidi olarak sayılan bu kriterler haricinde bir gerekçe ile ceza tayin edilemeyecektir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında sanığın sabıka kaydındaki geçmiş hükümlülükleri ile bu hükümlülüklerin nitelik ve sayısının temel cezanın belirlenmesi ölçütleri arasında bulunmadığından alt sınırdan uzaklaşma gerekçesi olarak kullanılamayacağını, ancak failin kastının ağırlığı belirlenirken hâkim tarafından göz önüne alınabileceğini belirtmiştir.⁷³⁸

Temel ceza belirlendikten sonra suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin bulunması durumunda, temel cezada önce artırım sonra indirim yapılacaktır. (TCK m. 61/4) Bu artırım ve indirimler neticesinde sanığa verilecek sonuç ceza, temel cezadan farklı olacaktır.

Temel ceza bakımından hem hapis hem de adli para cezasında alt ve üst sınır belirleyen TCK, artırım ve indirim uygulamalarından sonra ulaşılabilecek sonuç ceza bakımından sadece süreli hapis cezaları için üst sınır belirlemiştir. Buna göre süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı belirlenecek sonuç ceza, otuz yıldan fazla olamayacaktır. (TCK m. 61/7) Farzımuhal sanığa verilecek hapis cezasında sonuç ceza otuz iki yıl çıksa bile hâkim tarafından bu ceza otuz yıla çekilecektir. Elbette müebbet veya ağırlaştırılmış müebbet gerektiren durumlarda böyle bir sınırlama bulunmamaktadır.⁷³⁹

Tüm bu açıklamalardan sonra 188. maddenin birinci fıkrasındaki suçu işleyen fail için temel cezanın alt sınırı yirmi yıl iken sonuç cezanın üst sınırı otuz yıl hapis cezasıdır.

2.1.1.2 TCK m. 188/3’de Düzenlenen Suçların Cezaları

TCK m. 188/3’de uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulduran kişiye on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adlî para cezası verilmesi

⁷³⁸ Yargıtay CGK, T: 11.02.2014, E: 2013/8-105, K: 2014/55.

⁷³⁹ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 67.

öngörülmüştür. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması durumunda madde veren veya satan kişinin hükmolunacağı hapis cezasının on beş yıldan az olamayacağı düzenlenmiştir. (TCK m. 188/3)

Fıkranın ilk halinde, suçun oluşumuna sebebiyet veren hareket unsurlarından “sevk etmek” düzenleme kapsamında değilken 29/6/2005 tarih ve 5377 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle kapsama dâhil edilmiştir. Yine fıkranın ilk halinde hükmolunacak hapis cezasının hem alt hem de üst sınırı “beş yıldan on beş yıla kadar” ve adli para cezasının da sadece üst sınırı “yirmi bin güne” kadar belirlenmiştir. Zaman içerisinde 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile “on yıldan az olmamak üzere” hapis cezasının sadece altı sınırı ve 15.08.2017 tarih ve 694 sayılı KHK’nın 137. maddesi ile “bin gün” olacak şekilde adli para cezasının da alt sınırı belirlenmiş, günümüzdeki halini almıştır.

Dolayısıyla adli para cezasının alt ve üst sınırları kanunda açıkça belirlendiği için harici bir hesaplama yapılmasına gerek kalmamıştır. Ancak fıkranın son halinde hapis cezasının üst sınırı belirtilmediğinden dolayı TCK m. 49/1’de yer alan “*Sürelî hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.*” hükmü gereğince üst sınır belirlemesi yapmak gerekmektedir. Buna göre üst sınırı belirtilmeyen durumlarda hapis cezası yirmi yıldan fazla olamayacağından dolayı “on yıldan az yirmi yıldan fazla” hapis cezasına hükmedilemeyecektir. Netice itibarıyla hâkim, 188. maddenin üçüncü fıkrasındaki suçu isleyen faili temelde on ila yirmi yıl arası hapis cezası ve bin ila yirmi bin gün arası da adli para cezasıyla cezalandıracaktır. Elbette yargılama sonucunda artırım nedenlerinin bulunması halinde bu ceza yükselebilecek ancak her halde sonuç ceza otuz yılı geçemeyecektir.

TCK m. 188/3 ile alakalı son olarak 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde, madde veren veya satan kişinin hükmolunacak hapis cezasının alt sınırı on beş yıl olarak belirlendiğinden bu nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda fail on beş yıl ile yirmi yıl arası hapis cezasına çarptırılacaktır. (TCK m. 188/3)

2.1.1.3 TCK m. 188/7’de Düzenlenen Suçların Cezaları

TCK m. 188/7’de uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, aynı zamanda imal veya ithali

resmi makamların iznine bağı olan maddeleri ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan yahut ihraç eden kişiye sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası verilmesi öngörülmüştür. (TCK m. 188/7)

Fıkranın ilk halinde, suçun oluşumuna sebebiyet veren hareket unsurlarından “sevk etmek” düzenleme kapsamında değilken 29/6/2005 tarih ve 5377 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle kapsama dâhil edilmiştir. Yine fıkranın ilk halinde hükümlenilecek hapis cezasının sadece alt sınırı “dört yıldan az olmamak üzere” ve adli para cezasının da sadece üst sınırı “yirmi bin güne” kadar belirlenmiştir. Zaman içerisinde 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile hapis cezasının yine sadece altı sınırı “sekiz yıldan az olmamak üzere” ve 15.08.2017 tarih ve 694 sayılı KHK’nın 137. maddesi ile “bin gün” olacak şekilde adli para cezasının da alt sınırı belirlenmiş, günümüzdeki halini almıştır.

Dolayısıyla adli para cezasının alt ve üst sınırları kanunda açıkça belirlendiği için harici bir hesaplama yapılmasına gerek kalmamıştır. Ancak fıkranın son halinde hapis cezasının üst sınırı belirtilmediğinden dolayı TCK m. 49/1’de yer alan “*Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.*” hükmü gereğince üst sınır belirlemesi yapmak gerekmektedir. Buna göre üst sınırı belirtilmeyen durumlarda hapis cezası yirmi yıldan fazla olamayacağından dolayı “sekiz yıldan az yirmi yıldan fazla” hapis cezasına hükmedilemeyecektir. Netice itibarıyla hâkim, 188. maddenin yedinci fıkrasındaki suçu isleyen faili temelde sekiz ila yirmi yıl arası hapis cezası ve bin ila yirmi bin gün arası da adli para cezasıyla cezalandıracaktır. Elbette yargılama sonucunda artırım nedenlerinin bulunması halinde bu ceza yükselebilecek ancak her halde sonuç ceza otuz yılı geçemeyecektir.

2.1.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Güvenlik Tedbirleri

Ceza kanunumuzun amacı, suçluların cezalandırılması değil, yeniden suç işlenmesinin önlenmesidir. Ceza ve güvenlik tedbirleri, bu amaç doğrultusunda

düzenlenmiştir. (TCK m. 1) Suçların önlenmesi ile hem suçlu topluma kazandırılmış olacak hem de toplum savunulmuş olacaktır.⁷⁴⁰

Güvenlik tedbirleri, suç işleyen kişilerin ıslahı ve yeniden topluma kazandırılması ile onlardan, eylemlerinden ve kullandıkları araçlardan doğan tehlikeleri önlemek amaçları doğrultusunda öngörülen yaptırımlardır.⁷⁴¹

Bu yaptırımlar, TCK'nın üçüncü kısmının ikinci bölümünde yer alan 53 ve devamı maddelerinde yer almıştır. Belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakma, eşya ve kazanç müsaderesi, çocuklara ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, mükerrirler ve özel tehlikeli suçlular hakkında güvenlik tedbirleri, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri ile alkol ve uyuşturucu bağımlısı kişiler hakkında güvenlik tedbirleri şeklinde kategorize edilmiş ve ayrı ayrı maddelerde düzenlenmiştir. (TCK m. 53-60) Bunların yanında sürücü belgesi geri alma, çek keşide etmekten men etme yahut bankanın kurucu ortağı olunmasını engelleme şeklinde özel kanunlarda yer alan güvenlik tedbirleri de bulunmaktadır.⁷⁴²

TCK'nın "Belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" başlıklı 53. maddesinin ilk fıkrasına göre fail, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak; sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden, TBMM üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten, seçme ve seçilme ehliyetinden, velayet hakkından, vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan, vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan ve bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun bırakılmaktadır. (TCK m. 53/1) Bununla beraber fail hakkında hükmedilen bu güvenlik tedbiri kalıcı değildir. Fail, TCK m. 53/2'ye göre işlediği suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları

⁷⁴⁰ SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 538.

⁷⁴¹ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 905.

⁷⁴² BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 1217.

kullanamayacak, infaz tamamlandıktan sonra güvenlik tedbirleri de kendiliğinden sona erecektir.⁷⁴³

Hem toplumun korunması hem de kişinin korunup iyileştirilmesi amaçlarını taşıyan güvenlik tedbirlerinin, uygulama çeşidine göre etkileri de değişmektedir. Farzımuhal, mükerrirlere özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanmasındaki amaç toplumun tehlike arz eden kişiden korunması iken uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına uygulanan güvenlik tedbirleri ile amaçlanan hem toplumun korunması hem de kişinin bağımlılıktan kurtarılarak iyileştirilmesidir.⁷⁴⁴

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenleyen 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 3. maddesinde, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amacın öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanuna, nizama ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk bilincinde bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak olduğu belirtilmiştir. (CGTİK m. 3)

Suç işleyen uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarının, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşlarında, bağımlılıklarından kurtulana kadar tedavi altına alınmasına karar verilmelidir.⁷⁴⁵ Bu güvenlik tedbiri, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulu tarafından tedbir uygulanan kişiler için düzenlenecek raporun mahkemeye sunulması neticesinde hâkim kararıyla serbest bırakılana kadar devam edecektir. (TCK m. 57/7)

Yasa dışı uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edilen, satılan, kullanılan veya bulunduran yerlerin faaliyetten men edileceği, kanunda belirlenen süreler dâhilinde tekrarının yaşanması durumunda çalışma ve iş yeri açma ruhsatlarının iptal edileceği PVSK m. 8'de hükme bağlanmıştır.

⁷⁴³ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 372.

⁷⁴⁴ AKSAN, *Ceza Mahkumiyetine Bağlı Hak Yoksunlukları*, ss. 25–26.

⁷⁴⁵ Nurullah KUNTER, Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı İstanbul: Beta Yayıncılık, 2008, s. 919.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında TCK m. 60'da düzenlenen tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilecektir. (TCK m. 189) Buna göre bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûmiyet halinde, TCK m. 60/1 uyarınca tüzel kişinin izninin iptaline karar verilecektir. Benzer şekilde aynı maddenin ikinci fıkrasına göre yararına suç işlenen tüzel kişi hakkında müsadere hükümleri de uygulanacaktır. Ancak 188. maddede düzenlenen suçlar, tüzel kişi faaliyeti çerçevesinde işlenmemiş ise TCK m. 189 yollaması ile TCK m. 60'da yer alan güvenlik tedbirlerine hükmolunmayacaktır.⁷⁴⁶

Kanunda düzenlenen güvenlik tedbirlerinden biri de müsadere'dir. Arapça bir kelime olan müsadere, “meydana çıkmak, doğmak, kaynaklanmak ve sadır olmak” anlamlarına gelen “südur” kökünden türemiş olup kelime anlamı olarak “zoralmı, zapt, elkoyma” manasına gelmektedir.⁷⁴⁷ Ceza Hukuku bağlamında ise müsadere, devletin bizatihi suç teşkil eden yahut bir suçla ilgili olan şeye el koymasındır.⁷⁴⁸ Daha detaylı bir tanım gerekecek olursa müsadere; üretimi, taşınması, alım satımı ve bulundurulup kullanılmasının bizatihi suç teşkil ettiği yahut bu şekilde olmasa da kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya kullanıma tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen, niteliği itibarıyla kamu sağlığı ve güvenliği ile genel ahlak açısından tehlike barındıran eşyanın veya bu yollarla elde edilen ekonomik kazancın mülkiyetinin devlete geçmesine vesile olan güvenlik tedbiridir.⁷⁴⁹

⁷⁴⁶ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 83.

⁷⁴⁷ “Müsadere”, *Güncel Türkçe Sözlük*, (31.03.2019), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ca07da1f3c561.45639368.

⁷⁴⁸ Öykü D. AYDIN, “Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasası'nda Müsadere”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 43, S. 1 (1993), s. 145, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/629605>.

⁷⁴⁹ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 578.

Müsaderenin amacı da diğer güvenlik tedbirlerinde olduğu gibi yeni suçların işlenmesinin önlenmesidir.⁷⁵⁰ Bu nedenle genel af, şikâyetten vazgeçme ve zamanaşımı süresinin dolması nedenleriyle davanın düşürüldüğü yahut beraat kararı verildiği zamanlarda, ele geçirilen suç eşyasının bizatihi suç teşkil etmediği ve suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlandığı halde kamu sağlığı ve güvenliği ile genel ahlak açısından tehlike arz etmediği hallerde müsadereye hükmedilmeyecektir. Buna karşılık gönüllü vazgeçme ve teşebbüs hallerinde, o aşamaya gelene kadar suçta kullanılan eşyalar müsadere edilecektir.⁷⁵¹

Bir ceza hukuku yaptırımı olan müsadere, kazanç müsadere ve eşya müsadere şeklinde iki başlık altında incelenmektedir.⁷⁵² Türk Ceza Kanunu'nda da bu ayırım kabul edilmiş ve 54. maddede eşya müsadere, 55. maddede kazanç müsadere düzenlenmiştir.

Eşya müsadere, iyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan ya da suçun işlenmesine tahsis edilen veya suçtan meydana gelen eşyanın devletin mülkiyetine geçirilmesidir. (TCK m. 54/1) Suçta kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan eşya ile anlatılmak istenen, işlenecek suç için gerekli olan yahut suçun işlenmesini kolaylaştıran veya suç ile amaçlanan neticenin meydana gelmesine katkı sağlayan, fail tarafından suçun işlenmesinde yararlanılan veya yararlanılması düşünülerek hazırlanan ve suçun maddi konusu dışında kalan eşyalardır. Hassas terazi, ısıtıcı, kazan, ambalaj malzemeleri, kepeç, eldiven ve katkı maddeleri gibi eşyalar bu kabildendir. Suçun işlenmesinden elde edilen eşya ise önceden mevcut olmadığı halde suçun meydana getirdiği eşyadır.⁷⁵³

⁷⁵⁰ AYDIN, “Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasası’nda Müsadere”, ss. 143–44.

⁷⁵¹ BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, ss. 1244–45.

⁷⁵² ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 820. Güngör ve Kınacı müsadereyi genel müsadere ve özel müsadere olmak üzere iki ayırmış; genel müsadereyi suçla ilgili olup olmadığına bakılmaksızın suçlunun taşınır taşınmaz tüm malvarlığı üzerindeki haklarının devlete geçirilmesi şeklinde, özel müsadereyi de sadece işlenen suçla alakalı eşyalar üzerindeki haklarının devlete geçirilmesi şeklinde tanımlamışlardır. Ayrıca hukukumuzda genel müsadere söz konusu olmadığı, özel müsadere usullerinin geçerli olduğu belirtilmiştir. GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 748. Benzer yöndeki izahat için bk. AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, s. 145.

⁷⁵³ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, ss. 748–49.

Maddede iyi niyeti korunan üçüncü kişiler suçun işlenmesine iştirak etmeyen ve suçun işlendiğinden yahut işleneceğinden de haberdar olmayan kişilerdir. Bir başka ifade ile iyi niyetli kişi suça bulaşmamış olmalıdır. Yani kendine ait eşyanın, işlenen yahut işlenecek olan suçla ilişkilendirilmiş olduğundan hiçbir şekilde haberdar olmaması gerekmektedir.⁷⁵⁴

Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşyanın kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlike oluşturması durumunda müsadere edileceği de kanunda açıkça düzenlenmiştir. (TCK m. 54/1) Aynı şekilde üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyanın müsadereye tabi tutulacağı maddenin dördüncü fıkrasında hükme bağlanmıştır. (TCK m. 54/4) Suçta kullanılan yahut kullanılmak üzere hazırlanan veya suçtan meydana gelen eşyanın, özellikle suçlunun da mahkûmiyetine rağmen müsadere edilmemesi, onun yeni bir suçta kullanılma ihtimaline yahut sürekli tehlike oluşumuna neden olabilecektir. Bu açıdan bakıldığında müsadereenin önleyici etkisi görülmektedir.⁷⁵⁵

Müsadereye tabi eşyanın ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılınması halinde bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilecektir. (TCK m. 54/2) Sadece bazı kısımlarının müsadere edilmesi gereken eşyanın, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise yalnızca bu kısmın müsadere edilmesine karar verilecektir. (TCK m. 54/5) Nihayet müsaderesi gereken eşyaya birden fazla kişi paydaş ise sadece suça iştirak eden kişinin payı müsadere edilecektir. (TCK m. 54/6)

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretilmesi, bulundurulması, kullanılması, taşınması ve alım satımının bizatihi suç teşkil etmesinden dolayı TCK'nın 54. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca müsadere edilmeleri gerekmektedir. Zira mezkûr maddede üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyanın müsadere edileceği sarih bir şekilde düzenlenmiştir. (TCK m. 54/4) Bu nedenle sanıklar beraat etmiş olsa bile bulundurulması, kullanılması, taşınması ve alım satımı müstakil olarak suç teşkil eden uyuşturucu veya uyarıcı

⁷⁵⁴ Tahir Hami TOPAÇ, "Eşya Müsaderesi (TCK. 54)", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 2 (2013), s. 62, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155540>.

⁷⁵⁵ AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, s. 135.

maddelerin müsaderesine karar verilmesi gerekmektedir.⁷⁵⁶ Benzer şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesinde kullanılan yahut suçun işlenmesine tahsis edilmiş olan araç ve gereçlerin de iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak şartıyla TCK'nın 54. maddesinin ilk fıkrası uyarınca müsadere edilmeleri gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanıldığından dolayı izinsiz yetiştirilmesi yasak olan bitkilerin izin (ruhsat) almaksızın yetiştirilmesi durumunda, söz konusu bitkilerin müsadere edilmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir.⁷⁵⁷

Suçta kullanılan eşya, orantılılık ilkesi çerçevesinde müsadere edilmelidir. Müsadere edilecek olan eşyanın değeri ile işlenen yahut işlenmek istenen suçun meydana getirdiği ya da getireceği zarar veya tehlikenin boyutu ve söz konusu eşyanın bu suçun işlenmesindeki katkısı arasında makul bir ölçünün bulunması orantılılık ilkesini ifade etmektedir.⁷⁵⁸ Bu ilkeye uymayan durumlarda kanun koyucu suçta kullanılan eşyanın müsadere edilip edilmeyeceği hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanımıştır.⁷⁵⁹ Bu durum TCK'nın 54. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir.*” şeklinde ifade edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, suçta kullanılan eşya ile ihlal edilen normun yoğunluğu arasında makul bir ölçünün bulunması gerektiğidir. Gizli bölmesinde 10 gr eroin maddesinin saklanmakta olduğu bir gemi veya evin müsadere edilmesi durumunda bu ölçü makul sayılamayacağından orantılılık ilkesine aykırılık oluşacaktır. Ancak bodrumunun veya odalarından birkaçının eroin imalathanesi haline getirildiği, ayrıca bahçesine açılan kuyu ve çukurlarda da imalat için gereken ham maddelerin muhafaza edildiği bir eve taşınmazlara özgü şekilde el koyularak devredilmesini önleyecek şekilde tapuya şerh düşülmesi ve sonunda da müsadere edilmesi durumunda, ihlal edilen

⁷⁵⁶ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 79.

⁷⁵⁷ TOPAÇ, “Eşya Müsaderesi (TCK. 54)”, s. 61.

⁷⁵⁸ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 756.

⁷⁵⁹ YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 373.

normun koruduğu hukuki değer yoğunluğu ile suçta kullanılan evin müsaderesi arasında makul bir ölçü varsayıldığından dolayı orantılılık ilkesine aykırılık oluşmayacaktır. Zira son ihtimalde evin tümüyle suçta kullanıldığını kabul etmek gerekmektedir.⁷⁶⁰

Kazanç müsaderesi ise suçun işlenmesiyle elde edilen yahut suçun konusunu oluşturan veya suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi ya da dönüştürülmesi sonucunda ortaya çıkan ekonomik kazançların devletin mülkiyetine geçirilmesidir. (TCK m. 55/1) Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere el koyulmadığı yahut bunların merciine teslim edilmediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilecektir. (TCK m. 55/2) Ayrıca kazanç müsaderesi kararının verilebilmesi için maddi menfaatin, suçun mağduruna iade edilememesi gerektiği kanunda açıkça belirtilmiştir. (TCK m. 55/1) Dolayısıyla kazanç müsaderesinin, maddi menfaatin suçun mağduruna verilemediği hallerle sınırlı olduğu ve sadece bu ihtimalde uygulanabileceği kabul edilmektedir. Mağdura verilememe ise gerçekleşen olayda mağdurun da kusurlu olduğu durumlarda söz konusu olacaktır. Farzımuhal uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda sanığa menfaat sağlayan da kusurlu olduğundan dolayı, kendisine iadede söz edilemeyecek ve kazanç müsaderesine hükmedilebilecektir. Buradaki menfaatin, sadece suçun asli failine sağlanmış olması şart değildir. Suça iştirak edenlerden herhangi birine yahut üçüncü bir kimseye sağlanan menfaatin de müsaderesi gerekmektedir.⁷⁶¹

Tıpkı eşya müsaderesinde olduğu gibi iyi niyetin korunması kazanç müsaderesinde de istisna teşkil etmektedir. (TCK m. 55/3) Bu durum madde gerekçesinde *“Bu hükmün uygulanmasında mağdurun ve iyi niyetli üçüncü kişilerin hakları korunacak, bunlara ait maddî değerler kazanç müsaderesine tabi tutulmayacaktır.”* cümlesi ile ifade edilmiştir.⁷⁶² Gerekçede açıkça iyi niyetli kişilerin haklarının korunacağı ifade edildiği halde madde metninin eski halinde

---

⁷⁶⁰ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 757.

⁷⁶¹ BAKICI, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, s. 1305.

⁷⁶² 5237 S. TCK m. 55 Gerekçesi.

sadece mağdura vurgu yapılmıştı.⁷⁶³ Bundan dolayı 26.06.2009 tarih ve 5918 sayılı Kanunun ikinci maddesi ile eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun iyi niyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. (TCK m. 55/3)

Suçun işlenmesi ile elde edilen maddi menfaatler, işlenen suçtan sağlanan maddi yararlardır. Suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ise suçun işlenmesinden önce veya sonra ve suçun işlenebilmesi için faile sağlanan para veya mal gibi eşyalardır. Tüm bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi neticesinde elde edilen ekonomik kazançlar da müsadere kapsamındadırlar. Farzımuhal uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinden kazanılan para ile bir şirkete ortak olunmuş yahut hisse senedi alınmış ise TCK m. 55/1'e göre hisse senetleri ve şirketteki ortaklıktan elde edilen gelirlerin müsaderesine karar verilmelidir.⁷⁶⁴

Kazanç müsaderesi, müsadere edilecek şeyin niteliği bakımından eşya müsaderesinden ayrılmaktadır. Zira kazanç müsaderesinde, müsadereye konu olan şey eşya yahut para olabileceği gibi ekonomik anlamda değeri olan her türlü maddi menfaat veya bu değerlerin dönüştürüldüğü her türlü ekonomik kazanç da olabilmektedir.⁷⁶⁵ Özellikle ekonomik suçların saiki olan düşüncenin hedefini ortadan kaldırmak ve sağlanan haksız kazancın faile yeni güç ve imkânlar tanınmasından dolayı ileride yeniden suç işlenmesinin önüne geçmek bu yaptırımın amaçlarındandır.⁷⁶⁶

Suç işlemek suretiyle kazanç elde edilmesinin önüne geçilmesi amacıyla kabul edilen kazanç müsaderesi ile ekonomik kazanımlara yönelik suçlar engellenmek istenmiştir.⁷⁶⁷ Bu itibarla uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla mücadele noktasındaki en etkin yaptırımlardan birinin de kazanç müsaderesi olduğu

---

⁷⁶³ 5918 S. Kanun m. 2 Gerekçesi.

⁷⁶⁴ BAKICI, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, ss. 1304–5.

⁷⁶⁵ Erdal YERDELEN, *Yaptırım Olarak Devletin Mülkiyet Hakkına Müdahalesi (Müsadere-Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi)*, Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, 2010, s. 57.

⁷⁶⁶ AVCI, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, s. 137.

⁷⁶⁷ BAKICI, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 1303.

söylenebilmektedir. Zira bu suçlar ekonomik kazanç sağlamaya yönelik olarak işlenmektedir.⁷⁶⁸

2.2 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Yabancı Ülkelerden Alınan Cezaların Etkisi

Ceza kanunlarının ülke bakımında uygulanması noktasında çeşitli sistemler belirlenmiştir. Bunlardan birisi de evrensellik sistemidir. Adalet prensibi olarak da anılan bu sisteme göre, suç nerede ve kime karşı işlenmiş olursa olsun her devlet tarafından fail cezalandırılmalıdır. Bir başka ifadeyle Türkiye’de işlenirse de suçun fail ve mağduru vatandaş olmasa da Türk Ceza Kanunu’nun uygulanmasını gerektiren sisteme evrensellik sistemi denir.⁷⁶⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, TCK’nın “Diğer suçlar” başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen katalog suçlardandır. (TCK m. 13/1-e) Bu suçların yargılamasının Türkiye’de yapılabilmesi evrensellik ilkesine dayanmaktadır. Maddede tahdidi olarak yer verilen suçların yabancı ülkede işlenmesi halinde, o ülke tarafından yapılan yargılama sonucunda verilmiş bir hükmün bulunmaması durumunda Adalet Bakanının talebi ile Türk kanunları uygulanacaktır.⁷⁷⁰ Aynı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında hem yabancı ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmemiş olması hem de Adalet Bakanının talepte bulunması şartlarına çeşitli istisnalar tanınmıştır.

Esasında TCK m. 13/3’te yabancı ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmemiş olması şartına getirilen istisnalar dâhilinde uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları (TCK m. 188) bulunmamaktadır. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından dolayı yabancı ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş ise artık Türkiye’de bu suçtan yargılama yapılamaması gerekmektedir. Ancak ülkemiz açısından ihraç suçu oluşturan bir eylem, karşı ülke açısından da ithal suçunu oluşturuyor ise o ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olsa da ülkemizde

⁷⁶⁸ YERDELEN, *Yaptırım Olarak Devletin Mülkiyet Hakkına Müdahalesi (Müsadere-Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi)*, s. 57.

⁷⁶⁹ HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, ss. 91–92.

⁷⁷⁰ TAN, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, C. I, s. 294.

ihraç suçundan dolayı yargılama yapılabilecektir.⁷⁷¹ Bunun sebebi, Türkiye'nin taraf olduğu ve *aut dedere aut judicare/autpunire*⁷⁷² prensibine yer verilen uluslararası anlaşma ve sözleşme hükümleridir. Gerçekten halen yürürlükte olan Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin 36. maddesi ve 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme'nin 22. maddesi fail ve mağdurun Türk vatandaşı olmadığı ve suçun da Türkiye'de işlenmediği hallerde dahi Türkiye'ye yargılama yapma konusunda yükümlülük yüklemektedir.⁷⁷³ Sözleşmelerde uyuşturucunun çıkarıldığı ülkeye karşı ihraç, sokulduğu ülkeye karşı da ithal olmak üzere iki farklı suç işlendiği, dolayısıyla bir ülkenin verdiği kararın diğeri üzerinde belirleyici olmayacağı kabul edilmiştir.⁷⁷⁴⁷⁷⁵

Aynı suç nedeniyle faile tek ceza verilmesi olarak da ifade edilen *non bis in idem*⁷⁷⁶ kuralı, bir ceza muhakemesinin bir yargı ile neticelenmesi durumunda aynı suçtan dolayı aynı faile tekrar ceza davası açılmaması prensibini yansıtmaktadır. Bu prensibin uluslararası anlamda uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi için ya devletlerin tek taraflı çıkaracakları kanunlar ya da toplu akdedecekleri sözleşmeler aracılığı ile

⁷⁷¹ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 20–21.

⁷⁷² “Ya geri ver ya cezalandır” prensibi evrensellik ilkesinin dayanağıdır. Devletlerin yargı yetkilerine dair kabul edilen diğer sistemlerde, işlenen suç ile cezalandırılacak devlet arasında belli bir hukuki bağ olduğu halde yargılama yetkisindeki evrensellik ilkesinde herhangi bir bağ yoktur. Bu sistemde ortak değerlere yönelik işlenen suçların insanlık faydasına, sırf adaleti temin maksadıyla cezasız bırakılmaması gözetilmiştir. Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU, “Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 106 (2013), s. 133, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-106-1271>.

⁷⁷³ İzzet ÖZGENÇ, “Non Bis In Idem Kuralının Milletlerarası Değeri ve TCK.nun 10/A Maddesi Hükümüne İlişkin Değerlendirme”, *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 3 (2002), ss. 336–37, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/temmuz2002.pdf>.

⁷⁷⁴ KARAKAŞ DOĞAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, ss. 253–54.

⁷⁷⁵ Aksi yönde düşünce için bk. Durmuş TEZCAN, “Türk Ceza Kanunu’ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 49, S. 3 (1994), ss. 436–37, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/36503>.

⁷⁷⁶ BM MSHS m. 14/7: “Hiç kimse, bir ülkenin yasalarına ve ceza usulüne göre daha önce kesin olarak mahkûm olmuş ya da beraat etmişse, aynı fiil için yeniden yargılanamaz ve cezalandırılmaz.” “Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi”, s. 15, (21.03.2019), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0150.pdf>. SİDAS m. 9: “Talep edilen şahıs hakkında kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyetli makamlarınca iade talebine sebep olan bir veya birkaç fiilden dolayı nihaî olarak karar verilmiş ise iadeye cevaz yoktur. Kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyeti makamlarınca aynı fiil veya fiiller hakkında takibat yapılmamasına veya yaptıkları takibata son verilmesine karar verilmiş ise iade talebi ret olunabilir.” “SİDAS”, (21.03.2019), http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/suclularin_iadesi_ek/SUCLULARIN İADESİNE DAİR AVRUPA SÖZLEŞMESİ tur.pdf.

yabancı mahkemelerin yargılaması neticesinde hükme bağlanan fiil dolayısıyla yeniden yargılama yoluna gidilmeyeceği kabul edilmelidir.⁷⁷⁷ Nitekim günümüzde bazı çağdaş devletler tarafından, AİHS'nin Ek-7 Nolu Protokolünün 4. maddesinde⁷⁷⁸ ulusal nitelikte kabul edilen bu kural, uluslararası anlamda düzenlenip tatbik edilmektedir.⁷⁷⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında “non bis in idem” prensibine milletler arası sahada geçerlilik tanınmadığı belirtilse⁷⁸⁰ de karşı ülkede yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasının infaz⁷⁸¹ edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda mahkûm edilecek hapis cezasından mahsup edilmesi ile aynı fiilden dolayı iki kez cezalandırmanın önlenmesi istenmiş, bir diğer ifade ile hakkaniyetin sağlanması için non bis in idem kuralına getirilen istisna yumuşatılmaya çalışılmıştır.⁷⁸² Uluslararası alanda kısmen hayata geçirilmiştir. İki yargılama yapılsa da tek ceza verilmeye çalışılmıştır.

Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen sürenin, aynı suçtan dolayı Türkiye’de verilecek olan cezadan mahsup edileceği hususu, TCK m. 188/2’den ayrı olarak “Cezadan mahsup” başlığı ile TCK m. 16’da düzenlenmiştir.

⁷⁷⁷ İzzet ÖZGENÇ, “TCK’nun 5. Maddesine İlişkin Yargıtay’ın İki Farklı Kararının İncelenmesi: (Kesinleşmiş Yabancı Yargı Kararlarının Etkisi)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 51, S. 1–4 (1985), ss. 636–37, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95817>.

⁷⁷⁸ AİSH Ek (7) P. m. 4: *Aynı Suçtan İki Kez Yargılanmama ve Cezalandırılmama Hakkı* “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, s. 45, (20.03.2019), <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>.

⁷⁷⁹ Mustafa ÖZEN, “Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 1 (2010), s. 396, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_1_14.pdf.

⁷⁸⁰ 5237 S. TCK m. 188 Gerekçesi.

⁷⁸¹ En basit anlamıyla, mahkûmiyete ilişkin ceza ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi olarak tanımlanabilecek infaz, tutuklanmasına karar verilen sanığın yahut mahkûmiyetine karar verilen hükümlünün cezaevine götürülmesi veya adli para cezası verilmişse ödettirilmesi manalarını taşımaktadır. Ceza mahkemelerince verilen bu kararların yerine getirilmesine “infaz” denirken, hukuk mahkemelerinin kararlarının yerine getirilmesine “icra” denilmektedir. Mustafa AVCI, “Osmanlı İnfaz Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3–4 (2004), ss. 87–88, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262614>.

⁷⁸² Yargıtay 9. CD, T: 22.10.2015, E: 2015/8610, K: 2015/6770.

TCK m. 13'te yer alan evrensellik ilkesi gereğince yargılama hakkı, TCK m. 16'da yer alan cezadan mahsup ve TCK m. 188/1'de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç suçunun seçimlik olarak düzenlendiği hususları birlikte değerlendirildiğinde bir konu dikkatimizi çekmektedir.

Bilindiği üzere seçimlik hareketli suçlarda birden fazla seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi durumunda tek suçun oluşacağı kabul edilmiştir. Hatta seçimlik olarak sunulan hareketlerin tamamının birden yapılmış olması da durumu değiştirmeyecek, yine tek suçtan cezalandırma yoluna gidilecektir.⁷⁸³ Ancak TCK m. 188/2'de ülkemizden ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi ve buna göre yargılama yapıp hükmolunan cezanın infaz edilmesi durumunda, cezanın infaz olunan kısmının, ihraç nedeniyle Türkiye'de yapılacak yargılama sonucunda hükmolunacak cezadan mahsup edilmesi düzenleme altına alınmış ve uygulama bu yönde gelişmiştir.⁷⁸⁴

Netice itibariyle failin tek fiili hareketi sebebiyle iki farklı ülkede iki farklı yargılama yapıp iki farklı ceza verilmesi, yukarıda da ifade edildiği şekilde non bis in idem prensibinin askıya alınması olacağı gibi iki seçimlik hareketin yapılması ile tek suçun oluşacağı kuralını da ihlal niteliğindedir. Zira imal, ithal ve ihraç eylemleri TCK m. 188/1'deki suçun seçimlik hareketleridir. Dolayısıyla bunlardan birisi de yapılırsa tamamı da yapılırsa tek suç oluşması icap eder.⁷⁸⁵

TCK m. 188/2'deki düzenlemeye göre her şeyden önce ülkemizden ihraç edilen bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulunması gerekmektedir. Bu maddenin ihraç edildiği ülke tarafından, eylemin ithal olarak kabul edilmesi ve kanunlarında suç olarak öngörülmüş olması, bu sebeple de faile ceza verilmesi hatta infazının tamamlanmış, hiç değilse başlanmış olması gerekmektedir. Tüm bu ihtimaller gerçekleştiğinde fail, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç eyleminden dolayı

---

⁷⁸³ KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 112.

⁷⁸⁴ Yargıtay 10. CD, T: 23.06.2009, E: 2009/5801, K: 2009/12345.

⁷⁸⁵ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, s. 278.

ülkemizde yargılanıp ceza alırsa, yabancı ülkede aldığı cezanın infaz edilen kısmı bizim ülkemizde verilen cezadan mahsup edilebilecektir.⁷⁸⁶

Öğretideki bizim de katıldığımız bazı yazarlar tarafından, “uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülkeler açısından ithal olarak nitelendirilmesi” ibaresinin madde metninden çıkarılması gerektiği düşünülmektedir. Zira diğer ülkelerin söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ihracı eylemini ithal olarak nitelendirmemesi durumunda bu fıkranın uygulanma imkânı kalmamaktadır. Ayrıca mahsubu gereken ceza sadece ithal suçuna ilişkin olmamalıdır. Diğer ülkede ihraç suçundan dolayı verilen ceza da bu ihraç fiilinin devamı niteliğindeki ülkemizde oluşan ithal suçunun cezasından mahsup edilebilmelidir.⁷⁸⁷ Bundan dolayı ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler nedeniyle diğer ülkelerde hüküm verilmesi yeterli görülmeli ve “diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi” ibaresi madde metninden çıkarılmalıdır. Diğer görüşe göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile alakalı diğer ülkelerde verilen hükümler için TCK m. 13’teki evrensellik ilkesi çerçevesinde non bis in idem kuralına zaten geçerlilik tanınmaktadır. Bu sebeple ihraç ve ithaldeki fiilin bir bölümünün de ülkemizde işlenmiş olması durumuna özel olarak bu düzenlemenin bulunması yerindedir.⁷⁸⁸

Türkiye’de yapılacak yargılamada mahkeme, yabancı ülkede yapılan yargılama ve infaz evraklarını istemelidir.⁷⁸⁹ Eğer ki kırbaç veya el kesme gibi yabancı ülkede verilen cezanın infazı Türkiye’de mümkün değilse, ihraç suçundan dolayı Türkiye’de yapılan yargılama sonucunda kurulacak hükümde bu husus belirtilerek TCK m. 188/2’nin neden uygulanamadığı gösterilecektir.⁷⁹⁰

---

⁷⁸⁶ ÖNER, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, ss. 219–20.

⁷⁸⁷ BALCI, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, ss. 280–82.

⁷⁸⁸ Adalet Komisyonunda gerçekleştirilen ayrıntılı tartışmalar için bk. KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, ss. 81–82.

⁷⁸⁹ Yargıtay 10. CD, T: 15.07.2013, E: 2012/1612, K: 2013/7333.

⁷⁹⁰ KURT, KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, s. 82.

2.3 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunun Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun soruşturma ve kovuşturma usulüne ilişkin incelememizde Ceza Muhakemesi Hukukuna ilişkin hem konunun anlatımında kullanılacak hem de anlaşılmasında fayda sağlayacak bazı kavramların tanımlanması yapılacaktır. Müdafî, vekil, yakalama, gözaltı, tutuklama, adli kontrol ve koruma tedbirleri gibi terimlerin kısa izahı, çalışma konumuzu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının Ceza Muhakemesi sistemimizde hangi usullerle takip edilip ne şekilde neticelendirileceğine ilişkin fikir verecektir. Yine suç şüphesi altında bulunan kişilerin hangi şartlar altında hangi özgürlüklerinin ne şekilde sınırlandırılabilirliğinden de bahsedilecektir. Zira devletin kişi haklarına müdahalesinin sınırlarını hukuk belirlemektedir. Bu itibarla ferdi ferde karşı devlet koruyabilirken, ferdi devlete karşı yalnızca hukuk koruyabilir.⁷⁹¹

Ceza muhakemesinde şüpheli veya sanığın savunmasını yapan avukat “müdafî” olarak tanımlanırken, suçtan zarar gören, katılan veya malen sorumlu⁷⁹² kişiyi temsil eden avukat ise “vekil” olarak tanımlanmıştır. (CMK m. 2/1-c, d)

Hakkında suç isnadında bulunulan şüpheli veya sanık, hem soruşturmanın hem de kovuşturmanın her aşamasında bir yahut birden fazla müdafî ile kendini temsil ettirebilmektedir. (CMK m. 149/1) Bu durum, bireylerin hiçbir engelle karşılaşmadan haklarını arayıp savunabilmelerini sağlayan ve aynı zamanda hukuk devleti olmanın da bir gereği olan anayasal güvencelerdendir.⁷⁹³

Kural olarak bu husus kişinin kendi iradesine bırakılmıştır.⁷⁹⁴ Ancak kanun, suç isnadında bulunulan kişilerin sağır, dilsiz, kendini savunamayacak derecede malul ve çocuk⁷⁹⁵ olması durumunda, istemleri bulunmasa da bir müdafinin

⁷⁹¹ Mustafa AVCI, “Anayasa Kurumu Olarak Kişi Güvenliği Kavramı”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 6 (1993), s. 208, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/213720>.

⁷⁹² 5271 S. CMK m. 2/1-i: “Malen sorumlu: Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi ifade eder.”

⁷⁹³ Yavuz ATAR, *Türk Anayasa Hukuku*, 12. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2018, s. 109.

⁷⁹⁴ 5271 S. CMK m. 150 Gereğesi.

⁷⁹⁵ 5237 S. TCK m. 6/1-b: “Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.”

görevlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir. (CMK m. 150/2) Adil yargılanma hakkının gereklerinden biri olan⁷⁹⁶ ve “zorunlu müdafilik” şeklinde nitelendirilen⁷⁹⁷ bu uygulamanın diğer bir görünüşünü, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar oluşturmaktadır. CMK m. 150/3 göndermesi ile belirlenen bu kuralın pratikte tatbiki oldukça fazladır.

Çalışma konumuzu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun da kanunda öngörülen hapis cezalarının alt sınırı beş yılı geçmektedir. Bundan dolayı soruşturma ve kovuşturma aşamalarında şüpheli ve sanıkların dinlenmesi muhakkak müdafî eşliğinde yapılmalıdır. Kişinin müdafisinin bulunmadığı hallerde, CMK m. 150/3 uyarınca zorunlu müdafî tayini gerekmektedir.⁷⁹⁸ Bu usule riayet edilmeden yapılan yargılama neticesinde verilecek karar Yargıtay tarafından bozulmaktadır.⁷⁹⁹ Bununla beraber müdafinin dosya içeriğini inceleme ve/veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararı ile kısıtlanabilecektir. (CMK m. 153/2-a) Elbette bu hüküm yakalanan kişi veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında uygulanmayacaktır. (CMK m. 153/3)

TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna (yedinci fıkra hariç) ilişkin ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile CMK'nın 236. maddesine göre tanık olarak dinlenen suç mağdurlarının tanıklık görevi nedeniyle kendisi, nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üst soy veya alt soyu, ikinci derece dâhil kan veya ikinci derece dâhil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içinde olduğu kişilerin hayatı, beden bütünlüğü veya mal varlığının ağır ve ciddi bir şekilde tehlikede bulunması ve korunmalarının zorunlu olması halinde bu

⁷⁹⁶ Veli Özer ÖZBEK vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2012, s. 231.

⁷⁹⁷ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 261.

⁷⁹⁸ Halil POLAT, *Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı*, 5. Baskı Ankara: Adalet Yayınları, 2015, s. 583.

⁷⁹⁹ Yargıtay 10. CD, T: 13.11.2018, E: 2018/4798, K: 2018/8007.

kişiler hakkında tanık koruma tedbirleri uygulanabilecektir. Bununla beraber tanık koruma tedbirine ilişkin bu hükmün, TCK'nın 188. maddesinin yedinci fıkrası bakımından uygulama alanı bulunmamaktadır.⁸⁰⁰ Zira 5726 sayılı Tanık Koruma Kanununun üçüncü maddesinde mezkûr tanık koruma tedbirlerinin yalnızca aynı maddede zikredilen TCK ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabileceği belirtilmiştir. (TKK m. 3/1-a) Bu itibarla TCK m. 188/7'de düzenlenen suç tipine ait hapis cezasının alt sınırı sekiz yıl olarak belirlendiğinden dolayı, bu suç tipi bakımından tanık koruma tedbirlerine müracaat edilemeyecektir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda delillerle alakalı herhangi bir özel düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle ceza hukukundaki genel kaide olan delil serbestisi ilkesi çalışma konumuzu oluşturan bu suç için de geçerlidir.⁸⁰¹ Bu itibarla bizatihi suçun konusu teşkil eden uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile bunların kullanımında, imalinde yahut ticaretinde araç olarak kullanılan eşyalar, iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması neticesinde tespit edilen bulgular, şüpheli veya sanık ifadesi, müşteki, mağdur ve tanık ifadeleri, şüpheli veya sanıktan alınacak kan, kıl ve idrar örnekleri, kriminal, expertiz ve bilirkişi inceleme raporları, kamera görüntüleri, parmak izleri, olay yeri inceleme tutanağı ve krokisi, teşhis ve tespit tutanakları ile diğer her türlü bulgular delil olarak kullanılabilir.⁸⁰² Yargıtay hukuka aykırı olarak toplanan delillerin hükme esas alınamayacağına karar vermiştir.⁸⁰³

Delillerin toplanabilmesi için adli merciler tarafından arama, el koyma, yakalama, gözaltı, tutuklama, adli kontrol ve beden muayenesi gibi bazı yöntemlere müracaat etmektedirler. Koruma tedbirleri de bunlardandır. Ceza yargılamasının yapılması ve sonucunda verilen kararın yerine getirilmesini sağlamak amacıyla hükümden önce müracaat edilen ve temel hak ve özgürlüklere müdahale gerektiren

⁸⁰⁰ ALBAYRAK, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, ss. 1090–91.

⁸⁰¹ SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 254.

⁸⁰² POLAT, *Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı*, ss. 584–86.

⁸⁰³ Yargıtay 20. CD, T: 12.01.2016, E: 2015/16429, K: 2016/46.

yöntemlere koruma tedbirleri denilmektedir.⁸⁰⁴ Bu tedbirler, ceza yargılamasında yakın bir tehlike nedeniyle, gecikmeksizin önlem alınmasını sağlamaktadır.⁸⁰⁵ Bu nedenle koruma tedbirlerine hükmedilebilmesi için gecikmede sakınca bulunması gerekmektedir.⁸⁰⁶ Hükmedilen tedbir ile işlendiği düşünülen suç karşılığında verilecek ceza ve işin önemi arasında bir orantı ve denge bulunmalıdır.⁸⁰⁷ Ayrıca bu tedbirlere geçici olarak müracaat edilebileceğinden dolayı amaca ulaşıldıktan sonra derhâl uygulanmasından vazgeçilmesi gerekmektedir.⁸⁰⁸

Suç işlediğinden şüphelenilen kişilerin tutuklama kararı olmaksızın özgürlüklerinin sınırlandırılmasına yakalama denilmektedir.⁸⁰⁹ Gözaltına alma ise tutuklamanın mümkün hale getirilmesi ve ceza yargılamasının emniyet içinde yapılabilmesi için henüz tutuklama kararı olmadan kişinin özgürlüğünün kaldırılması, bir kimsenin mahkemeye çıkmadan önce nezarete alınmasıdır.⁸¹⁰ Kişinin özgürlüğü ve güvenliğini etkilemesinden dolayı gözaltına alma tedbirinin sınırları, nasıl ve ne şekilde uygulanacağı, usul ve süreleri AİHS ve Anayasa başta olmak üzere uluslararası sözleşmeler, kanun ve yönetmeliklerle düzenlenip koruma altına alınmıştır.⁸¹¹

Gözaltına alma, CMK m. 91/2'ye göre soruşturma yönünden bu tedbirin zorunlu olması ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığına bağlıdır. Gözaltı süresi, gözaltına alınan failin yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre -ki bu süre on iki saatten fazla olamayacaktır- hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçmeyecektir. (CMK m. 91/1) Toplu olarak işlenen suçlarda gözaltı süresi, delillerin

⁸⁰⁴ ÖZBEK vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 262.

⁸⁰⁵ YILMAZ, *Hukuk Sözlüğü*, s. 484.

⁸⁰⁶ Bahri ÖZTÜRK vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı Ankara: Seçkin Yayınları, 2014, s. 442.

⁸⁰⁷ Nur CENTEL, Hamide ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014, s. 322.

⁸⁰⁸ ÖZBEK vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 263. ÖZTÜRK vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 442. CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 321.

⁸⁰⁹ AVCI, "Anayasa Kurumu Olarak Kişi Güvenliği Kavramı", s. 208.

⁸¹⁰ YILMAZ, *Hukuk Sözlüğü*, s. 293.

⁸¹¹ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 816.

toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından, her defasında bir günü geçmemek üzere üç gün süreyle yazılı olarak uzatılabilecektir. (CMK m. 91/3) Bu uzatma için yakalanan kişinin Cumhuriyet savcısı önüne getirilme zorunluluğu yoktur.⁸¹² Hemen belirtilmelidir ki TCK m. 188'deki uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu açısından kolluk amirlerinin de gözaltına alma yetkileri bulunmaktadır.⁸¹³ Gerçekten CMK'nın 91. maddesinin dördüncü fıkrasının b bendindeki katalog suçlar arasında zikredilen bu suç bakımından suçüstü haliyle sınırlı olmak kaydıyla, şüpheli hakkında mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirleri tarafından yirmi dört saate kadar, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda ise kırk sekiz saate kadar gözaltına alma kararı verilebilmektedir. (CMK m. 91/4-b, 7)

Ceza yargılamasında kaçacağından endişe edilmesi ve suça ilişkin delillerin yok edilme ihtimalinin bulunması halinde şüpheli veya sanığın özgürlüğünün mahkeme kararı ile kısıtlanması ve cezaevine gönderilmesine tutuklama denilmektedir.⁸¹⁴ Tutuklama kararı, suça verilmesi beklenen ceza yahut güvenlik tedbirleri ile ölçülü olacak hallerde ve işin önemine binaen verilmelidir. Zira kanunda zikredilen koruma tedbirlerinden sonucu itibariyle en ağır olan tedbirdir.⁸¹⁵ Bu sebeple tutuklama kararı bir tutuklama nedeninin ve kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması durumunda verilebilecektir. (CMK m. 100/1)

⁸¹² KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 806.

⁸¹³ ALBAYRAK, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, s. 1092.

⁸¹⁴ YILMAZ, *Hukuk Sözlüğü*, s. 836. "TEVKİF (tutma); ceza işlerine ait tahkikat safhalarında maznunun geçici olarak hürriyetinin tahdit edilmesi ve tevkifhaneye konulmasıdır. Maznun beraat ederse mevkufiyet hali kendiliğinden kalkar. Mahkûm olursa tevkifinde geçen müddet, mahkûmiyetine mahsup olunur. Maznuna yargıç veya amir tarafından verilen tevkif müzekkeresi ile ve kanunda yazılı sebeplere dayanarak icra olunur." THK, *Türk Hukuk Lûgati*, s. 340.

⁸¹⁵ Hürriyeti ortadan kaldırmaya yönelik en ağır tedbir olması nedeniyle kişinin hakkında verilen tutuklama kararına karşı kanun yoluna müracaat etmesi hem kanunla (CMK m. 104) hem de anayasa (AY m. 19) ile güvence altına alınmıştır. Nur CENTEL, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 17, S. 1-2 (2011), s. 68, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1246>.

Kanunda şüpheli veya sanığın kaçıp saklanması veya buna dair şüphe uyandıran somut olguların varlığı, delillerin gizlenip yok edilmesi veya değiştirilmesi yahut tanık ve mağdur gibi kimseler üzerinde baskı yapılması hallerinde tutuklama nedeninin varsayılacağı kabul edilmiştir. (CMK m. 100/2) Tutuklama nedeni varsayılacak bir diğer ihtimal ise CMK m. 100/3'te zikredilmiştir. Buna göre fıkranın bentlerinde tahdidi olarak sayılan suçların işlendiği yönünde kuvvetli şüphe duyulması durumunda tutuklama tedbirine müracaat edilebilecektir. (CMK m. 100/3)

Kanunda hangi hallerde tutuklama yapılabileceği düzenlendiği gibi tutuklama yasağının bulunduğu suçlar da belirtilerek bu konudaki sınır çizilmiştir. Buna göre sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler suçlar hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemeyecektir. (CMK m. 100/4) Bir diğer ifade ile şüpheli veya sanığın tutuklanabilmesi için işlediği suçta kanunda adli para cezası değil hapis cezası öngörülmesi ve öngörülen bu hapis cezasının da üst sınırının iki yıldan fazla olması gerekmektedir.

Çalışma konumuzu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna kanunda hem adli para cezası hem de hapis cezası öngörülmüştür. Üstelik bu cezalar seçimlik olarak da koyulmadığından, her ikisine de hükmedilmesi gerekmektedir. Öngörülen hapis cezalarının hem alt hem de üst sınırı iki yılı geçmektedir. Bu sebeple kuvvetli suç şüphesinin de varlığı halinde TCK m. 188'deki suçlar bakımından tutuklama tedbirine müracaat edilebilmektedir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu CMK'nın üçüncü maddesinin a bendinde yer alan katalog suçlardandır. Yani kanun koyucu bu suçu, kuvvetli şüphe sebeplerinin de varlığı halinde tutuklama nedeni saymıştır. (CMK m. 100/3-a, 8)

Tutuklama nihai bir karar yahut ceza olmayıp ceza yargılamasının amacına ulaşabilmesi için şüpheli veya sanığın özgürlüğünün bir müddet bağlanması tedbiridir.⁸¹⁶ Bu itibarla tutukluluk sürelerinin de belirtilmesi icap eder.

Tutukluluk süreleri CMK'nın 102. maddesinde ikili bir ayrıma tabi tutularak belirlenmiştir. Buna göre ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda, tutukluluk süresi en fazla iki yıl, ağır ceza mahkemelerinin görev alanına girmeyen

⁸¹⁶ İlhan AKBULUT, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Tutuklama", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1-2 (1994), s. 290, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/261731>.

suçlarda ise tutukluluk süresi en fazla bir yıl olacaktır. Bu sürelerin yeterli görülmediği zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilmek suretiyle uzatma yapılabilirken, ACM'nin görev alanına girmeyen suçlarda altı ay daha uzatma yapılabilirken, ACM'nin görev alanına giren suçlar bakımından uzatma süresi toplam üç yılı geçemeyecektir. (CMK m. 102/1-2) Aynı maddenin ikinci fıkrası devamında uzatma süresinin beş yılı geçemeyeceği istisna suçlar belirtilmiş olsa da çalışma konumuzun kapsamı dışında kaldığından bu hususla alakalı ilave bir değerlendirme yapılmayacaktır.

On yıldan fazla hapis cezası gerektirdiği için uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının yargılaması ağır ceza mahkemelerinde yapılmaktadır. Zira 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'unun 12. maddesinde ağır ceza mahkemelerinin görev alanı, müebbet ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları ile birlikte on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlara ilişkin dava ve işler şeklinde belirlenmiştir. (5235 S. Kanun m. 12) Yine aynı madde kapsamında yağma, irtikâp ve nitelikli dolandırıcılık gibi bazı katalog suçlar da ACM'nin görev alanına dâhil edilmiş olup çalışma konumuzun kapsamı dışında kaldığından bu hususla alakalı ilave bir değerlendirme yapılmayacaktır.

ACM'nin görev alanına giren uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda tutukluluk süresi kural olarak en fazla iki yıl olmasına rağmen zorunluluk halinde üç yılı geçmemek üzere ve gerekçelendirilmek suretiyle uzatılabilecek, böylece toplam tutukluluk süresi beş yılı geçemeyecektir.⁸¹⁷ Ayrıca, yapılan yargılama neticesinde hürriyeti bağlayıcı bir ceza verilmesi durumunda, şüpheli veya sanığın tutuklulukta geçirdiği sürelerin mahsup edilmesi gerekmektedir.

Koruma tedbirlerinden adli kontrol ise her ne kadar özgürlüğe ilişkin bazı kısıtlamalar içerse de tutuklamada olduğu gibi şüpheli veya sanığın özgürlüğü bağlanmamaktadır. Bu nedenle tutuklamanın şüpheli veya sanık için doğuracağı hak mahrumiyeti, korunmak istenen değer ile orantılı değilse adli kontrole

---

⁸¹⁷ ALBAYRAK, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, s. 1092.

hükmedilebilecektir.⁸¹⁸ Kural olarak adli kontrol altında geçen sürenin, şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemeyeceği kanunda belirtilmiştir. (CMK m. 109/6) Ancak fıkranın devamında uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığında arınmak amacıyla hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek tedbirlerine hükmedilmesi durumu istisna edilmiştir. (CMK m. 109/3-e, 6) Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında adli kontrol tedbirine hükmedilebilecek, tedbirin içeriğine göre CMK m. 109/3-e’de belirtilen durumun gerçekleşmesi halinde mahsup hükümleri de uygulama alanı bulacaktır.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 128. maddesinde taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyulması, 133. maddesinde kayyım tayini, 135. maddesinde iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, 139. maddesinde gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve 140. maddesinde teknik araçlarla izlemeye ilişkin düzenlenen koruma tedbirlerinin diğer gözaltı, yakalama, arama ve el koyma gibi koruma tedbirlerinden farkı, her suç için uygulanamaması, sadece kanunda belirlenen katalog suçlar bakımından uygulanabilmesidir. Zira bu tedbirler, diğerlerinden daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Bu itibarla temel hak ve özgürlükleri sınırlayıcı nitelikte bulunan ve kanunla düzenlenmeleri gereken koruma tedbirlerinden⁸¹⁹ yukarıda zikredilenler için uygulanacak suçlara, sayma yöntemi benimsenerek ayrı ayrı katalog halinde kanunda yer verilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında diğer koruma tedbirlerinin yanında taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyma, kayyım tayin etme, iletişimi tespit etme, dinleme ve kayda alma, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik araçlarla izleme ve zorlama amaçlı el koyma tedbirlerine de başvurulabilecektir. Zira bu suça CMK’nın 128/2-a, 133/4-a, 135/8-a, 139/7-a, 140/1-a ve 248/2-a maddelerinde yer alan katalog suçların arasında yer verilmiştir.

---

⁸¹⁸ Doğan SOYASLAN, “Adli Kontrol”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S. 1 (2013), s. 1110, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97799>.

⁸¹⁹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, ss. 319–20.

Şikâyete tabi olmayan ve re'sen kovuşturulan⁸²⁰ uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına bakmakla görevli mahkemenin ağır ceza mahkemeleri olduğu tespitinin yanında yetkili mahkemenin hangi mahkeme olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirleme yapılmadan önce kolluk kuvvetlerinin hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın görevli oldukları mülki sınırlar dâhilinde bir suçla karşılaşmaları durumunda suçu önleme, müdahale etme, fail ve suç delillerini tespit ve muhafaza etme görev ve yetkilerinin olduğu söylenmelidir.⁸²¹

CMK'nın 12. maddesi ve devamındaki düzenlemelerde yetkiye dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna göre bir davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. (CMK m. 12/1) Genel yetki bu şekilde belirlendikten sonra teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesinin yetkili olduğu da belirlenmiştir. (CMK m. 12/2) Suçun işlendiği yerin belli olmaması durumunda, şüpheli veya sanığın yakalandığı yerin, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesinin, şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yerinin bulunmaması durumunda Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesinin, mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağının bulunmadığı hallerde ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesinin yetkili olacağı belirtilmektedir. (CMK m. 13)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda herhangi bir özel yahut istisna teşkil eden hüküm bulunmadığından dolayı yetkili mahkeme CMK'nın 12 vd. maddelerine göre belirlenecektir.⁸²² Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirildiği yer, suçun işlendiği yer olup davaya bakma yetkisi de CMK m. 12/1'e göre suçun işlendiği yer mahkemesine aittir.⁸²³ Bu cümleden olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal edildiği, depolandığı, satıldığı, satışa arz edildiği, satın alındığı, nakledildiği, sevk edildiği, bulundurulduğu veya kabul

⁸²⁰ İsmail ERCAN, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 9. Baskı İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014, s. 231.

⁸²¹ Ahmad Omid JONBESH, *Türkiye ve Afganistan'da Uyuşturucu Suçları ve Yargısı*, Ankara: Polis Akademisi, 2017, s. 53.

⁸²² YAŞAR, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, s. 443.

⁸²³ ÇALIŞKAN, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, s. 497.

edildiği yerler suçun işlendiği yer olacağından soruşturma ve kovuşturma ile yetkilidir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçunda, suçun işlendiği yer söz konusu maddenin Türkiye'den yurt dışına çıkarıldığı sınırın bulunduğu yerdir.⁸²⁴ Benzer şekilde ithal suçunda da suçun işlendiği yer, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülkeye sokulduğu yerdir.⁸²⁵ Buna karşılık uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nereden yurt dışına çıkarıldığı yahut yurda nereden sokulduğu tespit edilemiyorsa, şüpheli yahut sanığın yakalandığı yer mercileri, yakalanamamış ise yerleşim yeri mercileri yetkili olacaktır. Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yerinin de bulunmaması durumunda Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mercileri yetkili olacak, bunun da belirlenememesi halinde ilk usuli işleminin yapıldığı yer mercii yetkili olacaktır.⁸²⁶

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun yabancı bir ülkede Türk vatandaşı tarafından işlendiği durumlarda yargılama yapılması TCK'nın 13. maddesine göre Adalet Bakanının talebine bağlıdır.⁸²⁷ Bu talep olmaksızın yapılan yargılama sonucunda verilen kararlar Yargıtay tarafından bozulmaktadır.⁸²⁸

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun açık denizlerde yahut yabancı liman ve karasularında Türk Bayrağı taşıyan gemide işlenmesi durumunda yetkili merci CMK m. 15/1'e göre geminin ilk uğradığı Türk limanındaki veya bağlama limanındaki merciilerdir.⁸²⁹ CMK m. 15/2'ye göre demir yolu ve hava araçları için de aynı hüküm uygulanacaktır.

Son olarak belirtilmelidir ki uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan verilen yabancı mahkeme kararları tekerrüre esas alınacaktır.⁸³⁰ Bilindiği üzere TCK'nın 58. maddesinin dördüncü fıkrasında yabancı ülke mahkemelerinden

---

⁸²⁴ GÜNGÖR, KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, s. 784.

⁸²⁵ SEVDİM, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, s. 251.

⁸²⁶ SELBES, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, s. 166.

⁸²⁷ AKKAYA, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, s. 93.

⁸²⁸ Yargıtay 10. CD, T: 12.05.2010, E: 2010/87, K: 2010/11578.

⁸²⁹ UZUNTOK, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, s. 248.

⁸³⁰ ALBAYRAK, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, s. 1091.

verilen hükümlerin tekerrüre esas olmayacağı belirtilmiştir. Ancak yine aynı fıkrada kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık ve parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçlarının yanında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu da istisna kapsamına alınmıştır. Bu nedenle TCK m. 188 hakkında yabancı ülkelerdeki mahkemeler tarafından verilen kararlar tekerrüre esas teşkil edecektir. (TCK m. 58/4)

2.4 Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçunda Zamanaşımı

Zamanaşımı, üzerinden belirli bir süre geçen işin hükümsüz kalmasıdır.⁸³¹ Bir başka ifade ile zamanaşımı, devletin belli şartlar altında cezalandırma yetkisinden vazgeçmesidir.⁸³² Öğretide zamanaşımı, dava zamanaşımı (TCK m. 66) ve ceza zamanaşımı (TCK m. 68) olarak iki başlık altında incelenmiştir. Bunlara ilave olarak TCK m. 70’de müsadere zamanaşımı da düzenlenmiştir.⁸³³

İşlenen bir suç dolayısıyla kanunda belirlenen sürenin geçmesine rağmen fail hakkında dava açılmamış yahut açılrsa bile hüküm verilmemiş ise dava zamanaşımından; hakkında verilen mahkûmiyet kararının kesinleştiği hükümlünün cezasının infaz edilememesi durumunda ise ceza zamanaşımından söz edilmektedir.⁸³⁴

Dava zamanaşımı süreleri TCK m. 66’da düzenlenmiştir. Buna göre kanunla istisna getirilmediği sürece dava zamanaşımı süreleri ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl, yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl ve beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl olarak belirlenmiştir.

Ceza zamanaşımı süreleri TCK m. 68’de düzenlenmiştir. Buna göre ceza zamanaşımı süreleri ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda kırk

⁸³¹ ARTUK, GÖKCEN, YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 974.

⁸³² KOCA, ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 594.

⁸³³ 5237 S. TCK m. 70: “Müsadereye ilişkin hüküm, kesinleşmeden itibaren yirmi yıl geçtikten sonra infaz edilmez.”

⁸³⁴ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 736.

yıl, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yıl, beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl, beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl olarak belirlenmiştir.

Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurup da on beş yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında bu sürelerin yarısının, on beş yaşını doldurup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise üçte ikisinin geçmesiyle dava zamanaşımını gerektiren kamu davaları düşmekte, ceza zamanaşımını gerektiren cezalar ise infaz edilememektedir. (TCK m. 66/2, TCK m. 68/2)

Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı ve dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur. (TCK m. 66/3) Kanunda hem hapis hem de adli para cezasının birlikte öngörüldüğü veya bu cezaların seçimlik olarak sunulduğu suçlarda zamanaşımı hesabı için hapis cezası esas alınmaktadır.⁸³⁵ (TCK m. 66/4) Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretini düzenleyen 188. maddenin tüm fıkralarında hem adli para cezası hem de hapis cezası öngörüldüğü için zamanaşımı hesabında hapis cezası dikkate alınarak açıklama yapılacaktır.

Hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlayan ceza zamanaşımı süresi, kalan ceza miktarı esas alınarak hesaplanmaktadır. (TCK m. 68/5) Dolayısıyla ceza zamanaşımının hesaplanabilmesi için mahkeme tarafından hükmolunan sonuç cezanın bilinmesi gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının tamamı bakımından mahkemece hükmedilen sonuç ceza miktarına göre TCK m. 68'de yer alan sürelerin geçmesi ile ceza zamanaşımı dolmuş olacaktır.

Bu genel açıklamalardan sonra 188. maddede düzenlenen suçlar bakımından getirilen dava zamanaşımı sürelerinin incelemesine geçilmekte ve maddenin tüm fıkralarını kapsamaması nedeniyle, ceza zamanaşımı için burada yapılan izahın yeterli olduğu düşünülmektedir.

---

⁸³⁵ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 745.

2.4.1 TCK m. 188/1'de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı

TCK m. 188/1'de yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. (TCK m. 188/1)

Dava zamaşımasının hesaplanmasında suçun alt ve üst sınırlarında, daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halin gerektirdiği artırım yapılacak ve ona göre süre tayin edilecektir. (TCK m. 66/3) Bu sebeple birinci fıkrada düzenlenen suç bakımından daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarda düzenlenen ihtimaller öngörülebilir.

Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevlerinden oluşması halinde belirlenecek ceza TCK m. 188/4-a'ya göre yarı oranda artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları otuz yıldan kırk beş yıla kadar hapis cezası olacaktır. Bu durumda zamaşımasının belirlenmesinde esas alınacak süre kırk beş yıl olmakla birlikte TCK m. 66/1-c'ye göre sonuç ceza yirmi yıldan fazla hapis cezasını gerektirdiği için dava zamaşıması süresi yirmi yıl olarak hesaplanacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihracının üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde belirlenecek ceza TCK m. 188/5'in ilk cümlesine göre yine yarı oranda artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları yine otuz yıldan kırk beş yıla kadar hapis cezası olacaktır. Bu durumda da dava zamaşıması yukarıdaki usule göre belirleneceğinden yirmi yıl olacaktır. Buna karşılık TCK m. 188/5'in ikinci cümlesinde düzenlenen suç işlemek için oluşturulmuş bir örgütün faaliyetleri kapsamında imal, ithal veya ihraç suçunun işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları kırk yıldan altmış yıla kadar hapis cezası olacaktır. Ne var ki ceza sınırının bu şekilde yükselmesinin sonuca bir etkisi olmamakta, dava zamaşıması yine yirmi yıl olmaktadır.

Birinci fıkra ile alakalı son ihtimal ise uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişilerin tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı olması veya sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kimseler tarafından bu suçun işlenmesi halidir. Bu nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır. TCK m.

188/8'e göre yarı oranda artırılacak suçun alt ve üst sınırları otuz yıldan kırk beş yıla kadar hapis cezası olacaktır ki dava zamanaşımı aynı usule göre belirleneceğinden yirmi yıl olacaktır.⁸³⁶

2.4.2 TCK m. 188/3'de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı

TCK m. 188/3'de on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adlî para cezası öngörülmüştür. (TCK m. 188/3) Bu düzenlemeye göre temel cezanın belirlenmesi açısından suçun üst sınırı yirmi yıl hapis cezasıdır. (TCK m. 49/1) Somut olayda cezayı artıran herhangi bir nitelikli halin bulunmaması, üçüncü fıkradaki suçun yalın olarak işlenmesi durumunda dava zamanaşımı süresi TCK m. 66/1-c'ye göre yirmi yıl olarak hesaplanacaktır.

Üçüncü fıkra düzenlenen suç bakımından daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarda düzenlenen ihtimaller öngörülebilmektedir. Bunlardan başka aynı fıkranın son cümlesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâli düzenlenmiş olup alt sınır on yıl hapis cezasından on beş yıla yükseltilmiştir. Zamanaşımının belirlenmesinde esas alınacak sınır, cezanın üst sınırı olduğundan dolayı bu halin zamanaşımı hesabına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. (TCK m. 66/3)

Ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılan, satışa arz edilen, başkalarına verilen, sevk edilen, nakledilen, depolanan, satın alınan, kabul edilen veya bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevlerinden oluşması halinde ya da söz konusu eylemlerin okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel yahut işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde gerçekleştirilmesi halinde belirlenecek ceza TCK m. 188/4'ün hem a hem de b bendine göre yarı oranda artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları on beş yıldan otuz yıla kadar hapis cezası olacaktır. Bu durumda zamanaşımının belirlenmesinde esas alınacak süre otuz yıl olmakla birlikte TCK m. 66/1-c'ye göre sonuç ceza yirmi yıldan fazla hapis cezasını gerektirdiği için dava zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak hesaplanacaktır.

⁸³⁶ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 970.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması halinde belirlenecek ceza TCK m. 188/5'in ilk cümlesine göre yarı oranda artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları on beş yıldan otuz yıla kadar hapis cezası olacaktır. Bu durumda da dava zamanaşımı yukarıdaki usule göre belirleneceğinden yirmi yıl olacaktır. Buna karşılık uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin TCK m. 188/5'in ikinci cümlesinde düzenlenen suç işlemek için oluşturulmuş bir örgütün faaliyetleri kapsamında satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması halinde verilecek ceza bir kat artırılacak ve suçun alt ve üst sınırları yirmi yıldan kırk yıla kadar hapis cezası olacaktır. Ne var ki ceza sınırının bu şekilde yükselmesinin sonuca bir etkisi olmamakta, dava zamanaşımı yine yirmi yıl olmaktadır.

Üçüncü fıkra ile alakalı son ihtimal ise uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden veya bulunduran kişilerin tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı olması veya sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kimseler tarafından bu suçun işlenmesi halidir. Bu nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır. TCK m. 188/8'e göre yarı oranda artırılacak suçun alt ve üst sınırları on beş yıldan otuz yıla kadar hapis cezası olacaktır ki dava zamanaşımı aynı usule göre belirleneceğinden yirmi yıl olacaktır.⁸³⁷

2.4.3 TCK m. 188/6'da Düzenlenen Suçların Zamanaşımı

TCK m. 188/6'da önceki fıkralara gönderme yapılmış ve aynı hükümlerin uygulanacağı ancak verilecek cezanın yarısına kadar indirilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla bu fıkranın uygulanmasını gerektirecek bir olayla karşılaşılması durumunda zamanaşımının hesaplanması, diğer fıkralarda belirtilen usule göre yapılacaktır.

⁸³⁷ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 970.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, zamanaşımın belirlenmesinde sadece suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin göz önünde bulundurulacağıdır. (TCK m. 66/3) Kanun maddesinin mefhumu muhalifinden, daha hafif cezayı gerektiren nitelikli hallerin zamanaşımı hesabında dikkate alınmayacağı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda her türlü artırım nedeninin değil, sadece artırım öngörülen nitelikli hallerin zamanaşımı hesabında dikkate alınacağı da söylenebilecektir.⁸³⁸

2.4.4 TCK m. 188/7’de Düzenlenen Suçların Zamanaşımı

TCK m. 188/7’de sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. (TCK m. 188/7)

Yedinci fıkrada düzenlenen suç bakımından daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak sadece sekizinci fıkrada düzenlenen ihtimal öngörülebilmektedir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmadıkları halde uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan, aynı zamanda imal ve ithali resmi makamların iznine bağlı olan maddeleri ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişilerin tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı olması veya sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştilal eden kimseler tarafından bu suçun işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır. TCK m. 188/8’e göre yarı oranda artırılacak suçun alt ve üst sınırları on iki yıldan otuz yıla kadar hapis cezası olacaktır ki dava zamanaşımı yukarıda açıklanan usule göre belirleneceğinden yirmi yıl olacaktır.⁸³⁹

⁸³⁸ ARTUÇ, *Hüküm Kurma Sanatı*, s. 745.

⁸³⁹ ARTUÇ, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 970.

SONUÇ

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarihsel gelişimi incelendiğinde öncelikle doğal uyuşturucuların keşfedildiği, son zamanlarda ise kimyasalların ve sentetiklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Elbette bu maddelerin kötüye kullanımları da aynı sıra ile vuku bulmuştur. Tarih öncesi dönemlerde keşfedilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanım amaçları ise dönemden döneme farklılık göstermiştir. Zira toplumların sosyolojik yapıları ve kültürleri ile uyuşturucu maddelerin kullanımı arasında doğal bir ilişki vardır. Kimi toplumlar bu maddeleri yalnızca bilimsel çalışmalar ve tıbbi tedaviler doğrultusunda kullanırken kimileri ise suiistimalinden maddi ve manevi kazançlar elde etmiştir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin insan ve toplum sağlığında meydana getirdiği olumsuz etkiler ve bu etkiler dolayısıyla başkaca suçların da işlenmesi ile birlikte kamu düzeninin bozulması nedeniyle söz konusu maddelerin imali, ihracı, ithali ve ülke içindeki ticareti yasaklanmıştır. Ancak bu yasak, madde kullanımını ve ticaretini azaltmadığı gibi yasa dışı yollardan temini ve bağımlılığını artırmıştır. Neticede uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yanlış ve kötüye kullanımı ile kaçakçılığının yaygınlaşması sonucunda ortaya çıkan problemler, insanlığın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Gerçekten bu maddeler, kullanıcılarını hem ruhsal hem de fiziksel yönden olumsuz olarak etkilemektedir. Bireyin sağlıksal, psikolojik ve ekonomik anlamda çöküntü yaşamasına neden olan bu maddelerin etkileri sadece o kişi ile sınırlı değildir. En yakınında bulunan arkadaşları, ailesi ve etkileşimde bulunduğu insanlar başta olmak üzere tüm toplum tehlike altındadır. Zira söz konusu maddelerin meydana getirdiği genetik bozukluk, ne yazık ki gelecek nesillere de sirayet edecektir. Ayrıca eski dönemlerden beri uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve kaçakçılığından çok büyük ekonomik kazançların elde edildiği bilinen bir gerçektir. Bu da son yıllarda adı sıkça duyulur hale gelen narkoterörizmi gündeme getirmektedir. Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürebilmek için gereksinim duydukları finans kaynağını, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticaretinde bulmuşlardır. Böylelikle hem terör olayları artmış hem de uyuşturucu madde kaçakçılığının diğer organize suçlarla birlikte işlenir hale gelmesinden dolayı dünya üzerindeki tüketim ve dağıtımını yaygınlaşmış, uluslararası suç şebekeleri meydana gelmiştir.

Görüldüğü üzere uyuşturucu ve uyarıcı maddeler tüm dünya devletlerini birçok açıdan tehdit etmektedir. Bu nedenle söz konusu maddelerin suiistimali ile topyekün bir mücadele kaçınılmazdır. Her ne kadar uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin başlangıçta bölgesel olarak yaygınlık göstermesinden dolayı meydana getirdiği sorunlar tüm dünya devletleri tarafından yakın bir tehlike olarak görülmemekteyse de teknolojik ve bilimsel gelişmeler ışığında laboratuvarlarda envai çeşitte uyuşturucu madde türevlerinin geliştirilmesi ile ulaşım ve ticaretin dünya çapında yaygınlaşması, madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının tüm devletler tarafından ciddiye alınmasına yol açmıştır. Bunun üzerine çalışmamızda detayları izah edildiği üzere 1 Şubat 1909 tarihinde Çin'in başkenti olan Şanghai kentinde başlayan uluslararası çalışmalar bir dizi halinde devam etmiştir. Bu toplantılarda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tüm insanlığı ilgilendiren sorunlardan biri olduğu ve söz konusu maddelerin yasa dışı kullanım ve ticareti ile küll halinde mücadele edilmesi gerekliliği konuşulup tartışılmıştır. Özellikle Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psiko trop Maddelere Dair Sözleşme ve Uyuşturucu ve Psiko trop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri uyuşturu ve uyarıcı maddelerle mücadele anlamında yapılmış en önemli çalışmalardır. Zira bu sözleşmeler taraf devletlere yasa dışı maddelerle mücadele noktasında ödevler vermekte, devletlerin iç hukuk kurallarının oluşmasında âdeta kaynak teşkil etmektedir. Yine bu anlaşma ve sözleşmelerin işlerliğinin sağlanabilmesi amacıyla kurulan uluslararası komisyon ve örgütler ile oluşturulan grup ve programlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol ve denetim altına alınması ile bu maddelerin yasa dışı kullanım ve kaçakçılığının engellenmesinde oldukça önemli girişimlerdir.

Şüphe yok ki uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ülkemiz açısından da son derece önem arz etmektedir. Zira kıtalar arasındaki jeopolitik konumu nedeniyle transit ticaret geçişleri yoğun yaşanmaktadır. Aynı zamanda nüfus oranları da dikkate alındığında Türkiye, bu maddeler için önemli bir pazar ihtiva etmektedir. Bu itibarla ülkemizde gençleri uyuşturucu maddeler başta olmak üzere alkol düşkünlüğünden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği hukukumuzdaki en üst hiyerarşik norm olan Anayasa ile vaz edilmiştir. Bundan dolayı belirtilen konularla alakalı tedbirleri almak, devletin hem hak hem de ödevidir. (AY m. 58/2) Bu cümleden olarak karşılığında ağır hapis

cezaları öngörülen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun düzenlendiği TCK'nın 188. maddesi çalışmamızda incelenmiştir.

Hukukumuzda uyuşturucu maddelerle ilgili suçlara ilişkin cezai yaptırımlar geçmiş yıllarda ölüm ve müebbet hapis gibi ağır cezalar şeklinde düzenlenmiştir. Her ne kadar zamanla bu cezalar hafifletilmiş olsa da günümüzde de bu maddelerin imal ve ticaretine verilen cezalar caydırıcılığını korumaktadır. Zira maddede yer alan bazı suç tipleri bakımından otuz yıla kadar hapis cezası ve bunun yanında yirmi bin güne kadar da adli para cezası öngörülmüştür. Üstelik bu cezalar birbirine seçenekli olmayıp birlikte hükmedilecek şekilde düzenlenmiştir. Bunlarla beraber maddede cezanın artırılmasını gerektiren birden fazla neden yer almış hatta örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması durumunda o suçtan da ayrıca cezanın tertip edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Ayrıca bu maddedeki suçlar bakımından dava zamanaşımı süresi de yirmi yıl gibi uzun sayılabilecek şekilde belirlenmiştir.

Ceza kanunumuzda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tanım ve tarifleri yapılmadığı gibi hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden kabul edileceği de sayılmamıştır. Cezaların bu denli ağır olduğu düşünüldüğünde, hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamında yer kaldığının eskiden olduğu gibi tahdidi bir usulle kanunda zikredilmesinin daha lehe ve özgürlükçü olacağı değerlendirilebilmektedir. Ancak bu yöndeki uygulama, her geçen gün sayıları artan bu maddelerin, en azından bir müddet cezasız kalmasını beraberinde getirecektir. Zira yeni tespit edilen bir maddenin bağımlılık yapıp yapmadığının tespiti ve kanunlaşması için belirli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Bundan dolayı suçun konusunu oluşturan maddenin “uyuşturucu” veya “uyarıcı” şeklinde nitelendirilmesinin amaca uygun ve yeterli olduğunu düşünmekteyiz. Bununla beraber maddede seçimlik hareket olarak düzenlenen eylemlerin sayıca fazla ve faile herhangi bir açık kapı bırakmayacak şekilde kapsamlı öngörülmesi oldukça yerindedir. Zira böylesine önemli bir suçun, kanunda bulunan boşluk nedeniyle işlenebilir hale gelmesi kabul edilemeyecektir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna yukarıda açıklandığı gibi ağır cezaların öngörülmesinin en önemli yansıması Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uygulamasında kendini göstermiştir. Soruşturma veya kovuşturmanın devamı esnasında yani hükümden önce müracaat edilen ve temel hak ve özgürlüklere müdahale gerektiren koruma tedbirlerinin en ağır olanlarına dahi bu suç bakımından

hükmedilebilecektir. Örneğin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında diğer koruma tedbirlerinin yanında taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyma, kayyım tayin etme, iletişimi tespit etme, dinleme ve kayda alma, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik araçlarla izleme ve zorlama amaçlı el koyma tedbirlerine de başvurulabilecektir. Zira bu suça CMK'nın 128/2-a, 133/4-a, 135/8-a, 139/7-a, 140/1-a ve 248/2-a maddelerinde yer alan katalog suçların arasında yer verilmiştir. Bu koruma tedbirlerinin diğerlerinden farkı, her suç için uygulanamaması, sadece belli ağırlıkta olan ve kanunda belirlenen katalog suçlar bakımından uygulanabilmeleridir. Çünkü bu tedbirler, diğerlerinden daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca Tanık Koruma Kanunu m. 3/1-a uyarınca alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabileceği belirtilen tanık koruma prosedürlerinin, yedinci fıkrası haricinde 188. maddedeki suçlara da uygulanabilir olması, uyuşturucu suçları ile mücadelenin etkinliğini artırmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ekonomik kazanç elde etmek amacıyla işlenen suçlardan olup bu suçların faillerinin ciddi gelir elde ettikleri de bilinen bir gerçektir. Bundan dolayı işledikleri suçun karşılığında sadece hapis cezası öngörülmemiş, ona ilaveten adli para cezası da getirilmiştir. Ayrıca uyuşturucu madde bağımlıları ve tüzel kişiler hakkında öngörülen güvenlik tedbirleri ile kazanç müsaderesinin de mezkûr suçla mücadele anlamında etkisi yüksektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, ilgili hukuk normunu somut olaya uygulayacak olan hâkimin takdir yetkisini hak ve adalete uygun olacak şekilde yerinde ve ölçülü bir biçimde kullanması gerektiğidir. Hükmedilecek ceza ve güvenlik tedbirlerinin seçiminde şablon belirlemeler yerine suçlunun kişiliğini iyileştirme ve adaleti sağlamaya odaklanan belirlemeler suç ve suçluluk oranını düşürecektir.

TCK'nın 188. maddesinde imal, ithal ve ihraç etme, satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme ve bulundurma eylemleri birbirine seçimlik hareketli olacak şekilde düzenlenmiştir. Maddede düzenlenen bu eylemlerden tamamının para karşılığında yapılmasının gerekmediği göz önünde bulundurulduğunda madde başlığında zikredilen ticaret kelimesinin, fıkralardaki suç tiplerini oluşturan hareketlerin tamamını kapsamadığını düşünmekteyiz. Bu nedenle suçun düzenlendiği 188. maddenin başlığındaki ticaret

ibaresi yerine, “temin” ya da “sağlama” gibi seçimlik tüm eylemleri kapsayacak şekilde bir kelimenin kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı eyleminin karşı ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama neticesinde hükmedilen cezanın infaz edilen kısmının, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunacak cezadan mahsup edileceği TCK'nın 188. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi madde metninden “uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülkeler açısından ithal olarak nitelendirilmesi” ibaresinin çıkarılması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira diğer ülkelerin söz konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ihracı eylemini ithal olarak nitelendirmemesi durumunda bu fıkranın uygulanma imkânı kalmamaktadır. Ayrıca mahsubu gereken ceza da sadece ithal suçuna ilişkin olmamalıdır. Benzer şekilde karşı ülkede ihraç suçundan dolayı verilen cezanın da ülkemizde oluşan ve ihraç fiilinin devamı niteliğindeki ithal suçunun cezasından mahsup edilebilmelidir. Dolayısıyla ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler nedeniyle diğer ülkelerde hüküm verilmesinin yeterli olduğu kanaatindeyiz.

TCK'nın 188. maddesinin dördüncü fıkrasının a bendinde cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli bir hal öngörülmüştür. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması halinde verilecek ceza yarı oranda artırılabacaktır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bu şekilde türlerine bağlı olarak cezasında artırım nedeninin öngörülmesinde kanaatimizce herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Hatta bu suçun faillerinden birçoğunun, meydana getirdiği etki ve sağlanan kazanç sebebiyle özellikle bazı uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerini hedefleyerek mezkûr suçları işledikleri göz önünde bulundurulduğunda, madde türüne bağlı bir artırım sebebinin kabul edilmesi doğru ve gereklidir. Lakin artırım öngörülen bu nitelikli halin fıkrada belirtildiği şekilde eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri ile sınırlandırılması bizce doğru değildir. Zira günümüzde en az bu maddeler kadar zararlı etki ve tehlikelerinin bulunduğu tespit edilen nice uyuşturucu ve uyarıcı maddeler bulunmaktadır. Yukarıda detayları izah edildiği üzere çok az bir oranda kullanımı dahi etkili olan LSD bunlardan biridir. Bu itibarla nitelikli hal

kapsamında yer alan hali hazırdaki maddelerden daha tehlikeli ya da en azından onlar kadar tehlikeli maddelerin de kapsama dâhil edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde üreticilerinin, satıcılarının ve dağıtıcılarının genel profili ile alakalı ülkemizde oldukça az bilimsel çalışma yapılmıştır. Oysa bu maddelerin yasa dışı imalatını yapan, satan ve dağıtan kişilerin mercek altına alınması ve hareket reflekslerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sayede ölçülebilir ve kıyaslanabilir veriler toplanacak, bu veriler sonucunda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bağımlılığı ve kaçakçılığı ile daha etkin bir şekilde mücadele yapılabilecektir. Zira söz konusu suçları işleyen suçlu profilleri tespit edilmiş olacaktır. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı madde üreticileri, bağımlıları, satıcıları ve dağıtıcılarına sürekli temas eden kolluk kuvvetleri, yargı makamları ve sağlık personelleri gibi meslek mensuplarınca pratikte karşılaşılan verilerin toplanması, bu verilerin akademisyenler tarafından bilimsel analizinin yapılması ve bu şekilde suçluların genel profillerinin çıkarılması sağlanmalıdır. Bu çalışmanın uyuşturucu veya uyarıcı madde satıcılarının yakalanmasına, hiç olmazsa sayılarının azaltılmasına ve neticede madde bağımlılığı ile kaçakçılığının önemli ölçüde engelleneceğine vesile olacağını düşünmekteyiz.

Son olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için bu maddelerin yol açtığı suçların işlenmesinde etkili olan unsurların ortadan kaldırılmasını hedefleyen çalışmalar yapılmalıdır. Zararlı olduğu herkes tarafından bilinip kabul edilen ve kişide bağımlılık oluşturan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması elbette yasaklanmalıdır. Ancak bu yasakla birlikte madde kullanımını ortadan kaldırmaya yönelik toplumsal koşullar da eş zamanlı olarak hazırlanmalıdır. Bu cümleden olarak suçluluğun önemli etkenlerinden biri olan boş zamanın olumlu ve kontrol edilebilir etkinliklerle doldurulması, toplumsal farkındalığın oluşturulması ve işsizliğin önlenmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Zira uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sebep olduğu problemler, sadece ceza hukuku yaptırımları ile çözümlenebilecek nitelikte olmayıp beraberinde atılması gereken adımlar için diğer sosyal müessese ve organlara da büyük sorumluluklar düşmektedir.

İyinin, doğrunun ve güzelin hakim olduğu bir dünyada yaşayabilmek ümidiyle...

KAYNAKLAR

- ABAY Fatma Tülay, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Ticareti Suçu*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2016.
- AKBULUT İlhan, “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Tutuklama”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1–2 (1994), ss. 289–303, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/261731>.
- AKBULUT İlhan, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LV, S. III (1997), ss. 111–42, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95777>.
- AKBULUT İlhan, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 4 (2002), ss. 606–23, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/ekim2002.pdf>.
- AKKAYA Çetin, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, 2. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2013.
- AKSAN Murat, *Ceza Mahkumiyetine Bağlı Hak Yoksunlukları*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007.
- ALACAKAPTAN Uğur, *İşlenemez Suç*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, y.y.
- ALACAKAPTAN Uğur, *Suçun Unsurları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975.
- ALBAYRAK Mustafa, *Notlu, Atıflı, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap*, 15. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2015.
- ALTINTAŞ Canan, *Türkiye’de Narko Terörizm ve Uluslararası Düzeyde Uyuşturucu ile Mücadele*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2018.
- ARTUÇ Mustafa, *Hüküm Kurma Sanatı*, 8. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2016.
- ARTUÇ Mustafa, *Pratik, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2017.
- ARTUK M. Emin, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2015.
- ARTUK M. Emin, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, *Gereğçeli Ceza Kanunları*, 16. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2015.

- ATAR Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*, 12. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- AVCI Mustafa, “Anayasa Kurumu Olarak Kişi Güvenliği Kavramı”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 6 (1993), ss. 207–29, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/213720>.
- AVCI Mustafa, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1994.
- AVCI Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2018.
- AVCI Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2018.
- AVCI Mustafa, “Osmanlı İnfaz Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3–4 (2004), ss. 87–159, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262614>.
- AVCI Mustafa, *Türk Hukuk Tarihi*, 7. Baskı., Konya: Atlas Akademi, 2018.
- AVCI Mustafa, Erdal YERDELEN, “Karar İncelemesi-Garantörsel İhmali Suçta İhmali ve İcrai Davranış Ayrımı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1 (2015), ss. 163–90, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/19_1_6.pdf.
- AYDIN Öykü D., “Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasası’nda Müsadere”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 43, S. 1 (1993), ss. 143–56, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/629605>.
- AYDIN Taner, *Türkiye’de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütü’nün Rolü*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
- AYKANAT Mehmet, *Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar*, Ankara: Adalet Yayınları, 2019.
- AZAK Seyit, *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye’de Uyuşturucu İle Mücadele*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2014.
- BAKANLAR KURULU KARARI İÇİN BAKINIZ, “27.10.1980 tarih ve 2326 sayılı Bakanlar Kurulu kararı”, (06.03.2019), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402326.pdf.

- BAKİ Ensar, “Türk Ceza Kanununda Etkin Pişmanlık”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S. 2 (2016), ss. 27–56, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/227124>.
- BAKICI Sedat, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, 2. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2008.
- BALCI Murat, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2009.
- BAURJAN Dosjan, *Moğolistan ve Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2016.
- BEŞER Yasin, *Uyuşturucu Madde Suçlarının Önlenmesinde Coğrafi Bilgi Sisteminin Kullanımı: Beyoğlu İlçesi Pilot Çalışması*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2010.
- BİLGİN Rasim İsa, “Dünyada ve Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunu”, *Adalet Dergisi*, S. 6 (2001), <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/06.sayi/16rasim.pdf>.
- ÇAĞLAYAN M. Muhtar, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 300 (1966), ss. 3–24, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-300\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-300(1966).pdf).
- ÇAĞLAYAN Muhtar, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 299 (1966), ss. 3–25, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-299\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-299(1966).pdf).
- ÇAĞLAYAN Muhtar, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 298 (1966), ss. 41–58, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-298\(1966\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl36-298(1966).pdf).
- ÇAĞLAYAN Muhtar, “Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme”, *Türk İdare Dergisi*, S. 297 (1965), ss. 13–36.
- ÇALI Hasan Hüseyin, “Türkiye’de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak ‘Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma’”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 16, S. (1) (2002), ss. 37–56.
- ÇALIŞKAN Suat, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2012.
- CANAK Erkan, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayımevi, 2012.

- CEBİROĞLU Rıdvan, “Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanun ve Bilirkişinin Karşılaştığı Problemler”, *Adli Tıp Dergisi*, C. 19, S. 2 (2005), ss. 39–40, http://www.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_19_2_38_40.pdf.
- CELALETTİN VATANDAŞ vd., *Türkiye’de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu*, İstanbul: SEKAM Yayınları, 2016.
- CENTEL Nur, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 17, S. 1–2 (2011), ss. 49–93, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1246>.
- CENTEL Nur, Hamide ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı., İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014.
- ÇİFTÇİOĞLU Cengiz Topel, “Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 106 (2013), ss. 115–38, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-106-1271>.
- COŞAR Ahmet, *Uyuşturucu Madde Suçları, Madde Bağımlılığı Suç İlişkisi ve Eroinin Analizi*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2011.
- DALAR Mustafa Murat, *Uyuşturucu ile Mücadelede Kurumlar Arası Koordinasyonu ve İş Birliğini Etkileyen Faktörler: Eskişehir İli Örneği*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2018.
- DÖNMEZER Sulhi, “Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 43, S. Prof. Dr. S. F. Ülgener’e Armağan (1987), ss. 457–74, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8541>.
- DÖNMEZER Sulhi, “Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 36, S. 1–4 (1970), ss. 1–14, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96865>.
- DÖNMEZER Sulhi, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1–4 (1981), ss. 1015–43, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96128>.

DÜLGER Murat Volkan, “5237 Sayılı YTCK’da Kastın Unsurları ve Türleri- Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi”, *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, S. 5 (2005), ss. 65–111, <https://docplayer.biz.tr/28075-5237-sayili-ytck-da-kastin-unsurlari-ve-turleri-ozellikle-olasi-kastin-degerlendirilmesi-giris.html>.

EKMEKÇİ İdil Su, *Suç ve Ceza Siyaseti Açısından Türk Ceza Hukuku’nda Uyuşturucu Madde Kullanma Suçu*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2015.

EMNIYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ NARKOTİK SUÇLARLA MÜCADELE DAIRE BAŞKANLIĞI, “2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, Ankara, 2012, [http://www.sck.gov.tr/oecd/2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu.pdf](http://www.sck.gov.tr/oecd/2012%20T%C3%BCrkiye%20Uyu%C5%9Fturucu%20Raporu.pdf).

EMNIYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ NARKOTİK SUÇLARLA MÜCADELE DAIRE BAŞKANLIĞI, “2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, Ankara, 2017, [http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE UYUSTURUCU RAPORU 2017.pdf](http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU_2017.pdf).

EMNIYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ NARKOTİK SUÇLARLA MÜCADELE DAIRE BAŞKANLIĞI, “2018 Türkiye Uyuşturucu Raporu”, Ankara, 2018, [http://www.narkotik.pol.tr/Duyurular/Documents/2018 TURKIYE UYUSTURUCU RAPORU.pdf](http://www.narkotik.pol.tr/Duyurular/Documents/2018_TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU.pdf).

EMNIYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ NARKOTİK SUÇLARLA MÜCADELE DAIRE BAŞKANLIĞI, “Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesi”, Ankara, 2016, [http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/STRATEJİ BELGESİ_2016-2018_TR.PDF](http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/STRATEJİ_BELGESİ_2016-2018_TR.PDF).

EMNIYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ UYUŞTURUCU İLE MÜCADELE DAIRE BAŞKANLIĞI, *Sentetik Kannabinoidler*, Ankara: EGM-UMDB Yayınları, 2016.

ERCAN İsmail, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı., İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2013.

ERCAN İsmail, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 9. Baskı., İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014.

EREM Faruk, “Ceza Hukukunda Hakkın Kullanılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 41, S. 1 (1990), ss. 5–17, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/629637>.

- EREM Faruk, “Cürüm İşlemek Amacıyla Cemiyet Kurmak”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3 (1955), ss. 50–58, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/634028>.
- EREM Faruk, “Nedensellik Bağı ve Ümanist Doktrin”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 3 (1968), ss. 1–21, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/632065>.
- EREM Faruk, “Suça İştirak”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1 (1946), ss. 62–107, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/635393>.
- EREM Faruk, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1 (1968), ss. 11–33, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/632330>.
- ERGEN Cengiz, “Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde İhracına Teşebbüs Suçu”, *Yargıtay Dergisi*, C. 16, S. 3 (1990), ss. 363–72, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergi/48>.
- ERGEN Cengiz, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları İlgili Yasalar ve Yönetmeliklerin En Son İçtihatlarla Açıklaması*, Ankara: Gaye Matbaacılık, 1988.
- ERGÜL Ergin, *Hukukî, Adli, Tıbbî, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara: Yetkin Yayınları, 1997.
- ERGÜL Ergin, “Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Temin Suçları”, *Adalet Dergisi*, S. 4 (2000), <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/04.sayi/9ergin.pdf>.
- ERGÜL Ergin, *Uyuşturucu Madde Alışkanlığının Hukuki ve Cezai Yönleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1993.
- ERMAN Sahir, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1–4 (1981), ss. 1061–80, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96130>.
- EROKTAY Tuncer, *Uyuşturucu Madde Suçları Balıkesir Örneği*, Ankara: Polis Akademisi, 2009.
- GÖKPINAR Mahmut, “Ceza Sorumluluğunun Temeli: ‘Kast’”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 79 (2008), ss. 198–234, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-79-469>.

- GÖKTÜRK Neslihan, “Türk Hukuku’nda Suçların İçtimaı”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 2, S. 1–2 (2014), ss. 31–59, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/14656>.
- GÜNAL H. Yılmaz, *Uyuşturucu Madde Suçları*, Ankara: Kazancı Yayınları, 1976.
- GÜNAL Yılmaz, “Uyuşturucu Madde Kullanma Suçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 32, S. 1 (1977), ss. 55–85, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/32/1/4_Yilmaz_Gunal.pdf.
- GÜNAY Erhan, *Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, 3. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- GÜNAY Meryem, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 133 (2017), ss. 133–62, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-133-1697>.
- GÜNGÖR Şener, Ali KINACI, *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- GÜRELLİ Nevzat, “Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 41, S. 1–2 (1975), ss. 1–14, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96406>.
- HAFIZOĞULLARI Zeki, Muharrem ÖZEN, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplum Karşı Suçlar*, Ankara: US-A Yayınları, 2016.
- HAKERİ Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2010.
- İÇEL Kayıhan, “Ceza Hukukunda Temel Sorumluluk Şekli ‘Kast’”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 12 (2007), ss. 61–70, <https://ticaret.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s12/M00188.pdf>.
- JONBESH Ahmad Omid, *Türkiye ve Afganistan’da Uyuşturucu Suçları ve Yargısı*, Ankara: Polis Akademisi, 2017.
- KARAKAŞ DOĞAN Fatma, “Türk Ceza Hukukunda Cezaların İçtimaı Kurumunun Düzenlenmesi Gerektiği Üzerine”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 3 (2011), ss. 86–104, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/397857>.
- KARAKAŞ DOĞAN Fatma, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: Legal Yayınları, 2015.

- KARAKEHYA Hakan, “Ceza Hukukunda Doğrudan Kast”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1 (2007), ss. 117–38, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262684>.
- KOCA Mahmut, “Fikri İçtima”, *Ceza Hukuku Dergisi*, S. 4 (2007), ss. 197–221, <https://jurix.com.tr/article/2823>.
- KOCA Mahmut, “Türk Ceza Hukukunda Suçun Konusu Olarak Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Belirlenmesi”, *Yeni Nesil Psiko-Aktif Maddeler Sempozyumu*, Adli Tıp Kurumu, 2013, ss. 15–17, <http://www.atk.gov.tr/psikoakifmaddeler.pdf>.
- KOCA Mahmut, İlhan ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2012.
- KÖKNEL Özcan, *İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1976.
- KOPTAGEL Günsel, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1–4 (1981), ss. 1045–59, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96129>.
- KUNTER Nurullah, Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı., İstanbul: Beta Yayıncılık, 2008.
- KURT Şahin, Ela KURT, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınları, 2007.
- MAHAMAT SALEH CHEKHADİNE Brahim, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2016.
- MEYDAN Uygur, “Uyuşturucu Madde Ticareti Suçunda Madde Miktarının Önemi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 37 (2019), ss. 321–52.
- ÖNER Mehmet Zülfü, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları, 2011.
- ÖZBEK Veli Özer vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2012.
- ÖZBEK Veli Özer vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 9. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2015.

- ÖZBUDUN Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 17. Baskı., Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- ÖZDABAKOĞLU Erdiñç Hakan, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınları, 2007.
- ÖZEN Mustafa, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İştirak Kurumuna Bakışı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 70 (2007), ss. 239–53, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2007-71-342>.
- ÖZEN Mustafa, “Ceza Hukukunda Fikri İçtima”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73 (2007), ss. 132–45, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-372>.
- ÖZEN Mustafa, “Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz İlkesi)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 1 (2010), ss. 389–417, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_1_14.pdf.
- ÖZGENÇ İzzet, “Non Bis In Idem Kuralının Milletlerarası Değeri ve TCK.nun 10/A Maddesi Hükmüne İlişkin Değerlendirme”, *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 3 (2002), ss. 323–58, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/temmuz2002.pdf>.
- ÖZGENÇ İzzet, “TCK'nun 5. Maddesine İlişkin Yargıtay'ın İki Farklı Kararının İncelenmesi: (Kesinleşmiş Yabancı Yargı Kararlarının Etkisi)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 51, S. 1–4 (1985), ss. 627–40, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/95817>.
- ÖZGENÇ İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2016.
- ÖZMEN Özkan, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2009.
- ÖZTOP Mustafa Necmeddin, *Uluslararası Hukukta Terörizmin Finansmanı ile Mücadele*, İngiltere: Hertfordshire Üniversitesi, y.y.
- ÖZTÜRK Bahri vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2014.
- ÖZTÜRK Bahri, Mustafa R. ERDEM, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 12. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2012.
- PINARCI Mustafa, *Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası*, Ankara: Adalet Yayınları, 2014.
- POLAT Halil, *Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı*, 5. Baskı., Ankara: Adalet Yayınları, 2015.

- RUHİ Ahmet Cemal, *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2017.
- ŞAHİN Abdullah Cemal, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarıyla Mücadelede Halkla İlişkiler ve Bir Model Önerisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
- ŞARE Ersin, “Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 130 (2017), ss. 119–56, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>.
- SELBES Ece, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Ankara: Çankaya Üniversitesi, 2016.
- SELÇUK Sami, “Kavramlar, Adlandırmalar ve Kararlar”, *Yargıtay Dergisi*, C. 19, S. 4 (1993), ss. 403–39, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/ekim1993.pdf>.
- SEVDİM Ali Erdem, *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2013.
- SINAR Hasan, “Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları”, *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, ed. Hasan SINAR, Ankara: Lale Yayıncılık, 2015, ss. 71–108.
- SOYASLAN Doğan, “Adli Kontrol”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S. 1 (2013), ss. 1109–17, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97799>.
- SOYASLAN Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı., Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- SOYASLAN Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Baskı., Ankara: Yetkin Yayınları, 2010.
- SOYSAL BULGURCU Hilal, *Uyuşturucu Madde Kullanmak Suretiyle Denetimli Serbestlik Tedbiri Alan Gençler Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.
- SÖZER Sabri, “Esrarın Meşru Olmayan Ticaretine ve Kullanılmasına Karşı Alınacak Tedbirler”, *Türk İdare Dergisi*, S. 279 (1962), ss. 53–66, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl32-279\(1962\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl32-279(1962).pdf).

- SÖZER Sabri, “Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti”, *Türk İdare Dergisi*, S. 275 (1962), ss. 96–107.
- TAN Mehmet, *TCK Genel Hükümler Kırmızı Kitap*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2011.
- TBMM, “Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu”, Ankara, 2008, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss323.pdf>.
- TEKİN Nurullah, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal ve İhraç Etmek ile Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 4, S. 37 (2009), ss. 95–110, <https://jurix.com.tr/article/616#>.
- TEZCAN Durmuş, “Türk Ceza Kanunu’ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 49, S. 3 (1994), ss. 429–37, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/36503>.
- TEZCAN Durmuş, “Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler”, *Türk İdare Dergisi*, S. 377 (1987), ss. 39–63, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yil59-377\(1987\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yil59-377(1987).pdf).
- TEZCAN Durmuş, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 6. Baskı., Ankara: Seçkin Yayınları, 2008.
- THK, *Türk Hukuk Lûgatı*, 3. Baskı., Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991.
- TOKSOY Yasin, *Terörizmin Finans Kaynakları “Narkoterör”*, İstanbul: Haliç Üniversitesi, 2013.
- TOPAÇ Tahir Hami, “Eşya Müsaderesi (TCK. 54)”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 2 (2013), ss. 47–70, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155540>.
- TOROSLU Nevzat, “Cezai Sorumluluğun Gelişimi”, *Yargıtay Dergisi*, C. 16, S. 1–2 (1990), ss. 121–25, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/ocak1990.pdf>.
- TOZMAN Önder, “İhmal Suçlarında Teşebbüs ve Gönüllü Vazgeçme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 84 (2009), ss. 160–87, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-546>.
- TOZMAN Önder, *Suçta Teşebbüs*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008.
- TUNCER Arzu, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2011.

- UYSAL Nevzat, *Küresel Bir Tehdit Olarak Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Kullanımı ve Bunlarla Mücadele Stratejisi*, Ankara: Ufuk Üniversitesi, 2015.
- UZUNTOK Mesut, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Marmara Üniversitesi, 2008.
- VURAL Nevin, *Toksikoloji*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No:73, 2005.
- YALÇIN SANCAR Türkan, “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Zincirleme Suç”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 70 (2007), ss. 244–59, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2007-70-322>.
- YAŞAR Yusuf, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2012.
- YAVUZ GÜNDÜZ Tuğçe, *Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2018.
- YAVUZ Hakan A., “5237 Sayılı TCK’da Düzenlenen Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Ruhsatsız Olarak İmal ve Ticaretine İlişkin Suçlar ve Kanunun Yer Bakımından Uygulama Kurallarının Bu Suçlar Yönünden Değerlendirmesi”, *Adalet Dergisi*, S. 23 (2005), ss. 218–44, http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/23.sayi/09_24_44.pdf.
- YENİSEY Feridun, “Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1 (1983), ss. 171–91, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214085>.
- YERDELEN Erdal, *Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2012.
- YERDELEN Erdal, *Yaptırım Olarak Devletin Mülkiyet Hakkına Müdahalesi (Müsadere-Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi)*, Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, 2010.
- YILMAZ Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, 5. Baskı., Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.
- YILMAZ Enes, “Suçun Özel Bir Görünüş Şekli Olarak Gönüllü Vazgeçme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 4 (2016), ss. 2553–2603, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/621713>.

- YILMAZ Yeşim, “Yargıtay İçtihatları Işığında Uyuşturucu Madde Ticaretiyle Mücadele”, *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, ed. Hasan SINAR, Ankara: Lale Yayıncılık, 2015, ss. 109–75.
- YOKUŞ SEVÜK Handan, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2007.
- YOLCU Ferit, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, 2015.
- YÜCEL Mustafa T., “Uyuşturucu Madde ve İlaça Bağımlılığın Ceza İnfaz ve Tretman Yönleri”, *Türk İdare Dergisi*, S. 328 (1971), ss. 197–207, [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl42-328\(1971\).pdf](http://www.tid.gov.tr/Makaleler/Yıl42-328(1971).pdf).
- YURTCAN Erdener, *Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 2. Baskı., Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2015.
- YURTCAN Erdener, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları (Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar)*, Ankara: Adalet Yayınları, 2012.
- ZAFER Hamide, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)”, (07.04.2019), <https://docplayer.biz.tr/330159-Uyusturucu-veya-uyarici-madde-imal-ve-ticareti-sucu-tck-m-188.html>.